

**POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE
FAKULTA BEZPEČNOSTNĚ PRÁVNÍ**

Postup před zahájením trestního stíhání

Rigorózní práce

Procedure before initiation of a criminal prosecution

Rigorous work

PRAHA, 2022

AUTOR PRÁCE
Mgr. Pavel SATLER

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Postřekově, dne 1.9.2022

.....
Mgr. Pavel SATLER

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat JUDr. Pavlu Zemanovi, státnímu zástupci Nejvyššího státního zastupitelství, JUDr. Janu Švíglerovi, soudci Okresního soudu v Domažlicích a Christianu Härtlovi, vrchnímu státnímu zástupci ve Weidenu, Spolková republika Německo, za to, že mi přes své pracovní a rodinné vytížení věnovali svůj drahocenný čas, aby mě a mou práci obohatili o cenné rady, podněty a odborné i věcné připomínky.

ANOTACE

Práce pojednává o úseku trestního řízení, které předchází okamžiku zahájení trestního stíhání konkrétní osoby a zahrnuje tři hlavní kapitoly. První kapitola s názvem Postup před zahájením trestního stíhání obsahově sahá do problematiky prevence kriminality a odhalování trestných činů, které jsou předstupněm trestního řízení. Dalšími stěžejními tématy této kapitoly jsou základní zásady trestního řízení, subjekty trestního řízení a jednotlivé úkony, které směřují k hlavnímu cíli tohoto stadia a tím je zákonným postupem opatřit důkazy důležité pro objasnění věci. Druhá kapitola představuje mezinárodní spolupráci policejních a justičních orgánů v úseku trestního řízení před zahájením trestního stíhání. Obsahem třetí kapitoly jsou postupy odložení a jiného vyřízení věci.

KLÍČOVÁ SLOVA

policejní orgán * státní zástupce * podezřelý * obhájce * spravedlivý proces *
důkaz * prověřování *

ANNOTATION

The thesis deals with a part of criminal proceeding before the beginning of a criminal prosecution particular person and it contains three chapters. The first chapter, heading The Procedure before the Beginning of a Criminal Prosecution, deals with the problems of a criminal prevention and a criminal akt detection which are first stage of the criminal proceeding. The next main subjects of this chapter are basic principles of a criminal proceeding, subjects of a criminal proceeding and individual legal acts that are aimed to the main goal. The legal procedure to procure the relevant evidence for solving the case is the main aim. The second chapter presents the international collaboration of the police and judicial authority in a section of criminal proceeding before the beginning of a criminal prosecution. In the third chapter we can find the procedure of putting off and the other case dealing.

KEYWORDS

police authority * prosecutor * suspect * defense attorney * fair process *
evidence * vetting *

Obsah

Úvod.....	7
1 Postup před zahájením trestního stíhání.....	9
1.1 Předcházení trestné činnosti (prevence kriminality).....	10
1.2 Šetření a opatření k odhalení trestné činnosti.....	11
1.3 Trestní řízení.....	13
1.4 Dotčené základní zásady trestního řízení.....	14
1.4.1 Zásada presumpce nevinny.....	15
1.4.2 Zásada oficiality.....	19
1.4.3 Zásada legality.....	20
1.4.4 Zásada rychlosti procesu.....	21
1.4.5 Zásada zdrženlivosti.....	23
1.4.6 Zásada zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti.....	25
1.4.7 Zásada vyhledávací.....	26
1.4.8 Zásada volného hodnocení důkazů.....	27
1.4.9 Zásada zajištění práva na obhajobu.....	29
1.4.10 Zásada jednacích jazyka v trestním řízení.....	31
1.4.11 Zásada zajištění práv poškozeného.....	34
1.5 Subjekty trestního řízení.....	36
1.6 Zahájení úkonů trestního řízení.....	51
1.6.1 Podání vysvětlení.....	55
1.6.2 Výslech svědka.....	58
1.6.3 Neodkladný a neopakovatelný úkon.....	59
1.6.4 Zajišťovací úkony.....	67
1.6.4.1 Předvolání.....	68
1.6.4.2 Předvedení.....	69
1.6.4.3 Pořádková pokuta.....	69
1.6.4.4 Zadržení osoby podezřelé.....	70
1.6.4.5 Příkaz k zadržení.....	75
1.6.4.6 Zajištění věcí důležitých pro trestní řízení.....	76
1.6.4.6.1 Vydání a odnětí věci.....	76
1.6.4.6.2 Zajištění nástrojů trestné činnosti a výnosů z trestné činnosti.....	78
1.6.4.6.3 Domovní prohlídka a prohlídka jiných prostor a pozemků.....	82
1.6.4.6.4 Vstup do obydlí, jiných prostor a na pozemek.....	87
1.6.4.6.5 Osobní prohlídka.....	89
1.6.4.6.6 Vrácení - vydání věci a další nakládání s věcmi důležitými pro trestní řízení.....	91
1.6.4.6.7 Zadržení a otevření zásilek, jejich záměna a sledování.....	93
1.6.5 Ohledání.....	98

1.6.5.1 Ohledání místa činu.....	99
1.6.5.2 Prohlídka těla a jiné podobné úkony.....	100
1.6.5.3 Prohlídka a pitva mrtvoly a její exhumace.....	104
1.6.5.4 Vyšetření duševního stavu.....	106
1.6.6 Operativně pátrací prostředky.....	108
1.6.6.1 Předstíraný převod.....	109
1.6.6.2 Sledování osob a věcí.....	111
2 Mezinárodní policejní a justiční spolupráce v úseku trestního řízení před zahájením trestního stíhání.....	113
2.1 Mezinárodní policejní spolupráce.....	114
2.1.1 Výměna informací.....	115
2.1.1.1 Interpol.....	116
2.1.1.2 Europol.....	119
2.1.1.3 Schengenský informační systém.....	121
2.1.1.4 Průmské rozhodnutí.....	123
2.1.1.5 Společné centrum policejní a celní spolupráce.....	126
2.1.2 Přeshraniční pronásledování.....	131
2.2 Mezinárodní justiční spolupráce.....	134
2.2.1 Extradice.....	135
2.2.1.1 Vydání osoby.....	136
2.2.1.2 Předání osoby a Evropský zatýkací rozkaz.....	138
2.2.2 Právní pomoc a Evropský vyšetřovací příkaz.....	141
3 Způsoby odložení a jiné vyřízení věci.....	148
3.1 Odložení věci.....	148
3.2 Jiné vyřízení věci.....	153
3.3 Rozhodnutí o nestíhání podezřelého.....	153
3.4 Předání trestního řízení do cizího státu.....	155
Závěr.....	157
Seznam použité literatury.....	161

Úvod

Trestní řízení je zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, jehož cílem je zjistit, zda byl spáchán trestný čin, zda jej spáchala konkrétní osoba, rozhodnout o vině, příp. uložit spravedlivý trest a zajistit jeho výkon. Z hlediska obsahu jednotlivých postupů je trestní řízení členěno do pěti stadií, kterými jsou přípravné řízení, předběžné projednání obžaloby, hlavní líčení, opravné řízení a vykonávací řízení. Uvedená stadia jsou uvedena v pořadí, ve kterém na sebe vzájemně navazují, což dokladuje jejich vzájemnou nezastupitelnost, a proto i v samostatném významu mají svou nezpochybnitelnou důležitost.

Počátečním stadiem trestního řízení je řízení přípravné, které lze jemněji rozdělit na dvě části a to na prověřování a vyšetřování. Tématem této rigorózní práce je "Postup před zahájením trestního stíhání," a proto její převážnou část zahrnuje prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že došlo ke spáchání trestného činu. Nicméně nelze zcela opomenout činnost policejního orgánu, která bezprostředně předchází samotnému prověřování, neboť tato činnost může později vyústit k zahájení úkonů trestního řízení.

Pohledem trestního řízení je důležitost postupu před zahájením trestního stíhání spatřována zejm. v postupech směřujících k opatřování důkazů pro pozdější řízení před soudem, které mohou být obtěžkány vysokými nároky jak na procesní znalosti jednotlivých orgánů činných v trestním řízení, tak i na znalosti technických a taktických dovedností. Markantní je to v prvopočátku přípravného řízení, resp. v prověřování, kdy jsou procesní kroky policejního orgánu prováděny přímo na místě činu za určitých objektivních podmínek, do kterých zasahují i vlivy subjektivní. Případná chyba v procesním postupu může vést k zmaření jednotlivého důkazu i celého trestního řízení. Z tohoto důvodu považuji postup před zahájením trestního stíhání za klíčový, neboť zcela zásadními důkazy mohou být ty, které byly získány provedením neodkladného nebo neopakovatelného úkonu. V těchto případech mnohdy nelze případná chyba v postupu policejního orgánu později napravit nebo jen velmi obtížně. A právě proto jde o postup nanejvýš zásadní pro další navazující stadia trestního řízení a v konečném důsledku může odrážet odbornou kvalitu orgánů činných v trestním řízení směrem

k široké veřejnosti, ale i působit k upevňování zákonnosti, k předcházení trestné činnosti i jejímu zamezování.

Cílem této práce je, za použití popisné metody, představit uceleně přehledný odborný pohled na problematiku postupu orgánů činných v trestním řízení před zahájením trestního stíhání a to zejm. s důrazem na zákonnost postupu, který opírám nejen o procesní normy a odbornou literaturu, ale rovněž o současnou judikaturu i své osobní zkušenosti, které jsem nabyl při své dlouholeté policejní kariéře. S ohledem na mé profesní působení v blízkosti státní hranice se Spolkovou republikou Německo a dobře fungující přeshraniční policejní spolupráci, budu některé zásadní procesní postupy komparovat s německou právní úpravou.

Práci jsem rozdělil do tří hlavních kapitol. Obsahem první kapitoly jsou základní postupy a právní nástroje, které svým umístěním v čase řadíme před zahájením trestního stíhání. Do této kapitoly jsem zahrnul problematiku, která předchází vlastnímu trestnímu řízení, a sice prevence kriminality a její odhalování, přičemž jde o zobecnění ve vztahu k činnosti Policie České republiky. Dalšími tématy této kapitoly jsou neméně důležité základní zásady trestního řízení, které se dotýkají daného tématu, subjekty trestního řízení a následují zahájení úkonů trestního řízení a jednotlivé úkony související s opatřováním důkazů důležitých pro objasnění věci, včetně zajišťovacích úkonů.

Obsah druhé kapitoly zcela vyplňuje její název - Mezinárodní policejní a justiční spolupráce v úseku trestního řízení před zahájením trestního stíhání. Jde o pohled na problematiku spolupráce policejních a justičních orgánů při prověřování trestných činů s mezinárodním prvkem a to jak v rámci Evropské unie, tak i mimo ní, ovšem s větším důrazem na spolupráci s okolními státy Evropské unie.

Třetí kapitola zahrnuje úkony odložení a jiného vyřízení věci.

Úkony a postupy, které jsem zahrnul do této práce, mají obecný charakter a to v tom smyslu, že jejich aplikace v trestním řízení není podmíněna žádným stupněm závažnosti spáchaného trestného činu, či konkrétně vybraných trestných činů.

Tato rigorózní práce vychází z právního stavu k 1.9.2022.

1 Postup před zahájením trestního stíhání

Zahájení trestního stíhání je procesně významný okamžik trestního řízení, kdy po prověrování policejního orgánu, při kterém byly zjištěny a odůvodněny takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin i to, že jej spáchala určitá osoba, rozhodne věcně a místně příslušný policejní orgán o faktickém zahájení trestního stíhání osoby jako obviněného, postupem dle § 160 odst.1 zák. č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (dále jen tr. řád).

K tomu, aby mohlo dojít k uvedenému postupu, musí být dřívější šetření provedeno v mezích a v souladu s ustanoveními příslušných procesních norem. Tou primární normou je již zmíněný tr. řád, který vymezuje mantinely postupu orgánů činných v trestním řízení (dále jen OČTŘ) před zahájením trestního stíhání a to v hlavě deváté. Dalším významným pramenem procesních norem, který se dotýká dané problematiky je zák. č. 104/2013 Sb. o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních (dále jen ZMJS), a rovněž zák. č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), (dále jen ZSM), který nelze opomenout.

Postup před zahájením trestního stíhání zahrnuje jak úsek trestního řízení, kterým se rozumí řízení podle tr. řádu,¹ tak i postupy policejního orgánu, které trestnímu řízení bezprostředně předcházejí. Tr. řád v § 158 odst. 1 vymezuje povinnost policejního orgánu *„na základě vlastních poznatků, trestních oznámení i podnětů jiných osob a orgánů, na jejichž podkladě lze učinit závěr o podezření o spáchání trestného činu, učinit všechna potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a směřující ke zjištění jeho pachatele; je povinen činit též nezbytná opatření k předcházení trestné činnosti.“* Zákon zde operuje s pojmy šetření a odhalení trestných činů a také předcházení trestné činnosti. Jde o úkoly, které Policii České republiky vymezuje zák. č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky (dále jen zák. o policii) v § 2, resp. § 69 odst. 1.

Převážná většina úkonů policejního orgánu, které směřují k vyhledávání, odhalování a předcházení trestné činnosti, budou prováděny podle ustanovení

¹ § 12 odst. 10 zákona č. 141/1961 Sb., *trestního řádu* v posledním znění.

zák. o policii. Jednoznačnou dělicí čarou mezi postupy dle zák. o policii a tr. řádu, bude zahájení úkonů trestního řízení ve smyslu § 158 odst. 3 tr. řádu. Počínaje tímto konkrétním úkonem se již vede trestní řízení a policejní orgán je povinen postupovat příslušnými procesními postupy dle tr. řádu a dalších souvisejících procesních norem.

1.1 Předcházení trestné činnosti (prevence kriminality)

Předcházení trestné činnosti patří mezi hlavní činnosti Policie České republiky (dále jen policie), jejímž úkolem je včas ochránit společnost před pácháním trestné činnosti a jejími škodlivými dopady na oběti trestných činů. „*Jde o působení na faktory doprovázející vznik kriminality, na příležitosti a podněty k páchání trestných činů, o působení na potenciální pachatele a potenciální oběti a o vytváření zábran proti páchání trestných činů.*”² Z kriminologického hlediska je prevence rozdělena na dva hlavní okruhy a to obsahově zaměřená, kterou je prevence sociální, situační a viktimologická, a prevence podle okruhu adresátů, kterou je myšlena prevence primární, sekundární a terciální. Hlavními úkoly policie na úseku prevence kriminality je převážně prevence sekundární a terciální.

Sekundární prevence kriminality je cílenou preventivní činností, jejíž snahou je působit na možné pachatele či oběti trestné činnosti a stejně tak i na rizikové podmínky, které se významnou měrou podílejí na páchání trestné činnosti tím, že ji pachateli zjednodušují nebo činí oběť takového činu dostupnější. Z tohoto hlediska je důležité včasné rozpoznání a prospěšné ovlivnění potenciálních pachatelů, obětí a jiných kriminogenních faktorů. V policejní praxi půjde zejména o monitorování míst se zvýšenou kriminalitou, míst spojených s výskytem určitých závadových osob případně i skupin osob nebo naopak s pohybem osob, které se mohou stát samotným cílem pachatelova zájmu, což může být spojeno i s konkrétní dobou, sociální nebo věkovou skupinou apod.

Terciální prevencí policie cílí na kriminálně recidivující osoby a stejně tak i opakovaně kriminálně zasažené oběti trestných činů. V dané oblasti prevence může působit jak samotný postih pachatele, kde se promítá vlastní účel trestu,

² GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s.142. ISBN 978-80-7478-614-3.

zejm. ochrana společnosti před škodlivým protiprávním jednáním, zabránit odsouzenému v další páchaní trestné činnosti a vést jej k řádnému životu, tak i sociální začlenění do společnosti po výkonu trestu odnětí svobody, příp. jiného trestu, který je většinou spojen s určitými difamačními projevy v okolí odsouzeného. V oblasti viktimologické recidivy je potřeba preventivní činnost zaměřit na předcházení sekundární viktimizace, která často vede k neoznámení trestného činu nebo následnému odmítání oběti účastnit se trestního řízení, resp. úkonů trestného řízení.

1.2 Šetření a opatření k odhalení trestné činnosti

Zmíněné ust. § 158 odst. 1 tr. řádu výslovně ukládá policejnímu orgánu povinnost vyčerpat veškeré dostupné postupy k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, byl spáchán trestný čin a stejně tak i k odhalení jeho pachatele. S touto povinností koresponduje ust. zák. o policii § 69 odst. 1, kde zcela shodně nařizuje policejnímu orgánu zejm. vlastní iniciativu k vyhledávání a odhalování skutečností, které mohou potvrdit, že byl trestný čin spáchán. Jde o vyjádření úřední povinnosti vyvíjet vlastními silami a prostředky aktivitu k odhalování latentní kriminality, která nemusí být policii oznámena včas, příp. vůbec. Stejně tak i informace a skutečnosti uveřejněné v masových médiích, na sociálních sítích a dalším prostoru internetu, je potřeba prověřovat, jakož i další podněty k zahájení šetření, ať už jde o trestní oznámení fyzické či právnické osoby nebo o podnět státních orgánů a institucí.

Vlastní šetření, úkony s ním spojené i jejich dokumentace, musí být v tomto stádiu prováděny dle zák. o policii, i když jsou známy skutečnosti nasvědčující tomu, že by mohl být spáchán trestný čin. Policie však nemá dostatek informací k tomu, aby bylo možné vyhodnotit, že dosud zjištěné okolnosti, pro svou důvodnost, již umožňují zahájit úkony trestního řízení dle § 158 odst. 3 tr. řádu. Zákon o policii však dává policistům při získávání poznatků o trestné činnosti dostatečná oprávnění, která konkrétně vymezuje v § 67 - Získávání informací v souvislosti s odhalováním a šetřením přestupků a to s odkazem na ust. § 69

odst. 2 stejného zákona.³ Obecně vzato, často půjde o šetření protiprávního jednání, které z počátku může vykazovat znaky přestupku, kdy je třeba nashromáždit potřebné důkazy, zejm. odborná vyjádření, včetně těch lékařských, která jsou spojená s odběrem biologického materiálu podezřelé osoby, jejich následný rozbor a další. Teprve pak je možno věc kvalifikovaně posoudit a vyhodnotit, zda zjištěné skutečnosti důvodně zakládají podezření ze spáchání trestného činu nebo nezakládají a věc bude posouzena jako přestupek. Při prověřování kriminality páchané např. pod vlivem alkoholu a jiných omamných látkách, policejní praxe ukazuje, že samotné orientační vyšetření (např. dechová zkouška) neposkytuje dostatečně validní výsledek, na základě kterého by mohl být dostatečně odůvodněn závěr, že ve věci jde o trestný čin.

Nezbytnou součástí takového šetření je i podání vysvětlení od osoby, která může přispět k objasnění skutečností důležitých pro odhalení trestného činu dle § 61 odst. 1 písm. a) zák. o policii. Současná zákonná úprava však neumožňuje, aby tyto úkony byly použity i v trestním řízení a osoby, které podaly vysvětlení musí své vysvětlení po zahájení úkonů trestního řízení podat znovu podle § 158 odst. 6 tr. řádu.

Dalšími nástroji, které je policista při předcházení a vyhledávání poznatků o trestné činnosti v zájmovém prostředí oprávněn použít, jsou podpůrné operativně pátrací prostředky, které jsou rovněž vymezeny zák. o policii, konkrétně v § 72 a následujících. Jsou jimi informátor, krycí prostředky, zabezpečovací technika a zvláštní finanční prostředky. Jde o „*instituty policejního práva, které spíše nasazení operativně pátracích prostředků trestního řádu umožňují a podporují, než aby jejich bezprostředním účelem bylo opatření důkazu pro trestní řízení.*“⁴ Proto jde o operativně pátrací prostředky podpůrného charakteru. Neznamená to však, že nasazením takového prostředku, resp. tímto postupem získané informace, nemohou být u soudu použity jako důkaz. § 89 odst.2 tr. řádu stanoví, že za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci. Má to

³ Policista při výkonu činností podle odst. 1 postupuje podle tohoto zákona, za využití oprávnění a prostředků v něm uvedených.

⁴ VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky. Komentář*. 2. vydání. [on-line]. Praha : C. H. Beck, 2014, s. 306-307. [cit. 30.4.2022]. ISBN 978-80-7400-543-5. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-iew.seam?documentId=nnptembrgpwe2ztgixhgys7giyd aoc7gi3tgx3qmY3te>.

však své limity, které vychází ze zákonnosti opatřování důkazů. V případě nasazení zabezpečovací techniky dle § 72 zák. o policii, v podobě průmyslové kamery, lze získaného záznamu jako důkazu v trestním řízení použít. Tyto skutečnosti judikoval Vrchní soud v Olomouci následovně:

„V případě, že Policie České republiky instaluje za účelem předcházení nebo odstranění ohrožení veřejného pořádku (§ 76 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů) na místě veřejnosti přístupném průmyslovou kameru, pak nic nebrání použití touto kamerou pořízeného obrazového záznamu jako důkazu (§ 89 odst. 2 tr. ř.) proti pachateli trestného činu, jehož průběh byl tímto způsobem zaznamenán.”⁵

Vrchní soud zde dále konstatuje, že případná nepoužitelnost pořízených obrazových záznamů nastane tehdy, pokud by policejní orgán nasazením dokumentační techniky postupem dle § 72 zák. o policii kalkuloval s obcházením procesních postupů dle tr. řádu v rámci trestního řízení, tedy institutu Sledování osob a věcí dle § 158d tr. řádu. Jednoduše řečeno, pokud byly v dané věci zahájeny úkony trestního řízení, nelze již v tomto stádiu postupovat podle zákona o policii a získané důkazy by byly nepoužitelné.

1.3 Trestní řízení

Císařová výstižně vymezuje pojem trestního řízení, když uvádí, že jde o:

„Zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, popř. i jiných osob zúčastněných na trestním řízení, jehož úkolem je náležitě zjistit, zda byl trestný čin spáchán, a je-li tomu tak, zjistit jeho pachatele a uložit mu podle zákona trest nebo ochranné opatření, učiněné rozhodnutí vykonat, popř. jeho výkon zařídit, dále působit k upevnění zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti a k výchově občanů.”⁶

Jak je uvedeno, jde o zákonem upravený postup OČTŘ, kterými jsou soud, státní zástupce a policejní orgán. Každý občan musí mít právní jistotu, že postup OČTŘ bude zákonný, což je základní atribut demokratického právního státu, kde

⁵ Vrchní soud v Olomouci, 6 To 62/2017, [R 46/2018 tr.] , [on-line], [cit. 15.2.2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrg5pxm6lcmvzf6mjggu>

⁶ CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Linde, 2004. Vysokoškolské právnícké učebnice. s.14. ISBN 80-7201-463-3.

státní moc je aplikovatelná pouze v mezích stanovených zákonem a způsobem, který stanoví zákon. Jde o vyjádření principu legality výkonu veřejné moci zakotveného Listinou základních práv a svobod⁷ (dále jen Listina) v čl. 2 odst.2. Tr. řádem definované trestní řízení⁸ představuje postup OČTŘ podle tohoto zákona a další procesní normy, kterou je ZMJS. Jde o široké pojetí, zahrnující všechna stádia trestního řízení.

Postup před zahájením trestního stíhání, myšleno jako součást trestního řízení, není trestním řádem výslovně ohraničen i když jej lze poměrně přesně dovodit. Když pomíneme proces šetření a odhalování trestných činů ve smyslu ust. § 158 odst. 1 tr. řádu, pak jde o časový úsek od zahájení úkonů trestního řízení dle § 158 odst. 3 tr. řádu do zahájení trestního stíhání dle § 160 odst. 1 tr. řádu. Cílem uvedeného postupu je nashromáždit podklady pro přechod do další fáze trestního řízení nebo odložení věci, eventuálně jiného vyřízení. „*Jinak řečeno, úlohou postupu do zahájení trestního stíhání je odhalení a prověření skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu a směřujících ke zjištění jeho pachatele, čímž jsou zároveň opatřovány nezbytné podklady pro zahájení trestního stíhání (§ 160 odst. 1) nebo pro vydání jiného rozhodnutí (srov. § 159a a 159b).*”⁹

1.4 Dotčené základní zásady trestního řízení

Vyspělé demokratické státy se řídí základními právními principy, které zaručují všem osobám, bez jakéhokoliv rozdílu, jejich dodržování a také právní jistotu a důvěru ve spravedlnost. Těmito zárukami v trestním řízení jsou základní zásady trestního řízení, které jsou zakotveny v první části, hlavně první tr. řádu, v § 2, hned za vymezením účelu trestního řádu. Tímto umístěním zákonodárce dává najevo svou víru v důležitost, nepostradatelnost a nepřehlédnutelnost základních zásad. Už samotný název “Základní zásady trestního řízení” vyzdvihuje jejich vůdčí roli v průběhu trestního řízení s tím, že musí tvořit jeho pevné a neotřesitelné základy. Ve většině odborných publikací jsou základní

⁷ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., *Listina základních práv a svobod* v posledním znění.

⁸ § 12 odst. 10 zákona č. 141/1961 Sb., *trestního řádu* v posledním znění.

⁹ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. [on-line] Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1932 – 1976. [cit. 28.1.2021]. ISBN 978-80-7400-465-0. Dostupné z: <https://www.Beckonline.cz/Bo/documentview.seam?documentId=NnPtembrgnpwk5tlge3c443cl4ytsnrri4ytimk7obtdcnjy>.

zásady trestního řízení definovány jako „*vůdčí právní ideje, jimž toto vůdčí postavení přiznává zákon.*”¹⁰ Uvedené pojetí výstižně zmiňuje pojem právní ideje, za které je možno považovat stěžejní právní myšlenky, na jejichž základě je postaveno celé trestní řízení. Není však možné je vnímat jednotlivě, či jako samostatně stojící, neboť na sebe vzájemně navazují a v konečném důsledku tvoří jeden kompaktní celek.

Základní zásady prosazované v postupu před zahájením trestního stíhání jsou:

- Zásada presumpce nevinny
- Zásada oficiality
- Zásada legality
- Zásada rychlosti řízení
- Zásada zdrženlivosti
- Zásada zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti
- Zásada vyhledávací
- Zásada volného hodnocení důkazů
- Zásada spolupráce se zájmovými sdruženími občanů
- Zásada zajištění práva na obhajobu
- Zásada jednacního jazyka
- Zásada zajištění práv poškozeného

1.4.1 Zásada presumpce nevinny

Zásada presumpce nevinny je zakotvena v § 2 odst. 2 tr. řádu, kde stanoví: „*Dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět, jako by byl vinen.*” Tato zásada je součástí práva na soudní a jinou právní ochranu, kterou vymezuje Listina v čl.40 odst. 2, a také čl. 6 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod¹¹

¹⁰ např. CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Linde, 2004. Vysokoškolské právníké učebnice. s. 57. ISBN 80-7201-463-3.

¹¹ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb. *o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících*. [on-line], [cit. 28.1.2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-209>.

(dále jen Úmluva), čímž je vyjádřena její velikost.

V širším pojetí je podstatou zásady presumpce nevinny ochrana osobnosti ve smyslu čl. 10 odst. 1 Listiny, tedy ochrana lidské důstojnosti, osobní cti a dobré pověsti osoby, proti které je vedeno trestní řízení, před domněnkami, že ona předmětný trestný čin spáchala, což v konečném důsledku může vést k nežádoucímu společenskému stigmatu. Zásada zavazuje hlavně OČTŘ, které by měly postupovat nestranně, s plným šetřením práv jednotlivých subjektů. Tento profesionální přístup pak zaručí, že ve věci budou zajišťovány důkazy svědčící nejen v neprospěch, ale i v prospěch osoby podezřelé. Přílišná podezřavost a zaujatost může vést k jednostrannému obstarávání důkazů a popírání těch důkazů, které mohou jiné důkazy vyvracet.

„Ze zásady presumpce nevinny nelze na druhé straně dovozovat, že by orgány činné v trestním řízení nemohly dospět k subjektivnímu přesvědčení o tom, že osoba, proti níž se řízení vede, spáchala trestný čin, a nemohly vůči ní uplatnit zákonem stanovené prostředky (např. vazbu, domovní prohlídku atd.), pokud použití těchto prostředků je nezbytné ke splnění účelu trestního řízení.“¹²

Kriminalisté se při své práci neobejdou bez určitých prospěšných domněnek i subjektivního pohledu na věc, které jejich činnost v kriminalistické taktice posouvají správným směrem. Nesmí však porušit principy nestrannosti a postupovat ve všech ohledech objektivně, v souladu se zásadou zdrženlivosti. Nerozhoduje počet ani síla nashromážděných důkazů, či jejich přesvědčivost. Rozhodným okamžikem je až pravomocný rozsudek soudu, neboť *„jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.“¹³* Do této doby se každý považuje za nevinného. Jde o ušlechtilou zásadu vyspělé právní kultury, která je doplňována principem *presumptio boni viri*.

Neméně důležitá je i oblast poskytování informací o trestním řízení. Právo na informace je zaručeno Listinou (čl. 17), kde je i povinnost státních orgánů přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti, ale za podmínek stanovených zákonem. Informace o odhalení trestné činnosti, příp. jejím rozsahu

¹² ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. Trestní řád. Komentář. 7. vydání. , [on-line], Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1932 – 1976. [cit. 28. 1. 2021]. ISBN 978-80-7400-465-0. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgnpwk5tlge3c443cl4ytsnrri4ytimk7oBtdCnjy>.

¹³ čl.40 odst 1 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., *Listina základních práv a svobod* v posledním znění

jsou důležité v rámci generální prevence kriminality. Zároveň jde o důležitý nástroj k prezentaci dobré práce policie v součinnosti se státním zastupitelstvím. Informace jsou poskytovány různým masovým médiím, která je následně zveřejňují. Ale má to své limity. V § 8a odst. 1 tr. řádu je stanovena povinnost OČTŘ, dbát při poskytování informací o trestním řízení na to, aby neporušili zásadu presumpce nevin. Dále je zakázáno zveřejnit informace umožňující zjištění totožnosti osoby, proti které se trestní řízení vede, rovněž tak i o poškozených, zúčastněných osob a svědcích, přičemž tyto informace nesmí zveřejňovat už v přípravném řízení. Ukázkou ochrany informací ve světle zásady presumpce nevin je dobře známý případ ALLENET DE RIBEMONT proti Francii,¹⁴ kdy dne 29. 12. 1976, při tiskové konferenci pořádané ministrem vnitra Francie za účasti tamních policejních špiček ministr vnitra uvedl, že Allenet de Ribemont byl zadržený za spoluúčast na atentátu proti poslanci parlamentu Jeana de Broglie ze dne 24. 12. 1976. Francouzská média následně tuto zprávu uveřejnila. Dne 21. 3. 1977 pak bylo vyšetřujícím soudcem rozhodnuto o zastavení trestního stíhání. Ribemont se dovolal spravedlnosti až u Evropského soudu pro lidská práva, který nakonec shledal porušení zásady presumpce nevin a konstatoval: „1. porušení presumpce nevin se mohou dopustit i jiné orgány státu než jen soud či soudce; 2. může k němu dojít i v předsoudním stadiu trestního řízení.”¹⁵ Soud nezpochybnil právo na informace, ale zdůraznil, že presumpce nevin musí být plně respektována nejen OČTŘ, ale i ostatními státními orgány.

Konečně ani masová média nemají neomezenou svobodu slova, neboť i ta má své hranice. V horizontální rovině vedle sebe stojí právo na svobodný projev a právo na informace (čl. 17 odst. 1 Listiny), spolu s právem na ochranu osobnosti (čl.10 odst.1 Listiny). Zveřejněním informací o probíhajícím trestním řízení může dojít ke střetu uvedených základních práv a pak nezbývá, než citlivě posoudit, které z práv upřednostnit. Nejvyšší soud České republiky (dále jen Nejvyšší soud)

¹⁴ Evropský soud pro lidská práva, věc ALLENET DE RIBEMONT v. FRANCIE, č. 15175/89, ze dne 10.2.1995, Štrasburk. [on-line], [cit. 21.2.2021]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22languageisocode%22:%5B%22CZE%22%5D,%22appno%22:%5B%2215175/89%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22CHAMBER%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-156030%22%5D%7D>.

¹⁵ HERCZEG, Jiří, *Mediální odsouzení a presumpce nevin*, [on-line],[Trestněprávní revue 10/2016, s. 226]. [cit. 21.2.2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgxp4s7geyf6427gizdm&groupIndex=0&rowIndex=0>.

se touto otázkou podrobně zabýval ve věci dovolání žalované spol. Mafra a.s., která ve svém deníku Mladá fronta DNES uveřejnila článek, ve kterém byla konkrétní trestně stíhaná osoba označena jako “kuplíř” a “člen gangu kuplířů” v době, kdy soudem ještě nebylo pravomocně rozhodnuto o vině obžalovaného. Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 15. 11. 2012¹⁶ konstatoval, že: „V rámci objektivitu musí média dodržovat zásadu presumpce nevinu.” Jde tedy i o objektivitu právní a to ve smyslu postavení trestně stíhané osoby, tedy zda jde o obžalovaného, či odsouzeného. V případě obžalovaného nesmí média informovat veřejnost způsobem, který předjímá rozhodnutí soudu o vině. Nejvyšší soud doplňuje, že: „*Takové jednání, kdy není respektována presumpce nevinu a s obžalovaným je zacházeno jako s pachatelem, je v rozporu s právem na ochranu osobnosti.*” Ústavní soud České republiky (dále jen Ústavní soud) v dané věci rozhodoval o ústavní stížnosti Mafra, a.s., když dospěl k totožným závěrům jako Nejvyšší soud a mimo jiné doplnil: „*V demokratickém právním státě se závěr o vině nesmí odvíjet od veřejného mínění, nýbrž musí být procesně adekvátním způsobem prokázán v trestním řízení.*”¹⁷

Specifickou roli hraje ochrana osobnosti, resp. presumpce nevinu, v trestním řízení vedené proti mládeži. Speciálním zákonem upravující tento postup je ZSM. Obecné základní zásady trestního řízení uvedené v trestním řádu ZSM rozšiřuje v ust. § 3. Zásada presumpce nevinu je vymezena v odst. 5 a je doplněna o ochranu osobních údajů a soukromí osoby, proti které je vedeno trestní řízení.

Speciálnost ZSM oproti základní procesní normě (tr. řád) je dána zejm. v celkové koncepci ochrany dětí a mladistvých před nepříznivými vlivy a důsledky trestního řízení, aby bylo dostatek prostoru je vyvést ze slepé uličky kriminálního prostředí a vrátit je do “řádne” společnosti. Z tohoto důvodu nesmí dojít k zveřejňování informací o dítěti nebo mladistvém, proti kterému je řízení vedeno a musí dojít k přísnému respektování zásady presumpce nevinu. OČTŘ ani nikdo

¹⁶ Nejvyšší soud, 30 Cdo 1413/2012, [NS 5874/2012], *K neúčelnosti trestního stíhání z hlediska dříve uloženého trestu.* [on-line]. [cit. 30.1.2021]. Dostupné z: <https://www.beckonline.cz/bo/doCu mentview.seam?documentId=njptembrgjpwgxzrgm2dooa&groupIndex=0&rowIndex=0>.

¹⁷ Ústavní soud, II. ÚS 577/13, [118/2015 Usn.], *K omezení svobody projevu v tisku plynoucímu ze zásady presumpce nevinu.* [on-line]. [cit. 3. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.beckonline.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgvptcmjyl52xg3q>.

jiný svým jednáním nesmí dát společnosti možnost označit takového mladistvého nálepkou hanby. ZSM zákaz zveřejňovat informace explicitně vymezuje v oddílu 6. Ustanovení § 52 zavazuje OČTŘ k ochraně osobnosti a osobních údajů mladistvého, včetně ostatních zúčastněných osob, přičemž § 53 rozšiřuje zákaz zveřejňování informací na všechny ostatní subjekty a konkretizuje obsah zákazu na zveřejnění jména, popř. jmen a příjmení mladistvého a dále rozšiřuje na veškeré informace, které by mohly vést k jeho identifikaci. Při prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že mohlo dojít k trestnému činu s účastí mladistvého, se prověřující orgány nemohou vyhnout situaci, kdy musí určité informace o mladistvém sdělit jinému, aby mohly věc náležitě objasnit. Těmto orgánům ZSM ukládá povinnost osobu, které byly sděleny konkrétní informace o mladistvém, poučit o jejich uchování v tajnosti. V opačném případě může být vyvozena odpovědnost za protiprávní jednání.¹⁸

1.4.2 Zásada oficiality

Zásada oficiality je vymezena v § 2 odst. 4 tr. řádu, věta první: *„Jestliže tento zákon nestanoví něco jiného, postupují orgány činné v trestním řízení z úřední povinnosti.“* Smyslem zásady je uložení povinnosti vyvíjet vlastní iniciativu ze strany všech OČTŘ, ve všech stádiích trestního řízení. Jejich činnost není odvislá pouze od podnětů fyzických nebo právnických osob, např. trestní oznámení v jakékoliv podobě, ale zejm. od vlastní aktivity. Rovněž provádění úkonů trestního řízení pramení z vlastního rozhodnutí, které může vycházet např. ze znalostí kriminalistické taktiky, ale také ze zkušeností OČTŘ. Skutečnost, že si některá ze stran nepřeje, aby policejní orgán provedl konkrétní úkon, není důvodem k jeho neprovedení.

Trestní řád tuto zásadu dále konkretizuje jednotlivým OČTŘ, resp. ukládá povinnost vlastní iniciativy v jednotlivých úsecích trestního řízení. V postupu před zahájením trestního stíhání je to již zmíněné ust. § 158 odst. 1 tr. řádu, v návaznosti na § 69 odst. 1 zák. o policii. Výjimkami z této zásady jsou úkony, kde je nutný podnět oprávněného subjektu k tomu, aby OČTŘ musel konat. Jde

¹⁸ § 44a odst. 1 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů v posledním znění - Fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že poruší zákaz zveřejnění osobních údajů stanovený jiným právním předpisem.

zejm. o opravné prostředky, např. stížnost proti rozhodnutí policejního orgánu o uložení pořádkové pokuty (§ 66 tr. řádu). Dotčený subjekt se proti takovému rozhodnutí může bránit stížností a dozorující státní zástupce pak napadené rozhodnutí přezkoumává. Bez tohoto podnětu nezahajuje žádné opravné řízení ex officio, ale v rámci dozoru nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení je oprávněn „rušit nezákonná nebo neodůvodněná rozhodnutí a opatření policejního orgánu.“¹⁹ Státní zástupce k tomuto kroku může sáhnout v rámci své dozorové pravomoci, ale pokud shledá, že jde o zákonný postup policejního orgánu, nevydává žádné rozhodnutí potvrzující zákonný postup.²⁰

1.4.3 Zásada legality

Zásada legality je úzce spjata se zásadou oficiality a jejím obsahem je povinnost státního zástupce stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozví. Zásadu samostatně zakotvuje § 2 odst. 3 tr. řádu, když zároveň vymezuje podmínku, ze které je tato povinnost státního zástupce vyňata: „...pokud zákon, přímo použitelný předpis Evropské unie nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak.“

Zásada legality však není v přípravném řízení postavena pouze do okamžiku rozhodování o stíhání obviněného, neboť státní zástupce je do procesu zapojen už od zahájení úkonů trestního řízení. Samotné prověřování skutečností, nasvědčujících tomu, že došlo ke spáchání trestného činu, státní zástupce ovlivňuje ve prospěch uceleného komplexu první fáze přípravného řízení, aby měl k dispozici všechny procesní úkony a důkazy, nezbytné pro kvalifikované posouzení věci a rozhodnutí, zda jsou naplněny všechny podmínky pro zahájení trestního stíhání konkrétní osoby. Je-li tomu tak, pak musí dostát zásadě legality a zahájit trestní stíhání, pokud tomu ovšem nebrání zákonné překážky či okolnosti. Tr. řád sice přímo jmenuje státního zástupce, který je povinen stíhat všechny trestné činy o kterých se dozví, ale vzhledem k praktickému zapojení policejního orgánu do procesu vyšetřování je zřejmé, že povinnost stíhat, rozšiřujícím

¹⁹ § 174 odst. 2 písm. e) zákona č. 141/1961 Sb., *trestní řád* v posledním znění.

²⁰ Nejvyšší soud, 11 Tvo 80/2002, [T 542] *K významu „návrhu“ obviněného na zastavení trestního stíhání a k rozhodování o něm*. [on-line], [cit. 22.3.2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=njptembqgnpxixzvgqza&groupIndex=0&rowIndex=0>.

způsobem dopadá i na něj. V případě odlišného názoru na věc je rozhodujícím stanoviskem názor státního zástupce, který je odpovědný za přípravné řízení a jestliže má za to, že jsou splněny podmínky pro zahájení trestní stíhání, musí dostát zásadě legality. Trestní stíhání může zahájit sám státní zástupce nebo udělí písemný pokyn policejnímu orgánu, aby postupem dle § 160 odst. 1 tr. řádu trestní stíhání zahájil.

Ze zásady legality jsou vyjmuty zákonné důvody, které v daném postupu působí proti povinnosti stíhat pachatele trestného činu. V zásadě jde o dvě skupiny zákonných důvodů, které je možné posoudit z hlediska nepřekonatelné povinnosti nestíhat osobu a z hlediska možnosti posoudit účelnost případného stíhání.

Zákonné důvody, které tvoří nepřekročitelnou překážku v trestním stíhání, tzn. trestní stíhání je nepřipustné, jsou taxativně uvedeny v § 11 tr. řádu.

Mezi postupy, ve kterých státní zástupce nemá povinnost stíhat obviněného a může posoudit účelnost případného stíhání, patří odložení věci z důvodů jeho neúčelnosti, které jsou uvedeny v § 172 odst. 2 tr. řádu. Další výjimky ze zásady legality lze spatřovat v postupech dle § 159b tr. řádu - dočasné odložení trestního stíhání a § 159c tr. řádu - zvláštní ustanovení o dočasném odložení trestního stíhání.

1.4.4 Zásada rychlosti procesu

Zásada rychlosti procesu je vymezena v § 2 odst. 4 věta druhá: *„Trestní věci musí projednat urychleně bez zbytečných průtahů; s nejvyšším urychlením projednávají zejména vazební věci a věci, ve kterých byl zajištěn majetek, je-li to zapotřebí vzhledem k hodnotě a povaze zajištěného majetku.“* Jde i o zásadu ústavní, která je zahrnuta v Listině (čl. 38 odst.2).

Důležitost rychlosti řízení má dvě zásadní roviny. První spočívá v rovině důkazní, kdy vlivem postupujícího času, ať už jde o delší dobu od spáchání činu nebo délku řízení, může docházet k nežádoucímu působení na kvalitu důkazu, zejm. jde-li o paměťové stopy. Druhá působí na ukládání trestu za spáchaný trestný čin a to co do druhu trestu a jeho výměry. Aby uložený trest mohl plnit svou úlohu, měl by být pachateli uložen, pokud možno, v co nejkratší době od spáchání trestného činu. Délku řízení může negativně ovlivnit např. složitost případu, rozsah škody i počet poškozených, znalecká zkoumání, počet obviněných, ale

i kalkulované obstrukce ze strany obžalovaných. Nejvyšší soud v této věci judikoval: „*Nepřiměřenou délku trestního stíhání nebo delší dobu, která uplynula od spáchání trestného činu, by měly soudy prvního a druhého stupně promítnout do nižší výměry nebo do mírnějšího druhu ukládaného trestu.*”²¹

Nejvyšší soud dále konstatuje, že nelze nepřiměřenou délku trestního řízení shledat, pokud je významnou měrou způsobena obstruujícím jednáním nebo chováním obžalovaného. Tyto závěry vychází i z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (dále jen ESLP).

Úmluva v čl. 6 uvádí, že každý má právo, aby jeho věc byla projednána v *přiměřené lhůtě*, Listina a tr. řád hovoří o řízení *bez zbytečných průtahů*. V obou pojmech je zřejmý apel na rychlost řízení. Objektivní příčiny mohou způsobit průtahy v řízení a nelze jim zcela zabránit. Ale zbytečné průtahy už je možno přičítat na vrub OČTŘ a zákonodárci poměrně výstižně přiřadili k pojmu “průtahy” přívlastek “zbytečné”. Jde o takové průtahy, které vznikly nesprávným úředním postupem a nelze je odůvodnit. V pojmu “přiměřená lhůta” se hovoří o lhůtě jako takové a dá se říci, že ji lze hmatatelněji uchopit, neboť tr. řád lhůty konkrétně určuje. Je jisté, že takovou lhůtu, která by byla univerzálně přiměřená nelze nijak paušálně stanovit a to s ohledem na rozmanitost a odlišnost každého trestního řízení. Proto v případě napadení porušení práva na spravedlivý proces, stran nepřiměřené lhůty řízení, bude nutno zkoumat konkrétní příčiny ad hoc.

Tr. řád lhůty pro jednotlivé úseky trestního řízení konkrétně určuje. Lhůty pro prověřování stanoví policejnímu orgánu § 159 tr. řádu, jejichž délky jsou určeny podle věcné příslušnosti samosoudce, resp. okresního soudu a dále krajského soudu, rozhoduje-li v prvním stupni. Lhůtu lze za podmínek tam uvedených prodloužit státním zástupcem. Lhůty stanovené zákonem vytvářejí určitý tlak na OČTŘ, aby vyvinuly maximální úsilí k jejich dodržení.

S rychlostí řízení jde ruku v ruce i jeho hospodárnost. V rámci zachování obou požadavků lze tam, kde je to vhodné, vést společné řízení, např. proti všem obviněným, jejichž trestné činy spolu souvisí (§ 20 tr. řádu) nebo naopak k urychlení

²¹ Nejvyšší soud, 5 Tdo 14/2008, [TR 11/2008 s. 338], K tomu, že nepřiměřená délka trestního stíhání nebo delší doba, která uplynula od spáchání trestného činu, nejsou dovolacím důvodem a jak je možné je kompenzovat [on-line], [cit. 22.3.2021]. Dostupné z: <https://www.beckonline.cz/bo/documentview.seam?documentId=njptembqhbpxi4s7geyv6427gmztq&groupIndex=0&rowIndex=0>

lze ze společného řízení vyloučit věc některého z obviněných, příp. některý trestný čin (§ 23 tr. řádu).

Zásada rychlosti řízení se promítá i do řízení ve věcech mládeže, kde věc musí být projednána bez zbytečného odkladu a v přiměřené lhůtě (§ 3 odst. 6 ZSM). Šámal ji nazývá „Zásada včasného a rychlého projednání věci“²² a vyzdvihuje její zvláštní význam u dospívající mládeže, neboť je předpoklad, že s ohledem na mravní a rozumovou vyspělost bude urychlené projednání věci výchovným prvkem, zejm. v rámci prevence dalšího delikventního jednání.

1.4.5 Zásada zdrženlivosti

Zásada zdrženlivosti je vymezena v § 2 odst. 4 tr. řádu, věta třetí, kdy OČTŘ:

„Trestní věci projednávají s plným šetřením práv a svobod zaručených Listinou základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána; při provádění úkonů trestního řízení lze do těchto práv osob, jichž se takové úkony dotýkají, zasahovat jen v odůvodněných případech na základě zákona a v nezbytné míře pro zajištění účelu trestního řízení.“

Zásada deklaruje záruku demokratické společnosti, že základní lidská práva a svobody budou respektována státní mocí i v případě trestního řízení. Jsou to právě OČTŘ, které nesou důkazní břemeno v trestním řízení, zejm. státní zástupce, který zastupuje stát na straně obžaloby. Z toho důvodu je hlavní tíha obstarání důkazů na OČTŘ a proto zákon předpokládá, že při jejich zajišťování se musí zdržet zásahů do svobodné zóny občana nad míru, která je pro dosažení účelu trestního řízení nezbytná. A právě míra nezbytně nutná pozitivně omezuje orgány státní moci tím, že se při provádění úkonů trestního řízení, resp. zajišťování důkazů, sice nevyhnou prolomení bariéry svobodného prostoru jednotlivce, ale pouze v odůvodněných případech, které jsou přesně definovány zákonem. Zde

²² ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena, SOTOLÁŘ, Alexandr, HRUŠÁKOVÁ, Milada, ŠÁMALOVÁ Milada. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, 3. vydání. [on-line], Praha: 2011, s. 22 – 33. [cit. 8. 2. 2021]. ISBN 978-80-7400-350-9. Dostupné z: <https://www.beckonline.cz/bo/document-view.seam?DocumentId=nnPtembrGfpwk232geyts&groupIndex=2&rowIndex=0#>.

nalézáme společný průnik se zásadou řádného zákonného procesu dle § 2 odst. 1 tr. řádu.²³

Procesní úkony v úseku před zahájením trestního stíhání provádí zejm. policejní orgán za dohledu státního zástupce, jehož úkolem je dohlížet na zachovávání zákonnosti. Některé úkony policejní orgán provádí sám, k některým potřebuje předchozí souhlas státního zástupce a jiné je oprávněn nařídit jen soudce. Je tedy patrné, že čím je zásah do svobod občana robustnější, tím je zákonem vyžadována participace odpovědnosti vyšší nestranné justiční autority. Jde o garance, jejichž podstatou je obrana před možnou "libovůlí" OČTŘ. Jako příklad poslouží příkaz k domovní prohlídce dle § 83 tr. řádu, který je v přípravném řízení oprávněn nařídit soudce na návrh státního zástupce. Domovní prohlídkou dochází ze strany policejního orgánu, který ji provádí, k zásahu do nedotknutelnosti obydlí, která je zaručena Listinou (čl.12). Je zde významně narušeno právo na soukromí dotčené osoby, což Listina připouští, ale pouze v trestním řízení, za podmínky písemného odůvodněného příkazu soudce. V takto nastavených pravidlech je zaručena soudní kontrola nad postupem policejního orgánu, resp. státního zástupce.

Ještě vyšší záruky nezbytnosti zásahu OČTŘ do práv a svobod občanů jsou tr. řádem poskytovány ve věci odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu dle § 88 tr. řádu. Z pohledu základních práv a svobod jde o zásah do práva na ochranu důvěrnosti komunikace a práva na soukromí (čl. 13 Listiny). V dnešní době je telefonická komunikace tím nejrozšířenějším a nejrychlejším způsobem přenosu informací a to i mezi pachateli trestných činů. Proto může být odposlech přínosným zdrojem informací o trestných činech. Jde však o natolik zásadní vstup do soukromí osoby, že tr. řád velmi podrobně ohraničuje pravidla provádění odposlechů, aby nedošlo k jejich zneužívání a zbytečného nadužívání. V první řadě jde o rozhodovací pravomoc, která je svěřena výhradně soudci, resp. soudu. Dále omezuje aplikovatelnost pouze na závažnější zločiny specifikované vyšší horní trestní sazbou nejméně osm let a další taxativně vymezené trestné činy, včetně těch úmyslných trestných činů, k jejichž stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva.

²³ Nikdo nemůže být stíhán jinak než ze zákonných důvodů a způsobem, který stanoví tento zákon.

Jak vyplývá z příkladmo uvedených ustanovení tr. řádu, jsou v některých procesních postupech zakotvena pravidla, která zásadu zdrženlivosti v jistém smyslu podporují. Šámal k zásadě zdrženlivosti dodává, že: „V každém stadiu trestního řízení se musí projevit tato zásada tím, že čím větší je zásah do osobnostních práv, tím větší je pro orgány činné v trestním řízení povinnost náležitého odůvodnění takového opatření.”²⁴

1.4.6 Zásada zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti

Zásadu zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti stanoví tr. řád v § 2 odst. 5 takto:

„Orgány činné v trestním řízení postupují v souladu se svými právy a povinnostmi uvedenými v tomto zákoně a za součinnosti stran tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí.”

Jde o zásadu, která prošla zajímavým vývojem. Klíčovým je dnes stanovený pojem „skutkový“ stav věci, který byl implementován novelou tr. řádu č. 292/1993 Sb. s účinností od 1. 1. 1994. Před touto novelou bylo znění zásady následující: „Orgány činné v trestním řízení postupují tak, aby byl zjištěn skutečný stav věci, a při svém rozhodování z něho vycházejí.” Úkolem OČTŘ bylo zjišťovat „skutečný“ stav věci, tedy objektivní pravdu. To do značné míry nutilo OČTŘ prověřovat i druhořadé a nepodstatné okolnosti činu, které však byly obsahem skutečného stavu věci. OČTŘ měly dojít k úplnému poznání pravdy, což je spíše otázkou filozofickou než právní. V otázce hledání objektivní pravdy je potřeba vzít v úvahu, že žádný z OČTŘ nebyl na místě činu v době jeho páchání a proto při svém úsudku může vycházet pouze z důkazů, které byly zajištěny ex post. Jedním z nejzásadnějších důkazů v trestním řízení jsou svědecké výpovědi osob a výpověď obviněného. Jejich výpovědi jsou ale ovlivněny subjektivními i objektivními faktory vnímání, schopností uchovat prožitek v paměti a po určité době jej prezentovat při své výpovědi. Totéž může platit i o současných

²⁴ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. [on-line]. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 15-106. [cit. 15. 2. 2021]. ISBN 978-80-7400-465-0. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembRgnpwk5tlge3c443cl4ytsnr14ytimk7obtdcnjy>.

kriminalistických metodách, které jsou na vysoké úrovni. I když může jít o obory exaktní, vždy bude hrát důležitou roli lidský faktor a chybovost. Všechny tyto okolnosti musí OČTŘ brát při posuzování věci v úvahu a proto ve skutečnosti posuzuje skutkový, nikoliv skutečný stav věci, o kterém nesmí mít důvodné pochybnosti. Je zřejmé, že poznání objektivní pravdy není v trestním řízení možné a jde spíše o přiblížení se k pravdě relativní. Zásah zákonodárce ve změně pojmu skutečný stav za skutkový, byl v úvahách o poznání "pravdy" velkým přínosem.

Zákon v otázce zjišťování skutkového stavu věci klade důraz na absenci důvodných pochybností. Objektivní jistota poznání skutkových okolností věci garantuje takový rozsah, který je nezbytný pro rozhodnutí OČTŘ. V případě nerozptýlitelných pochybností je nutno aplikovat zásadu "in dubio pro reo," neboť by šlo pouze o pravděpodobné zjištění, které je nepřijatelné s ohledem na požadavek důvěry ve spravedlnost. Pochybnosti jsou nutným stavem nerozhodnosti, a proto nezbyde, než vyčerpat veškeré možnosti k odstranění všech pochybností. V opačném případě rozhodnout ve prospěch obviněného.

Skutkový stav věci je zjišťován v rozsahu, který je nezbytný pro to, aby OČTŘ mohl ve věci kvalifikovaně a bez zmíněných důvodných pochybností rozhodnout. Jde tedy o soustředování snahy na zjišťování všech podstatných okolností, které jsou přímo spojeny se znaky skutkové podstaty konkrétního trestného činu. Rozsah "nezbytný pro rozhodnutí" oprostuje OČTŘ od prověřování marginálních okolností, které na rozhodnutí ve věci nemohou mít zásadní vliv. V tomto ohledu bude záležet i na zkušenostech OČTŘ, aby soustředily svou činnost potřebným směrem a kvalitou, které je oprostí od nepodstatných skutečností, což v konečném důsledku může přispět i k rychlosti řízení.

1.4.7 Zásada vyhledávací

Zásada vyhledávací je rovněž zahrnuta v § 2 odst.5 tr. řádu a byla taktéž modifikována novelou tr. řádu č. 265/2001 Sb. a stanoví, že: „*V přípravném řízení orgány činné v trestním řízení objasňují způsobem uvedeným v tomto zákoně i bez návrhu stran stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i neprospěch osoby, proti níž se řízení vede.*” Oproti původnímu vymezení došlo k explicitnímu zahrnutí přípravného řízení, což zavazuje OČTŘ i v postupu před zahájením trestního stíhání. Dřívějším obsahem vyhledávací zásady bylo objasňovat i bez

návrhu stran stejně pečlivě jak okolnosti, které svědčí ve prospěch, tak i v neprospěch obviněného. Právě zmíněný pojem “obviněný” zužoval tuto zásadu až na stadium, kdy bylo zahájeno trestní stíhání konkrétní osoby, přičemž nové pojetí zásady hovoří obecně o osobě, proti které se řízení vede. Z toho vyplývá, že nezahrnuje jen vlastní proces dokazování, který se soustřeďuje hlavně do řízení před soudem, ale konkrétně přípravné řízení. Už v postupu před zahájením trestního stíhání provádí policejní orgán celou řadu procesních postupů s cílem zajistit důkazy pro pozdější dokazování před soudem. Jde např. o ohledání místa činu, domovní prohlídku, odposlech a záznam telekomunikačního provozu, ale i podání vysvětlení osob aj.

Samotnou dikcí „...i bez návrhu stran...” dochází k rozšíření zásady oficiality, když klade důraz na vlastní aktivitu OČTŘ. Je tu zároveň zahrnuta povinnost objasňovat stejně pečlivě jak okolnosti svědčící v neprospěch, tak i ve prospěch osoby, proti které je řízení vedeno. *„V této souvislosti je však třeba také zdůraznit, že účelem trestního řízení není jenom spravedlivé potrestání pachatele, nýbrž i “fair” proces, který je nevyhnutelnou podmínkou existence demokratického státu.”*²⁵

Zásada vyhledávací zavazuje zejm. policejní orgán. Státního zástupce zavazuje v postupu před zahájením trestního stíhání spíše nepřímou, neboť on prakticky důkazy nezajišťuje, i když mu to zákon výslovně umožňuje. Jeho hlavním úkolem v přípravném řízení je vykonávat dozor nad zachováním zákonnosti, ale rovněž může dávat policejnímu orgánu závazné pokyny k provedení konkrétních úkonů trestního řízení v zájmu správného usměrňování a soustředění jeho činnosti v rozsah, který je nezbytný pro rozhodnutí.

1.4.8 Zásada volného hodnocení důkazů

Zásada volného hodnocení důkazů je vyjádřena v § 2 odst. 6 tr. řádu v tomto znění: *„Orgány činné v trestním řízení hodnotí důkazy podle svého*

²⁵ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. [on-line]. Praha: C. H. Beck, 2013, s.15-106. [cit. 20. 2. 2021]. ISBN 978-80-7400-465-0. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembRgnpwk5tLge3c443cl4ytsnrll4ytimk7obtdcnjy>.

vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu.”

V prvé řadě je potřeba vyzdvihnout skutečnost, že zásada cílí na všechny OČTŘ, nejen na soud, jak se může na první pohled jevit a to hlavně s ohledem na rozhodování o vině obžalovaného, kde je hodnocení důkazů stěžejní činností závěrečného hodnocení. Zásada se rovněž vztahuje na státního zástupce i policejní orgán, kteří mohou rozhodnout ve věci samé už v přípravném řízení.

Volné hodnocení důkazů spočívá ve vlastním, vnitřně se utvářeném, volném uvážení v logických, právních a skutkových souvislostech, které není svazováno předem vymezenými a pevně stanovenými měrnými normami. V tomto ohledu nejsou stanovena hodnotová pravidla pro jednotlivé druhy důkazních prostředků, které by je řadily do hierarchických struktur podle “váhy” nebo významu. Každý důkaz má v jiném skutku jinou pozici i hodnotu, a proto nelze stanovit žádná paušální pravidla o síle důkazu v trestním řízení. I proto musí být důkazy posuzovány každý samostatně i v souhrnu všech zajištěných důkazních prostředků.

Hodnocení důkazů volným způsobem neznamena naprostou svobodu v uvážení, neboť OČTŘ musí své volní procesy v rozhodování řádně odůvodnit. V rámci spravedlivého procesu musí být rozhodnutí přezkoumatelné, a proto je nutno opřít deklarované závěry o řádné, vše vysvětlující odůvodnění. V postupu před zahájením trestního stíhání může jít o rozhodnutí policejního orgánu nebo státního zástupce o odložení věci dle § 159a tr. řádu. Základní zákonné požadavky na odůvodnění usnesení stanoví tr. řád v § 134 odst. 2 následovně:

„V odůvodnění je třeba, jestliže to přichází podle povahy věci v úvahu, zejména uvést skutečnosti, které byly vzaty za prokázané, důkazy, o něž se skutková zjištění opírají, úvahy, jimiž se rozhodující orgán řídil při hodnocení provedených důkazů, jakož i právní úvahy, na jejichž podkladě posuzoval prokázané skutečnosti podle příslušných ustanovení zákona.”

Uvedené ustanovení promítá samotnou zásadu volného hodnocení důkazů, když demonstrativně nastiňuje OČTŘ, jak obsahově odůvodnit své rozhodnutí ve světle vlastních úvah o hodnocení provedených důkazů. Jen tak může být rozhodnutí přezkoumatelné.

1.4.9 Zásada zajištění práva na obhajobu

Právo na obhajobu je jednou z hlavních záruk spravedlivého procesu, neboť na základě principu kontradiktornosti řízení je před soudem zaručena rovnost stran, což přináší stejně široký prostor pro obžalobu i obhajobu. Samotná obhajoba může spočívat v osobní obhajobě, kdy uplatnění práva využije sama osoba, proti které se řízení vede nebo v obhajobě prostřednictvím obhájce.

Zásada tedy zajišťuje právo na obhajobu, tj. možnost zvolit si způsob obhajoby, ať už jde o právo hájit se sám nebo prostřednictvím obhájce, vyjma případů nutné obhajoby (§ 36 tr. řádu). V tr. řádu je zásada vymezena v § 2 odst. 13 takto: „*Ten, proti němuž se trestní řízení vede, musí být v každém období řízení vhodným způsobem a srozumitelně poučen o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby a o tom, že si též může zvolit obhájce; všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny umožnit mu uplatnění jeho práv.*” Je patrné, že nositelem práv je každá osoba, proti které se trestní řízení vede, čímž jde nejen o obviněného, ale i o osobu podezřelou ze spáchání trestného činu, vůči které OČTŘ již uplatňuje některé procesní úkony.

V postupu před zahájením trestního stíhání může jít o osobu, u které je její postavení podezřelého jasně patrné od počátku trestního řízení. Jde o případy, kdy osoba byla zadržena policejním orgánem při samotném páčání trestného činu nebo bezprostředně poté (§ 76 odst. 1 tr. řádu). Vzhledem k tomu, že omezení osobní svobody je významným zásahem do práv občana, jsou posílena jeho práva na obhajobu už v době zadržení, i když proti němu dosud nebylo zahájeno trestní stíhání. Tr. řád v § 76 odst. 5 odkazuje na přiměřené poskytnutí práv obviněného ve smyslu § 33 odst. 1, 5 a 6 tr. řádu. Jde zejm. o právo zvolit si obhájce a s ním spojené právo rozhovoru bez přítomnosti třetí osoby, radit se s ním i během prováděného úkonu trestního řízení, včetně žádat o účast obhájce i na jiných procesních úkonech. K zajištění práva na obhajobu má OČTŘ povinnost osobu podezřelou poučit o jejich právech „*a to se zaměřením na probíhající stádium trestního řízení a poskytnout mu plnou možnost jejich uplatnění.*”²⁶ Zákon navíc ukládá OČTŘ povinnost takové poučení zadrženému

²⁶ § 76 odst. 5 zákona č. 141/1961 Sb., *trestní řád* v posledním znění.

předat písemně, umožnit mu jeho přečtení a mít jej jako listinu při sobě po celou dobu zadržení.

Může jít i o případy, kdy policejní orgán ještě nemá o pachateli trestného činu dostatek informací a provádí objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin. Už při podání vysvětlení může každá osoba využít právní pomoci advokáta ve smyslu ust. dle § 158 odst 5 tr. řádu. *„Význam tohoto ustanovení je sice širší, neboť jde o pomoc advokáta komukoli (nikoli jen osobě, vůči níž se řízení vede), ale v praxi se bude převážně realizovat při podávání vysvětlení ze strany podezřelého.“*²⁷

Významným způsobem je právo na obhajobu posíleno v řízení proti mladistvému. ZSM stanoví podmínky nutné obhajoby,²⁸ kdy mladistvý musí mít obhájce už od okamžiku prvního použití opatření podle tohoto zákona nebo od okamžiku provedení úkonů podle tr. řádu. Podmínkou je skutečnost, že jde o úkony, které jsou uplatňovány proti němu samotnému, a proto jde o osobu podezřelou ze spáchání provinění. Těmito úkony se rozumí i úkony neodkladné nebo neopakovatelné, např. rekognice. V případě neodkladnosti provedení zamýšleného úkonu může nastat situace, kdy jde o případ nutné obhajoby mladistvého, ale obhájce nelze včas vyrozumět. ZSM hodnotí takovou objektivní příčinu za přijatelnou, není překážkou v provedení úkonu a nečiní jej nulitním. Postup policejního orgánu však musí být přezkoumatelný, zejm. časové okolnosti a nutnost provedení úkonu neodkladně, bez vyrozumění obhájce.

Práva mladistvého jsou posílena z důvodu jeho nedostatečné rozumové, mravní a duševní vyspělosti, která jej může činit bezbranným v uplatnění svých práv. Z tohoto důvodu je nutná účast obhájce, který vyvažuje pozici mladistvého už od počátku trestního řízení. Právo na obhajobu je tak bezezbytku zajištěno.

²⁷ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. [on-line]. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1932 – 1976. [cit. 27. 2. 2021]. ISBN 978-80-7400-465-0. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?doCumentId=nnptembrgnpwk5tlge3c443cl4ytsnrll4ytimk7obtDcnjy>.

²⁸ § 42a zákona č. 218/2003 Sb., *o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů* v posledním znění.

1.4.10 Zásada jednacního jazyka v trestním řízení

Současná podoba zásady jednacního jazyka v trestním řízení byla uzákoněna novelou tr. řádu č. 265/2001 Sb., do § 2 odst. 14 tr. řádu, přičemž zahrnuje dvě pozice užití jazyka. První se týká jednacního jazyka, ve kterém je OČTŘ trestní řízení vedeno: *„Orgány činné v trestním řízení vedou řízení a vyhotovují svá rozhodnutí v českém jazyce.“* Druhá se týká účastníků trestního řízení: *“Každý, kdo prohlásí, že neovládá český jazyk, je oprávněn používat před orgány činnými v trestním řízení svého mateřského jazyka nebo jazyka, o kterém uvede, že ho ovládá.”*

Pravidlo českého jednacního jazyka bylo zavedeno novelou tr. řádu č. 292/1993 Sb. Do té doby šlo pouze o zásadu “práva mateřského jazyka“ neboť jejím obsahem bylo: *„Každý je oprávněn používat před orgány činnými v trestním řízení svého mateřského jazyka.“* Dle důvodové zprávy k této novele tr. řádu bylo nutno zavést pravidlo jednacního jazyka s ohledem na tehdy se vyskytující případy, kdy OČTŘ vedly řízení nebo vyhotovily rozhodnutí v slovenském jazyce, což přinášelo komplikace s následnými překlady, kterých se domáhaly oprávněné subjekty. Proto byla zmíněná novela, po rozdělení České a Slovenské federativní republiky v roce 1993, nutností.

Tr. řád, resp. Listina (čl. 37 odst.4) přiznává právo mateřského jazyka každému, kdo je subjektem trestního řízení a tím zaručuje srozumitelnost prováděných úkonů i možnost uplatnění příslušných práv dotčeného subjektu trestního řízení. Jestliže je jazyk základním komunikačním nástrojem, musí být zaručeno, že při jednání s OČTŘ se bude moci každý vyjádřit slovem i písmem k prováděným i provedeným úkonům, příp. důkazům. Povinnost státu je zajistit v rámci spravedlivého procesu “rovnost zbraní” a to i v komunikačním procesu, aby postup OČTŘ byl čistý a transparentní, bez možnosti využití či zneužití handicapu nesrozumitelnosti komunikace s účastníkem řízení. Požadavek na ustanovení tlumočnicka musí vzejít od dotčeného subjektu řízení, což vyplývá z dikce: *„...kdo prohlásí, že neovládá jazyk...”* V této rovině Ústavní soud konstatoval, že:

„Článek 37 odst 4 Listiny podmiňuje ustanovení tlumočnicka prohlášením účastníka řízení, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání, jinými slovy předpokládá aktivitu na straně osoby nevládnoucí českým jazykem, současně

však potřeba tlumočnicka musí být natolik zjevná, že bez jejího zajištění by bylo takové osobě zabráněno v řádném uplatňování jejích procesních práv; soud není povinen z vlastní iniciativy zjišťovat, zda účastník řízení ovládá jednací jazyk.”²⁹

Tr. řád stanoví podmínky pro přibrání tlumočnicka a tlumočení v § 28 a následujících. Podmínky výkonu tlumočnické činnosti explicitně vymezuje zvláštní právní předpis, a sice zákon č. 354/2019 Sb. o soudních tlumočnickách a soudních překladatelích. Jak už samotný název zákona napovídá, definuje dvě podoby převodu cizího jazyka do češtiny a opačně, a sice překlad a tlumočení. Tlumočnickou činností se rozumí činnost výhradně ústní, kdežto překladatelská pouze písemná.³⁰ Seznam soudních tlumočnicků a soudních překladatelů spravuje Ministerstvo spravedlnosti.

Ustanovení tr. řádu o přibrání tlumočnicka se rovněž vztahuje i pro osoby postižené hluchotou nebo i hluchoslepotou, neboť i ony se mohou stát účastníkem řízení a dorozumívání s nimi nelze nahradit jinak, než použít příslušné metody komunikačních systémů, které vycházejí z českého jazyka. Komunikačními systémy neslyšících a hluchoslepých osob jsou znakovaná čeština, prstová abeceda, vizualizace mluvené češtiny, písemný záznam mluvené řeči, Lormova abeceda, daktylografika, Braillovo písmo s využitím taktilní formy, taktilní odezírání a vibrační metoda Tadoma.³¹ Pokud by byla potřeba přetlumočit výpověď osoby neslyšící, která je navíc cizincem, neovládající českou znakovou řeč, bylo by zapotřebí přibrat tlumočnicka cizí znakové řeči, které by neslyšící rozuměl. Pokud by však šlo o tlumočnicka, který by nerozuměl české mluvené řeči, nezbylo by, než zároveň přibrat tlumočnicka k přetlumočení češtiny do mluveného jazyka, které by rozuměl.

Tr. řád vychází z předpokladu, že osoba sama uvede jazyk, který ovládá, který zvolí jako jazyk komunikace. Pokud jej neuvede nebo uvede jazyk či dialekt tak specifický, že pro takový není zapsán žádný tlumočnick, bude vodítkem pro

²⁹ Ústavní soud, IV. ÚS 388/05, [ÚS 989/2006], [on-line], [cit. 22. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=njptembqgzpxk427he4ds&groupIndex=3&rowIndex=0>.

³⁰ § 27 odst. 1 a 2 zákona č. 354/2019 Sb., o soudních tlumočnickách a soudních překladatelích v posledním znění.

³¹ § 6 odst. 1 zákona č. 111/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob v posledním znění.

jazyk tlumočení jeho národnost, příp. úřední jazyk státu, jehož je občanem. U osoby bez státní příslušnosti to bude úřední jazyk státu, kde má trvalý pobyt nebo stát odkud pochází. V případě trvalého pobytu na území konkrétního státu se vychází z předpokladu, že jednou z podmínek jeho udělení, je i prokázaná znalost úředního jazyka tohoto státu.

V postupu před zahájením trestního stíhání musí řešit otázku komunikace v českém jazyce policejní orgán. Policejní praxe se přizpůsobila předcházením pozdějších komplikací v trestním řízení tak, že policejní orgán, který provádí procesní úkon, dotčenou osobu výslovně do protokolu poučí o právu na tlumočnicka. Je-li osoba podezřelá ze spáchání trestného činu zadržena dle § 76 odst. 1 tr. řádu, je povinností policejního orgánu předat zadrženému písemné poučení o jejích právech, přeložené do jazyka, kterému rozumí.³²

Jak bylo uvedeno, tlumočnicka přibírá OČTŘ pro potřeby trestního řízení. Zákon však připouští, aby přibráný tlumočnick překládal i poradu obviněného, příp. podezřelého se svým obhájcem. Přijetím zákona č. 255/2019 Sb., kterým se mění i tr. řád, bylo využití tlumočnicka obhájcem přesněji konkretizováno na poradu, *„která je v přímé souvislosti s procesními úkony, a poradu v průběhu procesních úkonů.“*

Pokud jde o trestní řízení, které je vedeno proti mladistvému nebo právnické osobě, uplatní se zásada jednacního jazyka dle tr. řádu, jako *lex generalis* obdobně a to s ohledem na skutečnost, že obě právní normy, ať už jde o ZSM nebo o zák.č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen ZoTOPO), jako *lex specialis*, zásadu jednacního jazyka neobsahují.

Zásadu jednacního jazyka rozvádí ve vztahu k oběti trestného činu zák. č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), Díl 2 Právo na informace, v § 12, kde jsou taxativně zahrnuty informace, které je nutno poskytnout oběti, která neovládá český jazyk, v jazyce, *„o němž prohlásí, že mu rozumí, nebo v úředním jazyce státu, jehož je občanem.“* Zákon zde konkrétně určuje, které informace poskytnout oběti trestného činu přetlumočením, a které také překladem.

Aplikace zásady jednacního jazyka je v současné době stále více

³² § 28 odst. 6 zákona č. 141/1961 Sb., *trestní řád* v posledním znění.

frekventovaná, což je důsledkem jednotné multikulturní Evropy a volného pohybu osob, tedy i cizinců v Schengenském prostoru, jehož je Česká republika (dále jen ČR) součástí. Právo na pomoc tlumočníka, resp. překladatele v trestním řízení je v Úmluvě začleněno do práva na spravedlivý proces v čl. 6. Jde tedy o významný atribut zajištění „fair procesu“ a proto má své pevné místo v základních zásadách trestního řízení.

1.4.11 Zásada zajištění práv poškozeného

Zásada zajištění práv poškozeného je vymezena v § 2 odst. 15 tr. řádu a má přímou návaznost na zákon o obětech trestných činů, neboť byla jeho přijetím implementována do tr. řádu. Účelem bylo posílit pozici poškozeného v trestním řízení a zajistit mu možnost uplatnit svá práva v každém období trestního řízení a zároveň mu poskytnout takové podmínky a možnosti, aby mohl dosáhnout uspokojení svých nároků.

Poškozený je subjektem trestního řízení, kterým může být jak fyzická, tak i právnická osoba, kterým byla spáchaným trestným činem způsobena újma na zdraví, škoda na majetku nebo i újma nemajetková. Poškozeným se rozumí i ten, na jehož úkor se pachatel trestného činu obohatil.³³

Práva poškozeného jsou posílena povinností OČTŘ výslovně jej poučovat o jeho právech a to vhodným způsobem a srozumitelně. V tomto ohledu bude záležet na OČTŘ, jaký způsob poučení zvolí v konkrétním případě a také na jeho vyjadřovacích schopnostech, aby bylo ze strany poškozeného zaručeno pochopení obsahu poučení. OČTŘ musí při poučování vycházet z předpokladu, že se poškozený obvykle v trestním řízení neorientuje a některé právní pojmy jsou pro širokou veřejnost dosti nesrozumitelné. Proto bude důležité zvolit vhodnou formu poučení. Pro usnadnění poučování mají OČTŘ řadu pomůcek, včetně tištěných poučení, kde jsou práva poškozeného komplexně sesumarizována do několika listů. Ale i v tomto poučení se poškozený nemusí dobře orientovat a proto je nutností, aby OČTŘ přistoupil k poučování aktivně a vyložil práva poškozeného srozumitelně a přehledně s doplňujícím vysvětlením. Naplnit požadavek srozumitelnosti bude u každé osoby vyžadovat jiné úsilí, zejm.

³³ Poškozený - § 43 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., *trestní řád* v posledním znění.

pokud jde o osoby vysokého věku nebo naopak o děti, osobu určitým způsobem zdravotně nebo psychicky handicapovanou či osobu méně chápavou. Jistou obtížnost přináší i poučování osoby, která nerozumí českému jazyku. V tomto případě jde o poučování přes prostředníka, kterým je tlumočnick. Dodržení požadavku srozumitelnosti poučení bude záviset jak na schopnostech OČTŘ, tak i na schopnostech tlumočnicka.

Všechny uvedené okolnosti musí OČTŘ při poučování brát v úvahu a „řízení musí vést s potřebnou ohleduplností k poškozenému a při šetření jeho osobnosti.“³⁴ Na počátku trestního řízení se poškozený setkává s policejním orgánem, který provádí počáteční úkony mnohdy rutinně, s určitými automatismy, při kterých může dojít k necitlivému zásahu do psychiky poškozeného, který očekává určitou formu pomoci v náročné situaci. A právě už v tomto okamžiku je ohleduplný přístup k poškozenému, resp. oběti trestného činu, naprosto zásadní. Z vlastní zkušenosti dobře vím, jak psychicky náročné mohou být úkony, které jsou prováděné s obětí trestného činu, zejm. pak v případě, kdy na oběti byl spáchán takový trestný čin, který sebou automaticky nese stud a velké psychické zábrany o věci hovořit s cizí osobou. Dobře se pamatuji na výslech dívky, kterou vlastní otec pohlavně zneužíval několik let. Při tomto úkonu se protínaly dva aspekty, které negativně ovlivňovaly jeho průběh, a sice velmi choulostivé prožitky oběti a vyslychající osoba mužského pohlaví. Oběť byla nutně vystavena pocitu trapnosti, což se do jisté míry týkalo i mě, vyslychajícího.

Je tedy na policejním orgánu, aby poškozenému vyjádřil empatii a způsob svého jednání citlivě a taktně přizpůsobil osobnosti poškozeného, jeho momentálnímu duševnímu rozpoložení a okolnostem, za kterých byl trestný čin spáchán. Nedodržení těchto psychologických aspektů může vést k nežádoucí sekundární viktimizaci ze strany OČTŘ.

Celkový přístup OČTŘ k poškozenému, vhodný způsob poučení, jeho srozumitelnost a v konečném důsledku jeho pochopení poškozeným, umožní poškozenému správně a včas uplatnit svá práva a dosáhnout uspokojení svých nároků v adhezním řízení.

³⁴ § 2 odst. 15, věta za středníkem, zákona č. 141/1961 Sb., *trestní řád* v posledním znění.

1.5 Subjekty trestního řízení

Samotný tr. řád subjekty trestního řízení *expressis verbis* neurčuje. Z povahy věci však vyplývá, že subjekt disponuje právní subjektivitou, což je jeho základní charakteristika. Fenyk definuje: „*Subjekty trestního řízení rozumíme ty činitele (státní orgány, fyzické a právnické osoby), které mají a vykonávají vlastním jménem vliv na průběh řízení, a kterým zákon dává k uskutečnění tohoto vlivu určitá procesní práva nebo určité procesní povinnosti.*”³⁵

Subjekty trestního řízení je pojem širší, když zahrnuje všechny osoby, které vykonávají v trestním řízení svým jménem určitá práva a plní také své zákonné povinnosti. V tomto kontextu jsou subjekty trestního řízení OČTŘ, dále osoba, proti které je trestní řízení vedeno a její obhájce, jiné osoby s obhajovacími právy, poškozený, zúčastněná osoba a stejně tak i orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) v řízení ve věcech mládeže.

Tr. řád však v § 12 odst. 6 vymezuje pojem “strana.” Zmíněné ustanovení hovoří o stranách v rozdílném kontextu, když za stranu pokládá osobu, proti které je trestní řízení vedeno, dále zúčastněnou osobu i poškozeného a to bez ohledu na stadium trestního řízení, ve kterém se právě nachází, přičemž státnímu zástupci přiznává tuto vlastnost až v řízení před soudem. V tomto pohledu Císařová hovoří o legislativním pochybení zákonodárce,³⁶ což doplňuje i skutečnost, že v § 12 odst. 6 tr. řádu zůstal po novele (zák. č. 265/2001 Sb.) uveden i společenský zástupce, přičemž původní ustanovení § 5 tr. řádu o účasti zástupce zájmového sdružení občanů v řízení před soudem, bylo touto novelou zrušeno.

Trestně právní teorie staví subjekty do pozice strany až v okamžiku, kdy je zaručena jejich rovnost, resp. zásada kontradiktornosti řízení, tedy před nezávislým a nestranným soudem. Šámal k tomu doplňuje, že: „*Stranou v procesním smyslu slova nejsou subjekty v předsoudním stadiu trestního řízení, poněvadž z pojmu postavení strany plyne, že strana má právo vystupovat před*

³⁵ FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s.120. ISBN 978-80-7598-306-0.

³⁶ CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Linde, 2004. Vysokoškolské právnické učebnice, s. 86. ISBN 80-7201-463-3.

soudem, uplatňovat zde procesní návrhy a vyjadřovat se k provádění všech úkonů, které tvoří základ meritorního rozhodnutí, popř. se na nich podílet.”³⁷

V tomto pohledu se ztotožňuji s názorem, který postavení strany posouvá i do „přípravného řízení tam, kde rozhoduje soud.”³⁸ Např. vazební zasedání, kde soudce rozhoduje o návrhu státního zástupce na vzetí obviněného do vazby. V postavení strany je na jedné straně státní zástupce, který předkládá návrh a argumentuje shledání konkrétního vazebního důvodu či důvodů, na straně druhé obviněný a jeho obhájce, kteří většinou argumentují opak. Výsledkem je rozhodnutí, proti kterému je přípustná stížnost, jež je oprávněna podat kterákoliv ze stran.

Policejní orgán je obsahově vymezen v § 12 odst. 2 tr. řádu. V písm. a) tohoto ustanovení je uveden policejní orgán, který má obecnou působnost a tím jsou útvary Policie České republiky. V postupu před zahájením trestného stíhání působí všude tam, kde nepůsobí ostatní policejní orgány uvedené v § 12 odst. 2 písm. b) až i) tr. řádu, kterými jsou Generální inspekce bezpečnostních sborů, pověřené orgány Vězeňské služby České republiky, pověřené celní orgány, orgány Vojenské policie, Bezpečnostní informační služby, Úřadu pro zahraniční styky a informace a pověřené orgány Vojenského zpravodajství.

Policie slouží veřejnosti a jednou z jejích činností je plnit úkoly podle tr. řádu (§ 2 zák. o policii). Provádí prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin a mimo to provádí i vyšetřování,³⁹ což ostatní policejní orgány, až na zákonem stanovené výjimky, neprovádějí.

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 103/2013 o plnění některých úkolů policejního orgánu Policie České republiky v trestním řízení, určuje v části druhé, hlavě I. věcnou a funkční příslušnost jednotlivých policejních útvarů, které plní úkoly v trestním řízení. Věcná příslušnost je rozdělena mezi základní útvary a Službu kriminální policie a vyšetřování (dále jen SKPV) územních odborů

³⁷ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. [on-line], Praha: C. H. Beck, 2013, s. 230 – 268. [cit. 8. 3. 2021]. ISBN 978-80-7400-465-0. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?DocumentId=nnptembrgnpwk5tlge3c443cl4ytsnr14ytimk7ObtDcnjy>.

³⁸FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s.123. ISBN 978-80-7598-306-0.

³⁹ § 161 odst 2 zákona č. 141/1961 Sb., *trestní řád* v posledním znění - Nestanoví-li zákon jinak, vyšetřování konají útvary Policie České republiky.

krajských ředitelství podle závažnosti trestných činů, pro kterou je základním měřítkem horní hranice trestní sazby jednotlivých trestných činů. Základní útvary, kterými jsou např. obvodní oddělení nebo dopravní inspektoráty, provádějí šetření a prověřování trestných činů s horní hranicí trestní sazby nepřevyšující 3 roky, pokud ovšem nespádají do příslušnosti jiných útvarů v rámci územního odboru, např. SKPV. SKPV územního odboru provádí šetření a prověřování trestných činů s horní hranicí trestní sazby nad 3 roky a koná i vyšetřování. Uvedený závazný pokyn dále explicitně přikazuje věcnou příslušnost k šetření a prověřování SKPV i pro trestné činy, které nesplňují podmínku stanovené závažnosti trestného činu, např. pro trestné činy, které sami policisté SKPV odhalí nebo byly přikázány z rozhodnutí státního zástupce anebo to jsou případy, které pro svou kriminalistickou složitost vyžadují specifické či odborné postupy, např. sebevraždy nebo podezřelá úmrtí. Příslušnost SKPV krajského ředitelství policie je dána příslušností krajského soudu, který rozhoduje v prvním stupni.⁴⁰

Útvary s celostátní působností, kterými jsou Národní protidrogová centrála SKPV (dále jen NPC), Národní centrála proti organizovanému zločinu SKPV (dále jen NCOZ SKPV) a Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu SKPV, provádí, obecně vzato, šetření, prověřování a vyšetřování těch trestných činů, které jsou předmětem a obsahem jejich speciálního zaměření.

Státní zástupce vykonává věci svěřené do působnosti státního zastupitelství, jehož hlavním úkolem v rámci trestního řízení je zastupovat stát na straně veřejné žaloby.⁴¹ V přípravném řízení vykonává dozor nad zachováváním zákonnosti postupu policejního orgánu a v tomto stadiu je dominus litis. Zachovávání zákonnosti odráží naplňování základních zásad trestního řízení s cílem zjistit skutkový stav věci ve spravedlivém procesu. „*Státní zastupitelství při výkonu své působnosti dbá, aby každý jeho postup byl v souladu se zákonem, rychlý, odborný a účinný; svoji působnost vykonává nestranně, respektuje a chrání přitom lidskou důstojnost, rovnost všech před zákonem a dbá na ochranu základních lidských práv a svobod.*“⁴²

⁴⁰ § 17 zákona č. 141/1961 Sb., *trestní řád* v posledním znění.

⁴¹ Čl. 80 odst. 1 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky* v posledním znění - Státní zastupitelství zastupuje veřejnou žalobu v trestním řízení; vykonává i další úkony, stanoví-li tak zákon.

⁴² § 2 odst. 2 zákona č. 283/1993 Sb., *o státním zastupitelství* v posledním znění.

Jednotlivé úkony trestního řízení provádí převážně policejní orgán, který pracuje samostatně, ale procesní úkony může provádět i sám státní zástupce, i když to je spíše výjimkou. Policejní orgán dokumentuje provádění procesních úkonů, shromažďuje listinné i věcné důkazy a vede trestní spis, který se stává materiálním podkladem pro pozdější rozhodnutí ve věci. Státní zástupce je oprávněn kontrolovat postupy policejního orgánu a to zejm. vyžadováním spisu ke kontrole. V pravém slova smyslu jde o dozor nad činností policejního orgánu v přípravném řízení, jehož smyslem je jednak dodržování stanovených pravidel pro zákonný postup, zároveň usměrňování činnosti konkrétního policisty k provádění takových úkonů, které mohou přispět k objasnění věci nebo zjištění pachatele trestného činu.

Státní zástupce rovněž odpovídá za rychlost přípravného řízení, a proto v rámci své kontrolní činnosti sám dbá na to, aby ve věci nevznikaly neodůvodněné průtahy. Zároveň platí, že ten, proti komu se řízení vede a poškozený, se mohou kdykoli v průběhu přípravného řízení obrátit na státního zástupce s žádostí o přezkum postupu policejního orgánu a žádat odstranění průtahů nebo vad v řízení. Průtahy nebo vady v řízení mohou být spatřovány i v činnosti státního zástupce, pokud např. vede trestní řízení tendenčně či jednostranně v rozporu se základními zásadami trestního řízení. Případnou stížnost na postup státního zástupce pak vyřizuje státní zástupce bezprostředně vyššího státního zastupitelství (§ 157a tr. řádu).

Soustava státního zastupitelství je definována v § 6 odst. 1 zákona o státním zastupitelství a tvoří ji *„Nejvyšší státní zastupitelství, vrchní státní zastupitelství, krajská státní zastupitelství a okresní státní zastupitelství; v době branné pohotovosti státu také vyšší a nižší polní státní zastupitelství.“* Odlišností jsou státní zastupitelství v Praze, kde působnost krajského státního zastupitelství vykonává Městské státní zastupitelství v Praze a působnost okresního státního zastupitelství vykonává obvodní státní zastupitelství. V Brně působí Krajské státní zastupitelství v Brně, ovšem působnost okresního státního zastupitelství vykonává Městské státní zastupitelství v Brně.

Věcná i místní působnost státních zastupitelství je v základních obrysech shodná s působností soudů a ta je obsahově vymezená v § 16 a § 17 tr. řádu s ohledem na věcnou příslušnost a v § 18 tr. řádu s ohledem na místní příslušnost.

Nelze opomenout zásadní roli Nejvyššího státního zastupitelství v mezinárodní justiční spolupráci, neboť v současné době značně rozvinutá přeshraniční kriminalita, vyžaduje patřičnou mezinárodní spolupráci při její objasňování i vyšetřování a právě Nejvyšší státní zastupitelství je ústředním orgánem této spolupráce. Blíže se této problematice budu věnovat v 3. kapitole této práce (Mezinárodní policejní a justiční spolupráce v úseku trestního řízení před zahájením trestního stíhání).

Dalším subjektem trestního řízení je osoba, jejíž označení se v průběhu celého trestního řízení mění v závislosti na probíhajícím stadiu trestního řízení. Obecně ji lze označit jako **ten, proti němuž se trestní řízení vede**. Jde o pozici podezřelého v přípravném řízení, přesněji v úseku před zahájením trestního stíhání. Ovšem pojem „podezřelý“ není z hlediska svého významu tak jednoznačně určující. V tomto ohledu rozlišují význam procesní a kriminalistický.

Pojem „podezřelý,“ který je používán v kriminalistické praktické činnosti, má jiný než právní význam. V tomto pohledu jde o osobu, kterou mohou OČTŘ, s ohledem na dosud zjištěné skutečnosti, považovat za pravděpodobného pachatele trestného činu a z konkrétního jednání jej podezírají, což má pouze kriminalisticko taktický význam. K objasnění skutečností nasvědčující tomu, že trestný čin spáchala tato podezíraná osoba, mohou OČTŘ provádět úkony trestního řízení, směřující k potvrzení či vyvrácení získaného podezření, aniž by dotyčný zaznamenal jakoukoliv činnost policejního orgánu, např. sledování osob a věcí dle § 158d tr. řádu. Je však nutno podotknout, že tento spíše kriminalistický význam nepřináší osobě žádná specifická práva, jako je tomu v případě zadrženého podezřelého nebo podezřelého ve zkráceném přípravném řízení (dále jen ZPŘ) a nelze je zaměňovat. Zároveň platí, že se přívlastek „podezřelý“ uvádí pouze v těch protokolech a písemnostech trestního spisu, kde s ním tr. řád výslovně operuje, jako je tomu např. ve zmíněném ust. o zadržení podezřelého dle § 76 tr. řádu. Pokud jde o podezřelého v tom kriminalisticko taktickém významu, pak je obecně vhodné používat obsahově výstižnější slovní spojení „ten, proti němuž se trestní řízení vede.“

V procesním významu, jde-li o úsek před zahájením trestního stíhání, hovoříme o postavení podezřelého zejm. ve vztahu k zadržení podezřelého dle § 76 tr. řádu a příkazu k zadržení dle § 76a tr. řádu. Tr. řád rovněž označuje

podezřelého ve ZPŘ, tedy osobu, proti které je toto řízení vedeno, kterým je ale jen do okamžiku doručení návrhu na potrestání soudu, neboť tímto momentem se z podezřelého stává obviněný (§ 314b odst. 1 tr. řádu). Jde o instituty, ve kterých tr. řád explicitně označuje osobu za podezřelou.

Uvedené pozice podezřelého zaručují srovnatelné postavení s obviněným a to ve smyslu poskytnutí práv obviněného, i když dosud nebylo zahájeno trestní stíhání. Dochází tak k posílení pozice podezřelého, s čímž jde ruku v ruce i víra ve spravedlivý proces. Obsahově jde o práva obviněného dle § 33 tr. řádu, zejm. vlastní obhajoba v právu vyjádřit se ke všem skutečnostem, které mu jsou kladeny za vinu, stejně tak i k předestřeným důkazům nebo vlastní obhajoba vedena mlčením, když není povinen vypovídat. Dalším ze základních práv obhajoby je právo zvolit si obhájce a radit se s ním i během úkonu prováděného OČTŘ, vyjma porady, jak odpovědět na již položenou otázku při výslechu. Dále může požadovat zajištění účasti svého obhájce na úkonech přípravného řízení. Může činit i další kroky své obhajoby předložením vlastního důkazu nebo návrhu k provedení důkazů, stejně tak může i podávat opravné prostředky a nahlížet do spisů.

Nahlížení do spisů je ve stadiu před zahájením trestního stíhání podezřelého do jisté míry problematická, neboť ust. § 65 odst.1 tr. řádu v první větě konkretizuje výčet osob, kterých se toto právo týká. Ten, proti komu se řízení vede je zde označen jako obviněný, nikoli podezřelý. V obecném principu tedy podezřelý nespadá do kategorie oprávněných osob, ale přesto může mít legitimní důvody do spisu nahlédnout, zejm. pokud jde o zadrženého podezřelého nebo podezřelého, kterému bylo sděleno podezření ve ZPŘ. Požadavek o nahlédnutí do spisu je možno uplatnit dle věty třetí § 65 odst. 1 tr. řádu, kde zákonodárce rozšířil okruh oprávněných, které souhrnně nazval "jiné osoby." Ty mohou o nahlédnutí, v té době neveřejného trestního řízení požadovat, ale za splnění dvou podmínek. První podmínkou je souhlas OČTŘ a druhá je právní zájem dotčeného. Druhá podmínka podstatně zužuje rozsah zpřístupněných částí trestního spisu. Podezřelému musí být zpřístupněny protokoly všech úkonů, kterých se účastnil nebo měl právo se jich zúčastnit např. protokol o rekognici, o domovní prohlídce, o zadržení.

Jestliže zákon nahlédnutí do spisu podmiňuje souhlasem OČTŘ, z logiky věci vyplývá, že ono nahlédnutí může být ze závažných důvodů i odepřeno (§ 65

odst. 2 tr. řádu, věta první). K odepření mohou nastat zákonné překážky, např. utajované skutečnosti, povinnost mlčenlivosti, nebo závažné důvody kriminalisticko taktické, např. zajištění objektivní výpovědi podezřelého, bez možného ovlivnění znalosti konkrétního důkazu (např. kamerového záznamu z místa činu). Závažnost důvodů, které vedly policejní orgán k odepření nahlédnutí do spisu, přezkoumá státní zástupce, pokud to bude podezřelý požadovat.

Z postavení podezřelého v přípravném řízení plynou určité povinnosti směrem k OČTŘ a to nejen poučit jej o výše uvedených právech, ale umožnit jejich uplatnění v požadované míře.

Významným subjektem v celém trestním řízení, nejen v úseku před zahájením trestního stíhání, je **obhájce**. Jde o právního zástupce osoby, proti které je trestní řízení vedeno, této poskytuje právní služby a vystupuje jeho jménem.

Obhájcem může být pouze advokát⁴³ a zákon č. 85/1996 Sb. o advokacii taxativně stanoví podmínky pro zápis do seznamu advokátů. Mezi kvalifikační podmínky pro zápis do seznamu patří ukončené vysokoškolské magisterské vzdělání v oboru právo a složení advokátní zkoušky. Jde tedy o osobu s požadovanou právní kvalifikací a potřebnou praxí v advokacii, což poskytuje jisté záruky jeho erudovanosti a může kvalifikovaně dohlížet na dodržování zákonných postupů OČTŘ a v zájmu spravedlivého postupu i vynucovat jejich dodržování. V jistém smyslu jde o kontrolu postupu OČTŘ. Prosazování zákonnosti v trestním řízení může spočívat v podání opravného prostředku proti rozhodnutí, v účasti na jednotlivých procesních úkonech, předkládání vlastních důkazů, ale i podání námitek či stížností na postup OČTŘ.

Obhájce se může pro jednotlivé úkony trestního řízení dát zastoupit koncipientem. Advokátní koncipient je ten, kdo je zapsán v seznamu advokátních koncipientů, který vede Česká advokátní komora (dále jen ČAK). Zákon o advokacii vymezuje podmínky pro zápis do tohoto seznamu v § 37. Jde, mimo

⁴³ § 4 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii v posledním znění, - Advokátem je ten, kdo je zapsán v seznamu advokátů vedeném Českou advokátní komorou.

jiné, o osobu s ukončeným vysokoškolským vzděláním v oboru právo, která vykonává „*právní praxi, jejímž cílem je získat pod vedením a dohledem školitele znalosti a osvojit si zkušenosti potřebné k výkonu advokacie.*“⁴⁴ Tr. řád však v § 35 odst. 1 stanovuje limity pro zastupování obhájce koncipientem, když negativně vymezuje možnost zastoupení pro jednotlivé úkony trestního řízení pouze v řízení před okresním soudem a krajským soudem, rozhoduje-li ve druhé instanci. V závažných a právně složitých trestních věcí, které projednává krajský soud v prvním stupni a dále v řízení před vrchním soudem a Nejvyšším soudem, je vyžadováno, aby obhajobu vykonával pouze advokát. Koncipient zde může advokáta zastoupit pouze v činnosti spojenou s nahlížením do trestních spisů.

Zásada zajištění práva na obhajobu garantuje tomu, proti komu se řízení vede, právo zvolit si obhájce a OČTŘ povinnost jej o této možnosti poučit a zároveň zajistit její uplatnění. Každý si může zvolit obhájce podle vlastního uvážení, svobodnou volbou. Advokát se může v rámci svého pověření dát zastoupit jiným advokátem (§ 26 odst. 1 zák. o advokacii), což lze uplatnit např. v časové zaneprázdněnosti zvoleného advokáta, který se nemůže účastnit úkonu a ze stejného důvodu nemůže být překážkou vzdálenost sídla obhájce od místa, kde je trestní řízení vedeno. To by mohlo činit potíže v zajištění přítomnosti obhájce v případech, kde jsou úkony trestního řízení spojeny s časovou lhůtou, např. zadržení podezřelého. V těchto souvislostech by byla tzv. substituce nezbytná.

Advokát může převzít obhajobu na základě zvolení, tedy svobodné volby osobou, proti které je trestní řízení vedeno a jde o institut zvoleného obhájce. Zvolený obhájce se OČTŘ prokazuje zmocněním svého klienta, kterým je písemná plná moc. Jde o ujednání mezi klientem a advokátem, ve kterém je advokát zplnomocněn k zastupování v rozsahu v něm uvedeném.

Protipólem svobodné vůle při volbě obhájce je ustanovení obhájce. Jde o případy nutné obhajoby (§ 36 tr. řádu), které však působí až v úseku vyšetřování. V úseku před zahájením trestního stíhání se institut nutné obhajoby uplatní jen v řízení proti mladistvému (§ 42a odst. 1 písm. a) ZSM).

⁴⁴ § 38 odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii v posledním znění.

Práva a povinnosti obhájce jsou obecně vymezeny v zákoně o advokacii a ve stavovských předpisech ČAK. Pro postup obhájce v trestním řízení jsou obecně stanoveny v § 41 tr. řádu.

Podle právního slovníku je obhájce osobou, „*kteřá je zmocněna k tomu, aby obviněnému v tr. řízení poskytla odbornou právní pomoc a k tomu využívala všech zákonných prostředků a způsobů obhajoby tak, aby byly v řízení náležitě a včas objasněny skutečnosti, které obviněného zbavují viny nebo jeho vinu zmírňují, a tím přispívala ke správnému objasnění a rozhodnutí věci.*“⁴⁵ Pozice obhájce v trestním řízení je tedy prioritně cílena do úseku od zahájení trestního stíhání osoby jako obviněného. Přesto, že se v § 41 tr. řádu vymezují práva a povinnosti obhájce ve vztahu k obviněnému, lze je per analogiam aplikovat i do zastupování podezřelého v době jeho zadržení a ve ZPŘ.

K úspěšné obhajobě je obhájce oprávněn vystupovat aktivně ve prospěch podezřelého v tom smyslu, že se může osobně zúčastňovat procesních úkonů a s tím spojeného práva podávat návrhy na provedení jiných úkonů, právo podávat žádosti a opravné prostředky a rovněž i v omezeném rozsahu nahlížet do spisů a na vlastní náklady si pořizovat kopie protokolů a dalších listin.

V pojmu “zastupování” nelze spatřovat možnost úplného nahrazení podezřelého obhájcem, neboť některé procesní úkony vyžadují nejen fyzickou přítomnost této osoby, ale i jeho osobní aktivní účast, např. rekognice, podání vysvětlení, prověrka na místě.

Povinností obhájce v trestním řízení je poskytnout podezřelému právní pomoc a hájit jeho zájmy zákonnými prostředky, s cílem přispět k objasnění skutečností, které ho vyvíňují nebo vinu zmírňují (§ 41 odst. 1 tr. řádu). Další povinnosti v obecných parametrech stanoví zákon o advokacii a stavovský předpis ČAK, kterým je etický kodex. Podle nich je advokát „*povinen chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny. Pokyny klienta však není vázán, jsou-li v rozporu s právním nebo stavovským předpisem; o tom je advokát povinen klienta přiměřeně poučit.*“⁴⁶ Primárním zájmem obhájce by mělo být

⁴⁵ HENDRYCH, Dušan a kolektiv. Právní slovník. [on-line], Praha: C. H. Beck, 2009, P. Šámal – obhájce. [cit. 30. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?DocumentId=Nnptembqhfpu64zrgu&tocid=nnptembqhfpu64zrgu#>.

⁴⁶ § 16 odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii v posledním znění.

zajištění spravedlivého procesu, kterého lze dosáhnout jen zákonnými postupy a prostředky a to nejen ze strany OČTŘ, ale i ze strany obhájce. Etický kodex ČAK stanoví, že: „*Advokát nesmí v řízení uvádět údaje, ani navrhnout důkazy, o nichž ví, že jsou nepravdivé nebo klamavé, a to ani na příkaz klienta.*”⁴⁷ Jeho klient, pokud je v pozici podezřelého, který má stejná práva jako obviněný, může při úkonu uvádět i nepravdu, což většinou bývá motivováno snahou snížit svůj díl odpovědnosti na prověřovaném trestném činu. I to může být forma vlastní obhajoby, kterou musí obhájce akceptovat. Je však v zájmu jeho obhajoby, aby podezřelý neuváděl vědomě nepravdivé skutečnosti, které by mohly zakládat trestní odpovědnost pro jiný trestný čin, např. Křivé obvinění dle § 345 trestního zákoníku, Pomluva dle § 184 trestního zákoníku.

Přítomnost obhájce při procesním úkonu, ať už jde např. o podání vysvětlení, či domovní prohlídku, má pro podezřelého význam i psychický, neboť má v obhájci podporu a oprávněně od něj očekává pomoc při dosahování záruk spravedlivého procesu. Obhájce může kdykoli v průběhu úkonu vstupovat do jeho dění námitkami vůči nesprávnému nebo nedůslednému postupu OČTŘ, např. při nedostatečném poučení podezřelého před úkonem nebo při položení sugestivní či kapciózní otázky při výslechu.

Zvláštní skupinu osob, které mohou vstoupit nebo vstupují do trestního řízení a přímo zasahují do obhajoby podezřelého, jsou **osoby s obhajovacími právy**. Jsou to zákonný zástupce a opatrovník mladistvého, kteří mohou činit kroky směřující k obhajobě a to i proti jeho vůli. Jejich role je zastupující, tzn. že jednájí v prospěch mladistvého, jeho jménem, přímo v jeho zastoupení. Druhou množinu osob s obhajovacími právy tvoří osoby, jimž zákon přiznává určitá práva nutná k obhajobě jiného (podezřelého) samostatně, což znamená, že vystupují vlastním jménem, ovšem jen v souladu s vůlí podezřelého. V právní teorii bývají nazýváni jako osoby se samostatnými obhajovacími právy.

Pojem zákonný zástupce se v trestním řízení užívá v souvislosti s řízením proti mladistvému, který ještě není plně svéprávný, a proto svá práva nemůže

⁴⁷ čl. 17 odst. 2 Usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1997 Věstníku ze dne 31. října 1996, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (etický kodex). [on-line]. [cit.24.3.2021]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=381>.

vykonávat pouze on sám. Jde tedy o zástupce, jehož statut vyplývá ze zákona, a proto se užívá slovní spojení zákonný zástupce. Zákonem, který vymezuje práva a povinnosti k zastupování dítěte je zákon č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012 občanský zákoník (dále jen občanský zákoník).

V první řadě jde o oba rodiče mladistvého, kteří mají právo a povinnost zastupovat své dítě při právních jednáních, ke kterým není právně způsobilé (§ 892 odst. 1 občanského zákoníku). Stejně tak jde i o osvojitele, kterým občanský zákoník přiznává rodičovskou odpovědnost (§ 832 odst. 2 občanského zákoníku), přičemž osvojením se rozumí přijetí cizí osoby za vlastní. Dále jde o poručníka, který vykonává práva a povinnosti rodičů, kteří ze zákonných důvodů nemohou vykonávat rodičovskou odpovědnost (§ 878 odst. 2 občanského zákoníku).

Opatrovníkem je osoba jmenovaná soudem podle občanského zákoníku. V případě zletilého jedince je opatrovník jmenován, je-li omezena jeho svéprávnost (§ 62 občanského zákoníku), v případě dítěte jsou důvody pro jmenování opatrovníka širší, zejm. jde o případy, kdy zákonný zástupce nehájí jeho zájmy dostatečně nebo hrozí střet zájmů mezi dítětem a jinou osobou, či z jiného zákonného důvodu (§ 943 občanského zákoníku). Pokud je soudem jmenovaný opatrovník zletilého nebo mladistvého, je jeho úkolem hájit jejich zájmy i v trestním řízení.

Zákonný zástupce i opatrovník mladistvého mají při zastupování v trestním řízení, v úseku před zahájením trestního stíhání, shodná práva, která jsou v ekvivalentním obsahu (§ 43 ZSM), jako práva zmíněného obhájce. Navíc mohou mladistvému obhájce zvolit. Totéž se týká opatrovníka zletilého podezřelého (ve smyslu § 34 odst. 1 tr. řádu).

Jestliže opatrovník nebyl ustanoven přesto, že jsou k tomu důvody nebo existuje reálné nebezpečí z prodlení a opatrovník nemůže práva vykonávat, pak jej v přípravném řízení ustanoví státní zástupce. Jde-li o mladistvého, pak státní zástupce ustanoví opatrovníka s přihlédnutím k návrhu samotného mladistvého a pokud jej sám nenavrhne nebo navrhne osobu, u níž lze mít důvodnou obavu, že nebude hájit jeho zájmy řádně, pak státní zástupce ustanoví jinou vhodnou osobu, z demonstrativního výčtu § 43 odst. 2, věty druhé ZSM, např. osobu blízkou mladistvého, zaměstnance OSPOD nebo jinou osobu mající zkušenosti

s výchovou mládeže, či advokáta. Ustanovení opatrovníka zletilému podezřelému se řídí obdobnými principy, které však tr. řád explicitně nestanoví, proto je potřeba vycházet z obecné normy, kterou je v tomto případě občanský zákoník, jenž v § 62 ve větě druhé stanoví že: *„Při výběru opatrovníka přihlédne soud k přáním opatrovance, k jeho potřebě i k podnětům osob opatrovanci blízkých, sledují-li jeho prospěch, a dbá, aby výběrem opatrovníka nezaložil nedůvěru opatrovance k opatrovníkovi.“* V obou případech ustanovení opatrovníka platí pravidlo, že kromě advokáta lze opatrovníkem ustanovit pouze osobu, která s tím souhlasí.

Zákonný zástupce i opatrovník vystupují v procesu jako zástupci dotčené osoby, proto jednájí jeho jménem a vzhledem k tomu, že zastoupený nemá plnou svéprávnost, mohou činit kroky k jeho obhajobě, tedy v jeho prospěch i proti jeho vůli. Odlišnou roli mají osoby se samostatnými obhajovacími právy, které nevystupují jménem jiné osoby, ale jménem svým. Ti nemohou jednat proti vůli dotčené osoby. Okruh osob se samostatnými obhajovacími právy tvoří příbuzní v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel, partner a druh, v řízení proti mladistvému rovněž i OSPOD. V přípravném řízení, před zahájením trestního stíhání, jsou jejich možnosti značně omezené. Mají především právo zvolit podezřelému obhájce a pokud jde o mladistvého, tak i právo podat stížnost proti rozhodnutí OČTŘ dle § 72 odst.2 ZSM. V omezeném rozsahu a se souhlasem OČTŘ mohou nahlížet do spisu.

Významným subjektem trestního řízení je **poškozený**. Spáchaný trestný čin se ho přímo dotýká, neboť mu byla jednáním pachatele nebo pachatelů způsobena újma. Nad rámec zásady zajištění práv poškozeného je potřeba diferencovat pojem poškozený a oběť trestného činu a doplnit práva poškozeného.

Jak již bylo uvedeno, poškozeným může být jak osoba fyzická, tak i právnická, neboť újma majetková, nemajetková i obohacení pachatele na úkor poškozeného lze způsobit oběma uvedeným osobám. Obětí ve smyslu zákona o obětech trestných činů může být jen osoba fyzická, *„neboť právnická osoba nemůže jako právní fikce (konstrukce) pocítovat újmu, újma materiální jí sice*

vzniknout může, právnická osoba však není nositelem citů.“⁴⁸ Právě poranění citů je typické pro oběť trestného činu. Proto je hlavním účelem zákona o obětech poskytnout oběti pomoc při účasti na procesních úkonech a co nejvíce zmírnit dopady spáchaného trestného činu i celého trestního řízení na její psychiku i další dopady do narušených práv. Ovšem je potřeba neslučovat pojem poškozený a oběť v jeden a týž význam. Poškozený je nositelem práv v trestním řízení, kde je i stranou, kdežto oběť je nositelem práv ve smyslu zákona o obětech, čímž je především její ochrana před nehmotnými dopady trestného činu, sekundární viktimizací, ale i peněžitá pomoc k překonání existenčních dopadů způsobených trestným činem, resp. jeho důsledků. Hranice mezi poškozeným a obětí není jasně znatelná, obvykle bude splývat, když poškozený bude zároveň i obětí.

Poškozenému má být v trestním řízení umožněno dosažení svých nároků. Výrazným posunem v možnosti uplatnění nároků poškozeného v adhezním řízení, bylo přijetí zákona č. 181/2011 Sb. kterým se mění tr. řád, kdy byl obsah § 43 tr. řádu částečně nahrazen a doplněn o nové instituty a práva poškozeného. Šlo o nahrazení tehdejších pojmů v § 43 odst. 1 tr. řádu a to “morální nebo jiná škoda” souhrnným pojmem “nemajetková újma” a rovněž o doplnění pojmu bezdůvodného obohacení, vyjádřené slovy: „...nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil.” Rovněž bylo poškozenému umožněno navrhnout a tedy i požadovat, aby přímo v adhezním řízení soud rozhodl o povinnosti nahradit poškozenému i nemajetkovou újmu, příp. vydat bezdůvodné obohacení, které obžalovaný na jeho úkor trestným činem získal. Smyslem této novely bylo, podle důvodové zprávy, snížit úsilí poškozeného k dosažení svých nároků, kdy již poškozený nebude soudem odkazován na uplatnění nároku ve věcech občanskoprávních, čímž dojde i k úspoře finančních prostředků poškozeného za soudní poplatky v tomto řízení a zároveň bude o jeho nárocích rozhodnuto ve výrazně kratší době.

Práva poškozeného v přípravném řízení, v úseku před zahájením trestního stíhání, jsou značně omezené, což je dáno zejm. tím, že jsou teprve prováděny

⁴⁸ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. [on-line]. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 506 – 536. [cit. 25. 3. 2021]. ISBN 978-80-7400-465-0. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgnpwk5tlge3c443cl4ytsnrri4ytimk7obtdi my&groupIndex=2&rowIndex=0#>.

úkony směřující k objasnění skutečností nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin a není ještě dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba, aby bylo zahájeno trestní stíhání. Hlavním právem poškozeného v trestním řízení, je požadovat náhradu způsobené škody v penězích, náhradu nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, které obžalovaný získal trestným činem na úkor poškozeného. Už od počátku trestního řízení může poškozený činit kroky k uspokojení svých nezpochybnitelných nároků a to za aktivní součinnosti OČTŘ, které tak konají v souladu se zásadou zajištění práv poškozeného. V tomto kontextu má právo nahlížet do spisu, podávat opravné prostředky proti rozhodnutí policejního orgánu, příp. státního zástupce. Ovšem ty stěžejní kroky směřující k uspokojení nároků poškozeného se uplatní až od okamžiku, kdy je proti konkrétní osobě zahájeno trestní stíhání. Ve věci je již dostatečně odůvodněn závěr, že jednáním pachatele byl spáchán trestný čin a stejně tak, že jej spáchala konkrétní osoba (obviněný), vůči které lze nároky uplatňovat.

Důležité právo poškozeného, které je potřeba naplnit ještě před zahájením trestního stíhání, se vztahuje k určité skupině vybraných trestných činů, jejichž stíhání je podmíněno jeho souhlasem (§ 163 tr. řádu). Právem poškozeného, které je však vyjádřeno nepřímo, je výslovně udělit souhlas s trestním stíháním osoby, která je jeho příbuzným v pokolení přímém, sourozencem, osvojitelem, osvojencem, manželem, partnerem, druhem, nebo jinou osobou v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pociťoval jako újmu vlastní (§ 100 odst. 2 tr. řádu). Právo souhlasu s trestním stíháním se vztahuje pouze na trestné činy, které jsou taxativně vymezené v § 163 odst. 1 tr. řádu. Formální podmínkou je předložený vlastní písemný souhlas nebo souhlas učiněný přímo do protokolu před OČTŘ. Takto udělený souhlas lze vzít výslovným prohlášením kdykoliv v průběhu trestního řízení zpět, přičemž tím nejzazším okamžikem je doba, než se soud odebere k závěrečné poradě. První kroky v tomto institutu musí provést policejní orgán už na začátku prověřování. Ještě před zahájením trestního stíhání by měl prověřit, zda podezřelý je v blízkém vztahu s poškozeným, tohoto poučit o jeho právech a pokud je podezření, že skutek může být některým z taxativně uvedených trestných činů vyžadující souhlas poškozeného k trestnímu stíhání, poučit jej o nutnosti souhlasu. Poškozený se nemusí vyjádřit bezprostředně po poučení, je vhodné poskytnout mu přiměřenou lhůtu

k pečlivému zvážení dané situace. Tr. řád v zájmu rychlosti řízení omezuje tuto lhůtu nejdéle na 30 dnů. Pokud se ve stanovené lhůtě poškozený nevyjádří, lhůta uplyne marně, pak již souhlas nelze udělit. Jde o natolik zásadní skutečnost bez možnosti nápravy, že policejní orgán má povinnost o prekluzivní lhůtě poškozeného výslovně poučit, aby v pozdější době nedošlo k jakémukoliv zpochybňování a dožadování se trestního stíhání. Obdobná situace nastane v případě, že poškozený souhlas udělal, ale následně jej vzal zpět. V obou případech jde o překážku, která činí trestní stíhání nepřijatelné (§ 11 odst. 1 písm. l) tr. řádu), přičemž výslovně odepřený souhlas nelze znovu udělit.

Není pochyb o tom, že tímto institutem je prolomena zásada legality⁴⁹ a oficiality, když další postup ve věci je odvislý od stanoviska poškozeného. Tr. řád v § 163a však stanoví podmínky, při jejichž naplnění není nutný souhlas poškozeného a trestní stíhání lze zahájit nebo v něm pokračovat v souladu s uvedenými zásadami oficiality a legality. Souhlasu poškozeného není potřeba, pokud předmětným trestným činem byla způsobena smrt. Dalším důvodem je omezení svéprávnosti poškozeného pro duševní chorobu nebo poruchu, pro kterou není schopen souhlas dát. Stanovisko poškozeného k trestnímu stíhání blízké osoby nebude relevantní, pokud je poškozeným osoba mladší 15 let. Poslední překážkou akceptace vyjádření poškozeného k stíhání, resp. nestíhání blízké osoby, mohou být okolnosti, ze kterých je zřejmé, že poškozený nedal souhlas nebo jej vzal zpět v tísní vyvolané výhrůžkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností. OČTŘ musí vlastním uvážením, učiněným na základě zhodnocení dostupných důkazních prostředků velmi pečlivě posoudit, zda se poškozený vyjádřil zcela svobodně nebo pod tíhou okolností nežádoucím způsobem vyvolávající jeho tíseň.

V případě poškozeného se potvrzuje, že zásada zajištění práv poškozeného byla mezi vůdčí právní ideje trestního řízení zařazena z utilitárních důvodů a je na OČTŘ, aby poškozenému výše uvedené, pro laika dosti nepřehledné postupy, srozumitelně vysvětlil. Určitě významným právem poškozeného, které se často v praxi využívá proto, že sám poškozený nechce

⁴⁹ § 2 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., *trestní řád* v posledním znění - Státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, pokud zákon nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak.

podstupovat pro něj složité a mnohdy i traumatizující procesy trestního řízení, je výslovné vzdání se svých procesních práv (§ 43 odst. 5 tr. řádu). Částečně se poškozený může vyhnout fyzické účasti v trestním řízení, pokud se nechá zastupovat zmocněncem, který vykonává práva poškozeného bez nutnosti jeho přítomnosti (blíže § 50 tr. řádu a následující).

Pokud je poškozeným osoba bez plné svéprávnosti, vykonává jeho práva zákonný zástupce, pokud s omezenou svéprávností, tak opatrovník. Podmínky ustanovení opatrovníka poškozeného jsou ekvivalentní ustanovení opatrovníka podezřelému, resp. obviněnému.

Důsledněji jsou nastaveny postupy k dosažení náhrady škody poškozeného v řízení proti mladistvému. Snahou je aktivně zapojovat mladistvého pachatele do procesu odčinění následků svého škodlivého jednání, vede nebo spíše může vést, k prohloubení jeho vědění o těžkostech, které poškozenému způsobil i o obtížnosti věc urovnat. Je tím sledováno požadované výchovné působení na mladistvého, zároveň i uspokojení oprávněných nároků poškozeného. Pokud jeho zájmem je škodu nahradit nebo zmírnit následky svého provinění a výslovně se v tomto duchu vyjádří, vzniká povinnost orgánu činnému v řízení vyrozumět poškozeného (§ 45 odst. 2 ZSM). Mladistvý pachatel je motivován k ospravedlňujícímu jednání vůči poškozenému i tím, že řízení v jeho věci nemusí nutně směřovat k trestnímu opatření, ale efektivněji k odklonu v řízení ve smyslu § 69 ZSM.

1.6 Zahájení úkonů trestního řízení

Prvním stadiem trestního řízení je přípravné řízení, jehož účelem je opatřovat a dokumentovat důkazy o spáchaném trestném činu, směřující k pozdějšímu rozhodnutí ve věci. Přípravné řízení zahrnuje dva úseky a to postup před zahájením trestního stíhání a vyšetřování. Zvláštním druhem je pak ZPŘ. Uvedené uspořádání bylo implementováno novelou tr. řádu č. 265/2001 Sb., jejímž účelem bylo zejm.:

- *výrazněji zjednodušit a zrychlit trestní řízení ve všech jeho stadiích,*
- *posílit význam stadia řízení před soudem na úkor přípravného řízení,*
- *posílit postavení státního zástupce při výkonu dozoru v přípravném řízení a při rozhodování v tomto stadiu řízení,*

- v širší míře umožnit v procesní formě zachytit důkazy i v případech, kdy ještě nejsou podmínky pro stíhání konkrétní osoby⁵⁰

Stěžejní část dokazování se přesunula do řízení před soudem, ale zároveň byly přesně vymezeny podmínky pro opatřování důkazů ještě před zahájením trestního stíhání, včetně jejich použitelnosti v řízení před soudem. Základním formálním požadavkem je sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení, které provádí policejní orgán. Jde o přesně časově stanovený okamžik, od kterého mohou být prováděny úkony trestního řízení, tedy úkony podle trestního řádu, příp. ZMJS. Pokud do této doby policejní orgán prováděl odhalování trestného činu, pak neprováděl úkony trestního řízení, a proto budou takové úkony zpravidla nepoužitelné v důkazním smyslu.

Policejní orgán zahájí úkony trestního řízení teprve v okamžiku, kdy již existují hmatatelné kontury spáchaného trestného činu, které je potřeba objasnit a prověřit. Tr. řád podmínky zahájení úkonů definuje v § 158 odst. 3, kde uvádí nutnost existence „*skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin.*“ V této rané fázi je klíčové správné posouzení zjištěných skutečností ze strany policejního orgánu, čímž jsou kladeny vysoké nároky na jeho odbornost. Záznamu o zahájení úkonů trestního řízení je podmíněn dvěma obsahovými náležitostmi a těmi jsou skutkové okolnosti, pro které policejní orgán řízení zahajuje a způsob, jakým se o nich dozvěděl.

Skutkové okolnosti však nelze zaměňovat s pojmem skutek, který je přesným a nezaměnitelným vymezením konkrétního jednání konkrétní osoby v prostorové a časové určitosti, včetně znaků charakterizujících subjektivní stránku skutkové podstaty trestného činu, způsobené škody, údajů o osobě poškozené, včetně přesné právní kvalifikace. Skutkové okolnosti pak představují základní obrysy jednání pachatele v dosud zjištěných souvislostech, k jejichž prověření a zjištění výše uvedených konkrétních atributů skutku jsou úkony trestního řízení zahajovány. Zákon neklade požadavek na uvedení údajů o pachateli protiprávního jednání, neboť nemusí být ještě známy. Dokonce výslovně nepožaduje uvedení přesné právní kvalifikace. Současná praxe však

⁵⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 265/2001 Sb., s.2, [on-line], [cit. 15.5.2021]. Dostupné z: <https://www.beckonline.cz/bo/chapterviewdocument.seam?documentId=oz5f6mrqgayv6mrwgvpw i6q&groupIndex=0&rowIndex=0>.

preferuje uvedení právní kvalifikace, neboť se vychází z logické premisy, že pokud již skutečnosti důvodně nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin, musí být také známo jaký, alespoň v úvahu přicházející.

Na skutkové okolnosti se nevztahuje pravidlo o totožnosti skutku, a proto se může vymezení skutku v následném usnesení o zahájení trestního stíhání lišit od okolností, které byly uvedeny v záznamu o zahájení úkonů trestního řízení. Totéž platí i pro právní kvalifikaci, pokud byla v záznamu uvedena.

Požadavek uvedení způsobu, jakým se policejní orgán dozvěděl předmětné skutkové okolnosti, představuje pouze informaci pro státního zástupce, zda policejní orgán konal na základě oznámení, vlastního šetření nebo vlastního zjištění např. ze sdělovacích prostředků, sociálních sítí apod.

Posílení postavení státního zástupce v přípravném řízení bylo zdůrazněno jeho dozorem od okamžiku zahájení úkonů trestního řízení. Policejní orgán má povinnost zaslat státnímu zástupci opis záznamu do 48 hodin od zahájení trestního řízení. Uvedená lhůta, která je navíc uvedena v hodinách, potvrzuje nutnost zapojení státního zástupce ve velmi krátké době. V dnešní době elektronizace, která přináší zjednodušení a zrychlení komunikace, se tato lhůta může jevit jako příliš zdlouhavá. Policejní orgán je vybaven elektronickým systémem, který je nazýván "Evidence trestního řízení," zkráceně ETŘ, ve kterém jsou vytvářeny a zakládány veškeré písemnosti, jež jsou součástí trestního spisu. Jednotlivá státní zastupitelství jsou k tomuto systému připojena a státní zástupce má přímý dohled nad činností policejního orgánu. Záznam o zahájení úkonů trestního řízení je po jeho sepsání, resp. založení k spisu v ETŘ, automaticky odesláno na příslušné státní zastupitelství, tudíž lhůta je vždy zachována.

Přípravné řízení se považuje za zahájené i provedením neodkladných nebo neopakovatelných úkonů (§ 12 odst. 10 tr. řádu), které předcházely sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení, který z hlediska hrozícího nebezpečí z prodlení nemohl být policejním orgánem sepsán z objektivních důvodů. I přesto musí být záznam sepsán ex post, přičemž zmíněná lhůta zaslání počíná běžet už od provedení neodkladných nebo neopakovatelných úkonů, nikoli od vyhotovení záznamu o zahájení úkonů trestního řízení.

Česká právní úprava v tomto ohledu naprosto zásadně lpí na čistě formálním úkonu, který jasně dokladuje zahájení trestního řízení. Naproti tomu

německý postup při zjištění trestného činu tak formální není, když nevyžaduje k ohraničení začátku prověřování provedení žádného formálního úkonu, tím spíše ne písemného a postačuje provedení prvního úkonu trestního řízení, např. zmíněné ohledání místa činu.⁵¹

Trestní řízení je zahájeno k objasnění a prověření všech skutečností, které důvodně nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin. V rámci toho je policejní orgán oprávněn, kromě úkonů uvedených v hlavě deváté tr. řádu, provádět úkony, které jsou demonstrativně vymezeny v § 158 odst. 3 písm. a) až i) tr. řádu a to:

- a) vyžadovat vysvětlení od fyzických a právnických osob a státních orgánů,*
- b) vyžadovat odborné vyjádření od příslušných orgánů, a je-li toho pro posouzení věci třeba, též znalecké posudky,*
- c) obstarávat potřebné podklady, zejména spisy a jiné písemné materiály,*
- d) provádět ohledání věci a místa činu,*
- e) vyžadovat za podmínek uvedených v § 114 provedení zkoušky krve nebo jiného podobného úkonu, včetně odběru potřebného biologického materiálu,*
- f) pořizovat zvukové a obrazové záznamy osob, za podmínek stanovených v § 114 snímat daktyloskopické otisky, provádět osobou téhož pohlaví nebo lékařem prohlídku těla a jeho zevní měření, jestliže je to nutné ke zjištění totožnosti osoby nebo ke zjištění a zachycení stop nebo následků činu,*
- g) za podmínek stanovených v § 76 zadržet podezřelou osobu,*
- h) za podmínek stanovených v § 78 až 81 činit rozhodnutí a opatření v těchto ustanoveních naznačená,*
- i) způsobem uvedeným v hlavě čtvrté provádět neodkladné nebo neopakovatelné úkony, pokud podle tohoto zákona jejich provedení nepatří do výlučné pravomoci jiného orgánu činného v trestním řízení.*

Základním procesním úkonem, bez kterého se trestní řízení neobejde, je výpověď osoby, která je z hlediska kriminalistické taktiky souhrnně nazývána

⁵¹Ablauf der Ermittlungsverfahren. [on-line]. [cit. 18.8.2022]. Dostupné z: https://www.justiz.nrw.de/WebPortal_Relaunch/Gerichte_Behoerden/Staatsanwaltschaften/Ermittlungsverfahren_Ablauf/Ablauf_Ermittlungsverfahren/index.php.

výslech. Výslech je „*metodou kriminalistické praxe, kterou se na základě zákona získávají formou výpovědi, kriminalisticky a právně významné informace z paměťových stop obsažených ve vědomí vyslychaných osob, za přísného respektování a dodržení práv i povinností daných zákonem vyslychanému i vyslychajícím.*”⁵²

Z pohledu procesního může mít výpověď odlišný charakter, který je odvislý od procesního postavení vyslychané osoby. V postupu před zahájením trestního stíhání se může jednat o osobu podezřelou (zejm. v kriminalistickém významu), poškozenou trestným činem a další osoby, které mohou svou výpovědí přispět k objasnění věci, a také svědek. Záměrně uvádím pojem “svědek” odděleně od osoby, která svou výpovědí může přispět k objasnění věci, neboť jde o pojem charakterizující procesně významnější postavení osoby v trestním řízení.

Výpověď osoby v přípravném řízení před zahájením trestního stíhání může mít formu podání vysvětlení dle § 158 odst. 3 písm. a) tr. řádu, výpověď svědka z důvodů uvedených v § 158 odst. 9 tr. řádu nebo výpověď svědka jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon dle § 158a tr. řádu.

1.6.1 Podání vysvětlení

Podání vysvětlení je obecným druhem výslechu osoby, o jehož obsahu se sepíše úřední záznam, který má povahu spíše informativní, neboť „*slouží státnímu zástupci a obviněnému ke zvážení návrhu, aby osoba, která takové vysvětlení podala, byla vyslechnuta jako svědek a soudu k úvaze, zda takový důkaz provede.*”⁵³ Z uvedeného vyplývá, že úřední záznam o podaném vysvětlení nemá povahu důkazu, a proto v později prováděném výslechu téže osoby, pokud je vyslychána jako svědek nebo obviněný, nelze takový záznam použít jako připomenutí původní výpovědi předestřením jeho obsahu nebo přečtením. Rovněž není přípustné, aby se svědek nebo obviněný odkazoval na obsah dříve podaného vysvětlení.

⁵² KONRÁD, Zdeněk, Viktor PORADA, Jiří STRAUS a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika: kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, s. 59. ISBN 978-80-7380-547-0.

⁵³ § 158 odst. 6 zákona č. 141/1961 Sb., *trestní řád* v posledním znění.

V policejní praxi se podání vysvětlení dokumentuje dvěma možnými způsoby. V prvním případě jde o záznam o podaném vysvětlení, který je sepsán policistou ex post, již bez fyzické přítomnosti osoby, která vysvětlení podala a proto je sepsán ve 3. osobě jednotného čísla. Zde narážíme na problematiku podepisování úředního záznamu osobou, která vysvětlení podala. V tomto případě samotný záznam osoba svým podpisem nepotvrzuje, což vyplývá z logiky věci, přičemž záznam podepisuje pouze policista, který jej sepsal. Tento fakt není na závadu, nemá a nemůže mít vliv na hodnotu úředního záznamu, neboť nejde o výslech jako takový. Nicméně, tento způsob se používá výhradně při vysvětlení osoby, která policejnímu orgánu nesděluje zásadní skutečnosti, které by významně ovlivňovaly další průběh trestního řízení. Druhým případem je úřední záznam o podaném vysvětlení s osobou, která již kriminalisticky významné události vnímala, neboť byla přímým pozorovatelem předmětné události. Taková osoba podává vysvětlení nejčastěji na policejním útvaru, její vysvětlení je sepisováno v 1. osobě jednotného čísla a pořízený úřední záznam vlastnoručně podepisuje. Nejde však o nutnost vyžadovanou zákonem, neboť se nejedná o protokol ve smyslu § 55 tr. řádu, ale o zmíněný úřední záznam. Pokud by se jednalo o protokol např. o výslechu svědka, pak by se na něj vztahovala pravidla o podepisování protokolu dle § 56 tr. řádu s tím, že pokud by protokol měl více stránek, musí vyslýchaný podepsat každou stránku protokolu zvlášť.

Tr. řád osobě podávající vysvětlení přiznává právo neposkytnout OČTŘ své vysvětlení, resp. jej odepřít a tím bránit nebezpečí trestního stíhání sebe sama nebo i stíhání osob blízkých, uvedených v § 100 odst. 2 tr. řádu. Zároveň má právo, aby se podání vysvětlení zúčastnil advokát poskytující právní pomoc. Vzhledem k tomu, že tento úkon nemá a priori povahu důkazu, přítomný advokát nemůže aktivně ovlivňovat obsah vysvětlení dané osoby, kladením příslušných otázek. Jeho účast je spíše pasivní, nicméně vstupovat do úkonu s cílem zajistit osobě zákonné atributy úkonu je oprávněn. Přítomnost advokáta při podání vysvětlení má i význam preventivní, neboť i policejní orgán, který úkon provádí, je jeho účastí ovlivněn a o to víc motivován snahou provést úkon zákonným a nezaujatým způsobem.

V případě podání vysvětlení nezletilého, tedy osoby mladší 18 let, má policejní orgán povinnost vyrozumět jeho zákonného zástupce nebo opatrovníka

ještě před provedením úkonu. Forma vyrozumění není stanovena, tudíž je možné využít způsob, který je nejvhodnější v daných podmínkách, např. telefonicky. Nejčastěji půjde o rodiče nezletilého, přičemž postačuje vyrozumět jednoho z rodičů. Pokud situace neumožňuje odložit provedení úkonu na dobu, než bude rodič vyrozuměn, pak lze úkon provést i bez předání této informace zákonnému zástupci. Zároveň platí, že musí být v postupu policejního orgánu jasně znatelná a přezkoumatelná nutnost provést úkon bezodkladně. Rodič, který je o úkonu předem vyrozuměn, má právo se tohoto úkonu zúčastnit, tedy být přítomen jako zákonný zástupce a policejní orgán je povinen mu to umožnit. *„Výjimečně lze přítomnost zákonnému zástupci odepřít, ale takové opatření musí být založeno na objektivním posouzení konkrétní situace a podloženo vážnými důvody (např. obavou nezletilého z reakce zákonného zástupce, podezřením, že rodič navádí nezletilého k protiprávnímu jednání).“*⁵⁴

Pokud osoba nevyužije právo odepřít vysvětlení, pak je povinna vypovídat a navíc vypovídat pravdivě a nic nezamlčovat (§ 158 odst. 8 tr. řádu). V tomto ohledu je výjimkou osoba „podezřelá“ ze spáchání trestného činu, na kterou se tato povinnost nevztahuje, neboť nikdo není povinen obviňovat sám sebe, tedy prozrazovat na sebe skutečnosti, které by mohly vést k jeho trestnímu stíhání. Tato osoba tedy nemusí podat vysvětlení vůbec, a pokud se rozhodne, že policejnímu orgánu podá své vysvětlení k dané věci, pak ji nelze sankcionovat za uvedení nepravdy. Tím se však nezbujuje případné odpovědnosti za některé trestné činy, např. křivé obvinění dle § 345 trestného zákoníku. Jiná osoba než podezřelá, může být postižena za přestupek křivého vysvětlení,⁵⁵ pokud před OČTŘ při podání vysvětlení o trestném činu spáchaným jinou osobou úmyslně uvede nepravdu o okolnosti, která má podstatný význam pro rozhodnutí, nebo takovou okolnost zamlčí. Všechny tyto skutečnosti jsou obsahem poučení policejního orgánu ještě před započítáním vlastního vysvětlení.

⁵⁴ Usnesení Nejvyššího soudu, soudu pro mládež, ze dne 25. 4. 2018, sp. zn. 8 Tdo 335/2018, [R 11/2019 tr.]. *Řízení proti dětem mladším patnácti let, Vysvětlení § 158 odst. 3 písm. a) tr. ř., § 158 odst. 5 tr. ř.* [on-line]. [cit. 20. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrhfxexzrgfpxi4q&groupIndex=5&rowIndex=0#>.

⁵⁵ § 6 zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích v posledním znění.

1.6.2 Výslech svědka

V přípravném řízení, v úseku před zahájením trestního stíhání, může být osoba vyslechnuta policejním orgánem jako svědek za obsahových a taktických náležitostí, jak jsou uvedeny v § 101 tr. řádu, pouze za předpokladu, že jde o neodkladný nebo neopakovatelný úkon a to za podmínek dle § 158a tr. řádu nebo jsou-li shledány důvody konkrétně uvedené v § 158 odst. 9 tr. řádu.

V první řadě jde o výslech svědka, který je osobou mladší 18 let, což je důvod nezávislý na okolnostech případu a jde o postup obligatorní. Je však nutno v postupu policejního orgánu zohlednit rozumovou a mravní vyspělost vyslýchaného a tomuto aspektu přizpůsobit i vedení výslechu, zejm. srozumitelnost poučení, šetrná komunikace a způsob kladení otázek. Pro vyslychajícího se jedná o náročný úkon, který vyžaduje velmi citlivý přístup, aby nedošlo k jeho zmaření narušením psychiky vyslýchaného. Jistou podporou pro vyslýchaného mohou být jeho rodiče, kteří mohou svou přítomností podpořit vedení úkonu šetrným způsobem.⁵⁶

Dále jde o výslech svědka v těch případech, kdy plynutí času v trestním řízení může mít za následek podstatnou ztrátu paměťových stop, což by mohlo při pozdějším soudním řízení působit komplikace ve výpovědích takových svědků. Bude záležet na zkušenostech policejního orgánu a jeho úsudku, aby správně vyhodnotil, zda je svědek schopen si správně a úplně zapamatovat nebo reprodukovat podstatné skutečnosti v pozdější době a to s ohledem na jeho psychický stav. Obdobná situace nastane, když lze předpokládat delší dobu prověřování trestného činu, ať už pro počáteční důkazní nouzi, či obtížnost některých procesních úkonů, např. znaleckých zkoumání, kdy nebude možno zahájit trestní stíhání konkrétní osoby v dohledné době a hrozí oslabování paměťových stop důležitého svědka vlivem plynutí času. V neposlední řadě zákon připouští možnost provedení výslechu svědka, jehož výpověď je zásadní pro zahájení trestního stíhání a existuje reálná domněnka či předpoklad možného nátlaku na svědka s cílem jeho výpověď ovlivnit.

Policejní orgán musí být natolik zkušený, aby tyto okolnosti správně posoudil, neboť by mohlo dojít k neoprávněnému nadužívání tohoto institutu nebo

⁵⁶ § 102 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., *trestní řád* v posledním znění.

naopak, jeho neprovedením k zmaření důkazní hodnoty pozdějšího výsledku v hlavním líčení. Jde tedy o postup fakultativní.

Uvedené výsledky svědků jsou diferencovány v procesních hodnotách, resp. použití protokolů v řízení před soudem. Plnou důkazní hodnotu má pouze protokol o výsledku svědka provedený jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon za podmínek § 158a tr. řádu, zatímco ostatní svědecké výpovědi, provedené z důvodů uvedených v § 158 odst. 9 tr. řádu takovou důkazní sílu nemají, což je pochopitelné s ohledem na uplatnění práva na obhajobu. Pokud tedy nebude výslech svědka opakován po zahájení trestního stíhání dle § 164 odst. 4 tr. řádu, čímž by obviněnému resp. obhájci byla poskytnuta možnost aktivní účasti na tomto úkonu, pak lze před soudem přečíst jen za taxativně vymezených konkrétních podmínek § 211 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. b), c) tr. řádu. Nebude-li žádná z těchto podmínek splněna, je potřeba takového svědka znovu vyslechnout, přičemž samotný protokol neztrácí svou důkazní hodnotu, neboť může být svědkovi předestřen jeho obsah a konfrontován se současnou dřívější výpovědí (§ 212 tr. řádu).

1.6.3 Neodkladný a neopakovatelný úkon

Z pohledu záruk spravedlivého procesu se jeví jako problematické provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů podle hlavy čtvrté tr. řádu, jak je zahrnuto ve zmíněném § 158 odst. 3 písm. i) tr. řádu. Problematika neodkladných a neopakovatelných úkonů, prováděných ve stádiu před zahájením trestního stíhání, byla v mnoha případech opakovaně judikována Ústavním soudem, ale i ESLP. Nejčastěji jde o úkony související se zásahem do práva na soukromí a to zejm. domovní prohlídky, prohlídky jiných prostor a pozemků a v neposlední řadě neodkladný nebo neopakovatelný úkon spočívající ve výslechu svědka.

Pojmy neodkladného a neopakovatelného úkonu jsou vymezeny v § 160 odst. 4 tr. řádu. Neodkladným úkonem je takový úkon, který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo ztráty důkazu nesnese z hlediska účelu trestního řízení odkladu na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání.

„Nebezpečí zde hrozí důkazně významné informací, která má být tímto úkonem získána (typickým příkladem je ohledání místa činu nebo prohlídka těla

a odběr krve a jiný podobný úkon). Neodkladné úkony mohou být prováděny orgány činnými v tr. řízení ještě před rozhodnutím o zahájení tr. stíhání (§ 160 odst. 1 TrŘ), ačkoli jinak -nebýt jejich neodkladnosti -se zpravidla provádějí až po zahájení tr. stíhání.”⁵⁷

Jde o opatřování důkazů v době, kdy osoba nemůže v plném rozsahu vykonávat stěžejní právo na obhajobu v rámci zásady spravedlivého procesu, neboť dosud ještě nebyl dostatečně odůvodněn závěr, že trestný čin spáchala určitá osoba, aby bylo zahájeno trestní stíhání. Ve světle práva na obhajobu jde o výjimečný postup, bez kterého by však nebylo možné provádět úkony směřující k zajištění důkazu pro pozdější dokazování. Proto např. zmíněné ohledání místa činu je nutno provést v co nejkratší době od spáchání trestného činu, neboť změny v materiálním světě, které pachatel svým jednáním vytvořil a na místě zanechal, mohou mít sami o sobě omezené trvání, příp. mohou být znehodnoceny působením přírodních vlivů nebo i člověkem a jejich nezajištění v daném okamžiku by mohlo mít za následek ztrátu nebo zničení potřebného důkazu.

Neopakovatelný úkon je takový, který nebude možno provést před soudem v rámci zásady bezprostřednosti a ústnosti. Typickým neopakovatelným úkonem bude výslech svědka trpící vážnou poruchou zdraví, která jej ohrožuje na životě, když lékařská prognóza dalšího vývoje jeho zdravotního stavu je nejistá a hrozí tak, že následný zdravotní stav důležitého svědka neumožní jeho účast a podání svědecké výpovědi v hlavním líčení nebo hůř, že zemře.

Provádění neodkladných nebo neopakovatelných úkonů ještě před zahájením trestního stíhání konkrétní osoby, způsobuje kolizi se základním právem pozdějšího obviněného a to právem na obhajobu. Aby mohl obviněný uplatnit toto právo v plném rozsahu, je potřeba provádět stěžejní důkazy až po zahájení trestního stíhání, kdy si obviněný může zvolit obhájce, který je pak oprávněn být přítomen při vyšetřovacích úkonech, jejichž výsledek může být použit jako důkaz v řízení před soudem (§ 165 odst. 2 tr. řádu). Tím je zaručeno právo na spravedlivý proces, když obhájce svou přítomností při úkonu dohlíží na

⁵⁷ PÚRY, František. *Neodkladné a neopakovatelné úkony v trestním řízení, Právnícký slovník*, 3. vydání, 2009, [on-line], [cit. 23. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhfpw64zrguxg4zlpmrwvwylyenzsv6yk7nzsw64dbnnxmylumvwg4zk7ovvw63tzi53f65dsmvzxi3tjnpvxe2l2mvxgs&groupIndex=0&rowIndex=1>.

jeho zákonné provedení a v případě výslechu svědka mu může i klást otázky. Ovšem v případě neodkladných a neopakovatelných úkonů tak činit nemůže, neboť ještě není v pozici obhájce. Proto je kladen větší důraz na správné posouzení požadavku neodkladnosti či neopakovatelnosti takového úkonu, což v minulosti často vedlo k jejich aplikaci policejním orgánem bez věcného důvodu. Docházelo k extenzivnímu výkladu ust. § 158 odst. 3 tr. řádu, což vedlo k významnému zásahu do ústavně zaručených práv stíhaných osob a následným ústavním stížnostem, ke kterým se Ústavní soud opakovaně vyjadřoval v tom smyslu, že je na místě zmiňovaná ustanovení interpretovat restriktivně. „*Dodal, že výraz “zejména” použitý v zákonném ustanovení § 158 odst. 3 tr. řádu znamená, že výčet úkonů, k nimž je dle citovaného ustanovení policejní orgán oprávněn, je demonstrativní.*”⁵⁸ V kontextu uvedeného demonstrativního výčtu nelze např. prohlídku jiných prostor a pozemků dle § 82 tr. řádu provádět ve stádiu před zahájení trestního stíhání jako běžný úkon, ale ve smyslu § 158 odst. 3 písm. i) tr. řádu jej provést jako úkon neodkladný a neopakovatelný.

Zamýšlený úkon, který je potřeba provést jako neodkladný nebo neopakovatelný, nestačí pouze čistě formálně označit tímto přívlastkem, ale je potřeba se zabývat jeho hloubkou, resp. zda jde o úkon, jehož nutností provedení nezbyvá, než porušit obecný princip, podle kterého by měly být jednotlivé úkony trestního řízení prováděny až po zahájení trestního stíhání. „*Orgán, který takový úkon provádí, je povinen se otázkou, na základě jakých skutečností byl úkon za neodkladný nebo neopakovatelný považován, zabývat a přezkoumatelným způsobem svůj záměr vysvětlit.*”⁵⁸ Obsahem takového vysvětlení nemůže být pouze obecná pojmová fráze, ale konkrétní přezkoumatelné okolnosti daného případu, které potvrzují nezbytnost provedení. V opačném případě by mohlo jít o libovůli policejního orgánu vybočující z mezí ústavnosti. Jde-li o úkony, jejichž provedení je podmíněno příkazem soudce, např. domovní prohlídka, musí být takový příkaz vydán i s odůvodněním, že jde o úkon neodkladný nebo neopakovatelný, přičemž toto odůvodnění v příkazu soudce nemůže nahradit

⁵⁸ Ústavní soud, IV. ÚS 1780/07, [147/2008 USn.] , č. 147, *K příkazu k domovní prohlídce K neodkladným nebo neopakovatelným úkonům trestního řízení.* [on-line]. [cit. 24. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqhbptcnbx152xg3q>.

pouhé konstatování policejního orgánu v následně zpracovaném protokolu o úkonu. V tomto ohledu Ústavní soud konstatoval, že „přezkumnou a do značné míry i dozorčí funkci soudu nad průběhem trestního řízení na sebe nemůže převzít sám policejní orgán tím, že v protokolu o provedení domovní prohlídky vzdor mlčení soudního příkazu k domovní prohlídce tuto označí za neodkladný a neopakovatelný úkon.”⁵⁹

Přísnější podmínky pro provedení neodkladného či neopakovatelného úkonu jsou nastaveny pro výslech svědka a rekognici (§ 158a tr. řádu). Jde o úkony, které jsou prováděny výhradně před zahájením trestního stíhání. Oproti jiným neodkladným a neopakovatelným úkonům je zde nutná účast soudce přímo při provádění vlastního úkonu. Jestliže policejní orgán shledá důvody pro provedení zamýšleného výslechu svědka nebo rekognici způsobem neodkladným nebo neopakovatelným, sdělí tuto skutečnost dozorujícímu státnímu zástupci, resp. podá písemný podnět s odůvodněním, ve kterém uvede konkrétní okolnosti potvrzující požadovanou nutnost. Státní zástupce je ten, kdo soudci podá návrh, aby byl takový úkon proveden za jeho účasti. Tr. řád samotný návrh nepodmiňuje konkrétní formou, a proto zcela postačuje telefonická komunikace mezi státním zástupcem a soudcem, kde jsou předány důležité informace o druhu úkonu, místě a času jeho konání, včetně určení policejního orgánu, který bude úkon provádět a shrnutí zjištěných skutkových okolností případu.

Tr. řád výslovně stanoví, že soudci nepřísluší přezkoumávat závěr státního zástupce o tom, že jsou splněny zákonné atributy neodkladného nebo neopakovatelného úkonu. Tato role je svěřena státnímu zástupci, který odpovídá za zákonný průběh přípravného řízení. To však neznamená, že takto opatřený důkaz bude při hlavním líčení považován a priori za přípustný. Je to soud, kdo při hlavním líčení přezkoumává, zda u provedeného úkonu byla objektivně splněna podmínka neodkladnosti či neopakovatelnosti a tedy, zda takový důkaz je zajištěn procesním způsobem a zda takový důkaz připustí.

Soudce, který se účastní výslechu svědka nebo rekognice podle § 158a tr. řádu, odpovídá za zákonnost provedení úkonu s tím, že k tomuto cíli může do

⁵⁹ Ústavní soud, II. ÚS 3073/10, [41/2011 USn.] , č. 41, *K provedení domovní prohlídky před zahájením trestního stíhání*. [on-line]. [cit. 24. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgfptimk7ovzw4>.

průběhu úkonu zasahovat. Samotná odpovědnost soudce jde ruku v ruce s oprávněním korigovat případnou nezákonnost postupu policejního orgánu nebo státního zástupce. Půjde zejm. o správné poučení dotčených subjektů před vlastním úkonem, vznesení námítky proti sugestivním nebo kapciózním otázkám, tendenčnímu způsobu vedení úkonu apod. „*Svémi zásahy ale nesmí nahrazovat činnost policejního orgánu nebo státního zástupce, kteří úkon provádějí, tj. nesmí tento úkon např. provést sám, a proto by jeho zásahy měly být pouze formálně procesního charakteru, a nikoliv charakteru věcného.*”⁶⁰

Za splnění všech zákonných podmínek, jak jsou uvedeny v § 158a tr. řádu, již není potřeba úkon v dalších stadiích trestního řízení opakovat. Jde o výjimku ze základní zásady trestního řízení a to zásady bezprostřednosti a ústnosti, kdy v řízení před soudem se důkaz výpověďmi svědků, znalců a obviněného provádí zpravidla tak, že se tyto osoby vyslychají (§ 2 odst. 11 tr. řádu). Uvedený pojem “zpravidla,” představuje výjimku z tohoto obecného pravidla, když důvod neodkladnosti nebo neopakovatelnosti výslechu svědka, jehož provedení bylo vynuceno okolnostmi nastalými ještě před zahájením trestního stíhání, neumožňuje jeho znovu provedení před soudem. A tato výjimka připouští, aby v hlavním líčení byl protokol o výslechu svědka provedený podle § 158a tr. řádu pouze přečten (§ 211 odst. 2 písm. b) tr. řádu). V tomto ohledu však dochází ke střetu dvou důležitých hodnot. První hodnotu představuje zákonný postup policejního orgánu provedený v mezích § 158a tr. řádu, který byl nezbytný a druhou je právo na obhajobu obviněného, které bylo významně omezeno.

Vzhledem k tomu, že neodkladný a neopakovatelný úkon je proveden ještě v době před zahájením trestního stíhání obviněného, nemůže se ho zúčastnit jeho obhájce, neboť ještě nenastal důvod k jeho ustanovení či zvolení. To má za následek nemožnost položit otázky vyslychanému svědkovi a tím zajistit ochranu zájmů budoucího obviněného. Policejní orgán je bez pochyby vázán základní zásadou zjištění skutkového stavu věci, kdy objasňuje stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch osoby, proti níž se řízení vede a tudíž i výslech svědka musí vést zcela objektivně. Přesto však zde chybí pohled

⁶⁰ FRYŠTÁK, Marek, *Zahájení přípravného řízení provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů*, [Trestněprávní revue 5/2013, s. 109]. [on-line]. [cit. 24.4.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgnpxi4s7gvpv-gxzrga4q&groupIndex=0&rowIndex=0>.

protistrany, který by vyvažoval průběh výslechu možnými protiotázkami položenými ve vhodném okamžiku. Jak bylo uvedeno výše, tohoto úkolu se na místo obhájce nemůže zhostit ani přítomný nezávislý soudce.

Do svízelné situace se pak následně dostává i soud, který pouhým čtení svědecké výpovědi nemůže posoudit věrohodnost svědka, neboť nemůže pozorovat jeho chování při výslechu, jeho nonverbální projevy, reakce na položené otázky ze strany obhajoby apod. V tomto smyslu je kontradiktorní způsob výslechu nezastupitelný, stejně tak i v zachování zásady spravedlivého procesu.

V soudní praxi jde o složitou problematiku, jejíž zásadní úkony jsou prováděny na samotném začátku trestního řízení, ještě před zahájením trestního stíhání konkrétní osoby. To potvrzují mnohočetné ústavní stížnosti, které byly podány právě v úmyslu zpochybnit výslech svědka nebo rekognici, provedené mimo řádnou obhajobu, s poukazem na vybočení z mezí ústavního práva na spravedlivý proces a to zejm. v případech, kdy se jednalo o jediný usvědčující důkaz ve věci. Ústavní soud zdůrazňuje, že v situaci, kdy výslech svědka, provedený dle § 158a tr. řádu, je jediným důkazem o vině obžalovaného:

„Je naprosto nezbytné, aby se orgány činné v trestním řízení nespolehaly automaticky na možnost použití důkazu v režimu § 211 odst. 2 písm. b) trestního řádu (čtení protokolu o výpovědi svědka), ale vyvinuly aktivní úsilí k opakovanému provedení dotčeného úkonu, jehož by se již obhajoba mohla účastnit, a to nejlépe v řízení před soudem. Teprve pokud toto úsilí bylo marné či onen úkon nelze opakovat z povahy věci, je možné připustit odsouzení obžalovaného založené rozhodující či plnou měrou na důkazu (výpovědi svědka či jiných osob), jehož se obhajoba nemohla účastnit, a to pouze za splnění dalších přísných kumulativních podmínek (řízení jako celek lze považovat za spravedlivé a existují skutečnosti dostatečně vyvažující nevýhody spojené s připuštěním takového důkazu, včetně možnosti řádného a spravedlivého posouzení jeho věrohodnosti a spolehlivosti).“⁶¹

⁶¹ Ústavní soud, I. ÚS 2852/14, [43/2015 USn.], č. 43, *K přípustnosti rekognice provedené jako neodkladný a neopakovatelný úkon coby rozhodujícího důkazu o vině*. [on-line]. [cit. 18. 6. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgvptim27ovzw4>.

Složitost uvedeného postupu dokazuje, jak významné je správné zhodnocení všech okolností připravovaného úkonu už v raném stadiu trestního řízení, včetně zdůvodnění, že jsou splněny podmínky pro provedení výslechu svědka jako neodkladného nebo neopakovatelného úkonu. Z uvedeného vyplývá, že tento postup by měl být aplikován zcela výjimečně a nesmí sloužit k obcházení práv obhajoby.

Pohledem do trestně procesního postupu OČTŘ v SRN, je na první pohled zřejmý rozdíl v problematice neodkladných a neopakovatelných úkonů, neboť takovými instituty vůbec nedisponují. Přípravné řízení v SRN je pojato odlišně od toho českého, když hlavním rozdílem spatřuji v celkové koncepci postupu právě ve stěžejním úseku prováděném OČTŘ do okamžiku rozhodnutí státního zástupce o podání obžaloby. Přípravné řízení není rozděleno na úsek prověřování a vyšetřování, jako je tomu v českém trestním řízení, když žádným zvláštním úkonem není ani zahájováno trestní stíhání s podmínkami a důsledky, jak je známe z českého procesu. Od prvního úkonu trestního řízení jde o „das Ermittlungsverfahren,“ v českém překladu „vyšetřování“ trestného činu a osoba, proti které je trestní řízení vedeno, je od počátku nazývána obecným pojmem „beschuldigt,“ což je v překladu užíváno ve smyslu obviněný. Přípravné řízení je po celou dobu vedeno v jednotném režimu. Stran neodkladných a neopakovatelných úkonů není v německém tr. řádu - Strafprozeßordnung⁶² (dále jen StPO) žádný ekvivalentní pojem. Vzhledem k tomu, že přípravné řízení není rozděleno na prověřování a vyšetřování, neexistuje nutnost procesně označovat jakékoliv úkony za neodkladné. Ve stejném duchu lze nahlížet na úkony, které nelze opakovat před soudem. Pokud tedy jde např. o ohledání místa činu, jde z technického hlediska o úkon, který nebude možno opakovat před soudem. Tato skutečnost však německé vnímání důkazní hodnoty úkonu nijak neovlivňuje a je přijímána jako nezměnitelný fakt, který vyplývá z logiky věci.

Problematika výslechu svědka, který by byl v českém pojetí považován za neodkladný a neopakovatelný úkon, je v SRN, s ohledem na právo obhajoby

⁶² Strafprozeßordnung (StPO), Ausfertigungsdatum: 12.09.1950, in der Fassung der Bekanntmachung vom 7. April 1987 (BGBl. I S. 1074, 1319), die zuletzt durch Artikel 2 des Gesetzes vom 25. März 2022 (BGBl. I S. 571) geändert worden ist. [on-line]. [cit. 27.7.2022]. Dostupné z: <http://www.gesetze-im-internet.de/stpo/StPO.pdf>.

a zásadu osobního výslechu při hlavním líčení, vnímána stejně kriticky. Na rozdíl od českého postupu dle § 158a tr. řádu, může při vyšetřování závažných trestných činů nebo v případech, kdy je z jistých známých důvodů predikována či očekávána neúčast důležitého svědka při pozdějším hlavním líčení, např. strach ze setkání s pachatelem, do procesu vstoupit vyšetřující soudce, který výslech svědka sám provede. Vyšetřujícímu soudci je předložena žádost státního zástupce o provedení takového úkonu, který posoudí požadovaný postup z hlediska zákonnosti a zaujme příslušné stanovisko (§ 162 odst. 1 StPO). Úkon, který provede vyšetřující soudce, je následně označován jako soudní úkon, konkrétně např. o soudní výslech. Per analogiam však nejde o neopakovatelný úkon, i když při hlavním líčení je úkon provedený vyšetřujícím soudcem považován za důkazně hodnotný. Stejně jako v ČR je hlavní líčení v SRN založeno na zásadě bezprostřednosti a ústnosti. StPO v § 250 stanoví, že: *„Je-li dokazování skutečnosti založeno na vnímání osoby, má být toto slyšeno u hlavního líčení. Výslech nelze nahradit přečtením protokolu o dřívějším výslechu nebo výpovědi.“*⁶³ Stejně jako v českém tr. řádu jsou i v StPO, konkrétně v § 251 odst. 1, odst. 2, taxativně vymezeny výjimky ze zásady osobního výslechu, kdy lze protokol o výslechu svědka před soudem přečíst. Jedná se zejm. o překážky, které brání osobní účasti svědka při hlavním líčení. Pokud je zájmem OČTŘ např. ochrana oběti trestného činu před dopady sekundární viktimizace opakovaním výslechu před soudem, pak jde o akceptovatelnou překážku. O tom rozhoduje soud. Nicméně i SRN je vázána Úmluvou, která v čl. 6 Právo na spravedlivý proces, odst. 3 písm. d) zahrnuje právo obviněného vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě.

K pravidlu výlučného nebo rozhodujícího důkazu se opakovaně vyslovil i Velký senát ESLP, např. ve věci Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, rozsudek ze dne 15. 12. 2011 č. 26766/05 a č. 22228/06, ve kterém konstatuje, že:

„Je-li odsouzení založeno výlučně či v rozhodující míře na důkazech v podobě výpovědí svědků, které obviněný nemá možnost v žádné fázi řízení

⁶³ Beruht der Beweis einer Tatsache auf der Wahrnehmung einer Person, so ist diese in der Hauptverhandlung zu vernehmen. Die Vernehmung darf nicht durch Verlesung des über eine frühere Vernehmung aufgenommenen Protokolls oder einer Erklärung ersetzt werden.

vyslechnout, jeho práva na obhajobu jsou nepřiměřeně omezena.“ Dále se vyjadřuje k existenci pouze jediného důkazu v tom smyslu, že „čím větší je význam důkazu, tím větší je možná nespravedlnost vůči obviněnému, je-li umožněno, aby svědek nevyprávěl v hlavním líčení a tím větší je i potřeba záruk, které zajistí, že důkazy jsou prokazatelně spolehlivé nebo jejich spolehlivost lze řádně přezkoumat a posoudit.“⁶⁴

Z uvedeného vyplývá, že přes konkrétní rozdíly v přípravném řízení vedeném v ČR a SRN, lze v konečném důsledku shledat shodu, když soudy musí shodně hodnotit důkazy zajištěné v tomto stadiu trestního řízení, a to v širších mezích spravedlivého procesu, který je zárukou demokratického právního systému.

1.6.4 Zajišťovací úkony

Zajišťovací úkony v trestním řízení lze rozdělit do dvou skupin podle objektu zajištění a to na zajištění osob a věcí. Tyto úkony jsou aplikovány tehdy, je-li nutno zajistit osobu nebo věc pro účely trestního řízení, přičemž nezbytnost jejich zajištění je natolik zásadní, že OČTŘ je může provést i proti vůli dotčené osoby. K tomu však potřebuje zákonnou oporu, neboť ve většině případů dochází ke kolizi mezi ústavními právy zaručenými Listinou na jedné straně a potřebou úspěšného provedení trestního řízení na straně druhé. V tomto kontextu jde zejm. o Listinou zaručená práva nedotknutelnosti osoby (čl. 7 Listiny), osobní svobody (čl. 8 Listiny), nedotknutelnosti obydlí (čl. 12 Listiny) a listovního tajemství (čl. 13 Listiny).

Zajišťovací úkony v zásadě provádí policejní orgán, který však vždy nemá možnost volného rozhodování, neboť v některých případech své kroky musí zdůvodnit státnímu zástupci a požádat jej o souhlas s jejich provedením nebo prostřednictvím státního zástupce zapojit do rozhodování příslušného soudce.

V postupu před zahájením trestního stíhání jsou hlavními zajišťovacími nástroji: *předvolání, předvedení, pořádková pokuta, zadržení osoby podezřelé,*

⁶⁴ Evropský soud pro lidská práva, věc Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, rozsudek ze dne 15. 12. 2011 č. 26766/05 a č. 22228/06. [on-line]. [cit. 27.7.2022]. Dostupné z: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/b93e334cf7328a24c12578190075954a/6130f6fb2203d1b9c1258886002a8e5e?OpenDocument&Highlight=0.

příkaz k zadržení, zajištění věcí důležitých pro trestní řízení, domovní prohlídka, osobní prohlídka, prohlídka jiných prostor a pozemků, vstup do obydlí, jiných prostor a na pozemek, zajištění zásilky a záměna zásilky.

1.6.4.1 Předvolání

Předvoláním se zajišťuje účast osoby na provedení konkrétního úkonu, ať už jde např. o podání vysvětlení, výslech svědka, výslech znalce nebo jiné osoby k vydání věci apod. Jde o úkon nejčastěji používaný v praktické činnosti policejního orgánu. Obsahem předvolání je výzva OČTŘ, aby se konkrétní osoba dostavila ve stanovený den a čas, na konkrétní místo určené přesnou adresou, ke konkrétnímu OČTŘ, k přesně pojmenovanému úkonu trestního řízení. Nezbytnou součástí je i příslušné přiměřené poučení o následcích nevyhovění této výzvě bez dostatečné omluvy.

Forma předvolání není zákonem explicitně stanovena, tudíž je možné osobu předvolat k úkonu trestního řízení všemi v úvahu přicházejícími způsoby, které jsou obvyklé. Především jde o písemnou formu, která nemusí být vždy listinná. V dnešní době elektronické komunikace je tento způsob velmi efektivní, rychlý a co do nákladů i levný. Dle § 62 odst. 1 tr. řádu je primární možností doručení datová schránka, pokud jí adresát vlastní. Písemné předvolání sebou obsahově nese zmíněné poučení o následcích nedostavení se k úkonu bez dostatečné omluvy, což při případném předvedení prokazuje oprávněnost takového úkonu. Naproti tomu při předvolání telefonickém, které je velmi často praktikováno ze zjištěných důvodů, kterými jsou hlavně rychlost a cena, přináší nepřezkoumatelnost postupu policejního orgánu zejm. v obsahu poučení.

V předmětném stadiu trestního řízení bude nejčastější předvolání v souvislosti s podáním vysvětlení dle § 158 odst. 7 tr. řádu nebo svědeckou výpovědí dle § 98 tr. řádu. Nesplněním povinnosti dostavit se k podání vysvětlení, či svědecké výpovědi, bez dostatečné omluvy, se dotčená osoba vystavuje represivnímu opatření, kterým může být zmíněné předvedení nebo uložení pořádkové pokuty dle § 66 tr. řádu. Pokud se dotčená osoba policejnímu orgánu omlouvá za nedostavení se, ať už předem nebo ex post, musí policejní orgán sám vyhodnotit, zda je tato omluva dostatečná či nikoli a jde např. o obstrukci, či snahu se vyhnout úkonu. Za dostatečnou omluvu lze považovat např. zdravotní důvody,

ale vždy bude rozhodné posoudit omluvu v kontextu všech daných skutečností, než bude přistoupeno k donucení.

1.6.4.2 Předvedení

Předvedení je důraznější nástroj zajištění účasti osoby na úkonu tr. řízení. Důvod předvedení je vždy totožný, a sice že se osoba bez dostatečné omluvy nedostavila na předvolání či výzvu. Jediná výjimka, kdy není potřeba osobu nejprve předvolat k dostavení se k úkonu, je předvedení obviněného dle § 90 odst. 2 tr. řádu,⁶⁵ což je ale možné až ve stadiu po zahájení trestního stíhání. Předvedení provádějí především uniformované policejní orgány místně příslušné bydliště zájmové osoby, na žádost dožadujícího OČTŘ. Přesto, že jde ze strany policejního orgánu o jistý nátlak na předváděnou osobu, aby splnila svou povinnost se dostavit k úkonu, jde ze strany předváděného o akt převážně dobrovolný. V případě kladení odporu předváděným, byť může být tento odpor pouze pasivní, je policejní orgán oprávněn využít zákonných prostředků k faktickému fyzickému donucení i za použití přiměřených donucovacích prostředků, aby byl odpor osoby spolehlivě překonán a úkon zdárně dokončen. Policista je oprávněn v takovém případě využít oprávnění podle zákona o policii a osobu omezit na osobní svobodě zajištěním dle § 26 odst. 1 písm.e), neboť při předvedení kladla odpor. Lhůta, po kterou může zajištění trvat, je limitována dokončením předvedení před OČTŘ k provedení úkonu, nejdéle však 24 hodin od okamžiku omezení osobní svobody.⁶⁶

1.6.4.3 Pořádková pokuta

Zákonné parametry pořádkové pokuty jsou uvedeny v § 66 tr. řádu a je „především projevem disciplinární pravomoci orgánu činných v trestním řízení, tj. procesní sankcí.“⁶⁷ Ve smyslu zajišťovacího úkonu je sankcionováno nevyhovění výzvě k dostavení se před OČTŘ k provedení úkonu podle tr. řádu. Podmínkou

⁶⁵ Obviněný může být předveden i bez předchozího předvolání, jestliže je to nutné k úspěšnému provedení trestního řízení, zejména když se skrývá nebo nemá stálé bydliště.

⁶⁶ § 26 odst. 3 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky v posledním znění

⁶⁷ FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s.286. ISBN 978-80-7598-306-0.

uložení pořádkové pokuty je nutnost předchozího upozornění předvolávané osoby, že v případě nesplnění povinnosti může následovat pořádková pokuta. V tomto ohledu je uvedené předvolávání osob telefonickým způsobem nevhodné, neboť v případě stížnosti je problematicky přezkoumatelné, zda osoba byla srozuměna s možností pořádkové pokuty. Vzhledem k tomu, že uložení pořádkové pokuty má formu rozhodnutí a jeho vynutitelnost nastává až po nabytí právní moci, je celý proces zdlouhavý, což s požadavkem na rychlost řízení, resp. lhůty prověřování může přinést komplikace. Proti rozhodnutí o uložení pořádkové pokuty je vždy přípustná stížnost, která má suspenzivní účinek.⁶⁸ Proto je v praxi dříve přistoupeno k samotnému předvedení, čímž je dána jistota provedení úkonu. Donucovací efekt se může dostavit ve dvou momentech a to buď při samotné hrozbě sankcí v době, kdy je osoba na tuto možnost upozorněna nebo v pozdější době, kdy zájmová osoba již má negativní zkušenost s pořádkovou pokutou a svou povinnost dostavit se na předvolání pak raději aktivně splní. Hrozba pořádkovou pokutou je umocněna její možnou výší, která může být až do 50 000,-Kč.

1.6.4.4 Zadržení osoby podezřelé

Zadržení osoby podezřelé dle § 76 odst. 1 tr. řádu je významným zajišťovacím nástrojem, který spočívá v krátkodobém zbavení osobní svobody osoby podezřelé ze spáchání trestného činu a to za účelem přezkoumání konkrétních vazebních důvodů, které z počátku tvořily spíš jen hrubé obrysy a zároveň k provedení nezbytných úkonů trestního řízení pro stanovení dalšího postupu, zejm. ve vztahu k zahájení trestního stíhání a případného návrhu na vzetí obviněného do vazby. Z těchto důvodů tr. řád explicitně připouští zadržení v době před zahájením trestního stíhání.

Listina v čl. 8 odst. 3 stanoví, že *„podezřelého z trestného činu je možno zadržet jen v případech stanovených v zákoně.“* Tr. řád podmiňuje zadržení existencí konkrétního podezření, že se osoba měla dopustit jednání, které má znaky trestného činu a zároveň je dán alespoň jeden z důvodů vazby, jak jsou vymezeny v § 67 tr. řádu.

⁶⁸ § 66 odst. 4 zákona č. 141/1961 Sb., *trestní řád* v posledním znění.

Obecně platí, že policejní orgán potřebuje k zadržení osoby předchozí souhlas státního zástupce, což předpokládá, že samotné zadržení bude provedeno v budoucnu. Souhlas státního zástupce může být dán písemně, v naléhavějších případech i telefonicky a pak je nezbytné, aby policejní orgán uvedl podstatné skutečnosti daného případu, včetně konkrétních okolností stran vazebního důvodu nebo důvodů pro kvalifikované posouzení státním zástupcem, který ještě nemusí mít k dispozici žádný spisový materiál. Bez předchozího souhlasu státního zástupce lze zadržení provést, ale pouze v případech, kdy samotný úkon zadržení nelze odložit na pozdější dobu do opatření souhlasu státního zástupce ještě před vlastním zadržením a je nutno konat okamžitě. Tr. řád demonstrativně vymezuje takové okolnosti, když příkladmo uvádí situaci osoby, která byla přistižena při trestném činu anebo zastižena po jeho spáchání na útěku.

Nastane-li situace, kdy policejní orgán provede zadržení bez předchozího souhlasu státního zástupce, „*poznámá konkrétní důvody, pro které nemohl být souhlas státního zástupce předem vyžádán, do protokolu o procesním úkonu a státního zástupce neprodleně informuje.*”⁶⁹ Státní zástupce vykonává dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení, a proto ex post přezkoumá i okolnosti zadržení, ke kterému nemohl dát předem souhlas.

Lhůta zadržení může trvat po nezbytně nutnou dobu, nejdéle 48 hodin od okamžiku zadržení.⁷⁰ Policejní orgán a státní zástupce mají tuto lhůtu „společnou,” což znamená, že zahrnuje nejen dobu, po kterou provádí úkony policejní orgán, ale i časový úsek činnosti státního zástupce.

Policejní orgán má povinnost zadrženou osobu protokolárně vyslechnout a dále provádět další úkony k objasnění věci, včetně soustavného vyhodnocování důvodnosti zadržení. Je-li podezření ze spáchání trestného činu rozptýleno nebo odpadnou důvody zadržení, policejní orgán je povinen zadrženou osobu neprodleně propustit na svobodu. V opačném případě zahájí trestní stíhání a předloží státnímu zástupci spisový a jiný důkazní materiál, aby mohl posoudit, zda trvají vazební a jiné zákonné důvody pro podání návrhu na vzetí obviněného

⁶⁹ čl. 26 odst. 3 Pokyn policejního prezidenta č. 103 ze dne 28. května 2013 o plnění některých úkolů policejních orgánů Policie České republiky v trestním řízení.

⁷⁰ A momento ad momentum.

do vazby. Státní zástupce tak musí učinit ve zmíněné “společně” lhůtě 48 hodin od zadržení podezřelého.

Jako počátek lhůty omezení osobní svobody tr. řád jednoznačně určuje okamžik samotného zadržení podezřelého, nikoli dobu sepsání protokolu o zadržení, který z technických nebo i taktických důvodů může být sepsán i s více jak hodinovým zpožděním. K této problematice se v minulosti opakovaně vyjadřoval Ústavní soud a konstatoval, že: *„Pro určení doby, od kdy byla osobní svoboda skutečně omezena, nemůže být rozhodující až datum a čas sepsání protokolu o zadržení podezřelé osoby. Posunem doby sepsání protokolu o zadržení podezřelého nelze fakticky prodlužovat dobu omezení osobní svobody nad nepřekročitelný limit uvedený v § 76 odst. 4 trestního řádu.”*⁷¹ Jak je uvedeno, 48 hodinová lhůta pro zadržení tvoří nepřekročitelný limit a není přípustné ji uměle prodlužovat jakýmkoliv taktickými úskoky policejního orgánu. Právní stát garantuje předvídatelnost jednání OČTŘ v zákonných postupech a zaručuje občanům právní jistotu, která *„je výsledkem dodržování zákonů a dalších pramenů práva, uplatňování legality v procesu tvorby práva, aplikace práva a realizace práva. Spočívá zejména ve vytvoření podmínek, aby nikdo nebyl bez zákonného důvodu omezen ve svých subjektivních právech a zároveň aby byl zákonnou cestou postižen každý, kdo porušuje právní povinnosti.”*⁷²

Pravidlo nepřekročitelnosti limitu 48 hodin pro zadržení nebude porušeno v případě stavění běhu této lhůty, které má za následek skutečnost, že se konkrétní doba do této lhůty nezapočítává. Samotný tr. řád tuto okolnost výslovně neuvádí, ale připustil ji Ústavní soud ve svém nálezu,⁷³ a to v souvislosti s hospitalizací zadržené osoby ve zdravotnickém zařízení pro její závažný zdravotní stav. Jde o situaci, kdy došlo k zadržení osoby podezřelé, a v průběhu zadržení nastaly závažné zdravotní okolnosti, které vyžadují okamžitou

⁷¹ Ústavní soud, II. ÚS 530/06, [6/2007 USn.] Č. 6 *K určení počátku omezení osobní svobody*. [on-line], [cit. 18. 6. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqg5ptmx3vonxa&groupIndex=0&rowIndex=0>.

⁷² GERLOCH, Aleš. *Právní jistota - Právníký slovník*, 3. vydání, 2009, [on-line], [cit. 18. 6. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhfwp64zrguxha4tbozxsx3knfzxi33ume&groupIndex=0&rowIndex=0>.

⁷³ Ústavní soud, III. ÚS 2170/09, [42/2010 USn.] Č. 42 *K otázce přípustnosti stavení běhu lhůty zadržení z důvodu aktuálního závažného zdravotního stavu zadržené osoby*, [on-line], [cit. 18. 6. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptemBrgbptims7ovzw4>.

hospitalizaci ve zdravotnickém zařízení, kdy zadržený je bezprostředně ohrožen na životě. Vůči této osobě nelze provádět úkony trestního řízení a navíc ona sama v tomto stavu nemůže realizovat svá práva, která jí garantuje tr. řád. V tomto případě není nutno formálně ukončit zadržení, když je zcela evidentní, že sama osoba zadržená nemůže své právo svobody pohybu z vlastní vůle realizovat a odejít z dosahu policejního orgánu. Zajišťovací úkon tedy nemůže být zmařen.

Mezi základní práva zadržené osoby patří zajištění práva na obhajobu, které je s ohledem na omezení osobní svobody rozšířeno o specifická práva, která částečně vyvažují její nerovné možnosti obstarání důkazů ve svůj prospěch. Předně jde o právo zvolit si obhájce a mluvit s ním bez přítomnosti třetí osoby a radit se s ním už v průběhu zadržení. Právo zvolit si obhájce je z hlediska časového posunuto do samotného počátku zadržení, neboť zadržený má právo požadovat přítomnost svého obhájce už při výslechu procesně prováděného ve smyslu § 76 odst. 3 tr. řádu.⁷⁴ Vzhledem k nepřekročitelnému limitu lhůty zadržení, policejní orgán stanoví zadrženému přiměřenou lhůtu ke zvolení obhájce, která bude v rádech desítek minut či jednotkách hodin, ovšem vždy v kontextu počtu a časové náročnosti zamýšlených úkonů tr. řízení. Zde se předpokládá součinnost policejního orgánu zejm. v poskytnutí seznamu možných advokátů, pokud sám zadržený nemá vlastní povědomost.

Významným způsobem byla posílena práva podezřelých a obviněných osob implementací práva Evropské unie (dále jen EU) ve vztahu k právu na informace v trestním řízení, konkrétně Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/13/EU. Čl. 4 - poučení o právech při zatčení. S účinností od 1. 8. 2014 byl zákonem. č. 141/2014 Sb. doplněn § 33 odst. 5 a odst. 6 tr. řádu o právo na naléhavou lékařskou pomoc v době zadržení, o právo poučit zadrženou osobu o maximální lhůtě omezení osobní svobody, než bude předána soudu a o právu nechat vyrozumět konzulární úřad a jednu další osobu o tom, že dotyčný byl zadržen. Dále byla doplněna povinnost OČTŘ, která je významná pro uplatnění práv zadržené osoby a to poučit ji o jejich právech, včetně předání písemně

⁷⁴ Policejní orgán, který provedl zadržení, zadrženou osobu vyslechne a o výslechu sepíše protokol, v němž označí místo, čas a bližší okolnosti zadržení a uvede osobní údaje zadržené osoby, jakož i podstatné důvody zadržení.

vyhotoveného poučení v jazyce, kterému rozumí, a které si může po celou dobu omezení osobní svobody ponechat při sobě.

Zákonem č. 57/2017 Sb., který nabyl účinnosti 1.5.2017, byl trestní řád doplněn o nové ustanovení § 76b - Práva zadržené osoby, kde bylo zakotveno právo zadrženého komunikovat písemným sdělením nebo telefonicky s osobou, kterou sama určí. Uplatněním tohoto práva však nesmí dojít k ohrožení dosažení účelu trestního řízení nebo zájmu na ochraně oběti trestného činu. Z těchto důležitých důvodů je uskutečněný telefonický hovor podroben náslechu policejního orgánu pro případ nutnosti ukončení hovoru. Je-li zadrženou osobou cizinec, musí mu být poskytnuta možnost vyrozumět o svém zadržení konzulární úřad státu, jehož je občanem, což bude realizováno zejm. telefonicky.

Ustanovení § 76 tr. řádu zahrnuje i omezení osobní svobody osoby, která byla přistižena při trestném činu nebo bezprostředně poté jinou osobou než policejním orgánem, když tento není na místě přítomen a zásah veřejné moci by přišel pozdě. Zákon zde hovoří o omezení osobní svobody, nikoli o zadržení, jelikož zadržení je ve smyslu tr. řádu procesní úkon, který náleží do pravomoci policejního orgánu, kdežto zmíněné omezení osobní svobody je činnost kohokoliv, zacílená k fyzickému zabránění úniku pachatele z místa činu, aby mohla následně být zjištěna jeho totožnost, či zajištěny důkazní prostředky. Tato občanská statečnost má zásadní ultimátní podmínku a to povinnost osobu omezenou na svobodě ihned předat policejnímu orgánu. Jestliže to daná situace objektivně neumožňuje, pak má povinnost policejnímu orgánu omezení osobní svobody bez odkladu oznámit. Zároveň je *„nepochybné, že na tom, kdo podle zmíněného ustanovení omezuje osobní svobodu fyzické osoby, není, aby kvalifikovaně a nezvratně posoudil, že skutečně byl takto spáchán trestný čin, neboť k tomu jsou jinak povolány orgány činné v trestním řízení.“*⁷⁵

Je zde kladen důraz na nezbytnost zapojení policejního orgánu v co nejkratší době, což však nijak nesouvisí s lhůtou pro zadržení, jelikož dobu, po kterou byla osoba omezena na svobodě občanskou iniciativou, nelze do této lhůty

⁷⁵ Nejvyšší soud, 30 Cdo 1683/2000, [SR 3/2003 s. 85] *Zadržení pachatele přistiženého bezprostředně po spáchání trestného činu soukromou osobou a ochrana osobnosti*. [on-line]. [cit. 18. 6. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqgnpxg4s7gnpxgxygu&groupIndex=0&rowIndex=0>.

zahrnout. Počátek běhu 48 hodinové lhůty je ohraničen okamžikem samotného zadržení, což tr. řád vymezuje v § 76 odst. 4, věta třetí, takto: „*Návrh musí policejní orgán podat bez odkladu, aby osoba zadržená podle tohoto zákona mohla být odevzdána soudu nejpozději do 48 hodin od tohoto zadržení; jinak musí být propuštěna na svobodu.*” Je tedy zřejmé, že omezení osobní svobody dle § 76 odst. 2 tr. řádu předchází vlastnímu zadržení policejním orgánem a tudíž lhůta začne plynout až od okamžiku, kdy policejní orgán převezme osobu, jejíž osobní svoboda byla předtím omezena kýmkoliv a zároveň shledá důvody k zadržení dle § 76 odst. 1 tr. řádu a osobu zadrží. Navíc v době omezení osobní svobody občanem, byť již byl policejní orgán o této skutečnosti vyrozuměn, nemůže policejní orgán provádět úkony trestního řízení, když nezná totožnost omezované osoby, nezná vlastní skutkové okolnosti ani právní kvalifikaci, zda vůbec došlo k naplnění znaků trestného činu, tudíž ani není jisté, že policejní orgán shledá důvody pro zadržení dle § 76 odst. 1 tr. řádu.

1.6.4.5 Příkaz k zadržení

Institut příkazu k zadržení byl do tr. řádu doplněn zák. č. 105/2013 Sb., s účinností od 1. 1. 2014, přičemž bylo potřeba vyplnit mezeru k zajištění přítomnosti osoby podezřelé ze spáchání trestného činu v době těsně před zahájením trestního stíhání této osoby. Podstatou předmětného ustanovení § 76a tr. řádu je zajistit předání již vydaného opisu usnesení o zahájení trestního stíhání osobě podezřelé, kterou však z objektivních příčin nelze předvolat, předvést nebo bez odkladu zadržet za podmínek § 76 tr. řádu, neboť její pobyt je OČTŘ neznámý a současně je dán některý z důvodů vazby. Z logiky věci vyplývá, že v úvahu přicházejícím vazebním důvodem bude útěková vazba ve smyslu § 67 písm. a) tr. řádu. Následkem tohoto stavu je patová situace, kdy nelze provádět další úkony trestního řízení bez přítomnosti dané osoby.

Oproti zadržení podezřelého dle § 76 odst. 1 tr. řádu nestačí policejnímu orgánu souhlas státního zástupce k zadržení podezřelého, ale je nutný písemný příkaz, který vydá soudce na základě návrhu státního zástupce. Samotné pátrání po osobě a její zadržení provede policejní orgán.

Po zadržení podezřelého je nezbytné urychleně předat dotyčné osobě zmíněný opis usnesení o zahájení trestního stíhání a pak osobu vyslechnout

jednak ke skutečnostem, které mu jsou kladeny za vinu, jak jsou uvedeny v usnesení o zahájení trestního stíhání, ale rovněž i k otázkám vazebních důvodů, aby následně mohl státní zástupce kvalifikovaně rozhodnout o dalším postupu, tedy zda podá soudu návrh na vzetí obviněného do vazby nebo nařídí jeho propuštění na svobodu. Pravidla lhůty pro zadržení jsou totožná s pravidly zadržení dle § 76 odst. 1 tr. řádu.

1.6.4.6 Zajištění věcí důležitých pro trestní řízení

Vedle zajišťovacích úkonů směřujících proti osobám jsou neméně významné úkony směřující k zajištění věcí. Vždy jde o věci důležité pro trestní řízení, přičemž společné ust. § 77b tr. řádu blíže vymezuje vlastnosti těchto věcí podle jejich určení a to pro důkazní účely, jsou nástrojem nebo výnosem z trestné činnosti anebo jsou náhradní hodnotou za nástroj či výnos z trestné činnosti. Z tohoto určujícího vymezení věcí, které jsou pro trestní řízení důležité, je zřejmé, že nejde pouze o věci týkající se trestných činů proti majetku, jak by se na první pohled mohlo zdát. Věci, které jsou z uvedených hledisek důležité pro trestní řízení, jsou zajišťovány napříč různorodostí trestných činů, bez ohledu na chráněný zájem.

Právní úprava týkající se zajišťování věcí důležitých pro trestní řízení byla nově doplněna zákonem č. 55/2017 Sb. s účinností od 18. 3. 2017 a i v tomto případě jde o implementaci práva EU.⁷⁶ Předmětná směrnice EU se zaměřuje na boj s organizovaným zločinem, který nabírá mezinárodní rozměry, a proto zdůrazňuje naléhavou potřebu mezinárodní spolupráce při navrácení majetku za použití účinných prostředků zajištění věcí důležitých pro trestní řízení.

1.6.4.6.1 Vydání a odnětí věci

Pokud jde o věc, která může sloužit jako důkaz v probíhajícím trestním řízení, je povinen ten, kdo ji má u sebe, předložit OČTŘ, pokud je k tomu vyzván. Je-li však zapotřebí, aby daná věc byla fyzicky po určitou dobu v moci OČTŘ

⁷⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/42/EU ze dne 3. dubna 2014 o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii. [on-line]. [cit. 22.6.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=mv2tgxzsgAytix3mgaydimq&groupIndex=2&rowIndex=0>.

z důvodů její prozkoumání, ohledání, či jiného souvisejícího prověření, je držící osoba povinná tuto věc na vyzvání vydat (§ 78 odst.1 tr. řádu). OČTŘ má zákonnou dispozici donutit příslušnou osobu k předložení či vydání věci, čímž je možnost uložení pořádkové pokuty nebo radikálnější a zároveň účinnější prostředek a to odnětí věci (§ 79 tr. řádu). Jde o úkon, který je prováděn proti vůli dotyčné osoby, a proto tr. řád ukládá OČTŘ povinnost vyzvanou osobu upozornit na tyto zákonné prostředky. Zároveň platí dvě omezující ustanovení tr. řádu (§ 78 odst. 2, odst. 3tr. řádu), pro které nelze povinnost předložení či vydání věci uplatňovat, resp. vynuocovat. V prvním případě jde o věc, která je listinou nebo jiným hmotným nosičem se zvukovým, obrazovým nebo datovým záznamem s obsahem okolnosti, která je v dané době chráněna konkrétním stupněm utajení nebo povinností mlčenlivosti. Takové skutečnosti nelze překonat jinak, než dosažením zrušení stupně utajení nebo zbavení povinnosti mlčenlivosti. Druhým případem je legálně vymezena zásada “Nemo tenetur se ipsum accusare“, která však není narušena postupem, kdy věc je OČTŘ odňata, neboť vyzvaná osoba neprovádí aktivně žádnou činnost. Aktivita je na straně OČTŘ.

V přípravném řízení bude tyto úkony provádět zejm. policejní orgán. Odnětí věci je však důraznější prostředek zasahující do práva osoby významnější měrou, proto policejní orgán potřebuje k vydání vlastního příkazu k odnětí věci předchozí souhlas státního zástupce. V případě naléhavosti úkonu, kdy jeho provedení nelze odložit na dobu, než bude souhlas státního zástupce získán, smí dále postupovat i bez něj. Předchozí souhlas státního zástupce je policejnímu orgánu předem dán v případech plánovaného postupu v trestním řízení, jako jsou např. domovní prohlídky, kde je zajištěna i přítomnost nezúčastněné osoby. Tr. řád při odnětí věci počítá s přítomností nezúčastněné osoby (§79 odst. 3 tr. řádu), ovšem může nastat situace, kdy účast takové osoby zajištěna nebude. *„Z dikce zákona lze dovodit, že nezúčastněnou osobu není třeba přizvat jen výjimečně, např. hrozí-li nebezpečí z prodlení.“*⁷⁷

O vydání věci nebo o jejím odnětí sepíše policejní orgán protokol, který musí mimo obecné náležitosti, jako jsou doba a místo vydání/odnětí věci, údaje

⁷⁷ FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s.321. ISBN 978-80-7598-306-0.

o dotčené osobě a policejním orgánu, obsahovat přesný popis věci, který bude dostatečně určovat její totožnost tak, aby nemohla být zaměněna s jinou. Opis tohoto protokolu nebo potvrzení o vydání/odnětí věci je policejní orgán povinen předat osobě, která věc vydala nebo které byla odňata.

Uvedenou novelou tr. řádu bylo nově zakotveno právo osoby, která věc vydala policejnímu orgánu nebo jí byla odňata, požadovat vrácení této věci a to kdykoli poté, co byla vlivem předchozího postupu policejního orgánu omezena její práva s věcí disponovat (§ 78 odst. 7 tr. řádu). S ohledem na významný zásah do práva člověka tr. řád ukládá OČTŘ povinnost rozhodnout o podané žádosti neodkladně, aby předmětná věc nebyla zadržována bezdůvodně. Policejní orgán o podané žádosti rozhoduje usnesením. Pokud žádosti vyhoví a rozhodne o vrácení věci, je proti tomu přípustná stížnost, která má odkladný účinek, neboť rozhoduje dle § 80 odst. 1 tr. řádu. Jestliže bude o podané žádosti rozhodnuto zamítavě, rozhodnutí nemá odkladný účinek, neboť platí obecné pravidlo §141 odst. 4 tr. řádu.⁷⁸ Naproti tomu samotný příkaz k odnětí věci nemá formu usnesení, jde o rozhodnutí sui generis, a proto není stížnost proti takovému rozhodnutí přípustná.

1.6.4.6.2 Zajištění nástrojů trestné činnosti a výnosů z trestné činnosti

S vývojem organizované trestné činnosti, zejm. pak se snahou zločineckých struktur vytvářet maximální majetkový profit trestnou činností, prát špinavé peníze a sofistikovaným způsobem krýt hromaděný majetek i finanční prostředky, bylo nutno reagovat zákonnou úpravou k účinnému potírání uvedených jednání. Tím bezesporu byla novela trestního zákoníku provedená zák. č. 287/2018 Sb., kterou byl trestní zákoník doplněn o novou skutkovou podstatu trestného činu Legalizace výnosů z trestné činnosti s úmyslnou i nedbalostní formou zavinění (§ 216 a § 217 trestního zákoníku). Zároveň byl legálně definován pojem Nástroj trestné činnosti a Výnos z trestné činnosti.

⁷⁸ Stížnost má odkladný účinek, jen kde to zákon výslovně stanoví.

„Nástrojem trestné činnosti se rozumí věc, která byla určena nebo užitá ke spáchání trestného činu, včetně plodů a užitků.”⁷⁹ Z uvedeného vyplývá, že takovou věcí může být i nástroj, který byl ke spáchání trestného činu určen, tedy měl být použit v budoucnosti, ale k jeho užití de facto nedošlo, což je typické pro počáteční vývojová stadia trestného činu, zejm. pak pro přípravu trestného činu. Může jít i o věc, kterou měl pachatel v době páchaní trestné činnosti při sobě s tím, že ji jako nástroj použije, ale nepoužil ji např. pro momentální neúčinnost. Nástroj, který byl užit ke spáchání trestného činu, je často nositelem stop nebo naopak jím byly na místě činu stopy vytvořeny. Proto obvykle bývá považován i za důkazní prostředek.

„Výnosem z trestné činnosti se rozumí jakákoli ekonomická výhoda pocházející z trestného činu.” Jde o obecné vyjádření v ust. § 135b odst. 1 trestního zákoníku, přičemž 2. a 3. odst. stejného výkladového ustanovení jemněji definuje pojmy “bezprostřední výnos z trestné činnosti” a “zprostředkovaný výnos z trestné činnosti.”

Ustanovení tr. řádu o zajištění nástrojů trestné činnosti a výnosů z trestné činnosti, § 79a a následující, jsou účinným prostředkem působící významnou měrou při potírání kriminality, neboť negativně dopadá na pachatele trestné činnosti, kterému jednak znemožňuje předmětné věci po dobu jejich zajištění užívat, disponovat s nimi, brát plody a užitky, ale zásadněji může dopadnout na pachatele v podobě uložení trestu propadnutí věci (§ 70 trestního zákoníku), event. propadnutí náhradní hodnoty (§71 trestního zákoníku) nebo ochranného opatření zabránění věci (§ 101 trestního zákoníku), či zabránění náhradní hodnoty (§ 102 trestního zákoníku).

Je tak zřejmé, že postup dle § 79a tr. řádu a následujících, má předběžnou povahu zajištění majetku. K zajištění nástrojů trestné činnosti a výnosů z trestné činnosti je v přípravném řízení oprávněn státní zástupce a s jeho předchozím souhlasem i policejní orgán. Vzhledem k možnosti nutné naléhavosti přistoupit k zajištění bezodkladně, smí policejní orgán konat i bez předchozího souhlasu státního zástupce, ovšem pak má povinnost do 48 hodin své rozhodnutí předložit k posouzení státnímu zástupci, který prověří zákonnost jeho postupu a buď

⁷⁹ § 135a zákona č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* v posledním znění.

rozhodnutí zruší nebo se vysloví souhlasně. Na rozdíl od postupu při odnětí věci policejní orgán rozhoduje usnesením, proti kterému je přípustná stížnost, jež nemá odkladný účinek.

Aby nedošlo k zmaření zajištění dotčených věcí, tr. řád v ust. § 79b upřednostňuje faktické zajištění věci dříve, než je předmětné rozhodnutí doručeno osobě, jejíž věc má být zajištěna. Obvykle platí při vydání rozhodnutí pravidlo, že účinky rozhodnutí nastávají až po jeho doručení adresátovi, což by v tomto postupu mohlo být kontraproduktivní a působit komplikace v podobě záměrného odstranění, zašantročení, či zničení takové věci.

Pokud jde o věc movitou, která může podléhat zajištění, je povinen ten, kdo jí má u sebe na výzvu vydat, jinak bude odňata. Zajištěnou movitou věc však může policejní orgán z důležitých důvodů ponechat na místě, kde se právě nachází a to ze zákonem vymezených objektivních důvodů, které převážně odrážejí praktické komplikace s převzetím věci do moci policejního orgánu nebo jde o věc nepatrné hodnoty a její fyzické převzetí není účelné. Je-li tomu tak, odpadá výzva k vydání věci a tím pádem i příkaz k jejímu odnětí a věc je pouze zajištěna rozhodnutím OČTŘ. Zájmem OČTŘ však je, aby taková věc nebyla kýmkoli zničena, poškozena nebo převedena na jinou osobu. Proto je nutné příkazem stanovit zákazy a omezení vztahující se k zacházení a nakládání s danou věcí, přičemž příkaz nepůsobí jen vůči tomu, kdo má věc u sebe, ale vůči všem, kdo by mohl s věcí přijít do styku. Takto vydaný příkaz musí být viditelně vyvěšen na místě, kde se věc nachází s tím, že musí obsahovat i poučení o následcích nedodržení vymezených zákazů a omezení. I samotná věc musí být zřetelně a srozumitelně označena navenek, aby bylo jasně patrné, že jde o věc, která je zatížena zákazem o nakládání s věcí. Pokud by někdo s věcí přesto právně nakládal proti uvedeným zákazům a omezením, je takové právní jednání neplatné.

Je zřejmé, že ponechání zajištěné movité věci na místě může nést určité potíže, které by mohly ztížit dosažení účelu zajištění, a proto není vyloučeno, aby tato věc byla kdykoli na výzvu policejního orgánu osobou vydána nebo na jeho příkaz odňata.

Pokud jde o věc nemovitou, ta z logických důvodů zůstává na místě a může být provedeno její ohledání s cílem zjistit stav nemovitosti, její vybavení a příslušenství k posouzení, zda je zajištění z procesně právního hlediska účelné.

K tomu se mohou přibrat osoby způsobilé odborně stanovit cenu předmětné nemovitosti, které se mohou fyzicky účastnit samotného ohledání uvnitř nemovitosti, aby následné stanovení ceny vycházelo z faktického stavu a s maximální přesností.

Policejní orgán potřebuje k takovému postupu příkaz soudce, který je vydán na základě návrhu státního zástupce. Evidentně jde o citelný zásah do práva na soukromí, proto je vydání příkazu svěřeno soudci, obdobně jako např. u domovní prohlídky.

Při samotném výkonu prohlídky nemovitosti mohou být zjištěny věci movité, které by mohly podléhat zajištění dle § 79a tr. řádu. V takovém případě není možné danou věc zajistit a fyzicky vzít do moci policejního orgánu, neboť k takovému postupu není ohledání nemovité věci určeno. Vzhledem k tomu, že by se ve smyslu § 77b odst. 1 tr. řádu jednalo o věc důležitou pro trestné řízení, nezbylo by, než aplikovat postup o domovní prohlídce nebo prohlídce jiných prostor a pozemků s příkazem dle § 83 tr. řádu, či § 83a tr. řádu. Příkaz však není zapotřebí v případě, že se jedná o movitou věc, která podléhá zajištění, ale bude po vyhodnocení všech rozhodných okolností ponechána na místě.

Dalším důležitým nástrojem v boji proti těm pachatelům, kteří utilitárně převádějí zejm. majetky nabyté páčáním trestné činnosti na jiné osoby nebo je jinak skrývají, aby se v případě odhalení vyhnuli jeho konfiskaci, je institut Zajištění náhradní hodnoty dle § 79g tr. řádu.

Jde o alternativní řešení vzniklé situace, kdy nelze zajistit výnos z trestné činnosti z výše nastíněných důvodů, přesto je společenským zájmem spravedlivě postihnout pachatele trestného činu, příp. jinou osobu, která se vlivem spáchaného trestného činu obohatila na úkor jiného. Totéž se týká i nástroje trestného činu, resp. náhrady za něj. Hodnota věci zajištěné jako náhradní hodnoty je v odpovídající výši ceny původní věci, která může být i nižší, částečná.

Vzhledem k tomu, že náhradní hodnotou je věc, která není s trestným činem přímo spojena, je osobě, které byla taková věc zajištěna, dána možnost podat návrh o provedení úkonů, které se dotýkají zajištěné náhradní hodnoty. K tomu však musí mít dotčená osoba důležité důvody, které musí orgán rozhodující o povolení úkonu pečlivě zkoumat. V přípravném řízení to bude státní zástupce.

„Smysl tohoto právního institutu spočívá v možnosti korigovat případné

nepřiměřené tvrdosti způsobené zajištěním náhradní hodnoty, která je věcí nespojenou s trestnou činností."⁸⁰ Státní zástupce však musí vyhodnotit všechny důležité aspekty, zejm. zda povolením takového úkonu nemůže dojít k znehodnocení zajištěné náhradní hodnoty, či jinému zmaření účelu zajištění. Tímto postupem však nedochází k uvolnění věci ze zajištění a to ani částečně.

1.6.4.6.3 Domovní prohlídka a prohlídka jiných prostor a pozemků

Významnými prostředky k dosažení zajištění osob a věcí důležitých pro trestní řízení, jsou domovní prohlídka a prohlídka jiných prostor a pozemků. Jde o úkony, které OČTŘ umožňují vyhledat osoby nebo věci na místě, kde podle výsledku dosavadního šetření nebo obecně známých předpokladů odůvodňují podezření, že se zde nacházejí. Provedení takového úkonu předpokládá řádnou přípravu, včetně splnění všech zákonných požadavků pro výkon prohlídky, přičemž v zájmu úspěšného provedení prohlídky je potřeba využít momentu překvapení, tedy nevědomost osoby o připravované prohlídce, aby neměla možnost přijmout jakákoliv opatření k zmaření účelu prohlídky. V postupu před zahájením trestního stíhání půjde o úkon neodkladný, neboť ve většině případů jsou věci zajištěné při prohlídce důležitými důkazními prostředky, bez kterých by nebylo možno trestního stíhání zahájit.

Domovní prohlídka i prohlídka jiných prostor a pozemků jsou v procesu nařizování a provedení postaveny na roveň. V minulosti tomu tak nebylo, neboť před zlomovým nálezem Ústavního soudu⁸¹ nebylo v prohlídce jiných prostor a pozemků spatřováno narušení práva na soukromí stejně významně, jako u prohlídky domovní. Ústavní soud zrušil sporné ust. § 83a odst. 1 tr. řádu, ve kterém byla pravomoc rozhodnout v přípravném řízení o nařízení prohlídky jiných prostor a pozemků dána státnímu zástupci a policejnímu orgánu, přičemž policejní orgán k tomu potřeboval předchozí souhlas státního zástupce. Ústavní soud ve

⁸⁰ Vrchní soud v Praze, 9 To 59/2019, *Zajištění náhradní hodnoty*. [on-line]. [cit. 22.6.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrhfxm6lCmvzf6mzsha&groupIndex=2&rowIndex=0>.

⁸¹ Nález Ústavního soudu č. 219/2010 Sb., znění účinné od 8. 7. 2010. [on-line]. [cit. 20. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mrqGeYf6mrrhewta&groupIndex=2&rowIndex=0>.

svém nálezu mimo jiné hodnotí tehdejší judikaturu ESLP, který institut “obydlí” staví v souladu s čl. 8 Úmluvy do širšího pojetí práva na soukromý život. Ústavní soud v tomto kontextu konstatuje, že: „*V moderní době nelze vést ostré prostorové oddělení soukromí v místech užívaných k bydlení a soukromí realizovaného v pracovním prostředí osoby.*”

Nařízení domovní prohlídky i prohlídky jiných prostor a pozemků se tedy v základní konstrukci řídí stejnými pravidly,⁸² kdy oprávnění k jejich nařízení náleží předsedovi senátu a v přípravném řízení soudci, který rozhodne o podaném návrhu státního zástupce.

V případě prohlídky jiných prostor a pozemků však zákon umožňuje jejich výkon bez potřebného příkazu, což ji zásadně diferencuje od domovní prohlídky, a to ve dvou možných situacích. Tou první je nedostatek času, resp. neodkladnost provedení prohlídky, kdy vyčkání na ucelený proces nařízení prohlídky může vést k zmaření účelu prohlídky a proto policejní orgán může konat i bez příkazu. Pojistkou proti nesprávně vyhodnocené nutnosti postupovat neodkladně bez příkazu, je povinnost policejního orgánu vyžádat souhlas soudce ex post a to bezodkladně, prostřednictvím státního zástupce. Neudělení souhlasu soudce má za následek nemožnost použití takto získaných důkazů v dalším řízení.

Druhou možností provést prohlídku jiných prostor a pozemků bez příkazu soudce, je písemně vyjádřený souhlas s prohlídkou toho, kdo dotčené prostory či pozemky užívá. Policejní orgán musí o úkonu bezodkladně vyrozumět státního zástupce.

Domovní prohlídku ve smyslu § 83 odst. 1 tr. řádu lze vykonat pouze na základě příkazu, který je v přípravném řízení oprávněn vydat pouze soudce na návrh státního zástupce. Příkaz musí být řádně odůvodněn a také doručen tomu, u koho se bude prohlídka provádět. Doručení příkazu je součástí výkonu prohlídky, a pokud doručení při prohlídce brání nějaká překážka, je možné doručení příkazu odložit na dobu pozdější. Tr. řád však tuto dobu limituje nejzazší lhůtou do 24 hodin po odpadnutí překážky, která doručení bránila.

Důležitou podmínkou provedení uvedených prohlídek je provedení předchozího výslechu osoby, u které se bude prohlídka provádět. Vzhledem

⁸² § 83a odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., *trestní řád* v posledním znění - Na nařízení a provedení prohlídky jiných prostor a pozemků se obdobně užíje § 83 odst. 1 a 2 (Příkaz k domovní prohlídce).

k tomu, že prohlídkou státní moc prolamuje právo na soukromí, je potřeba, aby se policejní orgán pokusil dosáhnout dobrovolného vydání hledané věci nebo věcí, které jsou pro trestní řízení důležité, aniž by bylo nutné přistupovat k samotné prohlídce. Upustit od nařízené prohlídky je možné v případě, že bylo předem známo, které konkrétní věci jsou předmětem domovní prohlídky, včetně přesného popisu a počtu a tyto byly dobrovolně vydány na základě předchozího výsledku a učiněné zákonné výzvy. Pokud tyto skutečnosti o hledaných věcech nejsou předem známy v přesně konkrétním vymezení, pak není jisté, že osoba dobrovolně vydala všechny předmětné věci a nezbývá, než prohlídku přesto provést. Ve většině případů nejsou přesné informace o věcech důležitých pro trestní řízení beze zbytku k dispozici a jejich množství a druhy vyjdou najevo až při samotné prohlídce.

Tr. řád podmínku předchozího výsledku nedogmatizuje, když připouští jeho neprovedení z důvodu neodkladnosti prohlídky. O provedené prohlídce je sepsán protokol, který musí též obsahovat zápis, zda byl předchozí výslech proveden, příp. zdůvodnění, v čem policejní orgán spatřuje neodkladnost prohlídky, která neumožnila provedení výsledku. V tomto aspektu mohou být důvody neodkladnosti domovní prohlídky úzce spojené s důvody nemožnosti provést předchozí výslech.

„Předchozí výslech osoby, u níž se má prohlídka vykonat, nebude možné okamžitě provést nejen tehdy, jsou-li překážky výsledku na straně této osoby (např. v podobě jejího pobytu v cizině či na neznámém místě, nedovoluje-li to její zdravotní stav, opilost atd.), ale rovněž za situace, kdy takové překážky zde sice nejsou, ale z kriminalisticko-taktického hlediska a s přihlédnutím k očekávanému důkaznímu významu výsledků domovní prohlídky je třeba postupovat urychleně.”⁸³

Osoba, u které je prohlídka prováděna, má právo se jí zúčastnit, příp. jiný dospělý člen dané domácnosti a policejní orgán má v tomto ohledu zákonnou

⁸³ Nejvyšší soud, 5 Tz 32/2000, [SR 9/2000 s. 278], 103. *K otázce zákonnosti domovní prohlídky provedené v trestním řízení. K zákonnosti vydání věci při domovní prohlídce.* [on-line]. [cit. 16.7.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njpTembqGbpXg4s7hfpxgzsg44a&groupIndex=2&rowIndex=0>.

poučovací povinnost. Stejné právo má i dotčený zaměstnanec, pokud jde o prohlídku jiných prostor a pozemků jeho zaměstnavatele.

Tr. řád v § 85 odst. 2 podmiňuje, že „k výkonu domovní a osobní prohlídky je třeba přibrat osobu, která není na věci zúčastněna.” Je zřejmé, že přítomnost tzv. nezúčastněné osoby je podmínkou pro výkon domovní prohlídky, nikoli pro prohlídku jiných prostor a pozemků. Je však otázkou, zda jde o úmysl zákonodárce. Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb.,⁸⁴ kterým byly změněny podmínky prohlídky jiných prostor a pozemků, nijak nezmiňuje pojem nezúčastněné osoby a § 85 odst. 2 tr. řádu zůstal nezměněn do současné doby. S ohledem na srovnatelně vnímané právo na soukromí, jež osobě poskytuje obydlí i jiný prostor, není přítomnost nezúčastněné osoby vyloučena per analogiam.

Osoba, která není na věci zúčastněna má roli nestranného pozorovatele a její přítomnost při prohlídce je z praktického hlediska možné vnímat jako prostředek k naplnění požadavku zajištění práva na spravedlivý proces. Vzhledem k tomu, že tr. řád nedefinuje požadavky, které by tato osoba měla splňovat, může jí být osoba plně svéprávná, bez jakýchkoli dalších atributů, např. stran vzdělání, povolání apod. Ovšem její hlavní vlastností musí být jak věcná nezúčastněnost na dané věci, tak i psychická nezúčastněnost. Otázka, zda takovou osobou může být policista z jiného útvaru Policie ČR, když se na vlastním trestním řízení nijak nepodílí, již byla v teorii i praxi řešena. Šámal k této otázce v komentáři tr. řádu⁸⁵ namítá, že příslušník Policie ČR, co by nezúčastněná osoba, nemohl splnit podmínku objektivního a nestranného pohledu v případě, že by jako svědek musel vypovídat o průběhu úkonu proti svým kolegům, kteří úkon provedli. Tato úvaha má svou věcnou hodnotu a obsahově vylučuje účast příslušníka Policie ČR na takovém úkonu v pozici nezúčastněné osoby. Nejvyšší státní zastupitelství reflektuje uvedené skutečnosti a doplňuje:

⁸⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. [on-line]. [cit. 1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgeyv6nbvhfpwi6q&groupIndex=0&rowIndex=0>.

⁸⁵ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání, 2013, [on-line]. s. 1020 – 1026. [cit. 16. 9. 2021]. ISBN 978-80-7400-465-0. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptemBrgnpwk5tlige3a&rowIndex=0>.

„Aby bylo možno skutečně reálně posoudit, zda se materiálně jedná o osobu splňující nezbytný požadavek nestrannosti, který zákon při výběru vhodné osoby má na mysli, je třeba v protokolu o provedení prohlídky tuto osobu náležitě identifikovat, a to nejen jménem a příjmením, datem narození, ale i uvedením zaměstnavatele, popř. instituce, kde tato osoba působí (zastupitel obce, student, městský strážník, apod.).“⁸⁶

Při pohledu do německého StPO stran účasti nezúčastněné osoby při domovní prohlídce a prohlídce jiných prostor a pozemků je zřejmé, že tamní procesní norma nepřipouští žádné polemiky, když explicitně určuje, kdo takovou osobou má být a zároveň, kdo jí být nesmí. Konkrétně jde o ust. § 105 odst 2 StPO, které stanoví, že: „*Pokud je domovní prohlídka nebo prohlídka jiných prostor a pozemků prováděna bez přítomnosti soudce nebo státního zástupce, přibere se podle možností úředník obce nebo dva příslušníci obce, ve které se prohlídka provádí. Přibranou osobou nesmí být policista ani vyšetřovatel státního zastupitelství*“.⁸⁷ Uvedené ustanovení negativně vymezuje skutečnost, že soudce nebo státní zástupce přítomný prohlídce, je dostatečnou zárukou zákonnosti prováděného úkonu a nezúčastněnou osobu tudíž není nutné přibírat.

Protokol je nezbytným výstupem provedené prohlídky, který může být doplněn fotodokumentací, příp. videozáznamem (§ 55a odst. 1 tr. řádu). Krom obecných náležitostí protokolu jsou jeho obsahem specifické náležitosti vztahující se k zajištěným věcem. Těmi jsou: přesný popis dané věci s jejími specifickými znaky, které ji charakterizují a odlišují od jiných věcí, počet zajištěných kusů, včetně popisu místa, kde byly prohlídkou nalezeny. Při nalezení věci se pak postupuje dle výše uvedených postupů o vydání, resp. odnětí věci, které jsou rovněž zahrnuty do protokolu o provedené domovní prohlídce nebo prohlídce jiných prostor a pozemků. Osobě, u které byla prohlídka provedena, náleží

⁸⁶ Sbírka výkladových stanovisek Nejvyššího státního zastupitelství, Poř. č. 2/2017 *Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k některým otázkám postupu státního zástupce při podávání návrhů a provádění domovních prohlídek a prohlídek jiných prostor a pozemků*. s.7.. [on-line]. [cit. 1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrg5pxm43oon5f6mq&groupIndex=2&rowIndex=0>.

⁸⁷ Wenn eine Durchsuchung der Wohnung, der Geschäftsräume oder des befriedeten Besitztums ohne Beisein des Richters oder des Staatsanwalts stattfindet, so sind, wenn möglich, ein Gemeindebeamter oder zwei Mitglieder der Gemeinde, in deren Bezirk die Durchsuchung erfolgt, zuzuziehen. 2Die als Gemeindeglieder zugezogenen Personen dürfen nicht Polizeibeamte oder Ermittlungspersonen der Staatsanwaltschaft sein.

písemné potvrzení o výsledku prohlídky včetně soupisu vydaných či odňatých věcí, které vydává policejní orgán, jež prohlídku provedl a to ihned po skončení prohlídky, nejdéle však do 24 hodin od ukončení prohlídky. Uvedené potvrzení může nahradit opis protokolu o provedené prohlídce.

1.6.4.6.4 Vstup do obydlí, jiných prostor a na pozemek

Důvody vstupu do obydlí, jiných prostor a na pozemek, jež jsou prováděny s cílem zajistit osobu důležitou pro trestní řízení, jsou vymezeny v § 83c odst. 2 tr. řádu. V pohledu stadia trestního řízení před zahájením trestního stíhání jde o osobu, která se v takovém prostoru nachází a je na ni vydán příkaz k zadržení, kterou je potřeba předvést pro účely trestního řízení nebo kterou je potřeba zadržet dle § 76 odst. 1 tr. řádu.

Na první pohled se může zdát, že toto oprávnění obsahově koliduje s ustanovením o domovní prohlídce, či prohlídce jiných prostor, kde smysl prohlídky, ve vztahu k osobě důležité pro trestní řízení, je vlastně totožný. Rozdíl však není ve smyslu uvedených institutů, nýbrž v podstatě jejich využitelnosti.

V případě prohlídky bytových či nebytových prostor je dáno “důvodné podezření”, že se tam zájmová osoba nachází, což vyjadřuje určitý stupeň pravděpodobnosti, nikoli však jistotu. Proto policejní orgán provádí prohlídku daného prostoru a osobu vyhledává, neboť vše nasvědčuje tomu, že se dotyčný před OČTŘ skrývá. Pro vstup do obydlí dle § 83c odst. 2 tr. řádu je nutná jistota přítomnosti dotyčné osoby v předmětné prostoře, což zákon přesvědčivě vyjadřuje slovy: *“...v případě, že se v nich nachází osoba...”* V tomto ohledu není potřeba osobu vyhledávat, ale policejní orgán jde tzv. “na jisto.” Nejčastěji půjde o situace, kdy policejnímu orgánu na zazvonění otevře dveře sama zájmová osoba, ale následně odmítá dobrovolnost, zabouchne dveře nebo se snaží ukrýt v bytě apod. Pokud by předem nebylo zřejmé, zda se v bytě nebo jiném prostoru osoba nachází, pak nelze využít oprávnění o vstupu do obydlí, jiných prostor a na pozemek dle § 83c odst. 2 tr. řádu, neboť by policejní orgán de facto prováděl prohlídku daného prostoru a osobu by vyhledával, což za uvedených podmínek není přípustné.

Na rozdíl od prohlídek předmětných prostor není pro vstup dle § 83c tr. řádu potřeba písemného příkazu soudce ani předchozího souhlasu státního zástupce.

Policejní orgán, který vstup provádí, může vykonávat pouze ta opatření, která směřují k dosažení primárního účelu vstupu (zajištění osoby), což zapovídá možnost zajišťovat jakékoliv důkazy pro trestní řízení.

Specifickou roli v zajištění věcí důležitých pro trestní řízení hraje ust. § 83c odst. 1 tr. řádu a to právě v souvislosti s vstupem do zmíněných prostor za účelem odvrácení závažného ohrožení veřejné bezpečnosti a pořádku, které může spočívat v ochraně důkazních prostředků před jejich zmařením, či zničením. V tomto kontextu vydalo Nejvyšší státní zastupitelství (dále jen NSZ) výkladové stanovisko,⁸⁸ které se cíleně zabývá vstupem policejního orgánu do obydlí za účelem provedení ohledání místa činu. Stanovisko hodnotí ohrožení veřejné bezpečnosti a pořádku jako ohrožení chráněných zájmů, které může představovat nebezpečí spočívající v jednání osoby, jež cílí proti základnímu požadavku naplnění účelu trestního řízení. Dle tohoto stanoviska lze vstupem do obydlí dle § 83c odst. 1 tr. řádu vyplnit mezeru v zákoně, postihující zajištění místa činu pro pozdější ohledání dle § 113 tr. řádu. Uvedené stanovisko vykládá nezbytnost vstupu policejního orgánu do obydlí pro odvrácení závažného ohrožení veřejné bezpečnosti a pořádku jako relevantní i pro zajištění místa trestného činu s tím, že:

„Za situace, kdy policejní orgán má k dispozici důkazy zakládající důvodné podezření nasvědčující existenci bezprostředního nebezpečí zničení nebo znehodnocení stop nebo jiných důkazů, které se na místě činu nacházejí, je oprávněn vstoupit do obydlí i proti vůli jeho vlastníka nebo uživatele a setrvat tam, pokud toto nebezpečí není odvráceno, a učinit všechna nezbytná opatření k tomu, aby aktuálně hrozící nebezpečí zničení těchto stop bylo odvráceno.“

Policejní orgán je však vázán ust. § 83c odst. 3 tr. řádu, tzn., že na tomto místě nesmí provádět jiné úkony než ty, které směřují k zabránění zničení kriminalisticky významných stop. Nelze tedy provádět ohledání místa činu, jehož součástí je i např. fotodokumentace, neboť jde o úkony, jejichž provedení snese

⁸⁸Sbírka výkladových stanovisek Nejvyššího státního zastupitelství Poř. č. 1/2008 *Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k otázce možnosti policejního orgánu vstoupit do obydlí za účelem provedení ohledání místa činu.* [on-line]. [cit.30.10.2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqhbpxm43oon5f6mi&groupIndex=4&rowIndex=0>.

odklad na pozdější dobu, než budou splněny všechny formální podmínky pro provedení domovní prohlídky nebo prohlídky jiných prostor, dle konkrétního určení.

Vstup do obydlí, jiných prostor a na pozemek, může nést i určité riziko ohrožení policejního orgánu a to ve všech zákonem stanovených důvodech vstupu, tedy nejen dle § 83c odst. 1 tr. řádu, ale i odst. 2. Z tohoto důvodu lze odepřít účast osoby, která není na věci zúčastněna a k vstupu do obydlí ji nepřibrat (§ 85 odst. 5 tr. řádu, věta druhá).

Důležitou součástí oprávnění k provedení domovní prohlídky, prohlídky jiných prostor a pozemků, včetně vstupu do těchto prostor, je možnost jejich vynucení. Osoba, u které se daný úkon provádí, je povinna jej strpět a pokud neuposlechne zákonné výzvy policejního orgánu, bude bránit jejich vstupu nebo ze stejného důvodu vytvoří překážku, je policejní orgán oprávněn takový odpor překonat i silou, stejně tak i odstranit vytvořenou překážku. Tyto skutečnosti pak musí zaznamenat do příslušného protokolu.

1.6.4.6.5 Osobní prohlídka

Osobní prohlídka je nástroj ze skupiny zajišťovacích úkonů a jeho smyslem je rovněž získat pro trestní řízení věc, která je v tomto ohledu důležitá.

Zákonná pravidla osobní prohlídky rovněž zahrnují podmínku předchozího výsledku s cílem dosáhnout dobrovolného vydání žádané věci. Dobrovolnost je upřednostněna před nucenou prohlídkou. Proto se k prohlídce přistoupí až v případě, že trvá podezření, že osoba má věc při sobě a nedošlo k vydání na předchozí výzvu OČTŘ. Zároveň platí, že pokud je provedená výzva účinná a dojde k vydání takové věci, pak důvod osobní prohlídky může odpadnout. To však neplatí v případě, že nedošlo k vydání všech věcí, k jejichž vydání učiněná výzva směřovala. Stejně tak může dojít k pozbytí důvodu osobní prohlídky v okamžiku, kdy povinná osoba předchozím výsledkem rozptýlí podezření, že předmětnou věc má při sobě.

V přípravném řízení je oprávněn osobní prohlídku nařídít státní zástupce a s jeho souhlasem i policejní orgán. V postupu před zahájením trestního stíhání bude samotnou prohlídku prakticky provádět policejní orgán. Bez příkazu státního zástupce nebo jeho předchozího souhlasu může být osobní prohlídka provedena

v případě neodkladnosti takového úkonu, přičemž nelze dosáhnout souhlasu předem nebo i v případě, kdy je osoba přistižena přímo při činu.

Pro osobní prohlídku rovněž platí povinnost osoby úkon strpět a zároveň možnost policejního orgánu vynutit provedení prohlídky silou, včetně odstranění překážky bránící osobní prohlídce provést.

Ostatní podmínky procesního postupu, za kterých je osobní prohlídka prováděna, se obecně shodují s podmínkami pro domovní prohlídku a prohlídku jiných prostor a pozemků (§ 85 tr. řádu). Zásadní odlišností je podmínka uvedená v ustanovení § 83b odst. 3 tr. řádu, kde je zahrnuto pravidlo týkající se zajištění lidské důstojnosti osoby, u které je prohlídka prováděna a to s ohledem na osobu policisty, který je vykonavatelem. Zákon stanoví, že „*osobní prohlídku vykonává vždy osoba stejného pohlaví.*” Z hlediska základních práv a svobod jde o zásah do nedotknutelnosti osoby a jejího soukromí, které mohou být omezeny pouze na základě zákona.⁸⁹ Osobní prohlídkou je významně narušena intimita těla prohlíženého, a proto je pravidlo “stejného pohlaví” nepřekročitelnou zásadou.

Stejně jako v případě prohlídek vnitřních i venkovních prostor se i zde musí k úkonu přibrat osoba, která není na věci zúčastněná. Pouze v případě osobní prohlídky, jak vyplývá z logiky věci, by mělo být zachováno pravidlo “stejného pohlaví”, tedy i osoba, která je přibrána jako nezúčastněná na věci, musí být stejného pohlaví, jako osoba, u níž je prohlídka vykonávána. Tr. řád tuto podmínku explicitně nestanoví, nicméně v zájmu zachování lidské důstojnosti a intimity osoby, která je předmětem osobní prohlídky, je nezbytná.

Otázkou zachování lidské důstojnosti při prohlídce osoby, se v obecné rovině, resp. v rovině prohlídky v bezpečnostním slova smyslu, opakovaně zabýval Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (dále jen Evropský výbor) a také Veřejný ochránce práv. Jde o velmi citlivou otázku, která je v rámci zákonných záruk osob omezených na osobní svobodě, jež jsou podrobovány prohlídkám, předmětem důkladného zkoumání ze strany uvedených orgánů. Podmínky způsobu a technika provedení osobní prohlídky ve smyslu § 82 odst. 3 tr. řádu, nejsou legálně definovány. Použitelným vodítkem může být ust. zák. o policii § 111 písm. b), bod 1, kde je vymezeno, co

⁸⁹ čl. 7 odst. 1 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., *Listina základních práv a svobod* v posledním znění.

se rozumí prohlídkou osoby. Rozumí se tím prohlídka fyzické osoby „s využitím přímých fyzických kontaktů nebo přímého pozorování odhaleného těla této osoby včetně prohlídky oděvních svršků osoby a věcí, které má tato osoba u sebe v době prohlídky.“ Má-li být osobní prohlídka provedena důkladně, pak se nebude způsob prohlídky zásadně lišit. V závislosti na hledané věci, zejm. jejím druhu a velikosti, bude nutno prohlédnout oděvní svršky a mnohdy i odhalené tělo, neboť je známo, že pachatelé trestné činnosti jsou velmi vynalézaví, co se týče skryší jak v oděvních svrscích, tak i na svém těle. A právě zmíněné pozorování odhaleného těla negativně působí na psychiku prohledávané osoby, což sebou nese citelný zásah do soukromí a intimity, zejm. pokud jde úplnou nahotu. Evropský výbor v tomto kontextu uvádí, že: „V rámci provádění prohlídky by standardně nemělo docházet k tomu, že je osoba zcela svlečená, tedy mělo by jí být umožněno mít svlečenou vždy pouze polovinu těla.“⁹⁰ Stejnými pravidly by se měla řídit i osobní prohlídka prováděná dle tr. řádu, neboť je to v zájmu zásady zdrženlivosti, kterou § 52 tr. řádu doplňuje o šetření osobnosti a ústavou zaručených práv osob při provádění úkonů trestního řízení.

1.6.4.6.6 Vrácení - vydání věci a další nakládání s věcmi důležitými pro trestní řízení

Součástí zajišťovacích úkonů, ve vztahu k věcem důležitých pro trestní řízení, je další zacházení s nimi v případě, že pro řízení už nejsou potřeba. Tr. řád určuje podmínky vrácení věci a její vydání konkrétní osobě, ale také definuje postupy dalšího nakládání s takovými věcmi v případě, že je nelze vydat ani vrátit konkrétní osobě a to v přesně stanovených případech.

Mezi pojmy vrácení věci a vydání věci je potřeba hlavní rozdíl spatřovat v postavení osoby, které se věc následně předává. Jde-li o vrácení věci, předává se tomu, kdo takovou věc vydal nebo komu byla odňata. Naproti tomu vydání věci směřuje k osobě, která ji sice původně nevydala ani jí nebyla odňata, ale v daném případě na ni uplatňuje své právo, o kterém nemá OČTŘ žádných pochybností.

⁹⁰ Zpráva pro vládu České republiky o návštěvě České republiky, kterou vykonal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání ve dnech 2.-11. října 2018, CPT/Inf (2019) 23. s. 20. [on-line]. [cit. 1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz > zpravy-plneni-mezin-umluv>.

Jestliže existují o uplatněném právu na věc pochybnosti, OČTŘ rozhodne o jejím uložení do úschovy a osobu upozorní, aby své právo na věc uplatnila v občanskoprávním řízení. V obou případech však nastala situace, kdy původně vydané nebo odňaté věci již není pro další průběh trestního řízení potřeba.

O vrácení věci, vydání věci i o jejím uložení do úschovy, rozhodne v řízení před zahájením trestního stíhání státní zástupce nebo policejní orgán formou usnesení, proti kterému je přípustná stížnost. Vydané rozhodnutí se doručí procesním stranám, což je osoba, která věc vydala nebo jí byla odňata, osoba či osoby, které na věc mohou uplatnit právní nárok (např. poškozený) a v neposlední řadě též dozorcující státní zástupce. Tr. řád určuje suspenzivní účinek stížnosti proti rozhodnutí, a proto k faktickému předání věci může dojít až v okamžiku, kdy se dané rozhodnutí stane vykonatelné, tj. nabytím právní moci. Pokud by došlo k vydání či vrácení věci ještě před nabytím právní moci rozhodnutí, mohlo by dojít k poškození jedné ze stran, která by se následně mohla úspěšně dožadovat náhrady škody způsobené nesprávným úředním postupem.⁹¹

Poté, co se zmíněné rozhodnutí stane pravomocným, policejní orgán vyzve konkrétní osobu, aby se dostavila na určené místo, ve stanovený čas a věc převzala. Jestliže si dotyčný věc nepřevzme ani po opakované výzvě, bude věc prodána a získané finanční prostředky uloženy do úschovy soudu. Věc, jejíž hodnota je nicotná, se zničí. Pokud plynutí času může pro zajištěnou věc reálně znamenat její zkázu, je potřeba tomu předejít jejím prodejem, přičemž stržená částka je rovněž uložena do úschovy soudu.

V situaci, kdy není známo, komu věc patří nebo není znám pobyt poškozeného a jde o věc, která byla získána trestným činem, byť jen pravděpodobně, učiní policejní orgán veřejné vyhlášení popisu věci, včetně výzvy, aby se poškozený o věc sám přihlásil a to ve lhůtě do 6 měsíců od vyhlášení.

Jestliže se o věc ve stanovené lhůtě nikdo nepřihlásí, pak může být vrácena tomu, kdo ji původně vydal, ovšem za podmínky, že danou věc nezískal trestným činem a o vrácení věci požádal. V ostatních případech věc připadá do vlastnictví

⁹¹ Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem v posledním znění, § 13 odst. 1 věta první: Stát odpovídá za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem.

státu.⁹² Specifické podmínky nakládání s věcmi, které jsou svými vlastnostmi obecně nebezpečné, upravuje tr. řád v § 81b odst. 1, kdy jde např. o psychotropní látky, jaderný či radioaktivní materiál apod. Jestliže takovou věc nelze vrátit nebo není znám její vlastník, event. pobyt poškozeného, rozhodne státní zástupce o zničení věci.

Do specifické kategorie věcí pak rovněž patří rostliny a živočichové, vč. kožešin a dalších výrobků z nich, které jsou chráněny zvláštním zákonem.⁹³ Pokud takové věci není pro trestní řízení potřeba a nelze je vrátit, je do dalšího nakládání s nimi zapojen věcně příslušný úřad České inspekce životního prostředí (§ 81b odst. 2 tr. řádu).

1.6.4.6.7 Zadržení a otevření zásilek, jejich záměna a sledování

Specifickou skupinu zajišťovacích úkonů ve vztahu k movitým věcem představují přepravované zásilky. Vzhledem k tomu, že se problematika přepravovaných zásilek citelně dotýká tajemství doručovaných zpráv i listovního tajemství, které podléhá ochraně jednoho ze základních práv deklarovaných Listinou,⁹⁴ je zajišťovacím úkonům souvisejícím s přepravovanou zásilkou poskytnuta zvýšená ochrana soukromí v podobě speciálního ustanovení čtvrté hlavy, šestého oddílu tr. řádu.

Dle společného ustanovení § 87c tr. řádu, se zásilkou ve smyslu § 86 až § 87c „*rozumí předmět dopravovaný jakýmkoliv způsobem, ať již s využitím pošty nebo jiné osoby, včetně dopravy skrytým způsobem.*” Uvedená definice záměrně není konkrétní, když může jít o jakýkoliv předmět, přičemž vždy bude na jedné straně odesílatel zásilky, na druhé straně její příjemce a mezi nimi přepravce. Přepravcem může být nejen pošta, ale i jiní přepravci, např. kurýrní služby,

⁹² § 81 odst. 2, věta třetí zákona č. 141/1961 Sb., *trestní řád* v posledním znění - Jde-li o věc, která byla získána trestným činem, nebo nepožádal-li ten, komu byla zajištěna, o vrácení věci a právo na věc neuplatnil někdo jiný ve lhůtě šesti měsíců po uplynutí lhůty uvedené v odstavci 1 věty druhé, připadá věc do vlastnictví státu; tím není dotčeno právo vlastníka žádat vydání takové věci nebo vydání částky stržené za její prodej.

⁹³ Zákon č. 100/2004 Sb., *o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy)* v posledním znění.

⁹⁴ Čl. 13 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., *Listina základních práv a svobod* v posledním znění.

přepravní společnosti letecké, plavební, různé zásilkovny apod. § 86 odst. 1 tr. řádu - Zadržení zásilky, blíže rozlišuje hlavní skupiny zásilek a to poštovní zásilky, telegramy a jiné zásilky. Za jiné zásilky jsou považovány ty, které nejsou poštovní a ani telegramy. S rozvojem elektronické komunikace byla v roce 2010 služba telegramu Českou poštou zrušena.

Zásadní vlastností zásilek, které je možno zadržet, otevřít, zaměnit její obsah nebo provádět její sledování, je skutečnost, že dosud nebyly doručeny svému adresátovi. A tak je zcela přesně vyjádřen časový prostor, ve kterém je možno úkony s doručovanými zásilkami provádět. V neposlední řadě je nutno uvést, že předmětem zájmu je obsah zásilky, tedy to, co je před smysly ostatních osob skryto uvnitř.

Zadržení zásilky je zajišťovací úkon, který je začátkem dalšího postupu a nutně předchází úkonu Otevření zásilky, příp. Záměny zásilky. Zákonný důvod k zadržení zásilky tvoří potřeba objasnit skutečnosti důležité pro trestní řízení, jejímž prostředkem může být zjištění obsahu dosud nedoručené zásilky. Samotné zadržení zásilky pak de facto představuje přerušování doručování přepravcem a její vydání do moci OČTŘ.

Nařídit zadržení zásilky je v přípravném řízení oprávněn státní zástupce a úkon zadržení provede policejní orgán. V naléhavém případě, kdy policejní orgán pro neodkladnost nemůže nařízení předem získat, má k dispozici možnost přikázat přepravci, aby pozdržel doručování zásilky z procesních důvodů. O pozdržení zásilky musí policejní orgán vyrozumět státního zástupce a ex post jej požádat o nařízení zadržení zásilky. Pozdržená zásilka zůstává v moci přepravce a to po dobu nejdéle 3 dnů od příkazu policejního orgánu k její pozdržení. Jestliže v této lhůtě dopravce neobdrží nařízení státního zástupce k zadržení zásilky, nesmí její přepravu adresátovi dále zdržovat.

Tr. řád v dané věci operuje s pojmy "nařízení" státního zástupce a "příkaz" policejního orgánu. V obou případech však explicitně nepožaduje písemnou formu, jako je tomu např. u domovní prohlídky, kde výslovně v § 83 odst. 1, věta třetí, stanoví: *"Příkaz k domovní prohlídce musí být vydán písemně a musí být*

odůvodněn.” Šámal⁹⁵ v této problematice odkazuje o obecný princip vyjadřování vůle OČTŘ písemnou formou a rovněž na soudní praxi, která ji preferuje. Doplňují praktické důvody, které spočívají v uplatňování vůle OČTŘ vůči třetím osobám nepostiženým trestním řízením, kterým jsou nuceny konkrétní povinnosti a postup opřený o zákonná oprávnění, a proto je písemná forma, nejen pro srozumitelnost, ale i pro případnou pozdější deklaraci, výhodná pro obě strany. Proto nařízení státního zástupce o zadržení zásilky i příkaz policejního orgánu k pozdržení zásilky by měly mít písemnou formu.

Jsou-li splněny všechny podmínky zadržení zásilky a tato byla vydána přepravcem do policejní dispozice, může být přistoupeno k dalšímu kroku a tím je **Otevření zásilky** a zjištění jejího obsahu. Zadrženou zásilku je v přípravném řízení oprávněn otevřít státní zástupce nebo policejní orgán, ovšem tr. řád to podmiňuje souhlasem soudce. Formu souhlasu tr. řád rovněž neurčuje a je otázkou, zda oproti nařízení, resp. příkazu ve věci zadržení zásilky, je nutné, aby soudce v tomto případě svou vůli vyjádřil písemně. Fryšták považuje za vhodné, aby i zde byl souhlas písemný s tím, že *“otevření zásilky již představuje přímý zásah do ochrany listovního tajemství a tajemství dopravovaných zpráv.”*⁹⁶ Já osobně tento názor nesdílím, byť zcela nepochybně dochází přímému zásahu do Listinou zaručených práv občana. Mám za to, že souhlas soudce, tedy souhlasné stanovisko s otevřením zásilky, není nutné vždy vyjadřovat písemně listinou. Per analogiam, např. při zadržení osoby podezřelé dle § 76 odst. 1 tr. řádu rovněž dochází k zásahu do ústavně zaručených práv občana, konkrétně svobody pohybu, přičemž policejní orgán potřebuje předchozí souhlas státního zástupce, který může být za daných okolností udělen pouze ústně telefonicky, přičemž o udělení souhlasu se učiní poznámka do protokolu o zadržení. Naproti tomu příkaz k zadržení dle § 76a tr. řádu, který vydává soudce, musí mít písemnou podobu, což vyplývá z odst. 2 stejného ustanovení, kde jsou i konkretizovány obsahové náležitosti příkazu.

⁹⁵ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád. Komentář. 7. vydání.* [on-line]. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1166 – 1172. [cit. 1. 12. 2021]. ISBN 978-80-7400-465-0. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgnpwk5tlge3c443cl4ytsnr14ytk7obtdqnq#>.

⁹⁶ FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení.* 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 245. ISBN 978-80-210-7687-7.

Zajímalo mě, jak k problematice udělení souhlasu s procesním úkonem přistupuje současná soudní praxe, a proto jsem věc konzultoval se soudcem Okresního soudu v Domažlicích JUDr. Janem Švíglerem. Pohled soudce je v tomto ohledu nekompromisně jednoznačný, když se drží Šámalovo linie písemného vyjádření vůle soudce, bez ohledu na obsah pojmu „souhlas.“ Zcela chápu argumenty soudce JUDr. Švíglera, když jeho úvaha směřovala k odbourání dohadů, zda má být v jednom úkonu souhlas písemný a v jiném postačí ústní, a proto by byl, de lege ferenda, pro sjednocení písemného vyjádření vůle tam, kde je zákonem požadováno zapojení soudce do povolovacího procesu.

Já osobně vidím rozdíl mezi pojmy “příkaz / nařízení” a “souhlas” právě ve formě vyjádření, přičemž “souhlas” justiční autority s provedením úkonu vnímám jako projev nejméně zdůrazňující formu a dovozují, že písemná forma není za každých okolností vždy nutná, když v naléhavých případech postačuje ústní souhlas soudce a následný záznam v protokolu o úkonu. Záměrně uvádím v naléhavých případech, protože v některých situacích provedení úkonu nesnese odkladu na pozdější dobu, než bude vyhotoven písemný souhlas soudce, neboť je nutno jednat v řádech minut, aby nešlo ke zmaření možnosti získat důkaz. Mám za to, že pojem „souhlas“ soudce nese právě tuto podstatu a zákonodárce neuvádí přívlastek „písemný“ souhlas soudce zcela záměrně. V této otázce tedy dochází k názorovému střetu a odlišnému úhlu pohledu na věc ze strany soudce, rozhodujícího ze své kanceláře v soudní budově, a policisty, mnohdy jednajícího v časovém presu v terénu, když obě strany své úvahy vyvažují pragmatickými důvody.

Po zjištění obsahu zásilky může policejní orgán rozhodnout, že zásilku připojí ke spisu, pokud se jeví její odevzdání adresátovi jako nevhodné ve smyslu možného zmaření nebo podstatného ztížení následného trestního stíhání. V opačném případě ji vydá adresátovi, a pokud není znám jeho pobyt, jeho rodinnému příslušníkovi, jestliže to ovšem povaha zásilky umožňuje, resp. není určena do vlastních rukou.

Ne vždy bude nutno zadržanou zásilku otevřít. Po zadržení zásilky mohou být zjištěny nové skutečnosti, které učiní otevření zásilky nadbytečné a pro objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení nepotřebné. Taková zásilka se *„odevzdá ihned adresátovi nebo se vrátí poště nebo osobě, která ji vydala“* (§ 87

odst. 3 tr. řádu). Zákonem uvedené příslovce “ihned” vyjadřuje požadavek rychlosti jednání ze strany OČTŘ, aby zásilku dále bezdůvodně nezadržoval.

Po otevření zásilky a zjištění nebo ověření jejího obsahu může být postupem dle § 87a tr. řádu obsah zaměněn za jiný a předaný k další přepravě. Hovoříme o **Záměně zásilky**. Tento úkon sleduje dva cíle, a sice odhalení osob, zejm. adresáta a na něj napojené další osoby, které se podílejí na neoprávněném nakládání se zásilkou a rovněž předejít nekontrolovanému pohybu, šíření a držení předmětů nebo látek, které je možné držet jen na základě zvláštního povolení a představují určité nebezpečí. S určitostí jde o omamné a psychotropní látky, prekursory, jedy, jaderný materiál a radioaktivní látky, padělané peníze a cenné papíry, střelné nebo hromadně účinné zbraně, střelivo a výbušniny. Záměna takto nebezpečných věcí a látek musí být provedena s tím, že je “podstrčena” jiná látka nebo věc, která nepředstavuje riziko či ohrožení. Dále může jít o věci, které byly určeny ke spáchání trestného činu nebo které z trestného činu pocházejí.

Záměnu zásilky je v přípravném řízení oprávněn nařídit státní zástupce, ovšem se souhlasem soudce. I zde zákon vyjadřuje potřebu souhlasného stanoviska soudce a mám za to, že v časové tísní postačí ústní forma, která zaručí, že nevzniknou nežádoucí prodlevy v provedení samotné záměny zásilky. Samotný akt záměny provede policejní orgán s nutností sepsání záznamu, ve kterém uvede údaje vztahující se k předmětné věci či látce a to zejm. údaje o množství, hmotnosti, druhu, včetně podrobného popisu markantů dané věci a rovněž údaje o tom, kde je věc uložena a jak je zabezpečena. Nezbytné je rovněž zaznamenat, za jakou věc či látku byla zásilka zaměněna.

Soubor speciálních úkonů trestního řízení týkajících se nedoručených zásilek je **Sledování zásilky**. Pojem „sledování“ předpokládá skrytost činností, které jsou prováděny za účelem objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení, včetně zjištění pachatelů trestného činu, když dosažení stejného výsledku jiným způsobem, by bylo velmi obtížné, ne-li nemožné. Důležitým předpokladem sledování zásilky je důvodné podezření, že přepravovaná zásilka obsahuje věci nebo látky, u kterých může být provedena záměna zásilky dle § 87a tr. řádu. Tr. řád vyžaduje důvodné podezření, že se v zásilce mohou tyto věci nacházet, což neznamená úplnou jistotu. Na rozdíl od záměny zásilky nemusí sledování

předcházet zadržení a otevření zásilky a dokonce ani samotná záměna, i když tento postupný proces není vyloučen.

Sledování zásilky může být z hlediska lhůt trestního řízení dlouhodobý proces, což klade nároky zejm. na konspirativnost postupu policejního orgánu, aby nedošlo k vyzrazení a následnému zmaření účelu trestního řízení. Přitom vůči osobám, které se zásilkou nakládají, neprovádí žádné úkony směřující k zajištění věci. Policejní orgán může využít institutu dočasného odložení trestního stíhání dle § 159b tr. řádu, aby dosáhl účelu sledování zásilky.

Sledování zásilky je oprávněn nařídit státní zástupce a provádí jej policejní orgán. Bez předchozího nařízení státního zástupce může být sledování zásilky zahájeno v případě naléhavosti, která vznikne zjištěním, že zásilka byla odeslána nebo situace rychle spěje k tomu, že bude odeslána a sledování nelze odložit na dobu, než státní zástupce vydá písemný příkaz. Jestliže taková naléhavá situace nastane a policejní orgán zahájí sledování zásilky, pak už ex post nevyžaduje od státního zástupce příkaz, ale má povinnost jej bezodkladně vyrozumět, že sledování zásilky bylo zahájeno a dále se řídí jeho pokyny.

Policejní orgán sepíše o průběhu sledování protokol a za účelem dokumentace je oprávněn pořizovat obrazové nebo jiné záznamy. Institut sledovaná zásilka je speciálním ustanovením k obecnému institutu sledování osob a věcí dle § 158d tr. řádu. Jeho speciálnost spočívá hlavně v předmětu sledování, když jde výhradně o sledování dosud nedoručených zásilek. To však nevylučuje možnost vzájemného navazování těchto úkonů nebo souběžného provádění.

1.6.5 Ohledání

*„Ohledání je kriminalistická metoda, kterou se na základě bezprostředního pozorování zjišťuje, zkoumá, hodnotí a podchycuje materiální situace nebo stav objektů, mající vztah k prověřované události.“*⁹⁷ Účelem ohledání je objasnit skutečnosti důležité pro trestní řízení. Jeho význam pro dosažení účelu trestního

⁹⁷ KONRÁD, Zdeněk, Viktor PORADA, Jiří STRAUS a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika: kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. s. 47. ISBN 978-80-7380-547-0.

řízení je klíčový, neboť je zpravidla prováděno na samotném začátku trestního řízení a v tomto kontextu jde o úkon neodkladný a neopakovatelný.

Pro kvalitu ohledání je rozhodující zejm. zkušenost policisty, který jej provádí, jeho odbornost, pozorovací a vyjadřovací schopnosti a smysl pro detail. Nedůsledné ohledání, které může pramenit z neznalosti či nedbalosti, může vést až k neodstranitelným vadám, které mohou znamenat ztížení dalšího objasňování nebo dokonce jeho zmaření.

Obsahem ohledání jsou kriminalisticky významné skutečnosti, které jsou podchyceny a zadokumentovány ve stavu, jak je vnímá policista svými smysly v dané době, v daných podmínkách. Výstupem ohledání je protokol, který je doplněn a podporován fotodokumentací, příp. videozáznamem, náčrtkem, či plánkem místa činu.

Předmětem ohledání může být místo, kde došlo ke spáchání trestného činu, věc a tělo člověka (prohlídka). Tr. řád, stran lidského těla, podrobněji stanoví podmínky pro prohlídku těla živého člověka (§ 114 tr. řádu) a pro prohlídku mrtvého člověka, tedy mrtvoly (§ 115 tr. řádu).

1.6.5.1 Ohledání místa činu

Ohledání místa činu je v kriminalistické praktické činnosti tím nejčastěji prováděným úkonem ohledání. Tr. řád blíže nespecifikuje jeho podmínky, krom obecných podmínek definovaných v § 113 tr. řádu. Je však zřejmé, že s místem, které má být podrobena ohledání, mohou být úzce spojena práva na soukromí osob, jde-li o prostor sloužící k bydlení, jiný prostor nebo pozemek. Když pomínu již zmíněnou problematiku zajištění místa činu s využitím vstupu do obydlí, jiného prostoru a na pozemek dle § 83c odst. 1 tr. řádu, tak ohledání takového prostoru proti sobě staví dva zájmy. Na jedné straně postup OČTŘ ve snaze vyhledat a zajistit důkazní prostředky a na druhé straně ochrana soukromí. K této kolizi se opakovaně vyjadřoval jak Nejvyšší soud,⁹⁸ tak i Ústavní soud,⁹⁹ ve shodné

⁹⁸ např. Nejvyšší soud, 11 Tdo 1358/2019, [R 24/2021 tr.] Č. 24 *Ohledání, Domovní prohlídka, Důkaz, Právo na spravedlivé soudní řízení*. [on-line]. [1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembsgfpexzsgprxi4q&groupIndex=0&rowIndex=0>.

⁹⁹ např. Ústavní soud, III. ÚS 376/14, [10/2014 USu.] Č. 10 *K domovní prohlídce a ohledání bytu, K ochrannému opatření zabezpečovací detence*. [on-line]. [1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgrptcmc7ovzvk>.

interpretaci, když principiálním pravidlem je vnímání diferencovaného obsahu prohlídky a ohledání. Zásadní rozdíl je potřeba spatřovat ve významu ohledání, které je prováděno jen přímým pozorováním, ovšem bez podstatných zásahů, které jsou typické pro prohlídku. Ústavní soud v odkazovaném rozhodnutí poměrně zřetelně rozlišuje činnost prohlídky vs. ohledání a konstatuje následující: *„Jestliže by bylo zapotřebí přemísťovat předměty v bytě či s nimi jinak manipulovat, odkrývat doposud skryté prostory a nahlížet do nich apod., nelze již toto jednání posuzovat jako pouhé pozorování (v režimu ohledání podle § 113 tr. řádu); takové, svou povahou intenzivní a invazivní operace musí být podrobeny přísnějšímu právnímu režimu domovní prohlídky podle § 82 a násl. tr. řádu.“* Policejní orgán tyto dva instituty nemůže zaměňovat nebo směšovat, neboť by to mohlo vést k nezákonnému postupu, tedy i neprocesně získaným a tudíž nepoužitelným důkazům.

Svobodně vyjádřený souhlas uživatele bytu se vstupem policejního orgánu do tohoto prostoru a s výkonem činností související s ohledáním místa činu, nelze vnímat jako souhlas k překročení limitů ohledání, tedy k výkonu činností, které jsou náplní prohlídek. Jestliže nelze provést domovní prohlídku s výslovným souhlasem uživatele bytu, jako je tomu v případě prohlídky jiných prostor a pozemků ve smyslu § 83a odst. 3 tr. řádu, pak nelze ve světle předchozí citace přijmout souhlas dotčené osoby i k činnostem prakticky znamenající prohlídku v bytě, byť v zájmu úspěšného ohledání místa činu.

Obsahově křehkou hranici mezi ohledáním místa činu v bytě a domovní prohlídkou výstižně vyjádřil Ústavní soud ve zmíněném rozhodnutí takto: *„Ohledání bytu, provedené policejním orgánem se souhlasem uživatele bytu podle § 113 tr. řádu, nelze posuzovat jako domovní prohlídku, pokud přímé pozorování se omezí toliko na pasivní smyslové vnímání (nejčastěji zrakové).“*

1.6.5.2 Prohlídka těla a jiné podobné úkony

Prohlídka těla je způsob ohledání, kterým je zjišťováno, zda jsou či nejsou na těle osoby stopy trestného činu nebo jeho následky. Tato prohlídka předpokládá zásah do intimity osoby, když jde o prohlídku povrchu obnaženého těla. S tím je spojen postup policejního orgánu, který musí zaručit přijatelnou míru

únosnosti vystavení pocitu trapnosti prohlížené osoby. Samotný postup se, co do zachování důstojnosti osoby, nebude výrazně lišit od popsané osobní prohlídky.

Tr. řád v § 114 odst. 1, věta první, výslovně uvádí, že: „*Prohlídce těla je povinen se podrobit každý, je-li nezbytně třeba zjistit, zda jsou na jeho těle stopy nebo následky trestného činu.*” Pojem “zjistit” sebou nese určitou míru předpokladu, nikoli jistotu. Prohlídku může provést lékař nebo policista, ale jen v případě lékaře je irelevantní jeho pohlaví. Na prohlídku těla osoby policistou (např. zpracovatel a kriminalistický technik) se bezvýhradně vztahuje podmínka stejnopohlavnosti s prohlíženou osobou.

Na prohlídku těla se vztahují všechny obecné požadavky na dokumentaci, jak jsou uvedeny v § 113 odst. 2 tr. řádu.¹⁰⁰

Jinými podobnými úkony, které úzce souvisí se zásahem do ústavně zaručených práv spojených s tělem člověka, jsou odběry biologického materiálu a úkony prováděné za účelem zjištění totožnosti osoby.

Odběr biologického materiálu, myšleno odběr krve, moči, pachu, vlasů, buklálních stěrů apod., lze dělit na dvě skupiny a to na odběr vzorků spojený se zásahem do tělesné integrity a ty ostatní. Zásah do tělesné integrity je spojen s invazivní metodou, bez které požadovaný vzorek není dostupný, resp. nelze jej odebrat. Tím je odběr krve z těla žijící osoby, který vyžaduje specifickou erudovanost, a proto spadá výhradně do gesce lékaře nebo jiného odborně zdravotnického pracovníka a to za předpokladu strpění dotyčné osoby, bez možnosti přímého donucení použitím síly ze strany policejního orgánu.

Odběr ostatního biologického materiálu, který není spojen se zásahem do tělesné integrity, může provést policejní orgán se souhlasem této osoby nebo i sama dotčená osoba a to po předchozí inštruktáži policejním orgánem. V případě podezřelého může lékař nebo odborný zdravotnický pracovník provést odběr biologického materiálu, který není spojen se zásahem do tělesné integrity i bez souhlasu podezřelého a to na žádost OČTŘ.

Úkony prováděné za účelem zjištění totožnosti osoby, která se zdržovala na místě činu, budou zahrnovat zejm. snímání daktyloskopických otisků, měření

¹⁰⁰ Protokol o ohledání musí poskytnout úplný a věrný obraz předmětu ohledání; mají se proto k němu přiložit fotografie, náčrty a jiné pomůcky.

těla, zjišťování zvláštních znamení, odběr biologického materiálu pro analýzu profilu DNA, popis osoby a její dokumentace.

Všechny uvedené úkony vztahující se k prohlídce těla, odběru biologického materiálu i k zjištění totožnosti osoby, je dotčený povinen strpět. O tom je OČTŘ povinen osobu poučit a zároveň upozornit na následky nevyhovění dané výzvě, což může znamenat uložení pořádkové pokuty dle § 66 tr. řádu.

V případě pasivního nebo aktivního odporu osoby, která je podezřelá ze spáchání trestného činu a nechce se úkonu dobrovolně podvolit, je OČTŘ oprávněn odpor překonat, vyjma případu, kdy jde o odběr krve nebo jiný podobný úkon, spojený s nevyhnutelnou nutností zásahu do tělesné integrity osoby. Překonání odporu podezřelého předpokládá užití přiměřené síly a přiměřených prostředků, k čemuž policejní orgán potřebuje předchozí souhlas státního zástupce. Před uplatněním tohoto krajního řešení, je policejní orgán povinen dotčenou osobu vyzvat, aby úkon strpěla dobrovolně a zároveň ji poučit o možnosti násilného vynucení. Vždy je však preferován dobrovolný přístup podezřelého, k čemuž může vést správně a srozumitelně podané poučení ze strany OČTŘ.

K problematice prohlídky těla a zejm. pak odběru biologických vzorků osobě podezřelé, se rovněž váže zásada “nemo tenetur se ipsum accusare.” Je však potřeba rozlišit dva přístupy - aktivně jednat ve svůj neprospěch a povinnost strpět úkon, který je vynutitelný. V těchto dvou obsahově rozdílných přístupech je v dnešní době jasně patrný rozdíl, i když tomu tak ve výkladových rozhodnutích Ústavního soudu nebylo vždy. Pohled na možnost donucení podezřelého či obviněného pořádkovou pokutou dle § 66 tr. řádu, který odmítl dobrovolně poskytnout biologický vzorek své osoby, se nejprve jevil jako protiústavní, když Ústavní soud shledal tento postup vadným právě s ohledem na předmětnou zásadu. Ve svém rozhodnutí ze dne 22. února 2006,¹⁰¹ které se týkalo uložení pořádkové pokuty obviněnému za odmítnutí strpět sejmutí pachového vzorku své osoby jako srovnávacího materiálu, konstatoval, že postup policejního orgánu byl

¹⁰¹ Ústavní soud, I. ÚS 671/05, [41/2006 USn.] Č. 41 *K ukládání pořádkové pokuty v trestním řízení K právu obviněného neposkytovat důkazy proti své osobě.* [on-line]. [cit. 1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqgzptimk7ovzw4&groupIndex=0&rowIndex=0>.

protiústavní, když dovedl, že: „*Uvedeným postupem by totiž byl nucen k jednání, které je již nutno považovat za sebeobviňování.*” Ústavní soud měl za to, že obviněný byl pokutou donucován aktivně jednat proti sobě samému. Ke stejnému závěru došel v pozdějším rozhodnutí ze dne 23. května 2007,¹⁰² kde posuzoval obdobnou věc s nepatrným rozdílem, že policejní orgán uložil pořádkovou pokutu obviněnému za neuposlechnutí výzvy k poskytnutí vzorku vlasů a bukálních stěrů. Rozhodl se shodnou argumentací, že obviněný „*nemůže být prostřednictvím pořádkové pokuty nucen, aby opatřil, resp. svou součinností umožnil opatření důkazu, který by mohl být použit proti němu.*“ Uvedená argumentace vycházela z názoru, že jde o aktivní součinnost obviněného, což mělo být v rozporu se zásadou “*nemo tenetur se ipsum accusare.*” Ovšem, dle mého názoru, bylo ve druhém uvedeném rozhodnutí Ústavního soudu zásadní odlišné stanovisko soudce Jana Musila. Ten opírá svou argumentaci právě o pojmy aktivní činnost (obviněného) a povinnost strpět úkon s tím, že odběr biologického materiálu neinvazivní metodou, nevyžaduje žádné aktivní přispění dotčené osoby a tudíž aktivně “*nevydává*” důkazy proti sobě samému. Odlišný pohled soudce Musila byl zohledněn, resp. přijat až ve stanovisku Ústavního soudu ze dne 30. listopadu 2010,¹⁰³ ve kterém se Ústavní soud odchýlil od svého dříve vysloveného názoru konstatováním:

„Na úkony dle § 114 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, spočívající v sejmutí pachové stopy, odebrání vzorku vlasů a bukálního stěru, jejichž cílem je získání objektivně existujících důkazů pro forenzní vyšetření a které nevyžadují aktivní jednání obviněného či podezřelého, ale toliko strpění jejich provedení, nelze pohlížet jako na úkony, jimiž by byl obviněný či podezřelý donucován k ústavně nepřijatelnému sebeobviňování. K zajištění součinnosti obviněného či podezřelého při opatřování těchto důkazů je tudíž možno užít zákonných donucovacích prostředků.”

¹⁰² Ústavní soud, III. ÚS 655/06, [89/2007 USn.] Č. 89 K zákazu nucení k sebeobviňování K uložení pořádkové pokuty obviněnému za odmítnutí poskytnout biologický vzorek. [on-line]. [cit.1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqg5ptqok7ovzw4&groupIndex=0&rowIndex=0>.

¹⁰³ Ústavní soud, Pl. ÚS-st. 30/10, [1/2010 USs.] Stanovisko pléna Ústavního soudu (vyhlášeno jako sdělení Ústavního soudu pod č. 439/2010 Sb.). [on-line]. [cit.2.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgbpxk427gizte>.

Zásada “nemo tenetur se ipsum accusare” tedy není bezbřehá, což potvrzuje současná judikatura. Extenzivní výklad této zásady, kterým bylo dovozeno, že veškeré úkony související s obstaráváním důkazů v trestním řízení proti podezřelému, resp. obviněnému, při kterých je nutná jeho účast, byť zcela pasivní, nelze vynucovat, byl již naštěstí překonán. Mám za to, že v tomto ohledu byla nastolena rovnováha mezi právem osoby, proti které se trestní řízení vede a účelem trestního řízení, které musí působit k upevňování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti na jedné straně a k výchově občanů v duchu důsledného zachovávání zákonů a pravidel občanského soužití i čestného plnění povinností ke státu a společnosti, na straně druhé.¹⁰⁴

1.6.5.3 Prohlídka a pitva mrtvoly a její exhumace

Prohlídka a pitva mrtvoly jsou úkony trestního řízení, které jsou prováděny v případě, vznikne-li podezření, že smrt člověka byla způsobena trestným činem.¹⁰⁵ Zpravidla půjde o úkony, které budou prováděny na samotném začátku trestního řízení, kdy jsou zjištěny skutečnosti svědčící o spáchaném trestném činu, přičemž k jeho spáchání mohlo dojít i před delším časem. Jestliže jsou tyto skutečnosti zjištěny v době, kdy už je tělo zemřelého pohřbeno v zemi, pak prohlídce a pitvě mrtvoly musí předcházet její exhumace, tedy vyzvednutí lidských ostatků z hrobu.

V policejní praxi jsou užívány dva druhy pitvy, které však mají zcela rozdílný rozsah užití. Jde o pitvu zdravotní a pitvu soudní. Oba pojmy jsou obsahově definovány ve zvláštním zákoně.¹⁰⁶

Zdravotní pitvy jsou takové, „*kteře se provádějí za účelem zjištění příčiny smrti a objasnění dalších ze zdravotního hlediska závažných okolností a mechanismu úmrtí u osob, které zemřely mimo zdravotnické zařízení nebo v něm náhlým, neočekávaným nebo násilným úmrtím, včetně sebevraždy.*”¹⁰⁷ Soudní pitvy “*se provádějí při podezření, že úmrtí bylo způsobeno trestným činem,*

¹⁰⁴ § 1 odst. 1 věta druhá, zákona č. 141/1961 Sb., *trestní řád* v posledním znění.

¹⁰⁵ § 115 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., *trestní řád* v posledním znění.

¹⁰⁶ Zákon č. 372/2011 Sb., *zákon o zdravotních službách* v posledním znění.

¹⁰⁷ § 88 odst. 1 písm. b) zák. č. 372/2011 Sb., *zákon o zdravotních službách* v posledním znění.

a to podle jiného právního předpisu,¹⁰⁸ kterým je tr. řád. Rozdíl v těchto dvou pojmech je evidentní a důležité bude hodnocení policejního orgánu, zda je dáno podezření, že smrt člověka mohla být způsobena trestným činem, což nutně musí nést podezření na účast jiné osoby. Policejní orgán tedy může učinit rozhodnutí o provedení jen soudní pitvy, nikoli zdravotní, kterou nařizuje lékař.

Rozhodnutí přibrat znalce k prohlídce a soudní pitvě záleží na mnoha okolnostech, které mohou být již od počátku jasně čitelné, kdy např. na těle mrtvoly jsou znatelná mnohočetná bodná poranění, nebo naopak je situace nejasná a policejní orgán musí vyhodnotit, zda je dáno podezření z účasti jiné osoby. Půjde zejm. o náhlé úmrtí, kdy na těle mrtvoly nejsou patrná poranění svědčící o důraznějším působení síly proti tělu z venčí. Klíčové bude ohledání místa nálezu mrtvoly, resp. místa činu a vyhodnocení základních informací, získaných při prvotním operativním šetření. Na základě nashromážděných informací je pak zásadní posoudit, zda existuje podezření, že smrt člověka byla způsobena trestným činem, byť toto podezření nemá úplně jasné obrysy a je provázáno spíše pochybnostmi a otazníky, které nemají v dané době žádné konstruktivní vysvětlení. Z kriminalisticko taktického hlediska může jít i o negativní okolnosti, kdy materiální situace na místě činu je v logickém rozporu se zjištěnými skutečnostmi.

Pokud se policejní orgán rozhodne, že jsou dány důvody pro prohlídku a soudní pitvu mrtvoly, opatřením přibere znalce. Obligatorně je k těmto úkonům potřeba přibrat dva znalce, přičemž žádný z těchto znalců nesmí být zároveň lékařem, který zemřelého ošetřoval pro nemoc, která smrti bezprostředně předcházela (§105 odst. 4 tr. řádu). Jde o podmínku, jejíž smysl spočívá v zajištění objektivního přístupu obou lékařů, bez možného negativního ovlivnění výsledku pitvy předchozí znalostí zdravotního stavu zemřelého, způsobu jeho léčby, příp. nastalých komplikací během léčby apod.

Po provedení všech znaleckých úkonů, nutných k vypracování znaleckého posudku, nebrání-li jiné okolnosti, může dojít k pohřbení těla zemřelého. Pohřbení je možné jen se souhlasem státního zástupce, který musí posoudit všechny skutečnosti stran těla zemřelého, jako nositele stop důležitých pro určení příčiny

¹⁰⁸ § 88 odst. 1 písm. c) zák. č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách v posledním znění.

smrti, příp. cizího zavinění a to ve všech souvislostech případu. Státní zástupce má povinnost rozhodnout o vydání souhlasu s největším urychlením. Předčasně udělený souhlas může mít za následek nenávratné zničení důkazů, zejm. pokud by následoval pohřeb žehem.

Bylo-li tělo zemřelého pohřbeno do země, mohou být tělesné ostatky vyzvednuty z hrobu pouze na základě zákonných důvodů,¹⁰⁹ pokud jsou dány důvody k provedení soudní pitvy. Exhumaci je v přípravném řízení oprávněn nařídit státní zástupce. Samotná exhumace může u veřejnosti vzbuzovat negativní emoce a pocity z narušování pietního místa ze strany vykonavatelů. Zároveň je nezbytné dodržování hygienických pravidel při manipulaci s lidskými ostatky. V tomto směru „*provozovatel pohřebiště zajistí při exhumaci provoz na pohřebišti tak, aby nebyl narušen veřejný pořádek a aby byl vyloučen přenos možné nákazy.*“¹¹⁰

Po exhumaci následuje soudní pitva a následně opětovné pohřbení vyzvednutých ostatků dle výše uvedených podmínek.

1.6.5.4 Vyšetření duševního stavu

Vyšetření duševního stavu tr. řád zahrnuje pod institut ohledání a předmětem zkoumání je vnitřní psychický stav dotčené osoby. Podle procesního postavení vyšetřované osoby jde o vyšetření duševního stavu obviněného anebo svědka.

V postupu před zahájením trestního stíhání není možné vyšetřit duševní stav obviněného, neboť ještě nebylo zahájeno trestní stíhání. Do úvahy by přicházelo vyšetření duševního stavu osoby podezřelé, neboť policejní orgán může mít důvodné pochybnosti o psychickém stavu této osoby a to ve smyslu možné nepřičetnosti vlivem duševní choroby, která mohla existovat už v době páchaní trestného činu, příp. ve smyslu duševní choroby, která nastala až po jeho spáchání a jsou pochybnosti, že bude trvale znemožňovat podezřelému chápat

¹⁰⁹ § 22 odst. 5 zákona č. 256/2001 Sb., o pohřbnictví v posledním znění - Před uplynutím tleci doby mohou být lidské ostatky exhumovány na žádost nájemce hrobového místa jen se souhlasem krajské hygienické stanice, nebo nařídí-li exhumaci v trestním řízení předseda senátu nebo státní zástupce.

¹¹⁰ § 22 odst. 5 zákona č. 256/2001 Sb., o pohřbnictví v posledním znění.

smysl trestního stíhání.¹¹¹ Jestliže jedna z těchto situací nastane, byl by to důvod k odložení věci. V případě prokázané nepřičetnosti vlivem duševní choroby v době spáchání činu, by nebyly naplněny všechny znaky trestného činu a věc by byla odložena dle § 159a odst. 1 tr. řádu. V druhém případě, kdy duševní choroba nastala až po spáchání trestného činu, by byla odložena dle § 159a odst. 2 tr. řádu s odkazem na nepřípustnost trestního stíhání. V obou uvedených situacích však OČTŘ nemůže sám hodnotit psychický stav podezřelého, neboť je v tomto ohledu laik a kvalifikovaně se může vyjádřit pouze soudní znalec v příslušném oboru. Ovšem § 116 tr. řádu (vyšetření duševního stavu obviněného) nelze per analogiam aplikovat právě s ohledem na procesní postavení osoby podezřelé.

V soudní praxi byly takové případy posuzovány zejm. s ohledem na případné uložení ochranného léčení dle § 99 odst. 1 trestního zákoníku. NSZ vydalo stanovisko,¹¹² ve kterém hodnotí přibrání znalce k vyšetření duševního stavu osoby podezřelé, tedy ještě před zahájením trestního stíhání. Sjednocující výkladové stanovisko v působnosti státních zastupitelství připouští, že: *„Znalecké zkoumání duševního stavu osoby podezřelé z trestného činu ve stadiu prověřování je výjimečně možné postupem podle § 105 odst. 1 tr. řádu za použití § 158 odst. 3 písm. b) tr. řádu.”* NSZ se dogmaticky nekloní k posloupnosti trestního stíhání + vyšetření duševního stavu a to i s ohledem na práva duševně nemocných osob a jejich ochranou před nedůvodným trestním stíháním. Je tedy možné přibrat znalce podle obecného ustanovení § 105 tr. řádu, i když jde o zvláštní druh znaleckého zkoumání, jehož specifické podmínky jsou uvedeny v § 116 - § 118 tr. řádu, souhrnně nazvané “Vyšetření duševní stavu.”

Uvedené stanovisko bylo zúženo na případy řešení otázky přičetnosti v době spáchání činu. Vzhledem k tomu, že bylo vydáno v roce 2014, lze jeho závěry aplikovat i na dnešní důvod nepřípustnosti trestního stíhání dle § 11 odst. 1 písm. g) tr. řádu (jestliže duševní choroba nastala až po spáchání trestného

¹¹¹ § 11 odst. 1 písm. g) zákona č. 141/1961 Sb., *trestní řád* v posledním znění.

¹¹² Sběrka výkladových stanovisek Nejvyššího státního zastupitelství, poř. č. 3/2014, *Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů při výkonu působnosti státních zastupitelství podle § 12 odst. 2 zákona č. 283/1993 Sb. o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, k problematice přibrání znalce k vyšetření duševního stavu osoby podezřelé ve stadiu prověřování podle § 158 odst. 3 tr. řádu.* [on-line]. [cit.2.5.2022]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/03/1SL708-2014-stanovisko_3-2014.pdf.

činu), když tento důvod byl do tr. řádu zanesen až novelou tr. řádu¹¹³ s účinností od 18. 3. 2017.

Vyšetření duševního stavu svědka před zahájením trestního stíhání možné je, neboť v procesním postavení svědka je i osoba, která byla nebo má být vyslechnuta za podmínek uvedených v § 158 odst. 9 tr. řádu. Ve věci tedy existují důvodné pochybnosti o věrohodnosti výpovědi svědka směrem k duševnímu zdraví v tom smyslu, zda je schopen správně vnímat vnější podněty a následně je objektivně reprodukovat. Jeho výpověď však musí být nezbytná pro posouzení věci a následné rozhodnutí, když policejní orgán nemá k dispozici jiný obdobně silný důkaz. Policejní orgán musí být natolik zkušený, aby sám vyhodnotil, zda svědek je schopen vypovídat objektivně a zda jeho schopnosti vnímat okolní svět nejsou zkresleny duševním stavem. Jestliže takové pochybnosti jsou, přibere policejní orgán soudního znalce, který se výslechu svědka může zúčastnit, aby mohl hodnotit i jeho projevy a reakce už při výpovědi.

Zkoumání duševního stavu svědka pozorováním ve zdravotnickém ústavu, ve smyslu § 116 odst. 2 tr. řádu, není přípustné. Jednak to tr. řád v § 118 výslovně zakazuje a dle čl. 8 odst. 2 Listiny nikdo nesmí být zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Principiálně vzato, ústavní zkoumání je spojeno s omezením osobní svobody, což by vůči osobě, která je v postavení svědka, bylo naprosto nepřiměřeným a společensky nepřijatelným zásahem do jeho práv.

1.6.6 Operativně pátrací prostředky

Operativně pátracími prostředky jsou postupy policejního orgánu, prováděné převážně před zahájením trestního stíhání, jejichž nasazení je motivováno snahou opatřit důkazní prostředky o trestné činnosti konkrétních pachatelů, resp. zjistit skutečnosti, které jsou důležité pro trestní řízení o úmyslném trestném činu. Tr. řád je vymezuje taxativně a v obecném rozsahu použití jimi jsou předstíraný převod a sledování osob a věcí. Dalším takovým

¹¹³ Zákon č. 55/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

prostředkem je použití agenta, který však má specifické podmínky použití, jež výrazně zužují okruh trestných činů, v jejichž prověřování je možné tohoto operativně pátracího prostředku využít (§ 158e odst. 1 tr. řádu).

Použití těchto prostředků je možné teprve tehdy, pokud by sledovaného účelu nebylo možné dosáhnout jiným, méně invazivním způsobem nebo by jiné postupy cílené k získání obdobných důkazů nesly značné obtíže. Znamená to, že by operativně pátrací prostředky neměly být nadužívány a pokud policejní orgán má jinou možnost jak opatřit potřebný důkaz, musí ji využít. Zároveň tr. řád explicitně klade důraz na zásadu zdrženlivosti.¹¹⁴

Důkazem z použití operativně pátracích prostředků je dokumentace pořízená v průběhu úkonu, což mohou být obrazové záznamy (fotografie, videozáznam), zvukové záznamy (prostorové odposlechy) nebo i jiné záznamy za použití různých technických prostředků, např. GPS lokátoru.

Součástí dokumentace je písemný záznam policejního orgánu o úkonu, který prováděl, jde-li o předstíraný převod nebo použití agenta, příp. protokol, jde-li o sledování osob a věcí. Jestliže nebylo možné provést dokumentaci o průběhu úkonu, pak bude důkazním prostředkem svědecká výpověď policisty, který úkon prováděl a to i s využitím možnosti utajení jeho totožnosti a podoby (tzv. "utajený svědek" ve smyslu § 55 odst. 2 tr. řádu).

1.6.6.1 Předstíraný převod

Předstíraný převod je úkon trestního řízení, jehož smyslem je předstírat koupi nebo prodej konkrétní věci nebo jiným způsobem takovou věc převést na jinou osobu, přičemž je nutno obelstít protistranu a bez pochybností vytvořit dojem, že jde o plnohodnotný právní úkon se všemi požadovanými důsledky.

„Ustanovení upravující předstíraný převod je průlomem do zásady právní jistoty, která zaručuje, že právní úkon je činěn po právu, tedy svobodně a vážně, určitě a srozumitelně, jinak je neplatný, přičemž jde o neplatnost absolutní, která

¹¹⁴ § 158b odst. 2 věta třetí zákona č. 141/1961 Sb., *trestní řád* v posledním znění - Práva a svobody osob lze omezit jen v míře nezbytně nutné.

*působí s ohledem na to, že je stanovena ve veřejném zájmu přímo ze zákona (ex lege), a to od počátku.*¹¹⁵

Předmětem převodu může být jen věc, k jejíž držení je třeba zvláštního povolení, věc, kterou vůbec není přípustné držet, věc pocházející z trestného činu nebo která je určena ke spáchání trestného činu. Předstíraného převodu se může aktivně podílet policista, který je použit jako agent nebo jiná osoba, řízená policejním orgánem. Nezbytnou podmínkou k provedení předstíraného převodu je předem vydané písemně vyhotovené povolení státního zástupce. Jen v případě nejvyššího spěchu, kdy provedení úkonu nelze odložit do doby, než bude písemné povolení vydáno, je přípustné převod uskutečnit i bez povolení státního zástupce. Jde o situaci, kdy v rámci operativní činnosti policie dojde k zjištění, že v nejbližších okamžicích bude nutno předstíraný převod realizovat, což může nastat i v případě, kdy ve věci dosud nebyly zahájeny úkony trestního řízení. Pak půjde o úkon neodkladný a neopakovatelný a záznam o zahájení úkonů trestního řízení sepíše policejní orgán ex post. V tomto případě nepostačuje pouhé vyrozumění státního zástupce, že je úkon prováděn nebo že byl proveden, ale je tu povinnost požádat o vydání písemného povolení dodatečně a to bezodkladně. Tr. řád pak stanoví 48 hodinovou lhůtu, ve které musí být policejnímu orgánu doručeno písemné povolení státního zástupce, přičemž lhůta je počítána od doručení žádosti o povolení k provedení předstíraného převodu státnímu zástupci. Jestliže tato lhůta uplyne marně, nelze v provádění předstíraného převodu dále pokračovat a činnost musí být ukončena. Veškeré informace, které byly v souvislosti s prováděním předstíraného převodu zjištěny, pak nelze nijak v trestním řízení použít. Tyto skutečnosti platí i v případě, kdy se státní zástupce vyjádří k žádosti policejního orgánu odmítavě ještě před uplynutím uvedené lhůty.

Po uskutečnění převodu sepíše policejní orgán záznam, který by měl obsahovat veškeré relevantní skutečnosti, podle pravidla sedmi základních kriminalistických otázek a ten musí doručit dozorujícímu státnímu zástupci, což je rovněž limitováno lhůtou 48 hodin. Vymezená lhůta v hodinách klade důraz na

¹¹⁵ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. [on-line]. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1994 – 2001. [cit. 15. 12. 2021]. ISBN 978-80-7400-465-0. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgnpwk5tlge3c443cl4ytsnrri4ytimk7obT Dcnjymm>.

maximální urychlení, aby státní zástupce mohl policejní postup co nejdříve přezkoumat.

1.6.6.2 Sledování osob a věcí

Sledování osob a věcí je postup policejního orgánu spočívající v získávání poznatků důležitých pro trestní řízení, které se provádí utajovaným způsobem, přičemž objektem sledování mohou být osoby a věci. V zájmu konspirativního pojetí sledování osob a věcí a zároveň v zájmu určité kvality sledování je možné využít různých technických prostředků, které umožňují i funkci dokumentace z bezpečné vzdálenosti od sledovaného objektu. V současné době půjde o technické prostředky, které už jsou vyráběny přímo pro tyto účely, jako např. miniaturní zařízení pro záznam obrazu a zvuku, přístroje pro noční vidění, infrakamery, přístroje pro určování polohy, apod. I bez těchto podpůrných technických prostředků lze sledování realizovat, když policista využívá jen svých vlastních smyslů, zejm. zraku a sluchu. Takové sledování může být uskutečněno bez povolení státního zástupce.

Jestliže je předpoklad, že pro další prověřování bude vhodné provádět záznamy sledovaného objektu, lze sledování provádět jen na základě písemného povolení státního zástupce, kterému musí předcházet předložení písemné žádosti policejního orgánu. Doba, po kterou je možné úkon provádět, musí být vyznačena v povolení státního zástupce a může trvat nejdéle šest měsíců. V odůvodněných případech lze lhůtu opakovaně prodloužit se stejným horním limitem šesti měsíců, přičemž vždy musí být podána nová písemná žádost a stejně tak i u povolení státního zástupce o prodloužení lhůty sledování je vyžadována písemná forma.

Sledování osob a věcí je možné provádět i v obydlí, tzv. "za zavřenými dveřmi," což ovšem předpokládá nasazení technických prostředků umožňující záznam daného prostředí, ať už obrazový, zvukový nebo kombinovaný. V každém případě jde o razantní zásah do nedotknutelnosti obydlí, kterým je významně narušeno právo na soukromí a to hned ve dvou rovinách. V první rovině dochází k narušení při instalaci technického zařízení v obydlí, které se nevyhne vstupu policistů speciálního útvaru do tohoto prostoru a v druhé rovině samotné sledování soukromého života dotčených osob. Vydání povolení k sledování osob a věcí v obydlí, je svěřeno vyšší justiční autoritě a tou je jen soudce. Sledování může být

zahájeno striktně až po vydání povolení. Stejná pravidla se vztahují na případy, kdy je předpoklad, že sledováním dojde k zásahu do listovního tajemství nebo obsahu jiných písemností a záznamů, které jsou uchovávány v soukromí.

Zahájit sledování bez předchozího povolení lze jen v případech, kdy je oprávněn povolení vydat státní zástupce, nikoli soudce. Pak se podmínky sledování bez povolení řídí stejnými pravidly, jako u předstíraného převodu dle § 158c tr. řádu. A pokud byly při sledování bez povolení pořízeny záznamy a státní zástupce dodatečně povolení nevydá, je policejní orgán povinen záznamy zničit a respektovat zákaz další využitelnosti získaných informací.

Jedinou výjimkou, kdy není zapotřebí zapojovat státního zástupce nebo soudce do povolovacího procesu, je součinnost osoby, které má být do soukromí zasahováno. Součinnost spočívá ve výslovném souhlasném vyjádření osoby a strpěním s úkony, o kterých je předem obeznámena. Pak lze nainstalovat dokumentační techniku i do obydlí takové osoby. Udělený souhlas může vzít dotčená osoba kdykoli zpět a pokud tak učiní, nesmí být ve sledování s pořízováním záznamů nebo v obydlí dále pokračováno, policejní orgán musí svou činnost neprodleně ukončit a nainstalovanou techniku odstranit. Záznamy pořízené do doby odvolání souhlasu se sledováním neztrácejí svou procesní hodnotu a využitelnost.

Záznamy ze sledování osob a věcí se uchovávají pouze pro potřeby trestního řízení. *„Pokud sledováním nebyly zjištěny skutečnosti důležité pro tr. řízení, je nutno záznamy předepsaným způsobem zničit.”*¹¹⁶

¹¹⁶ § 158d odst. 8 zákona č. 141/1961 Sb., *trestní řád* v posledním znění.

2 Mezinárodní policejní a justiční spolupráce v úseku trestního řízení před zahájením trestního stíhání

Mezinárodní policejní a justiční spolupráce v Evropě začala být nevyhnutelně žádoucí s vývojem společenské situace po vytvoření jednotného evropského prostoru bez hraničních kontrol mezi jednotlivými státy. Hovoříme o Schengenském prostoru, jehož členské státy byly nuceny se problematikou přeshraniční policejní a justiční spolupráce vážně zabývat, neboť odstraněním hraničních kontrol na vnitřních hranicích bylo dosaženo volného pohybu osob i zboží, což otevřelo hranice zejm. pachatelům organizované trestné činnosti. Těmto organizovaným zločineckým skupinám se najednou naskytlo široké pole působnosti a policejní sbory se začaly potýkat s komplikacemi při objasňování trestných činů, jejichž pachatelé nebyli limitováni územním prostorem, ohraničeným střeženou státní hranicí. Tento stav byl predikován už na začátku schengenské spolupráce, a proto byla už v roce 1985 přijata Úmluva k provedení Schengenské dohody (dále jen Schengenská prováděcí úmluva),¹¹⁷ ve které jsou zakotveny základní obrysy policejní spolupráce při předcházení a vyšetřování trestných činů, stejně tak i vzájemné právní pomoci v trestních věcech.

Pro ČR byly z hlediska policejní a justiční spolupráce zásadní dva momenty. Prvním důležitým okamžikem byly listopadové události roku 1989 v ČR a následný pád "Železné opony," kdy začaly první kroky směřující k začlenění naší země mezi demokratické právní kultury. To potvrzuje rozhodnutí tehdejších ústavních orgánů České a Slovenské Federativní Republiky přijmout a ratifikovat Evropskou úmluvu o vzájemné pomoci v trestních věcech¹¹⁸ (dále jen EÚVP) v roce 1992. Druhým významným momentem byl vstup již samostatné ČR do EU dne 1.5.2004 a následně vstup do Schengenského prostoru dne 21.12.2007. Tyto integrační kroky sebou nesou přijetí primárního práva EU, kterým jsou zejm.

¹¹⁷ Úmluva k provedení Schengenské dohody ze dne 14.června 1985 mezi vládami států Hospodářské unie Beneluxu, Spolkové republiky Německo a Francouzské republiky *o postupném odstraňování kontrol na společných hranicích*. [on-line]. [cit. 15. 5. 2022]. Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:42000A0922\(02\)&from=CS](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:42000A0922(02)&from=CS).

¹¹⁸ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 550/1992 Sb. *o sjednání Evropské úmluvy o vzájemné pomoci ve věcech trestních*. [on-line]. [cit. 15.5.2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-550>.

zakládající mezinárodní smlouvy EU (např. Maastrichtská smlouva o Evropské unii), pozměňující smlouvy (zejm. Lisabonská smlouva) a přístupové smlouvy členských států, rovněž práva sekundárního, kterými jsou nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení a stanoviska.

Hlavními prameny mezinárodní policejní a justiční spolupráce jsou tedy mezinárodní smlouvy jimiž je Česká republika vázána, zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních (dále jen ZMJS), tr. řád, zákon o policii a další související právní předpisy ČR.

2.1 Mezinárodní policejní spolupráce

„Posílení policejní spolupráce patří mezi nejvýznamnější opatření kompenzující objektivní snížení vnitřní bezpečnosti a nárůst “migrující kriminality” v členských státech Unie, spojené s nelegální migrací, terorismem, obchodováním s drogami a dalšími formami zvláště organizované a přeshraniční kriminality jako důsledku zrušení kontrol na vnitřních hranicích.”¹¹⁹

V rámci působnosti České republiky v mezinárodní policejní spolupráci je důležitá spolupráce se státy tzv. Schengenského prostoru, který zahrnuje celkem 26 evropských států. Základní pravidla policejní spolupráce členských států jsou upravena v Schengenské prováděcí úmluvě, v hlavě III. s názvem Policie a bezpečnost.

Čl. 39 odst.1 Schengenské prováděcí úmluvy vymezuje obecný rámec policejní spolupráce, která svou podstatou spadá pouze do kompetence policejních orgánů, tedy mimo spolupráci vyhrazenou justičním orgánům a zároveň nevyžaduje použití donucovacích opatření. V tomto ohledu považují za nenahraditelné nástroje policejní spolupráce v oblasti trestního řízení před zahájením trestního stíhání zejm. výměnu informací a přeshraniční pronásledování.

¹¹⁹ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. 3., rozš. vyd. Praha: Linde, 2012, s.235. ISBN 978-80-7201-889-5.

2.1.1 Výměna informací

Výměna informací mezi členskými státy EU, v zájmu úspěšného odhalování, objasňování a vyšetřování přeshraničních trestných činů, prošla úspěšným vývojem, který významně zrychlil přenos a sdílení informací. K tomu významně přispěl vývoj komunikačních prostředků, zejm. v podobě elektronických komunikačních sítí i elektronických automatizovaných systémů, což však neznamená, že telekomunikační prostředky, jako je přímé telefonické spojení, jsou opomíjeny. Příkladem je ust. čl. 44 odst. 1 Prováděcí úmluvy, který s přímým spojením mezi smluvními státy počítá a stanoví:

„Smluvní strany zavedou v souladu s odpovídajícími mezinárodními smlouvami a s ohledem na místní podmínky a technické možnosti, zejména v pohraničních oblastech, přímá telefonní, rádiová, dálkopisná a další spojení s cílem usnadnit policejní a celní spolupráci, především pro včasné předávání informací v souvislosti s přeshraničním sledováním a přeshraničním pronásledováním.“

Konkrétnější pravidla a zjednodušení výměny operativních a jiných informací mezi policejními orgány členských států EU přineslo Rámcové rozhodnutí Rady 2006/960/SVV ze dne 18. prosince 2006 o zjednodušení výměny operativních a jiných informací mezi donucovacími orgány členských států EU, nazývané též jako „Švédská iniciativa“ (dále jen Švédská iniciativa). Smyslem tohoto rámcového rozhodnutí je zajistit včasný přístup k aktuálním informacím, aby policejní orgány mohly v boji proti pachatelům trestných činů úspěšně a hlavně rychle konat, což je ostatně uvedeno mezi cíli sledovanými tímto rozhodnutím v bodu 4, kde je uvedeno: *„Protože jednání pachatelů trestné činnosti probíhá tajně, je nutné je kontrolovat a informace, které se jej týkají, musí být vyměňovány zvláště rychle.“*

Na základě Švédské iniciativy si za stanovených podmínek mohou policejní orgány v rámci EU vyměňovat operativní a jiné informace související s trestnou činností jakýmkoli stávajícím kanálem mezinárodní spolupráce donucovacích orgánů nebo prostřednictvím Europolu (Evropský policejní úřad), příp. Eurojustu (Evropská jednotka pro justiční spolupráci), pokud jde o trestnou činnost v rámci jejich působnosti.

Policejní orgán má při své činnosti v rámci odhalování a objasňování trestné činnosti široké možnosti pro mezinárodní spolupráci, ke které může využít služeb některého ze současných úřadů, institucí a dalších nástrojů přímo určených k této spolupráci, a sice cestou Interpolu, Europolu, Schengenského informačního systému, Prümského rozhodnutí¹²⁰ nebo Společného centra policejní a celní spolupráce.

2.1.1.1 Interpol

„*Interpol je největší mezinárodní mezivládní policejní organizací na světě, sdružující 195 členských států*“¹²¹. Tato organizace byla ustanovena v roce 1923 ve Vídni s tehdejšími názvem Mezinárodní úřad kriminální policie (International Criminal Police Commission). Československá republika byla jedním ze zakládajících členů. Současný název Interpol je používán od roku 1956, když pojem “úřad” byl zaměněn za pojem “organizace” - Mezinárodní organizace kriminální policie (International Criminal Police Organization). Samostatná ČR je členem Interpolu od 29.10.1993, kdy byla přijata na 62. Valném shromáždění Interpolu.¹²² Interpol sídlí ve francouzském Lyonu a každý členský stát disponuje Národní ústřednou Interpolu (dále jen NÚI), která plní roli místního zastoupení. V ČR je touto NÚI Policejní prezidium České republiky, konkrétně Ředitelství pro mezinárodní policejní spolupráci (dále jen ŘMPS). V ČR je NÚI součástí ŘMPS a její stálá služba zajišťuje dostupnost policejním složkám v ČR nepřetržitým provozem.

Interpol zaměřuje svou koordinační činnost, výměnu informací a pomoc při předcházení, odhalování, objasňování a vyšetřování trestné činnosti mezi policejními sbory členských států a příslušných mezinárodních organizací,

¹²⁰ Rozhodnutí Rady 2008/615/SVV ze dne 23. června 2008 o posílení přeshraniční spolupráce, zejména v boji proti terorismu a přeshraniční trestné činnosti. [on-line]. [cit.18.5.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32008D0615>.

¹²¹ *What is INTERPOL?* [on-line]. [cit.19.2.2022]. Dostupné z: <https://www.interpol.int/Who-we-are/What-is-INTERPOL>.

¹²² Vládní návrh, kterým se předkládá Parlamentu České republiky k vyslovení souhlasu s ratifikací Dohoda mezi Českou republikou a Mezinárodní organizací kriminální policie – INTERPOL o výsadách a imunitách poskytovaných v souvislosti s konáním 44. Evropské regionální konference, podepsaná dne 11. února 2016 v Lyonu. [on-line]. [19.2.2022]. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/psssenat/htmlhled?action=doc&value=78679>.

převážně na závažnou trestnou činnost. V současné době jsou hlavními oblastmi jeho působení trestná činnost spojená s terorismem, kyberkriminalitou a organizovaným zločinem, ovšem vždy s mezinárodním prvkem, což je hlavní podstata jeho činnosti. Interpol dále zajišťuje podporu a komunikaci mezi policejními a justičními orgány ve věci extradice pachatelů zadržených v ČR do zahraničí a naopak. Rovněž se podílí na vyhlášení pátrání po hledaných osobách na území ČR a směrem do zahraničí předává daným NÚI žádosti o vyhlášení pátrání na jejich území. Interpol zakazuje NÚI konat ve věcech vojenského, politického, náboženského a rasového charakteru.

NÚI všech zemí jsou ve spojení prostřednictvím zabezpečeného komunikačního systému Interpolu zvaného I-24/7.¹²³ Interpol disponuje celkem 19 různými databázemi, ve kterých je na 114 milionů policejních záznamů s 9 miliony vyhledávání denně. Jde o obrovskou zásobárnu informací různého charakteru od otisků prstů, DNA profilů, systému rozpoznávání obličeje, padělaných dokladech, odcizených dokladech, vozidlech, plavidlech, uměleckých předmětů, až po databázi stop reliéfů slisovaných drogových zásilek a zahraničních teroristických bojovníků.

V rámci boje proti závažné a organizované trestné činnosti s mezinárodním prvkem mohou policejní složky, v ČR půjde převážně o Služby kriminální policie a vyšetřování (dále jen SKPV) a útvary SKPV s celostátní působností, vstoupit do mezinárodní policejní spolupráce požadováním konkrétních informací potřebných pro činnost odhalování, objasňování a vyšetřování trestné činnosti, ale i poskytování, resp. zjišťování takových informací pro jiné zahraniční policejní složky.

Policejní orgán zasílá své žádosti NÚI převážně písemně, prostřednictvím elektronického systému ETR kterým disponuje každý útvar Policie ČR. Tím jsou vyloučeny nežádoucí časové prodlevy s doručováním žádostí. Pro urychlení žádosti může dožadující policejní útvar zaslat svou žádost o spolupráci již přeloženou v příslušném cizím jazyce. Pokud je žádost podaná v jazyce českém, pracovník NÚI provede potřebný překlad do cizího jazyka a následné odeslání žádosti protistraně, tedy NÚI v daném státě. Jde-li o naléhavý případ, který

¹²¹ *What is INTERPOL?* [on-line], [cit.19.2.2022]. Dostupné z: <https://www.interpol.int/Who-we-are/What-is-INTERPOL>.

nesnese odkladu na dobu, než bude vyhotovena písemná žádost, má policejní orgán možnost věc telefonicky konzultovat s pracovníkem stálé služby NÚI, který může zahájit mezinárodní policejní spolupráci i bez písemné žádosti, kterou pak obdrží dodatečně.

Žádosti podávané prostřednictvím NÚI jsou vyřizovány ve dvou možných lhůtách a to do 24 hodin, jde-li o vysokou naléhavost, přičemž stupeň pilnosti je v záhlaví žádosti označen pojmem "URGENT." Běžnou lhůtou vyřízení žádosti je pak 30 dnů a stupeň pilnosti je označen pojmem "NON-URGENT." Označení spěšných žádostí "URGENT" musí být řádně odůvodněno a příslušník NÚI bude zkoumat oprávněnost takové žádosti v pilném režimu. V praxi může jít např. o zjištění totožnosti zadržené osoby, kdy zadržení je limitováno 48 hodinovou lhůtou, a proto bude žádost označena jako "URGENT" zcela oprávněně.

K výměně informací s Interpolem přispívá i Policie ČR a to zasíláním formátových zpráv o sledovaných trestných činech, které souvisí se zajištěním drog, prekurzorů nebo laboratoře k jejich výrobě či zpracování, dále se zajištěním radioaktivního materiálu, vzácné fauny a flóry, nebezpečného odpadu, padělaných platebních prostředků, zajištěním nebo nalezením odcizeného motorového vozidla pocházející z trestné činnosti ke škodě cizince, zajištěním zbraní, munice, výbušnin nebo spáchání jiného zvláště závažného trestného činu.¹²⁴ Formátové zprávy mají informativní charakter a jsou posílány NÚI elektronicky prostřednictvím ETR. Cílem této činnosti je informace shromažďovat, analyzovat a předávat ostatním členským státům Interpolu k dalšímu využití, zejm. k předcházení trestné činnosti, ale i k hodnocení např. modus operandi, k prověření možných vazeb s trestnou činností páchanou v cizině apod.

Interpol je nezastupitelnou součástí mezinárodní policejní spolupráce a se svými opravdu nabytými databázemi důležitých informací, zkušenostmi získanými za 99 let svého fungování a možnostmi, které jako celosvětová organizace má, posouvá boj proti mezinárodní organizované trestné činnosti do úrovně zapadající do 21. století.

¹²⁴ čl. 19 odst. 1 Pokyn policejního prezidenta č. 2 ze dne 14. ledna 2022, *o výměně informací v rámci některých postupů v oblasti mezinárodní policejní spolupráce*. [on-line, Intranet]. [cit. 1.5.2022]. Dostupné z: <http://esiar.pcr.cz/kniha/siar/>.

2.1.1.2 Europol

Europol zahájil svou činnost dne 1. 1. 2010, je Agenturou EU se sídlem v nizozemském Haagu, která:

*„Podporuje a posiluje činnost příslušných orgánů členských států, jakož i jejich vzájemnou spolupráci při předcházení závažné trestné činnosti dotýkající se dvou nebo více členských států, terorismu a těm formám trestné činnosti, které se dotýkají společného zájmu, jenž je předmětem některé politiky Unie, a při boji proti takové trestné činnosti“.*¹²⁵

V rámci výměny informací mezi členskými státy EU je role Europolu zásadní. Jeho činnost se opírá zejm. o shromažďování a uchovávání informací, jejich analýzu, kterou provádí pro operativně taktické potřeby, směřující k odhalování trestné činnosti, a proto je nezbytná i jejich výměna nebo poskytnutí těm členským státům, kterých se předmětná trestná činnost dotýká. Je zřejmé, že v působnosti Europolu je ta trestná činnost, která přesahuje hranice kteréhokoliv členského státu. Prioritně se zabývá trestnou činností, která představuje nejvážnější bezpečnostní hrozby pro evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva. V současné době jde o terorismus, mezinárodní obchod s drogami a praní “špinavých peněz,” dále organizovaná trestná činnost s podvodným charakterem, padělání eurobankovek a také velmi aktuální trestné činy související s převaděčstvím a pašováním lidí do europrostoru. V robustním měřítku se k těmto vybraným okruhům trestné činnosti přidává kyberkriminalita, která zaznamenává celosvětový vzestup.

Styčným bodem mezi Europolem a jednotlivými policejními útvary členských států jsou Národní jednotky Europolu (dále jen NJE). V ČR plní úkoly svěřené NJE ŘMPS.¹²⁶ Každá taková národní jednotka vysílá do sídla Europolu nejméně jednoho svého zástupce, který je styčným důstojníkem mezi NJE a Europolem. V současné době jich v Haagu působí 220.¹²⁷

¹²⁵ čl. 3 odst. 1 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/794 ze dne 11. května 2016 o Agentuře Evropské unie pro spolupráci v oblasti prosazování práva (Europol) a o zrušení a nahrazení rozhodnutí 2009/371/SVV, 2009/934/SVV, 2009/935/SVV, 2009/936/SVV a 2009/968/SVV. [on-line]. [cit. 20.2.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.w.seam?documentId=mv2tgxzsgaytmx3sga3tsna&groupIndex=0&rowIndex=0>.

¹²⁶ § 90 odst 2 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky v posledním znění.

¹²⁷ O Europolu. [on-line]. [cit. 20.2.2022]. Dostupné z: <https://www.europol.europa.eu/about-europol:cs>.

Hlavní činností Europolu je tedy práce s informacemi a k tomu využívá Počítačový systém Europolu TECS (The Europol Computer System), se třemi základními složkami, které umožňují jednak shromažďovat a využívat informace o osobách a trestné činnosti, dále shromažďovat tyto informace pro účely zpracování analýz a rovněž umožňuje indexové vyhledávání informací bez prohlížení obsahu daných souborů.¹²⁸ Europol má přístup k Schengenskému informačnímu systému (dále jen SIS) a úzce spolupracuje s ústřednou SIRENE, která je rovněž organizačním článkem ŘMPS.

Policejní orgány podávají a přijímají žádosti o spolupráci obdobně jako při spolupráci s Interpolem přes NJE na ŘMPS a to písemně přes ETŘ. Pravidla pro výměnu operativních nebo jiných informací důležitých pro trestní řízení, jsou pro policejní orgány členských států EU vymezeny zejm. Švédskou iniciativou. Toto rámcové rozhodnutí podmiňuje použitelnost předaných informací jako důkazu v trestním řízení souhlasem členského státu, který je poskytl, pokud to požaduje vnitrostátní právo dožádaného státu. Toto pravidlo bylo implementováno do právního řádu ČR v § 20 ZMJS.

Europol má i oznamovací iniciativu, která spočívá v možnosti požádat národní jednotku, aby příslušný policejní orgán zahájil prověřování v konkrétní trestní věci, pokud se domnívá, že jsou dány opodstatněné důvody k takovému postupu. S ohledem na činnost Europolu, v jejímž hledáčku je převážně závažná organizovaná přeshraniční trestná činnost, bude taková žádost určena zejm. pro celorepublikové policejní útvary jako je např. Národní protidrogová centrála SKPV (dále jen NPC) nebo Národní centrála proti organizovanému zločinu SKPV (dále jen NCOZ).

Europol rovněž spolupracuje s partnerskými organizacemi a institucemi v rámci EU, jako je EUROJUST, Evropský úřad pro boj proti podvodům (OLAF), Evropská agentura pro řízení operativní spolupráce na vnějších hranicích členských států Evropské unie (FRONTEX), Evropská policejní akademie (CPOL), Evropská centrální banka, Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost (EMCDDA).

¹²⁸ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. 3., rozš. vyd. Praha: Linde, 2012. s 271. ISBN 978-80-7201-889-5.

Jeho činnost se však neomezuje jen na prostor EU, ale spolupracuje i s třetími státy a mezinárodními organizacemi, např. s Interpolem. K vzájemné spolupráci musí být zjednána příslušná dohoda, která se může vztahovat na výměnu operativních, strategických nebo technických informací, včetně osobních údajů a utajovaných informací. V současné době EU cílí na uzavření smluvních podmínek spolupráce s Interpolem, zejm. ve vztahu k Europolu a Eurojustu, neboť si plně uvědomuje, že boj proti nejzávažnější mezinárodní organizované trestné činnosti v Evropě „vyžaduje zapojení do hlubší a účinnější spolupráce s mezinárodními orgány, jako je Interpol, která může vytvořit most mezi EU a mezinárodním společenstvím donucovacích orgánů a institucí.”¹²⁹

Europol i Interpol jsou instituce, bez jejichž kooperace s policejními a justičními orgány na mezinárodní úrovni by objasňování, prověřování a vyšetřování trestné činnosti přesahující státní hranice ztrácelo zásadní výhodu a tou je především rychlost a rozsah možností při vyřizování žádostí o mezinárodní spolupráci.

2.1.1.3 Schengenský informační systém

Schengenský informační systém označovaný zkráceně SIS, plní úlohu rychlého předávání informací a požadavků zejm. k osobám a věcem, příp. předávání doplňujících informací v rychlém sledu, pro policejní a justiční spolupráci v trestních věcech. Jeho předností je nesporně dostupnost požadovaných údajů a rychlost jejich předávání nejen mezi členskými státy na mezinárodní úrovni, ale i konkrétnímu policejnímu orgánu na základní úrovni.

Jde o počítačový systém - aplikaci, který tvoří Centrální databáze SIS, zkráceně CSIS. Jedná se o technickou podpůrnou jednotku se sídlem ve Štrasburku, a rovněž databáze národní, kterou spravuje každý členský stát samostatně, přičemž hovoříme o Národním informačním systému, zkráceně NSIS, nebo-li Národní SIS. Protože stávající informační systém je systém druhé generace, je označován jako SIS II. Jeho základním funkčním předpokladem je

¹²⁹ Doporučení pro Rozhodnutí Rady ze dne 14. 4. 2021, o zmocnění k zahájení jednání o dohodě o spolupráci mezi Evropskou unií a Mezinárodní organizací kriminální policie (INTERPOL). [on-line]. [cit. 2. 3. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0177&from=EN>.

skutečnost, že jednotlivé členské státy si nemohou vyměňovat počítačová data, tedy samotné záznamy, přímo mezi sebou navzájem, ale pouze přes CSIS. Tím je zaručena systematičnost vkládání jednotlivých záznamů a zároveň jejich následná dostupnost pro všechny zainteresované státy. Celý SIS II má podobu hvězdicového uspořádání, přičemž centrální jednotka je graficky umístěna uprostřed pomyslné hvězdy a jednotlivé státy tvoří jednotlivé cípy, které jsou připojeny přes tento středobod.

Součástí tohoto informačního systému je systém SIRENE (Supplementary Information Request at the National Entry - žádost o doplňující informace u vnitrostátních záznamů), jehož úkolem je poskytovat technicko-organizační podporu v každém členském státě. Tuto službu zajišťuje Národní centrála SIRENE při ŘMPS, která zajišťuje dostupnost, jak stanoví Příručka SIRENE¹³⁰ v bodu 1.4.1: „*Vnitrostátní centrála SIRENE je plně provozuschopná 24 hodin denně sedm dní v týdnu. Poskytování technické analýzy, podpory a řešení je také dostupné 24 hodin denně sedm dní v týdnu.*”

Pracovníci centrály SIRENE disponují odbornými znalostmi v oblasti vnitrostátních, evropských i mezinárodních právních aspektech. Jejich jazyková vybavenost jim umožňuje komunikovat s ostatními centrály SIRENE. Jejich nepřetržitý výkon služby a hlavně dostupnost (přímá telefonní linka na stálou službu) zajišťuje předávání doplňkových informací mezi centrály, ale i přímou návaznost na policistu, který aktuálně řeší konkrétní případ.

Z pohledu mezinárodní policejní a justiční spolupráce v úseku trestního řízení před zahájením trestního stíhání, je SIS II a centrála SIRENE nezastupitelnou součástí při výměně informací a dokumentů. Do SIS II jsou vkládány záznamy o osobách předvolaných, hledaných, na které je vydán Evropský zatýkácí rozkaz (dále jen EZR), včetně jejich fotografií a otisků prstů, jakož i o věcech důležitých pro trestní řízení, jejichž zajištění je nezbytné pro dokazování nebo konfiskaci. Dále mohou být vloženy záznamy pro tzv. skrytou kontrolu, jejíž podstatou je nenápadným postupem, zejm. dotazováním

¹³⁰ Rozhodnutí Komise ze dne 4. března 2008, *kterým se přijímá příručka SIRENE a další prováděcí opatření k Schengenskému informačnímu systému druhé generace (SIS II)*. [on-line]. [cit. 5.3.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:32008D0333>.

a prohlídkou, zjistit co nejvíce informací o dané osobě nebo osobách, příp. věcech. Tyto informace se pak mohou stát informacemi operativními, které mohou přispět k učení dalšího směru prověřování trestné činnosti.

Nezbytnou pomůckou pro zjišťování informací z SIS II je v současné době tzv. Mobilní bezpečná platforma (dále jen MBP). Jde o zabezpečený mobilní telefon s příslušnou aplikací a přístupem do SIS II, kterou má k dispozici policista v terénu, provádějící kontrolu osoby, dopravních prostředků a věcí. Policista má přístup k záznamům on-line prostřednictvím datového připojení, včetně tzv. roamingových dat pro případ, že momentálně působí v cizině a na místě řeší zobrazené hity, kde jsou zaznamenány přesné instrukce, jak má dále postupovat, příp. odkaz na telefonní linku stálé služby SIRENE, se kterou může řešit doplňkové informace v aktuálním čase, což umožňuje spojení centrály SIRENE přímo s centrálou dožadujícího státu. V tomto ohledu jde o technický pokrok, kterým SIS II ve spojení s MBP lze bez výhrady označit.

2.1.1.4 Průmské rozhodnutí

Doslova revoluční změnu v poskytování informací, důležitých pro objasňování trestných činů mezi členskými státy EU přineslo Průmské rozhodnutí, které posouvá přeshraniční policejní a justiční spolupráci, zejm. v boji proti terorismu a přeshraniční trestné činnosti mílovými kroky kupředu. Průmské rozhodnutí v podstatě navazuje nebo spíše rozvíjí nastavenou výměnu informací dle Švédské iniciativy.

*„Cílem smlouvy je zintenzivnit spolupráci v oblasti boje proti terorismu, nelegální migraci a přeshraniční kriminalitě, a to především zlepšením mechanismu výměny informací včetně zajištění náležitého stupně ochrany osobních údajů.“*¹³¹ Stěžejním prostředkem výměny informací jsou automatizované informační systémy, které jsou nositeli databází DNA, daktyloskopických otisků a registrů vozidel.

Pokud jde o předávání informací z databáze DNA a daktyloskopických otisků, zajišťuje tuto činnost národní kontaktní místo. V ČR národní kontaktní

¹³¹ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. 3., rozš. vyd. Praha: Linde, 2012. s. 282. ISBN 978-80-7201-889-5.

místo spravuje Kriminologický ústav Policie České republiky (dále jen Kriminologický ústav). Členské státy EU sdílí údaje zavedené ve svých databázích a ostatní země mají přístup on-line. Ovšem nejde o sdílení všech dat, dostupné jsou pouze referenční údaje, které „zahrnují pouze profily DNA založené na nekódující části DNA a referenční číslo“ (čl. 2 odst. 2 Průmského rozhodnutí), tzn., že nemohou zahrnovat i údaje směřující k přímé identifikaci osoby, která je nositelem příslušného genetického kódu. Jde tedy o údaje anonymní.

Stejně pravidlo platí pro sdílení daktyloskopických otisků prstů, kdy přístupná jsou pouze data daktyloskopická a referenční číslo. Jen tak může být zajištěna kontrola nad poskytováním kompletních údajů při předchozím sdělení o důvodech a potřebách požadovaných dat, včetně těch identifikačních, jiným členským státům.

Porovnání daktyloskopických otisků nebo stop a profilů DNA v databázích jiných členských států, je příslušný policejní útvar oprávněn požadovat v rámci prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, příp. v rámci vyšetřování, ovšem jen za splnění konkrétních podmínek.

V případě daktyloskopických stop a otisků dožadující útvar písemně požádá Úřad služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia ČR (dále jen ÚSKPV), který je ústředním zprostředkovatelem žádostí mezi dožadujícími policejními útvary a národním kontaktním místem, kterým je již zmíněný Kriminologický ústav. ÚSKPV žádost posoudí z hlediska formálních náležitostí a účelnosti požadovaného porovnávání s ohledem na prověřovaný skutek a pokud jsou splněny další podmínky, předá žádost Kriminologickému ústavu k porovnání. Žádat o porovnání v jiném členském státě je však možné teprve tehdy, když porovnávání v identifikačním systému AFIS 2000 (Automatic Fingerprint Identification System) nevedlo k prokázání shody. Dožadující útvar v žádosti uvede konkrétní členský stát, kde má být porovnávání provedeno. K tomu zároveň musí být známy skutečnosti, které směřují k podezření, že pachatelem je s největší pravděpodobností občan tohoto státu. Nelze provádět porovnávání tzv. naslepo. Po vložení dotazu do sdílené databáze, je-li nalezena shoda, obdrží Kriminologický ústav automatizovanou odpověď o shodě nebo negativním výsledku vyhledávání, tzv. hit/no hit systém. Kriminologický ústav zjištěný výsledek vyhledávání sdělí dožadujícímu útvaru. V případě shody musí dožadující útvar

požádat členský stát, v jehož informačním systému byla shoda potvrzena, o poskytnutí osobních ztotožňujících údajů k dané osobě. Dožadující útvar tak může konat pouze a výhradně prostřednictvím ŘMPS.

V případě porovnávání profilů DNA je systém postupu obdobný, jen s tím rozdílem, že pokud po vložení profilu DNA nebyla v národní databázi DNA zjištěna shoda, pak je tento profil porovnáván s národními databázemi DNA všech ostatních členských států zcela automaticky i bez nutnosti žádosti adresované konkrétnímu státu. Je-li v jiném členském státě nalezena shoda profilu DNA, pak Kriminologický ústav zašle ÚSKPV informaci o shodě spolu s údaji potřebnými k získání osobních, ztotožňujících údajů nositele profilu DNA od příslušného členského státu, v jehož databázi byla shoda potvrzena.

Do databází AFIS 2000 a CODIS, což je národní databáze DNA, se rovněž zavádějí data pocházející z neobjasněné trestné činnosti, resp. nezjištěných pachatelů. Průmské rozhodnutí je označuje jako *“neidentifikované profily DNA”* a *“neidentifikované daktyloskopické údaje”* a zdůrazňuje, že musí být rozpoznatelné od těch, které pocházejí od osob, jejichž totožnost byla prokazatelně zjištěna.

V ČR je orgánem, který získává tyto osobní údaje Policie ČR a to na základě zmocnění zák. o policii, konkrétně § 65 - Získávání osobních údajů pro potřeby budoucí identifikace. Smyslem ustanovení je zejm. shromáždit identifikační údaje určitých osob, kterými mohou být zejm. daktyloskopické otisky, profil DNA, obrazové záznamy osoby, tělesné znaky a rozměry, které v pozdější době umožní lépe odhalovat převážně recidivující pachatele úmyslných trestných činů. Uvedené ustanovení konkrétně vymezuje osoby, které jsou povinny se odběru potřebných vzorků podrobit. Jde o osobu obviněnou pro úmyslný trestný čin, nebo které bylo sděleno podezření pro takový čin, dále osoby ve výkonu trestu odnětí svobody pro úmyslný trestný čin, osoby, kterým bylo uloženo ochranné léčení nebo zabezpečovací detence, či osoby nalezené, po níž bylo vyhlášeno pátrání a jejíž svéprávnost byla omezena. Stran neidentifikovaných profilů DNA a daktyloskopických otisků, je jejich získávání spojeno zejm. s ohledáním místa činu, kde jsou zajištěny jako stopy trestného činu, následně dekodovány nebo zadokumentovány a vloženy do příslušných databází.

Prümské rozhodnutí rovněž vymezuje pravidla pro automatické vyhledávání údajů o registraci vozidla (čl. 12), v zájmu předcházení a vyšetřování trestných činů, ale i jiných protiprávných činů, které s ohledem na různorodost jejich členění v jiných členských státech, mohou být nazývány např. přestupky, které však spadají do věcné působnosti soudů nebo státních zástupců. Členské státy si zpřístupní pomocí automatizovaného vyhledávání údaje o vlastnících nebo provozovateli vozidla a samozřejmě i o samotných vozidlech, přičemž potřebným klíčem pro vyhledávání může být buď číslo VIN vozidla nebo úplné registrační číslo, které je přiděleno vozidlu při jeho registraci, tedy to, které je uvedeno na registrační značce.

Na základě čl. 15 odst. 1 Rozhodnutí Rady 2008/616/SVV¹³² je pro automatizované vyhledávání údajů o registraci vozidel využíván Evropský informační systém vozidel a řidičských oprávnění EUCARIS (**EU**ropean **CA**R **R**egistration and driving licence **I**nformation **S**ystem), který má v současné době několik modulů a jedním z nich je modul PRÜM, což je odvozeno z názvu Prümského rozhodnutí a jeho určení je situováno do věcného rámce této smlouvy.

2.1.1.5 Společné centrum policejní a celní spolupráce

ČR uzavřela se všemi svými sousedními státy mezinárodní smlouvy o policejní a celní spolupráci. Pro lepší názornost budu dále konkretizovat vzájemnou policejní spolupráci mezi ČR a Spolkovou republikou Německo (dále jen SRN).

Důležitou roli v prohloubení policejní spolupráce mezi ČR a SRN hraje Společné centrum česko-německé policejní a celní spolupráce Petrovice - Schwandorf¹³³ (dále jen Společné centrum). Jedná se o Společné centrum se

¹³² Rozhodnutí Rady 2008/616/SVV ze dne 23. června 2008 o provádění rozhodnutí 2008/615/SVV o posílení přeshraniční spolupráce, zejména v boji proti terorismu a přeshraniční trestné činnosti. [on-line]. [cit. 2.3.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=mv2tgxzsgaydqx3ega3dcnq&groupIndex=0&rowIndex=0>.

¹³³ Bylo zřízeno na základě Ujednání mezi Ministerstvem vnitra České republiky a Spolkovým ministerstvem vnitra Spolkové republiky Německo o zřízení Společného centra česko-německé policejní a celní spolupráce Petrovice – Schwandorf, české znění vyhlášeno pod č. 22/2013 Sb. m. s.

dvěma pracovišti, přičemž jedno je na české straně hranice¹³⁴ a druhé v SRN¹³⁵. Jak samotný název centra napovídá, vykonávají zde společnou službu policisté a celníci obou zemí a nespornou výhodou těchto policistů a celníků je znalost úředního jazyka protistrany, což je základní podmínkou pro výkon služby v těchto centrech. Jazyková vybavenost je předpokladem pro rychlé předávání informací slovem i písmem. Obě pracoviště disponují stálou službou s nepřetržitým výkonem služby a to ve společné místnosti, tzv. tváří v tvář, s přímým telefonickým spojením, což zajišťuje jejich dostupnost pro kterýkoliv policejní nebo celní útvar obou zemí. Za Policii ČR vykonávají službu ve Společném centru policisté zařazení na Odboru mezinárodních vztahů příslušného Krajského ředitelství Policie ČR (dále jen OMV KŘP).

Kromě stálé služby, která koordinuje předávání informací v naléhavých případech, jako např. při přeshraničním pronásledování, či přeshraniční pátrací akci, apod., vykonávají službu ve Společném centru i zpracovatelé, jejichž hlavním úkolem ve vyřizování žádostí o přeshraniční policejní a celní spolupráci, která nevyžaduje takovou urgentní naléhavost, např. žádost o ustanovení osoby podezřelé, žádost o poskytnutí kamerových záznamů z průmyslových kamer, doručení písemností v trestním řízení, apod.

Společné centrum tedy bylo zřízeno s cílem rozvíjet spolupráci zejm. při výměně informací a koordinaci některých specifických postupů v příhraničních oblastech smluvních států. Rozsah spolupráce je příkladmo uveden v čl. 3 Ujednání o zřízení Společného centra, kdy v rámci trestního řízení může jít o podávání a zodpovídání žádostí v rámci spolupráce při potírání trestné činnosti a rovněž i koordinace přeshraničních úkonů v oblasti sledování a pronásledování.

Důležitými prameny pro poskytování informací v trestním řízení je v rámci přeshraniční spolupráce zmíněná Schengenská prováděcí úmluva, dále Smlouva mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo o policejní spolupráci a o změně Smlouvy mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo o dodatcích k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních z 20.

¹³⁴ Centrum česko-německé policejní a celní spolupráce Petrovice, kontaktní pracoviště Krajské ředitelství policie Ústeckého kraje, Odbor mezinárodních vztahů, Petrovice 587 , 403 37 Petrovice.

¹³⁵ Centrum česko-německé policejní a celní spolupráce Schwandorf, kontaktní pracoviště Krajské ředitelství Plzeňského kraje, Odbor mezinárodních vztahů, pracoviště Schwandorf, Weinbergstraße 47, 924 21 Schwandorf, Bundesrepublik Deutschland.

dubna 1959 a usnadnění jejího používání ze dne 2. února 2000, vyhlášené pod č. 48/2016 Sb. m. s. (dále jen Kooperační smlouva) a rovněž i ZMJS a zákon o Policii ČR.

Při poskytování informací pro potřeby trestního řízení je nutné rozlišovat, zda jde o informace, jejichž využitelnost je pouze podpůrná nebo zda budou použity jako důkaz. Schengenská prováděcí úmluva v čl. 39 odst. 2 podmiňuje možné použití poskytnutých informací jako důkazu v trestním řízení souhlasem příslušných soudních orgánů dožádané strany. Stejný princip je zakotven v novějším aktu EU, kterým je Švédská iniciativa, konkrétně v čl. 1 odst. 4, jež nahrazuje zmíněné ustanovení čl. 39 odst. 2 Schengenské prováděcí úmluvy, ovšem s tím rozdílem, že souhlas nemusí být nutně udělen soudním orgánem, když toto rámcové rozhodnutí operuje s obecným pojmem "souhlas členského státu." Je tedy na každém státu, jak tento pojem bude konkretizovat ve své zákonné úpravě.

ZMJS tuto klauzuli provádí v § 20 odst.1,¹³⁶ jde-li o informace, které je potřeba získat pro trestní řízení vedené v ČR. Pokud poskytované informace putují opačným směrem do jiného členského státu a má mít v daném trestním řízení požadovanou důkazní hodnotu, pak ZMJS stanoví, že souhlasné stanovisko může vydat jen justiční orgán v ČR. Tím justičním orgánem je krajský soud, a pokud je v dožadujícím státě vedeno přípravné řízení, tak je jím krajské státní zastupitelství, přičemž jejich místní působnost v této věci se váže na sídlo policejního orgánu, který předávané informace opatřil (§ 20 odst. 2 ZMJS).

Souhlasné stanovisko příslušného justičního orgánu je především určitou pojistkou před možným zmařením trestního řízení vedeného v ČR, ve kterém může být dožadovaná informace důležitým článkem důkazního řetězce. Poskytnutí souhlasu jinému státu ještě před ukončením trestního řízení v ČR, by mohlo v konečném důsledku způsobit nevratné změny v dokazování, myšleno v negativním smyslu. Proto je na soudu, resp. na státním zástupci, aby tato rizika důkladně zhodnotil, než souhlas udělí.

¹³⁶ Informace získané v rámci spolupráce policejních orgánů z jiného členského státu nebo přidruženého státu mohou být použity jako důkaz v trestním řízení jen na základě souhlasu příslušného orgánu tohoto státu. K vyžádání takového souhlasu je oprávněn státní zástupce a po podání obžaloby soud.

Výměnu informací mezi policejními orgány ČR a SRN řadí Kooperační smlouva pod čl. 8. Jde především o informace o trestných činech, o jejich pachatelích a účastnících, o osobách podezřelých ze spáchání trestných činů nebo z účasti na nich, včetně informací o okolnostech jejich spáchání, dále o poškozených osobách a svědcích i o přijatých opatřeních. Výměna informací může být vedena i ve vztahu k věcem a předmětům, kterými byly trestné činy spáchány nebo z nich pocházejí. Policejní orgány si mohou rovněž poskytovat vzorky těchto předmětů.

Přímá spolupráce mezi policejními orgány ČR a SRN je podle Kooperační smlouvy situována do příhraniční oblasti. Oprávněnými orgány k přímé spolupráci v příhraniční oblasti jsou Krajská ředitelství policie, která svou územní polohou přiléhají k státní hranici se SRN. Jde o Krajská ředitelství policie Jihočeského kraje, dále Plzeňského, Karlovarského, Ústeckého a kraje Libereckého. Partnerem na protilehlé straně hranice je Spolkové policejní ředitelství Mnichov a Spolkové policejní ředitelství Pirna v rámci své působnosti na území Spolkové země Sasko. Tímto vymezením přímé policejní spolupráce není dotčena spolupráce národních centrál policie, kterými jsou Policejní prezidium ČR a útvary Policie ČR s celostátní působností. Na německé straně jde o Spolkový kriminální úřad a Spolkové policejní prezidium.

Žádosti přímé policejní spolupráce týkající se předcházení a objasňování trestných činů je možné podávat za předpokladu, že žádost souvisí s trestnými činy, u nichž lze předpokládat těžiště činu a jeho objasňování právě v příhraniční oblasti a v rámci potřebné rychlosti či neodkladnosti podání žádosti a její vyřízení, není zaručené cestou národní centrály (čl. 6 Kooperační smlouvy). V ostatních případech, tedy mimo přímou policejní spolupráci, si žádosti zasílají národní centrály.

Nezastupitelnou roli zaujímá Společné centrum, které zajišťuje nezbytné překlady podaných žádostí o spolupráci a urychlené předání protistraně, která zajistí doručení konkrétnímu policejnímu orgánu, v jehož věcné a místní působnosti je žádost vyřídit. Odpověď pak putuje zpět do Společného centra, kde je proveden překlad písemností a následně odeslán dožadujícímu útvaru. Kooperační smlouva v tomto ohledu zaručuje maximální pružnost přeshraniční policejní spolupráce.

Smluvní strany se rovněž dohodly na spontánní výměně informací, tedy bez žádosti. Policejní orgán po zhodnocení dané situace může sám dospět k závěru, že konkrétní zjištěné informace mohou být protistraně prospěšné zejm. pro předcházení a objasňování trestné činnosti nebo pro předcházení porušení veřejného pořádku a bezpečnosti (čl. 7 Kooperační smlouvy).

V měsíci srpnu 2022 jsem osobně navštívil Společné centrum, pracoviště Schwandorf, a to se zájmem o zjištění konkrétních podmínek širší výměny zejm. „policejních informací“ mezi smluvními státy. Zde jsem si ověřil, že tok těchto informací je opravdu obrovský a cíleně adresný. Pro konkretizaci uvádím, že hlavním zdrojem předávaných informací jsou situační zprávy o spáchaných trestných činech, které jednotlivé policejní sbory vyhotovují za každý den. Němečtí policisté ze Společného centra ve Schwandorfu situační zprávy poskytnuté policejními sbory těch spolkových zemí, které geograficky sousedí s ČR, tzv. filtrují, čímž je myšleno, že vybírají případy, které jsou využitelné pro policejní složky v ČR a tyto předávají svým českým kolegům k dalšímu využití. Recipročně postupuje i Policie ČR.

Pro užší spolupráci při výměně informací byla zřízena Česko-bavorská regionální pracovní skupina, kterou tvoří vedoucí pracovníci policejních sborů ČR a SRN. Za SRN jde spolkové země Horní Franky, Horní Falc a Dolní Bavorsko, dále Ředitelství Spolkové policie Mnichov, Bavorský zemský kriminální úřad a Ředitelství pohraniční policie. Českou stranu zastupují ředitelé Krajských ředitelství policie Jihočeského, Plzeňského a Karlovarského kraje. Tato pracovní skupina zasedá 2 x ročně, kdy společně řeší aktuální trendy vývoje přeshraniční kriminality a další potřeby těsnější a pružnější policejní spolupráce a výměny informací. Za tímto účelem byla vytvořena pracovní podskupina, kterou tvoří vedoucí pracovníci kriminálních služeb uvedených policejních sborů. Ti se scházejí podle nutnosti a potřeb aktuálních požadavků na společné potírání příhraniční i přeshraniční kriminality a to zejm. výměnou konkrétních informací.

Z pohledu české strany denně přichází v elektronické podobě vybrané situační zprávy vedené Bavorskou policií, Spolkovou policií a Saskou policií, které jsou dále v originálním stavu bez českého překladu přeposílány na OMV Karlovarského a Jihočeského kraje, dále na skupinu analýzy rizik Ředitelství služby cizinecké policie, NCOZ a SKPV Územního odboru v Domažlicích.

Vzhledem k tomu, že Společné centrum ve Schwandorfu za českou stranu spravuje OMV KŘP Plzeňského kraje, jsou dále využívány informace o trestných činech závažnějšího charakteru, mající vztah ke konkrétnímu místu, či osobě s pobytem v dané lokalitě Plzeňského kraje, které jsou již v českém překladu odesílány konkrétnímu útvaru SKPV daného územního odboru k dalšímu využití. Případy trestné činnosti nejzávažnějšího charakteru jsou v českém překladu zasílány NÚI.

Důležitou část předávaných informací ze situačních zpráv tvoří drogová kriminalita. V českém překladu jsou zasílány předmětné informace NCOZ v Praze a duplicitně i NCOZ expozituře v Plzni, je-li zjištěn konkrétní vztah osob zainteresovaných v této trestné činnosti k Plzeňskému kraji.

Stejně tak jsou dále předávány informace stran odcizených vozidel, které jsou předávány SKPV KŘP Plzeňského kraje a rovněž o padělaných osobních dokladech a ilegální migraci, které dále využívá a analyzuje Odbor cizinecké policie KŘP Plzeňského kraje.

Zvláštní skupinou předávaných informací jsou případy týkající se sériové trestné činnosti, organizované trestné činnosti a případy s novým modem operandy. Tyto informace jsou v českém překladu zasílány k dalšímu využití kanceláři náměstka ředitele pro SKPV KŘP Plzeňského kraje.

Z uvedeného je patrné, že výměna informací mezi policejními sbory sousedních států má zásadní význam pro potírání kriminality s příhraničním prvkem a rozhodně jde o oboustranně prospěšnou činnost, když na obou stranách státní hranice je shodným zájmem ochrana společnosti před trestnou činností.

2.1.2 Přeshraniční pronásledování

Přeshraničním pronásledováním se rozumí činnost policistů cílená k dopadení osoby, která záměrně nedbá jejich pokynů k zastavení a dále pokračuje přes státní hranici do sousedního státu. Podmínky přeshraničního pronásledování byly zakotveny už v Schengenské prováděcí úmluvě, čl. 41. Česko-německou policejní spolupráci v tomto ohledu podrobně upravuje čl. 14 Kooperační smlouvy.

Z pohledu úseku trestního řízení před zahájením trestního stíhání je přeshraniční pronásledování možné z důvodu, které přímo souvisí s trestnou

činností. Hlavním důvodem k zahájení pronásledování přes státní hranici je podezření, že se daná osoba dopustila trestného činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně 12 měsíců nebo se takového činu účastnila. Kooperační smlouva limituje závažnost spáchaného trestného činu uvedenou trestní sazbou, která koresponduje s podmínkou pro vydání EZR, který lze vydat pro skutek, za který lze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody s horní hranicí sazby nejméně 1 rok.¹³⁷ Jde-li o bagatelnější trestný čin, pak se vychází z předpokladu, že pronásledování není účelné. Dalším možným důvodem je skutečnost, že osoba se vyhýbá policejní kontrole v příhraniční oblasti. Přestože není znám důvod jednání osoby, která nedbá pokynů policisty a pokračuje dál směrem k hranici, je dána možnost osobu pronásledovat do sousedního státu, neboť lze předpokládat zřejmý důvod takového jednání, vedený snahou zakrýt např. spáchaný trestný čin, o kterém policisté ještě nevědí, např. nedovolené přechovávání nebo vývoz omamné látky nebo ohrožení pod vlivem návykové látky při řízení motorového vozidla. Totéž platí i v případě dočasného znovuzavedení kontroly na vnitřní státní hranici, kdy se jí osoba záměrně vyhýbá a pokračuje v jízdě do sousedního státu. Pronásledování je možné pozemní, vodní nebo i vzdušnou cestou, přičemž každý uvedený způsob vyžaduje specifické postupy.

Důležitou součástí s nezastupitelným postavením při přeshraničním pronásledování je Společné centrum, které koordinuje společný postup mezi policejními sbory. Bez této spolupráce by pronásledování vedlo k splnění jeho účelu jen obtížně, ne-li nemožně.

Jestliže se policistům podaří pronásledovanou osobu dopadnout, mají oprávnění provést bezpečnostní prohlídku a věci, které jsou při prohlídce nalezeny, si mohou předběžně vzít do své moci a po příjezdu "domácích policistů" jim věci předat. Mohou tuto osobu omezit na osobní svobodě a přiložit pouta. Nesmí však provádět prohlídku vozidla, neboť to Kooperační smlouva výslovně zakazuje. Tato činnost je svěřena výhradně "domácím policistům." Stejně tak je zakázáno "cizozemským policistům" vstupovat do obydlí nebo na veřejně nepřístupná místa. Dále je zakázáno dopadenou osobu odvézt zpět do země, kde

¹³⁷ § 193 odst. 2 písm. a) zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních v posledním znění.

pronásledování začalo. Pokud by byl požadavek osobu předat do jiné země, lze tak postupovat jen za podmínek EZR s následným předání dožadujícímu státu.

Kooperační smlouva vymezuje i právní postavení policisty na území druhého státu, když zásadní otázkou je použití donucovacích prostředků a zbraně při zákroku. Smlouva dává oprávnění použít donucovací prostředky v souladu s vnitrostátními předpisy daného státu, a pokud jde o použití zbraně při pronásledování, omezuje se pouze na nutnou obranu a krajní nouzi. Stran použití donucovacích prostředků jsou na policisty kladeny vysoké požadavky na znalost jejich použití v sousedním státě.

Policisté sousedního státu jsou oprávněni pokračovat v pronásledování osoby na území ČR na základě Kooperační smlouvy, navíc zák. o policii v § 92 odst. 5 obsahuje zmocnění příslušníka zahraničního bezpečnostního sboru k pronásledování, s vesměs duplicitními oprávněními a povinnostmi, kterými je vázán, přičemž je zde uvedena podmínka: „*Nestanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného.*”

Pokud jde o pachatele trestného činu, který v SRN spáchal trestný čin, pro který lze vydat EZR a byl dopaden v ČR, pak hlavní iniciativa stran administrativních úkonů dopadá na příslušný policejní orgán v ČR. Jde-li o občana ČR nebo osoby bez státní příslušnosti, které mají na našem území povolen trvalý pobyt, pak platí jednoduché pravidlo, které vyplývá ze zásady personality¹³⁸ a postup vůči tomuto pachateli je standardní dle procesní normy, kterou je trestní řád, bez nutnosti aplikace ZMJS. Jsou-li důvody pro zadržení, postupuje policejní orgán dle § 76 odst. 1 tr. řádu, zahájí úkony trestního řízení pro zjištění trestného činu a dále postupuje prováděním potřebných úkonů dle tr. řádu. Jestliže je tímto pachatelem jiná osoba, tedy cizinec, pak je postup policejního orgánu v procesním postupu odlišný, zejm. v tom, že je potřeba aplikovat postupy dle zák. o policii a ZMJS. V první řadě jde o omezení osobní svobody. Policejní orgán cizince dopadeného na území ČR smí omezit na svobodě zajištěním dle § 26 odst. 1 písm. i) zák. o policii,¹³⁹ neboť byla dopadena na základě pronásledování příslušníkem

¹³⁸ § 6 zákona č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* v posledním znění - Podle zákona České republiky se posuzuje i trestnost činu, který v cizině spáchal občan České republiky nebo osoba bez státní příslušnosti, která má na jejím území povolen trvalý pobyt.

¹³⁹ Osoba byla dopadena na základě pronásledování podle § 92 prováděném příslušníkem zahraničního bezpečnostního sboru.

zahraničního bezpečnostního sboru. Podle čl. 14 odst. 6 Kooperační smlouvy je takové zajištění omezeno dobou nejvýše 12 hodin od okamžiku zajištění, přičemž doba mezi 21. hodinou a 9. hodinou ranní se do této lhůty nezapočítává. V této době musí být doručen EZR a pokud to z časových důvodů není možné, pak postačuje doručení písemného příslibu příslušného justičního orgánu SRN, že EZR v dané věci bude neprodleně vydán. Po doručení EZR, příp. příslibu, policejní orgán provede zadržení dle § 204 odst. 1 ZMJS a státní zástupce podá do 48 hodin od zadržení návrh na vzetí osoby do předběžné vazby. Jinak rozhodne o jejím propuštění na svobodu. O návrhu státního zástupce rozhoduje soud. Věcně a místně příslušným soudem je v této věci Krajský soud, v jehož obvodu byla osoba zadržena a návrh na vzetí do předběžné vazby a pozdější návrh na předání osoby do vyžadujícího státu je oprávněn podat státní zástupce Krajského státního zastupitelství, které působí u uvedeného Krajského soudu.

Přeshraniční pronásledování je účinným nástrojem k dopadení pachatele trestného činu, který se mnohdy mylně domnívá, že policejní hlídka ukončí své snahy o jeho dopadení příjezdem na státní hranici. V celkovém pohledu začíná akce mezinárodní policejní spolupráce a končí spoluprací na justiční úrovni, která je většinou korunována předáním osoby k trestnímu stíhání do země, kde pronásledování začalo, resp. kde došlo ke spáchání trestného činu.

2.2 Mezinárodní justiční spolupráce

Mezinárodní justiční spolupráce spočívá v kooperaci justičních orgánů různých států s tím, že všechny formy této činnosti směřují k jedinému cíli a tím je překonání překážek vyskytujících se v trestním řízení s mezinárodním prvkem, které brání nebo výrazně komplikují úspěšné dokončení trestního řízení. Justiční spolupráce je tedy prováděna mezi justičními orgány, kterými jsou v ČR nejen soudy, ale i státní zastupitelství. Tuto justiční spolupráci je v případě trestního řízení v úseku před zahájením trestního stíhání možné rozdělit na dvě hlavní skupiny. První skupinu tvoří úkony spojené s vydáním nebo předáním osoby k trestnímu stíhání do jiného státu a druhou skupinu pak úkony spojené s opatřením důkazů, které mají být získány provedením úkonu trestního řízení v jiném státě, než ve kterém je trestní řízení vedeno.

Vzhledem k integraci ČR do členských evropských struktur je nutno v mezinárodní justiční spolupráci rozlišovat aspekty eurounijní a mimo eurounijní. Spolupráce členských států EU je postavena na právu EU, kdežto spolupráce s třetími zeměmi, kterými jsou státy mimo EU, vychází z jiných mezinárodních smluv.

Institutem mezinárodní justiční spolupráce směřující k zajištění účasti osoby podezřelé ze spáchání trestného činu na trestním řízení vedeném proti ní v jiné zemi, než se zrovna nachází, je extradice. Instituty cílené na opatření důkazů pro trestní řízení prováděné v jiné zemi, než je trestní řízení vedeno, jsou obecně nazývané právní pomocí.

2.2.1 Extradice

Extradice je právní nástroj, jehož účelem je postavit před trestní odpovědnost pachatele trestného činu, jehož současné jednání je vedeno snahou uniknout spravedlnosti úprkem do jiného státu, než kde spáchal trestný čin. Může jít o vyhýbání se trestnímu stíhání nebo v případě existujícího pravomocného odsuzujícího rozsudku, výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody.

ZMJS operuje se dvěma extradičními tituly. Jde o vydání osoby (§ 78 a následující) a předání osoby (§ 189 a následující). Vydání osoby je aplikovatelné v justiční spolupráci se třetími zeměmi, předání osoby v rámci členských států EU. V úseku trestního řízení před zahájením trestního stíhání jsou pro extradici z ciziny do ČR oba nástroje použitelné až těsně před formálním zahájením trestního stíhání osoby podezřelé, neboť už jde o okamžik, kdy byly splněny podmínky pro zahájení trestního stíhání dle § 160 odst. 1 tr. řádu a policejním orgánem již bylo vyhotoveno rozhodnutí o zahájení trestního stíhání. Tudíž objasňování a prověřování skutečností nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, již bylo ukončeno. Ale protože podezřelému nelze toto rozhodnutí doručit a zároveň jej nelze předvolat, předvést nebo bez odkladu zadržet, jelikož uprchl do ciziny, je soudcem vydán příkaz k zadržení dle § 76a tr. řádu.

2.2.1.1 Vydání osoby

Žádosti o vydání osoby ze třetí země do ČR k trestnímu stíhání předchází pátrání na území ČR, kdy z výše uvedených důvodů byl vydán příkaz k zadržení. Jestliže není známo, kde se hledaná osoba nachází, zda se skrývá v ČR nebo uprchla do země mimo EU, je nutné nejprve vyčerpat všechny možnosti k jejímu vypátrání na území ČR. Teprve po uplynutí lhůty jednoho roku od vydání příkazu k zadržení je možné zahájit procesní kroky k vyžádání hledané osoby z ciziny. Tuto lhůtu není nutné dodržet v případě, existují-li reálné předpoklady, že se hledaná osoba nezdržuje na území ČR, ale v cizí zemi mimo EU.

V přípravném řízení je počáteční iniciativa na státním zástupci, který v něm vykonává dozor. Státní zástupce podá návrh soudci podle své věcné a místní příslušnosti. Soud pak podává žádost Ministerstvu spravedlnosti, které je k vyžádání osoby příslušné. Součástí návrhu státního zástupce může být požadavek na uvalení předběžné vazby, jestliže je to potřebné k úspěšnému dokončení vydávacího řízení, neboť o vydání osoby bude v cizím státě rozhodovat příslušný justiční orgán v určitém časovém úseku a pokud by hrozilo, že daná osoba bude ve svých úhybných snahách pokračovat i před tamními orgány, bude z taktických důvodů vhodné předběžnou vazbu uvalit.

Vydanou osobu převezme od příslušných orgánů vydávající země Policie ČR, konkrétně policisté Ředitelství služby cizinecké policie, Oddělení pobytové kontroly, pátrání a eskort (dále jen OPKPE), do jejichž gesce problematika extradice spadá. Tito policisté provedou eskortu vydané osoby na místně a věcně příslušný útvar SKPV k provedení úkonů dle § 76a odst. 4 tr. řádu a dalšího případného rozhodnutí soudu o vzetí osoby, už trestně stíhané, do vazby.

Extradice opačným směrem, tedy z ČR do země mimo EU, začíná buď doručením konkrétní žádosti ze třetí země nebo vypátráním mezinárodně hledané osoby (vyhlašuje se cestou Interpolu) příslušníkem Policie ČR. Při vypátrání mezinárodně hledané osoby je policejní orgán oprávněn provést zadržení a to za podmínek § 93 odst. 1 ZMJS s dalším postupem směřujícím k zvážení podání návrhu státního zástupce na uvalení předběžné vazby. Jestliže byla Ministerstvu spravedlnosti doručena žádost o vydání osoby, je žádost posouzena z hlediska potřebných náležitostí a následně postoupena Krajskému státnímu zastupitelství, které je činné u krajského soudu, v jehož obvodu byla hledaná osoba zadržena.

Pokud k zadržení nedošlo, určuje se místní příslušnost soudu místem pobytu osoby, o jejíž vydání jde. Státní zástupce provede předběžné šetření, jehož smyslem je zjistit, „zda jsou zde podmínky pro vydání, zejména není-li zde dán některý z důvodů nepřipustnosti vydání (§ 91 ZMJS).“¹⁴⁰ Po provedení předběžného šetření podá státní zástupce návrh krajskému soudu na rozhodnutí o přípustnosti vydání a soud rozhodne ve veřejném zasedání, zda je vydání přípustné. Je-li vydání přípustné a rozhodnutí soudu pravomocné, předloží předseda senátu věc Ministerstvu spravedlnosti a ministr rozhodne, zda vydání osoby povolí. Jestliže je vydání povoleno a osoba je v předběžné vazbě, rozhodne předseda senátu o přeměně na vazbu vydávací. Pokud je osoba v době rozhodnutí ministra o povolení vydání na svobodě, rozhodne předseda senátu o její vzetí do vydávací vazby. Ministerstvo spravedlnosti následně dohodne s příslušnými orgány cizího státu konkrétní termín vydání osoby, což pak zajistí předseda senátu.

Jestliže ministr po zhodnocení všech skutečností rozhodne, že osoba nebude vydána k trestnímu stíhání do ciziny nebo je dán některý z důvodů nepřipustnosti vydání, lze uplatnit subsidiární zásadu univerzality dle § 8 trestního zákoníku,¹⁴¹ tedy osobu trestně stíhat podle zákona ČR, ovšem za splnění tří podmínek, kterými jsou: Oboustranná trestnost činu; osoba nebyla z rozhodnutí ministra spravedlnosti vydána k trestnímu stíhání do ciziny; dožadující stát při podání žádosti o vydání osoby požádal o provedení trestního stíhání tohoto pachatele v ČR.

Je evidentní, že jde o velmi zdlouhavé řízení. ZMJS stanoví podmínky zjednodušeného vydání, které samotný proces značně urychluje, což zároveň zkracuje dobu omezení osobní svobody dané osoby na minimum. Podmínkou je prohlášení osoby, o jejíž vydání jde, že s vydáním souhlasí. Toto prohlášení musí učinit před předsedou senátu za přítomnosti svého obhájce. Tomu musí předcházet náležité poučení (§ 96 odst. 1 ZMJS). Zjednodušení vydávacího řízení spočívá v odpadnutí rozhodování soudu o přípustnosti vydání a tím pádem i rozhodování ministra spravedlnosti.

¹⁴⁰ FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s 878. ISBN 978-80-7598-306-0.

¹⁴¹ Odráží mezinárodně uznávanou zásadu aut dedere, aut punire.

2.2.1.2 Předání osoby a Evropský zatýkací rozkaz

Základem pro předání osoby k trestnímu stíhání, výkonu již pravomocně uloženého nepodmíněného trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody do jiné členské země EU, než ve které byl trestný čin spáchán, je EZR. Tento právní nástroj eurounijní justiční spolupráce byl přijat Rámcovým rozhodnutím Rady o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy, z roku 2002¹⁴² (dále jen Rámcové rozhodnutí Rady o EZR).

Už v názvu tohoto úkonu je zřejmý rozdíl, když jde o předání osoby, oproti obecnému mezinárodnímu postupu rámci třetích zemí, kde hovoříme o vydání osoby. Při srovnání významu názvů obou nástrojů, zejm. pak v kontextu s právním prostředím, ve které spolupráce probíhá, mám za to, že zásadní rozdíl mezi vydáním a předáním osoby spočívá v pojetí obsahu spolupráce mezi státy, jde-li o vydání osoby, a mezi justičními orgány v případě předání osoby. Pojem "předání" osoby charakterizuje užší spolupráci justičních orgánů členských států EU, což ostatně zaznělo v odůvodnění přijetí Rámcového rozhodnutí Rady o EZR, kde je v bodu 5, věta třetí, uvedeno: „*Tradiční vztahy spolupráce, které až dosud převládaly mezi jednotlivými členskými státy, by měly být nahrazeny systémem volného pohybu soudních rozhodnutí ve věcech trestních, zahrnujícím jak rozhodnutí předcházející odsouzení, tak i pravomocná rozhodnutí, v prostoru svobody, bezpečnosti a práva.*” A právě volný pohyb soudních rozhodnutí ve společném prostoru svobody, bezpečnosti a práva charakterizuje společnou eurounijní právní spolupráci. Tudíž v rámci EU je osoba předána justičním orgánem justičnímu orgánu k dalšímu postupu, nikoli vydána "cizímu" státu, v případě ČR ministrem spravedlnosti, což do jisté míry může znamenat i hodnocení politických dopadů vydání či nevydání osoby.

EZR je soudní rozhodnutí vykonatelné v EU, které vydává jeden členský stát a vykonává jiný členský stát na základě zásady vzájemného uznávání.¹⁴³ Jeho

¹⁴² Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy (2002/584/SVV). [on-line]. [cit. 5.3.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002F0584&from=cs>.

¹⁴³ Oznámení komise ze dne 28.9.2017, c(2017) 6389 final, *Příručka k vydávání a výkonu evropského zatýkacího rozkazu*, s.11. [on-line]. [cit. 5.3.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/CS/ALL/?uri=CELEX%3A52017XC1006%2802%29>.

vykonatelnost však není absolutně účinná, neboť samotný EZR není vykonatelný v jiném členském státu bez toho, aby věc neposoudila justiční autorita, tedy soud.

Předání osoby z jiného členského státu platí obdobná počáteční pravidla jako u vydání osoby z neunijní země. V přípravném řízení je to státní zástupce vykonávající dozor nad trestním řízením, který podá soudci návrh na vydání EZR. Oproti vydávacímu řízení, kde musí proběhnout bezvysledné vnitrostátní pátrání po osobě po dobu nejméně jednoho roku, je tato lhůta zkrácena na 6 měsíců. Jsou-li známy skutečnosti, že se osoba zdržuje v jiném členském státu EU, pak by nedávalo smysl dogmaticky dodržet lhůtu šesti měsíců, a proto lze EZR vydat i před uplynutím této lhůty.

Společný postup členských států EU přinesl i společný formulář pro vydání EZR, do kterého soud doplní všechny předepsané formální náležitosti. Tento formulář je přílohou Rámcového rozhodnutí Rady o EZR. Okruh trestných činů, pro které je možné vydat EZR, je ohraničen horní hranicí nepodmíněného trestu odnětí svobody nejméně jeden rok. Pokud tuto hranici daný trestný čin nesplňuje, jde o natolik bagatelní trestný čin, že je postrádán smysl vést předávací řízení a to s ohledem na jeho nákladnost. Potom nezbyvá než využít jiných právních nástrojů k dokončení trestního řízení a to zejm. řízení proti uprchlému za podmínek § 302 tr. řádu a následujících nebo předání trestního řízení do cizího státu za podmínek § 105 ZMJS a následujících.

Vyhotovený EZR soud doručí centrále SIRENE, jejíž cestou je pořízen záznam do SIS za účelem vyhlášení pátrání po osobě a zadržení dle § 76a tr. řádu. I když je známo místo pobytu dotčené osoby v zahraničí, soud stejně postupuje k vyhlášení pátrání v součinnosti s centrálou SIRENE, navíc EZR doručí protistraně do dožadovaného státu rovnou s překladem do příslušného jazyka. V případě vyhovění požadavku EZR je faktické předání osoby realizováno obdobně, jako u vydání osoby.

Institut EZR je ve zmíněných pravidlech aplikován i v případě úspěšného přeshraničního pronásledování, kdy může být trestní řízení na úplném začátku, neboť trestná činnost je zjištěna až při dopadení osoby v zahraničí, při zjišťování důvodů, které si vyžádali pronásledování přes státní hranici. V takovém případě musí být provedeny úkony trestního řízení v takovém rozsahu, aby mohl být vydán příkaz k zadržení dle § 76a tr. řádu. To může obnášet i spolupráci v opatření

důkazů pro trestní řízení vedené v ČR, které bude nutné provést bezprostředně po dopadení pronásledované osoby, např. ohledání vozidla, které pachatel před pronásledováním odcizil v ČR. Jde o provedení úkonu trestního řízení, jehož účelem je opatření důkazů, a proto bude potřeba využít další institut eurounijní spolupráce v trestních věcech, a sice Evropský vyšetřovací příkaz.

Předání osoby z ČR do jiného státu EU, která byla dopadena na našem území při přeshraničním pronásledování nebo byla vypátrána na základě záznamu v SIS, se v prvotních úkonech spočívajících v omezení osobní svobody, předběžné vazby a předběžného šetření státního zástupce za účelem prověření, zda existují důvody pro nepředání osoby (§ 205 odst. 2 ZMJS), v podstatných postupech neliší od vydání osoby do třetí země.

Důležitou roli zde hraje zmíněný SIS, resp. záznam v tomto informačním systému, neboť platí pravidlo § 37 odst. 1 ZMJS, které stanoví, že záznam v SIS požadující předání osoby, má pro účely předávacího řízení stejné účinky jako EZR a zároveň platí, že takový záznam nahrazuje zaslání originálu EZR do státu, v němž se daná osoba nachází. Stejně účinky má záznam v SIS i v případě uvalení předběžné vazby, když nahrazuje zaslání příslušné žádosti.

Jestliže jsou splněny podmínky pro předání osoby, když nebyly předběžným šetřením zjištěny žádné překážky, rozhodne soud o předání osoby do vyžadujícího státu. Faktické předání osoby orgánům jiného státu opět realizuje policejní orgán OPKPE.

Při porovnání postupů předání a vydání osoby k trestnímu stíhání, jsou na první pohled zřetelné rozdíly ve zjednodušení spolupráce členských států EU, která vychází z EZR. Jde o odstranění administrativní zátěže, která se v případě EZR omezuje na přímou spolupráci mezi justičními orgány, bez nutnosti rozhodnutí ministra spravedlnosti (jde-li o vydání z ČR) a také povinnost předávat i vlastní občany k trestnímu stíhání do jiného členského státu. Rovněž byl odstraněn princip přezkoumávání oboustranné trestnosti činů, které jsou taxativně vymezeny v čl. 2 odst. 2 Rámcového rozhodnutí Rady o EZR, za podmínky, že ve vyžadujícím státu lze za takový trestný čin uložit nepodmíněný trest odnětí svobody nebo ochranné opatření spojené s odnětím svobody s horní hranicí sazby nejméně tři let.

2.2.2 Právní pomoc a Evropský vyšetřovací příkaz

Právní pomoc v mezinárodní justiční spolupráci spočívá v dožádání konkrétního státu o provedení určitého procesního úkonu trestního řízení, jehož cílem je získání důkazu, který bude svou procesní kvalitou použitelný před soudem. V ČR nezáleží, zda již bylo zahájeno trestní stíhání osoby, ale nutností je zahájení trestního řízení (§ 39 ZMJS), což dokladuje formálně provedený úkon a tím je Záznam o zahájení úkonů trestního řízení dle § 158 odst. 3 tr. řádu.

Název "Právní pomoc" naznačuje, že požadovaná pomoc má charakter právního významu, tedy žádost o provedení určitého postupu v právem vymezených mantinelech, podle existující právní normy procesního charakteru. V podstatě může jít o důkazy opatřující úkony, kterými mohou být např. domovní a osobní prohlídka, výslech svědka nebo osoby s jiným právním postavením v trestním řízení, vydání a odnětí věci aj.

Jestliže hovoříme o mezinárodní justiční spolupráci, pak tato spolupráce probíhá mezi justičními orgány daných států. „Česká republika, pokud ratifikovala mezinárodní smlouvy týkající se tohoto druhu mezinárodní justiční spolupráce v trestním řízení, učinila vždy prohlášení o justičních orgánech, mezi které kromě soudů zařadila i státní zastupitelství.”¹⁴⁴ V trestním řízení, v úseku před zahájením trestního stíhání, to bude státní zástupce, kdo vypracuje žádost o právní pomoc. Ovšem počáteční iniciativa může vzejít i od policejního orgánu, který úkony trestního řízení provádí. Ten pak podá dozorovému státnímu zástupci návrh na podání žádosti o právní pomoc.

Právní pomoc je nutno, s ohledem na odlišnost v postupu této mezinárodní spolupráce, rozdělit do dvou hlavních skupin, když určujícím klíčem skupinové příslušnosti je spolupráce v rámci EU a mimo ní. Pokud jde o justiční spolupráci s justičními orgány mimo EU, pak ji lze uskutečnit buď na základě mezinárodních smluv o justiční spolupráci s cizím státem, nebo i bez smluvního podkladu. V rámci spolupráce mezi justičními orgány států EU, je klíčovým právním nástrojem Evropský vyšetřovací příkaz (dále jen EVP), který byl zřízen na základě Směrnice

¹⁴⁴ FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 883. ISBN 978-80-7598-306-0.

Evropského parlamentu a Rady 2011/99/EU ze dne 13. prosince 2011 o evropském vyšetřovacím příkazu (dále jen směrnice o EVP).

Žádost o právní pomoc směřující do státu mimo EU, resp. do státu, který není vázán EVP, v přípravném řízení předkládá dozorový státní zástupce ústřednímu orgánu, který je dle § 40 odst. 1 ZMJS určen pro právní styk s cizinou v rámci soustavy státních zastupitelství. Tímto ústředím je NSZ, v jehož organizační struktuře zaujímá své místo Mezinárodní odbor, který vede agendu mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech. Dozorový státní zástupce tedy v rámci vyžádání právní pomoci obvykle nevede přímý styk se zahraničním justičním orgánem, když je do věci ze zákona zainteresováno NSZ jako zprostředkovatel, a proto jde o styk zprostředkovaný. Úkolem Mezinárodního odboru NSZ je přezkoumat zákonné podmínky žádosti, její náležitosti a důvody o právní pomoc. Výsledkem přezkumu je buď vrácení žádosti dožadujícímu státnímu zástupci s uvedením důvodů nevyhovění, nebo odeslání žádosti do ciziny příslušnému justičnímu orgánu k vyřízení. Přímý styk ZMJS připouští pouze v případě existence aktivní mezinárodní smlouvy pro přímý styk justičních orgánů (§ 41 odst. 3 ZMJS).

Z hlediska zájmu na určité kvalitě provedení požadovaného úkonu v cizině, je státní zástupce oprávněn požádat o přímou účast českého policejního orgánu při jeho provádění. To má význam taktický i psychologický. Taktický význam spočívá především v důkladné znalosti všech dostupných okolností prověřované trestné činnosti, což umožňuje pružně reagovat na nově zjištěné skutečnosti. Psychologický význam lze spatřovat v samotné přítomnosti českého policisty při provádění úkonu trestního řízení v cizině, která může působit pozitivně na činnost a přístup orgánu, který úkon provádí, protože tento na věci není nijak zainteresován a výsledek, resp. přínos úkonu do trestního řízení v ČR ho nijak netíží.

Cizí orgán, který žádost o právní pomoc vyřizuje, bude obvykle postupovat podle procesních postupů upravených místní legislativou. Ta však může být v určitých ohledech odlišná od té naší, a proto může být součástí žádosti i požadavek, aby bylo při právní pomoci použito ustanovení právního řádu ČR, přičemž rozsah je limitován možnostmi tamní legislativy (§42 odst. 1 ZMJS). Jestliže by takový postup právní řád cizí země neumožňoval, pak nezbyde, než

úkon provést výhradně podle procesní normy tohoto státu. To však neznamená nepřijatelnost použití takto provedeného důkazu v trestním řízení vedeném v ČR. Naopak, i takový důkaz lze v ČR použít (§ 42 odst. 2 ZMJS).

Obdobná pravidla platí i pro přijetí žádosti o právní pomoc, která směřuje z mimo unijního státu do ČR, přičemž orgánem příslušným k vyřízení žádosti je krajské státní zastupitelství, v jehož obvodu má být dožadovaný úkon proveden. Příslušný krajský státní zástupce pak pověří konkrétní policejní orgán k provedení dožadovaného úkonu. Právní pomocí může být provedeno doručení písemnosti, a pokud se jedná jen o tento úkon, pak je příslušný k přijetí takové žádosti okresní státní zastupitelství, v jehož obvodu se zdržuje osoba, která je adresátem písemnosti.

Pokud jde o justiční spolupráci bez smluvního podkladu, platí pravidlo záruky vzájemnosti (§ 4 ZMJS). Podstatou je existence ujištění dožadujícího státu, že v případě budoucí žádosti o justiční spolupráci ČR, bude ze strany tohoto státu postupováno obdobně, tedy s kladným postojem k vyřízení žádosti.

Smluvní podklady pro mezinárodní justiční spolupráci tvoří převážně mnohostranné mezinárodní smlouvy, které mohou mít působnost např. v rámci Rady Evropy¹⁴⁵ nebo OSN.¹⁴⁶

Nástrojem právní pomoci v EU, jehož cílem je rozvíjet prostor svobody, bezpečnosti a práva, je EVP, jehož parametry byly přijaty uvedenou směrnicí Evropského parlamentu a Rady v roce 2014. Jde o významný krok posilující právní možnosti k přeshraničnímu opatření důkazů v trestním řízení. Tato směrnice zároveň nahradila¹⁴⁷ tehdejší právní nástroje přeshraniční justiční spolupráce mezi členskými státy EU, zejm. rámcová rozhodnutí Rady o výkonu příkazu

¹⁴⁵ např. Sdělení 550/1992 Sb., *Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Evropské úmluvy o vzájemné pomoci ve věcech trestních*. [on-line]. [cit.15.5.2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-550>.

¹⁴⁶ např. Úmluva Organizace spojených národů proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami, přijatá ve Vídni dne 19. prosince 1988. [on-line]. [cit.15.5.2022]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/04/nedovoleny-obchod-s-mamnymi-latkami.pdf>.

¹⁴⁷ čl. 34 odst. 2 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/41/EU ze dne 3. dubna 2014 o evropském vyšetřovacím příkazu v trestních věcech. [on-line]. [cit.15.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-Online.cz/bo/documentview.seam?documentId=mv2tgxzsgaytcx3mgaydsoi&GroupIndex=1&rowIndex=0>.

k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v Evropské unii¹⁴⁸ a o evropském důkazním příkazu k zajištění předmětů, listin a údajů pro účely řízení v trestních věcech.¹⁴⁹

EVP byl do ZMJS implementován zák. č. 178/2018 Sb. s účinností od 16.8.2018 a obsahově byl zařazen do hlavy XI (§ 357 - § 395).

EVP lze uplatnit pouze za účelem získání důkazu v trestním řízení, což je spojeno s konkrétními procesními postupy, vyjma postupů v rámci společného vyšetřovacího týmu, které se řídí právními předpisy státu, kde je tým zrovna nasazen a kde úkony trestního řízení provádí.¹⁵⁰ Zároveň jde o nástroj, který lze uplatnit k získání již existujícího důkazu, který byl proveden v jiném členském státu bez ohledu na trestní řízení v ČR a rovněž na zajištění věci k důkazním účelům. EVP tedy nelze uplatnit k samostatnému doručování písemností (na rozdíl od obecné právní pomoci), k zajištění majetku pro jiné než důkazní účely a jelikož jde o justiční spolupráci, tak ani v rámci jakékoli policejní spolupráce. V rámci zajištění základního práva na obhajobu v trestním řízení může o vydání EVP požádat i osoba podezřelá ze spáchání trestného činu, tím spíše obviněná. Její žádost však musí směřovat vydávajícímu orgánu, kterým je v ČR orgán justiční.

K vydání EVP v ČR je v přípravném řízení příslušný dozorový státní zástupce a to z podnětu policejního orgánu nebo i z vlastního rozhodnutí. Oproti právní pomoci směřující do státu mimo EU, zasílá státní zástupce EVP přímo konkrétnímu justičnímu orgánu protistrany, bez nutnosti zapojení ústředního orgánu NSZ. Tím je spolupráce zjednodušena a značně urychlena, když vypadává kontrolní a zprostředkovací mezičlánek. Pro usnadnění navázání přímého styku s justičním orgánem protistrany, resp. k určení příslušného justičního orgánu k přijetí EVP, mohou státní zástupci využít Evropskou justiční síť (dále jen EJS).

¹⁴⁸ Rámcové rozhodnutí Rady 2003/577/SVV ze dne 22. července 2003 o výkonu příkazů k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v Evropské unii. [on-line]. [cit. 15.5.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A32003F0577>.

¹⁴⁹ Rámcové rozhodnutí Rady 2008/978/SVV ze dne 18. prosince 2008 o evropském důkazním příkazu k zajištění předmětů, listin a údajů pro účely řízení v trestních věcech. [on-line]. [cit. 15.5.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=celex:32008F0978>.

¹⁵⁰ Čl. 1 odst. 3 Rámcového rozhodnutí Rady ze dne 13. června 2002 o společných vyšetřovacích týmech (2002/465/SVV). [on-line]. [cit. 15.5.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A32002F0465>.

„EJS je síť kontaktních míst pro usnadnění spolupráce a pro zřízení přímých kontaktů mezi justičními orgány v členských státech EU.“¹⁵¹

Směrnice o EVP sjednocuje formální náležitosti příkazu, když její Přílohou A je zaveden jednotný formulář s potřebnými náležitostmi, což garantuje zejm. srozumitelnost a přehlednost žádosti pro obě strany spolupráce. Krom obecných náležitostí, jako jsou údaje o vydávajícím a vykonávajícím státu, časové naléhavosti provedení úkonu, údajů o dotčených osobách, právní kvalifikace trestného činu a důvodů vydání EVP, jsou důležité skutečnosti, týkající se samotného úkonu, který má být proveden, včetně dalších dodatečných požadavků na jeho provedení. V tomto ohledu je kladen důraz na popis požadovaného úkonu, včetně právních náležitostí, přesný způsob jeho provedení a důkazů, které mají být tímto úkonem získány. Vykonávající orgán postupuje podle formálních náležitostí a postupů výslovně tak, jak je požaduje vydávající orgán, ledaže by byly v rozporu se základními zásadami procesního postupu vykonávajícího státu.

K přijetí EVP je v ČR příslušné krajské státní zastupitelství, v jehož obvodu má být požadovaný procesní úkon proveden. Státní zástupce má informační povinnost vůči vydávajícímu orgánu, která spočívá v potvrzení přijetí EVP bez zbytečného odkladu, nejpozději však do 7 dnů od jeho doručení. Směrnice o EVP pro tento účel vydala příslušný formulář, který je její Přílohou B.

Stejně jako u právní pomoci může vyžadující orgán požádat o přítomnost svých zástupců při provádění úkonu, jejichž účast je vnímána jako pomoc k úspěšnému provedení tohoto úkonu. Pokud tomu nebrání národní bezpečnostní zájmy vykonávajícího státu nebo přítomnost cizích orgánů není v rozporu s jejich základními právními zásadami, pak vykonávající orgán takové žádosti vyhová. Směrnice o EVP v čl. 9 odst. 5 stanoví obecné podmínky právního postavení orgánu vydávajícího státu na území státu vykonávajícího, přičemž zakotvuje základní pravidlo o dominanci a nepřekročitelnosti práva vykonávajícího státu. Dále stanoví, že cizí orgán nemá žádné pravomoci v oblasti vymáhání práva na území vykonávajícího státu, pokud není právem vykonávajícího státu stanoveno jinak. K tomu ZMJS v § 368, ve větě druhé, blíže konkretizuje, že zástupci orgánu vydávajícího státu zde nemohou provádět úkony trestního řízení.

¹⁵¹ *Soudní spolupráce v trestních věcech*. [on-line]. [cit. 15.5.2022]. Dostupné z: https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/EJN_DynamicPage/CS.

EVP je vázán lhůtami pro uznání, tedy posouzení, zda jsou splněny podmínky pro jeho provedení a rovněž pro samotné vykonání požadovaných úkonů. Je zřejmé, že vykonávající orgán musí postupovat aktivně a v co nejkratší možné lhůtě. Lhůta pro uznání EVP činí nejdéle 30 dnů od jeho obdržení orgánem vykonávajícího státu a lhůta pro provedení důkazu činí nejdéle 90 dnů od uznání EVP, přičemž obě lhůty jsou pořádkové.

Stanovení jasných parametrů pro postupy vydávajícího a vykonávajícího orgánu, zejm. vymezení účelu EVP, sjednocení administrativních náležitostí příkazu do formulářů v přílohách směrnice o EVP, ohraničení lhůt pro informační povinnost, uznání a provedení úkonů, přineslo srozumitelný a předvídatelný řád do justiční spolupráce mezi členskými státy EU. Oproti obecné právní pomoci došlo ke změně terminologie, když pojmy dožadující a dožadovaný stát byly nahrazeny pojmy vydávající a vykonávající stát. Vydávající stát tedy nežadá o právní pomoc, ale vydává rozhodnutí, kterým je příkaz k provedení konkrétních úkonů. Pokud jde o pojem příkaz, pak jde o pojem spíše donucovacího významu, když jeho obsah odráží čl. 9 odst.1 směrnice o EVP, který stanoví:

„Vykonávající orgán uzná bez dalších formalit evropský vyšetřovací příkaz předaný v souladu s touto směrnicí a zajistí jeho výkon způsobem a za stejných podmínek, jako by daný vyšetřovací úkon byl nařízen orgánem vykonávajícího státu, ledaže se tento orgán rozhodne uplatnit některý z důvodů odmítnutí uznání nebo výkonu nebo některý z důvodů odkladu stanovených v této směrnici.“

Vykonávající stát má tedy povinnost EVP ve stanovených lhůtách uznat a vykonat. Pouze ve stanovených důvodech pro nevykonání EVP lze postupovat proti této povinnosti. ZMJS upravuje tři formy nevykonání EVP, kterými jsou vrácení EVP (§ 361 ZMJS), překážky výkonu EVP (§ 362 ZMJS) a odmítnutí výkonu EPV (§ 365 ZMJS).¹⁵²

Pro shromažďování důkazů v trestním řízení se stávají nezbytnými takové úkony, které zahrnují dokumentaci v reálném čase, za současného překračování státní hranice mezi sousedními státy. Jde zejm. o sledování osob a věcí a sledování zásilky, které navzdory územnímu vymezení státní hranice dané země překračují z výsoštného území jednoho státu na výsoštné území státu

¹⁵² FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s.889. ISBN978-80-7598-306-0.

sousedícího. Dle § 387 ZMJS lze vydat EVP i za účelem této operativní činnosti, která má primárně probíhat na území druhého státu a v případě sledování osob, věcí i zásilky, včetně možného překračování státní hranice.

Jde o přímou spolupráci mezi policejními orgány, ovšem v rámci justiční spolupráce, kdy sledování osoby, věci nebo zásilky, je okamžikem překročení státní hranice převzato orgánem sousedního státu, který dále pokračuje ve sledování na svém území tak, aby nedošlo ke ztrátě kontroly nad zájmovou osobou, věcí nebo zásilkou a zmaření úkonu.

Jde o velmi úzkou spolupráci, jejíž technické parametry jsou přesněji specifikovány ve dvoustranných mezinárodních smlouvách. Pro názornost se vracím k policejní a justiční spolupráci mezi ČR a SRN, kdy obě země spolu uzavřely dvoustrannou mezinárodní smlouvu *O dodatcích k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních*,¹⁵³ kde v kapitole II *Zvláštní metody vyšetřování a styk policejních orgánů při právní pomoci (čl. 17-23)*, byla ujednána podrobná pravidla pro provádění konkrétních přeshraničních úkonů. Tato smlouva rovněž přesně adresně určuje jednotlivé justiční a policejní orgány obou států, které jsou do provádění přeshraničních úkonů přímo zapojeny, které konkrétní orgány mají být vyrozuměny apod., což přeshraniční spolupráci ve věcech trestních značně urychluje.

Mezinárodní justiční spolupráce v rámci EVP byla takřikajíc povýšena na úroveň národní spolupráce mezi justičními orgány a právě tato skutečnost, podle mého názoru, naplňuje požadovaný cíl EU zachovat a rozvíjet prostor svobody, bezpečnosti a práva.¹⁵⁴

¹⁵³ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 68/2002 Sb. m.s. o podepsání smlouvy mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo *o dodatcích k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních z 20. dubna 1959 a usnadnění jejího používání*. [on-line]. [23.6..2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrg2427Giydams7gy4c2na&groupIndex=1&rowIndex=0>.

¹⁵⁴ Bod 1 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/99/EU ze dne 13. prosince 2011 o *evropském vyšetřovacím příkazu*. [on-line], [25.3.2022], Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/leGal-content/CS/ALL/?uri=celex:32014L0041>.

3 Způsoby odložení a jiné vyřízení věci

Odložení nebo jiné vyřízení věci lze ze zákonných důvodů realizovat v zásadě po skončení prověřování, které je vázáno lhůtami. Lhůty jsou odstupňovány podle věcné příslušnosti samosoudce (§ 314a odst. 1 tr. řádu), pokud nekoná zkrácené přípravné řízení a tato je omezena dobou do dvou měsíců, dále podle věcné příslušnosti okresního soudu (§ 16 tr. řádu), která je omezena dobou tří měsíců a v neposlední řadě lhůtou do šesti měsíců, pokud jde o trestný čin spadající do věcné příslušnosti krajského soudu, který koná řízení v prvním stupni (§ 17 tr. řádu). Začátek lhůty prověřování je počítán od přijetí oznámení, které nasvědčuje tomu, že byl spáchán trestný čin, tedy ode dne osobně učiněného oznámení policejnímu orgánu nebo přímo státnímu zástupci, příp. od doručení písemného, či elektronickou formou učiněného oznámení. Jestliže oznámení nebylo učiněno a jde o poznatek policejního orgánu, pak lhůta prověřování začíná plynout ode dne zahájení úkonů trestního řízení.

Přestože tr. řád *expressis verbis* vyjadřuje povinnost policejního orgánu prověřování v daných lhůtách provést, tedy skončit, jde o lhůty pořádkové a lze je prodloužit a to i opakovaně. Jestliže policejní orgán prověřování neskončí v dané lhůtě, má povinnost státnímu zástupci písemně zdůvodnit své postupy a okolnosti, které vedly k nedodržení lhůty prověřování a zároveň konkretizovat úkony, které je potřeba ještě provést. Nezbytná je také doba, kterou policejní orgán požaduje na provedení zbývajících úkonů. Státní zástupce však není vázán návrhem policejního orgánu a pokynem může výčet úkonů sám doplnit či zredukovat a to včetně stanovení lhůty potřebné k dokončení prověřování.

3.1. Odložení věci

Je-li prověřování skončeno a nejsou splněny podmínky pro zahájení trestního stíhání, policejní orgán nebo státní zástupce věc odloží, pokud nejsou důvody vyřídit věc jinak. Odložení věci lze podle kritéria určení rozdělit na dvě skupiny a to obligatorní a fakultativní.

Obligatorní odložení věci nastává, jestliže výsledkem ukončeného prověřování je skutečnost, že ve věci nejde o podezření z trestného činu a zároveň

daný skutek nelze posoudit ani jako přešupek, kázeňský přešupek, či kárné provinění (§ 159a odst. 1 tr. řádu).

Dalším důvodem obligatorního odložení věci je nepřípustnost trestního stíhání (§ 159a odst. 2 tr. řádu). Důvody nepřípustnosti trestního stíhání jsou taxativně vymezeny v ust. § 11 tr. řádu. Existuje-li ve věci některý z těchto důvodů, pak tvoří překážku v trestním stíhání a musí dojít k odložení věci. Pokud již bylo trestní stíhání zahájeno, pak musí být zastaveno. Nepřípustnost trestního stíhání však neznamena, že policejní orgán nebude danou věc prověřovat. Naopak je nezbytné prověřit, zda se skutek stal, zda tento skutek je trestným činem, příp. činem jinak trestným a zda jej spáchala konkrétní osoba. Teprve pak je možné posoudit, zda některý z důvodů nepřípustnosti trestního stíhání byl naplněn.

Stejně obligatorně bude policejní orgán postupovat, nastanou-li důvody uvedené v § 159a odst. 5 tr. řádu. Provedeným prověřováním se nepodařilo zjistit skutečnosti, které opravňují zahájit trestní stíhání a to je důvod k odložení věci. Jinými slovy existuje skutek, který je trestným činem, ale nepodařilo se prokázat, že jej spáchala konkrétní osoba a jde tedy o tzv. neznámého pachatele. Nebo má policejní orgán osobu, kterou sice podezírání ze spáchání tohoto činu, ale stále nemá dost pevný závěr, na základě kterého by mohl postupem dle § 160 odst. 1 tr. řádu zahájit trestní stíhání. Podmínkou tohoto postupu je skutečnost, že ze strany policejního orgánu bylo vyvinuto maximální úsilí k získání potřebných důkazů a byly vyčerpány všechny dostupné možnosti, jak důkazy opatřit. Odložení věci dle § 159a odst. 5 tr. řádu nepřináší žádné "zmrazení" případu, ve kterém by nebylo možno v pozdější době, kdy se naskytnou možnosti, shromažďovat další usvědčující důkazy. Zároveň to však neznamena, že takové odložení věci zároveň přináší přerušení běhu promlčecí doby. Jestliže se v pozdější době podaří opatřit důkaz, kterým lze posunout trestní řízení do úseku vyšetřování, pak policejní orgán bez dalšího zahájí trestní stíhání a teprve tímto úkonem dochází k přerušení běhu promlčecí doby, která daným okamžikem začíná plynout od začátku.

Další důvody pro odložení věci jsou fakultativní a jde o důvody neúčelnosti trestního stíhání, které jsou vymezené v § 172 odst. 2 písm. a), písm. b), písm. c) tr. řádu, když v odložení věci je postupováno dle § 159a odst. 3 a odst. 4 tr. řádu.

Prvním fakultativním důvodem mohou být skutečnosti, které se týkají trestního stíhání téhož pachatele v jiné trestní věci, ve které mu hrozí významnější

trest a případné stíhání současně prověřované věci by nevedlo k naplnění účelu trestního stíhání.

„Hodnotit však nestačí jen maximální výši a druh trestu, který je uveden u jednotlivých tr. činů ve zvláštní části tr. zákoníku. Příčilo by se účelu trestního řádu i trestního řízení (§ 1 odst. 1 TrŘ), jímž je mimo jiné spravedlivé potrestání pachatelů trestných činů, jestliže by bylo zastaveno trestní stíhání obviněného z důvodu, že mu hrozí významnější trest v jiném trestním stíhání, které by nakonec skončilo např. zproštěním obviněného obžaloby nebo uložením takového trestu, vedle něhož trest, k němuž stíhání v rozhodované věci může vést, by nebyl zcela bez významu.“¹⁵⁵

OČTŘ proto musí vyhodnotit reálně hrozící tresty v obou případech a to podle kritérií pro ukládání trestu ve smyslu § 39 trestního zákoníku. K tomu však bude nutno opatřit trestní spis porovnávané věci, aby úvahy o druhu a výši v budoucnu ukládaného trestu měly svou validitu. Jestliže porovnávaná věc dosud nebyla dovedena do takového stadia, ve kterém by bylo možno reálně hodnotit parametry hrozícího trestu, nezbyde, než v prověřované věci zahájit trestní stíhání a pokračovat v trestním řízení do doby, než budou existovat hodnotící kritéria posouzení účelnosti tohoto trestního stíhání. Pak už ale nebude možné věc odložit dle § 159a odst. 3 tr. řádu, ale zastavit trestní stíhání dle § 172 odst. 2 písm. a) tr. řádu.

Na pomyslných miskách vah tedy jsou uloženy trest pro dříve spáchaný trestný čin, který již má hmatatelné kontury a trest, který by podezřelému hrozil v případě, že by byl pro prověřovaný trestný čin v budoucnu soudem potrestán.

K neúčelnosti trestního stíhání ve vztahu k již uloženému trestu, se dříve vyslovil Nejvyšší soud,¹⁵⁶ který zhodnotil, že alternativu obsaženou v § 172 odst. 2 písm. a) tr. řádu, lze aplikovat pouze u dosud nevykonaného trestu, který nebyl vykonán ani z části. Nejvyšší soud dále zdůvodňuje: *„Je totiž vyloučeno, aby význam trestu, k němuž může trestní stíhání vést, byl poměřován s trestem, který*

¹⁵⁵ Nejvyšší soud, 5 Tz 187/2001, [T 368]. *Ke splnění předpokladů pro zastavení trestního stíhání pro jeho neúčelnost.* [on-line]. [cit. 7.7.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=njptembqgjjpxixztgy4a&groupIndex=2&rowIndex=0>.

¹⁵⁶ Nejvyšší soud, 7 Tdo 1241/2017, [TR 7-8/2018 s. 190]. *K neúčelnosti trestního stíhání z hlediska dříve uloženého trestu.* [on-line]. [cit. 7.7.2022]. Dostupné z: <https://www.beckonline.cz/bo/documentview.seam?documentId=njptembrhbpxi4s7g5ptqx3tl4ytsma&groupIndex=11&rowIndex=0>.

byl uložen pro jiný trestný čin a byl již vykonán, jestliže jde o trestní stíhání vedené pro trestný čin spáchaný po vykonání dřívějšího trestu.”

Odložení věci pro neúčelnost trestního stíhání se v praxi uplatní zejm. v případech, kdy je naprosto markantní rozdíl v trestu, ke kterému může případné trestní stíhání podezřelého vést a v trestu, který ho pro jiný trestný čin podle očekávání postihne nebo mu již byl uložen. Vodítkem pro správné posouzení závažnosti trestů a jejich významů pro podezřelého, resp. obviněného, je dikce § 172 odst. 2 písm. a) tr. řádu, který explicitně požaduje naprostou bezvýznamnost hrozícího trestu, v komparaci s trestem již uloženým nebo očekávaným.

Dalším důvodem neúčelnosti trestního stíhání, tedy rovněž fakultativním, je dřívější rozhodnutí o témže skutku jiným orgánem než soudem v ČR. Může jít o orgán, který má kárnou nebo kázeňskou pravomoc, přičemž jeho rozhodnutí lze považovat za postačující a případné trestní stíhání by tudíž nebylo účelné a bylo by nadbytečné. Totéž platí v případě dřívějšího rozhodnutí soudu nebo úřadu v zahraničí, včetně mezinárodního trestního tribunálu, popřípadě obdobným mezinárodním soudním orgánem s působností v trestních věcech, přičemž není podstatné, za jakých mezinárodních smluvních podmínek byl ustanoven (§ 145 odst. 1 písm. a) ZMJS), když hodnotícím kritériem bude vždy pouze dostatečnost vydaného rozhodnutí ve vztahu k osobě pachatele posuzovaného skutku.

Výše uvedené fakultativní důvody mohou vést k odložení věci a rozhodnutí je oprávněn učinit policejní orgán nebo státní zástupce. S ohledem na složitost posouzení důvodů neúčelnosti ve smyslu § 172 odst. 2 písm. a), písm. b) tr. řádu, bude z praktického důvodu vhodné, aby policejní orgán věc předem konzultoval s dozorovým státním zástupcem.

Posledním fakultativním důvodem odložení věci je neúčelnost trestního stíhání z důvodu dosaženého účelu trestního řízení ve smyslu § 172 odst. 2 písm. c) tr. řádu. Tento postup je možný v zásadě u trestných činů méně společensky škodlivých, když v posouzení dosažení účelu trestního řízení bude nutno zkoumat význam chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsob provedení činu a jeho následky nebo okolnosti, za kterých byl čin spáchan, když tato kritéria jsou dána alternativně. Ovšem zároveň bude rozhodné posoudit chování podezřelého v době po spáchaní trestného činu a to zejm. s ohledem na

jeho snahu svými možnostmi nahradit způsobenou škodu, příp. jinak odstranit škodlivé následky svého jednání.

Rozhodnout o odložení věci z tohoto důvodu neúčelnosti trestního stíhání je oprávněn výhradně státní zástupce, který na základě uvedených kritérií může shledat, že není ve veřejném zájmu vést trestní stíhání. Věc je pak odložena s tím, že prověřováním bylo prokázáno spáchání trestného činu konkrétní osobou.

Odložení věci dle § 159a odst. 1 až 5 tr. řádu má formu usnesení, proti kterému je vždy přípustný opravný prostředek, jímž je stížnost. Přípustnost stížnosti se řídí obecnými pravidly dle § 141 tr. řádu a tudíž platí, že stížností lze napadnout každé usnesení policejního orgánu a usnesení státního zástupce jen v případě, že to tr. řád výslovně připouští a pokud jde o rozhodnutí v prvním stupni. Tr. řád v § 159a odst. 6 připouští stížnost proti každému usnesení o odložení věci.

Vydané usnesení musí být obligatorně doručeno poškozenému, pokud je znám, aby mohl mít možnost uplatnit práva poškozeného. V tomto ohledu je nutno považovat za nositele práv poškozeného i takovou osobu, která se sama za poškozeného považuje s tím, že jí práva ve smyslu § 43 odst. 1 tr. řádu náleží. Tyto skutečnosti vyjdou najevo zejm. v okamžiku, kdy policejní orgán před podáním vysvětlení osobu poučuje o jejich právech a povinnostech a osoba se následně vyjádří v tom smyslu, že jednáním osoby podezřelé jí byla způsobena určitá škoda, kterou pociťuje jako škodu či újmu vlastní, byť tomu tak z materiálního pohledu není. Poškozený, kterému bylo doručeno usnesení o odložení věci, má jako jediný právo stížnosti, která má odkladný účinek. Právo na doručení usnesení včetně právo stížnosti náleží též zákonnému zástupci, opatrovníku a zmocněnci, kteří za poškozeného v dané věci vykonávají jeho práva.

Další osobou, které je nutno toto usnesení doručit je státní zástupce vykonávající dozor nad zachováním zákonnosti v trestním řízení, což tr. řád podmiňuje lhůtou do 48 hodin od vydání usnesení. To neplatí v případě odložení věci dle § 159a odst. 4 tr. řádu, neboť uvedené odložení věci náleží výhradně státnímu zástupci.

Pokud jde o osobu podezřelou ze spáchání prověřovaného trestného činu, opět myšleno v materiálním smyslu, je třeba doručit opis usnesení i takové osobě, neboť se ho vydané rozhodnutí přímo dotýká (obecný princip oznámení usnesení

dle § 137 odst. 1 tr. řádu). Z logiky věci vyplývá, že to přichází do úvahy jen v případě odložení věci podle § 159a odst. 2 až 4 tr. řádu, ovšem právo opravného prostředku mu nepřísluší.

Jestliže trestní řízení bylo zahájeno z podnětu oznamovatele, který však není zároveň poškozeným, pak se o odložení věci pouze vyrozumí, pokud se dříve po poučení učiněném dle § 158 odst. 2 tr. řádu výslovně vyjádřil, že chce být vyrozuměn o učiněných opatřeních. Oznamovateli se tedy usnesení nedoručuje, a tudíž mu nenáleží ani právo opravného prostředku.

3.2 Jiné vyřízení věci

Jestliže provedeným prověřováním bylo zjištěno, že v dané věci sice nejde o trestný čin, ale skutek by mohl být projednán jako přestupek nebo kázeňský přestupek, či kárné provinění, pak nelze věc skončit odložením. Policejní orgán nebo státní zástupce na jedné straně shledá důvody k ukončení věci, ale na druhé straně vyhodnotí, že by ve věci mohla být dána odpovědnost pro jiné protiprávní jednání, než je trestný čin, přičemž k jejímu projednání není věcně příslušný. Proto je na místě věc postupem dle § 159a odst. 1 písm. a) nebo b) tr. řádu odevzdat věcně a místně příslušnému orgánu k projednání.

Odevzdání věci má formu opatření, nikoli rozhodnutí a proto nelze takové opatření napadnout opravným prostředkem. Vzhledem k tomu, že tímto postupem žádné osobě nevznikají žádná práva ani povinnosti, opis opatření se nedoručuje osobě podezřelé ani poškozené. Stále však platí výše uvedená povinnost policejního orgánu vyrozumět oznamovatele o učiněném opatření, pokud o to výslovně požádal.

3.3 Rozhodnutí o nestíhání podezřelého

Trestní řízení ve stadiu před zahájením trestního stíhání může být ve prospěch podezřelého ukončeno rozhodnutím státního zástupce o jeho nestíhání dle § 159d tr. řádu. Tento institut se přímo váže k zvláštnímu ustanovení o dočasném odložení trestního stíhání dle § 159c tr. řádu.

Podstatou je činnost podezřelého, který se měl dopustit některého z trestných činů taxativně vymezených v § 159c odst. 1 tr. řádu a to v souvislosti

s korupčním jednáním, když poskytl nebo slíbil úplatek, majetkový nebo jiný prospěch jen proto, že byl o to požádán. Důležitou podmínkou je jeho vlastní následné uvědomění si protiprávního jednání a oznámení těchto skutečností státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu a to bez zbytečného odkladu, zcela dobrovolně a ještě k tomu se zaváže, že v přípravném řízení, i později v řízení před soudem, podá pravdivou a úplnou výpověď o všech skutečnostech, které se vážou k osobě, která o úplatek nebo majetkový či jiný prospěch požádala.

Smyslem tohoto postupu je motivovat podezřelého z korupčního jednání ke spolupráci s OČTŘ, výměnou za jeho beztrestnost, tedy nestíhání pro trestný čin. Protiprávní jednání korupčního charakteru se obvykle vyznačuje vysokou latencí, kdy žádná ze stran, podplácející ani podplácená, obvykle nemá žádný důvod trestnou činnost oznamovat ani na objasnění věci jakkoli spolupracovat. OČTŘ se tak při prověřování, resp. vyšetřování dostávají do důkazní nouze. Rozhodnutí o nestíhání podezřelého je proto potřebným právním nástrojem k potírání korupčního jednání, který patří do vyspělé demokratické právní kultury.

Aby mohl státní zástupce rozhodnout o nestíhání tzv. "spolupracujícího" podezřelého, který úplatek slíbil nebo poskytl, musí být v trestním řízení učiněn, v jistém smyslu, pozdržující procesní krok, aby policejní orgán nebyl nucen zahájit trestní stíhání této osoby, k čemuž je jinak povinen, pokud nastanou důvody uvedené v § 160 odst. 1 tr. řádu. Tím krokem je dočasné odložení trestního stíhání dle § 159c tr. řádu, o kterém má právo rozhodnout policejní orgán bez toho, aby předem žádal o souhlas státního zástupce, neboť je předpoklad nutnosti rozhodnout rychle. Rozhodnutí má formu usnesení.

Institut dočasného odložení trestního stíhání s následným rozhodnutím o nestíhání podezřelého má jednu výjimku, kdy je nelze aplikovat a tím je skutečnost, že osobou, která úplatek vyžadovala, je zahraniční úřední osoba (§ 159c odst. 2 tr. řádu). „*Tento požadavek vyplývá z mezinárodních závazků ČR (zejména jde o Trestněprávní úmluvu o korupci, vyhlášenou pod č. 43/2009 Sb. m. s. a Úmluvou o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů*

v mezinárodních podnikatelských transakcích vyhlášenou pod č. 25/2000 Sb. m. s.).¹⁵⁷

Dočasné odložení trestního stíhání bude trvat do doby, než bude pravomocně ukončeno trestní stíhání obviněného, který úplatek žádal, včetně vyčerpání řádných i mimořádných opravných prostředků, které má obviněný k dispozici, což zahrnuje i marné uplynutí lhůt k jejich podání. Stejně tak musí být respektována lhůta k podání, příp. doba do rozhodnutí o ústavní stížnosti a v neposlední řadě i pravomocné odložení nebo jiné vyřízení věci, nelze-li ze zákonných důvodů zahájit trestní stíhání dotyčné osoby (§159d odst. 2 tr. řádu). Teprve potom může výhradně státní zástupce rozhodnout usnesením o nestíhání podezřelého. Předmětné pravomocné rozhodnutí státního zástupce podléhá přezkumu NSZ.

Jestliže podezřelý, v jehož prospěch bylo vydáno rozhodnutí o dočasném odložení trestního stíhání, nesplní učiněné závazky o podání úplné a pravdivé výpovědi o trestném činu, vydá státní zástupce rozhodnutí, že podezřelý nesplnil dohodnuté podmínky. Po nabytí právní moci rozhodnutí zahájí policejní orgán trestní stíhání a to neprodleně.

3.4 Předání trestního řízení do cizího státu

Předání trestního řízení do cizího státu je postup, který je možný uplatnit i před zahájením trestního stíhání a v podstatě jde rovněž o vyřízení věci. Procesní postupy dané problematiky jsou vymezeny v Hlavě III. ZMJS.

Základní podmínkou pro předání trestního řízení do ciziny je oboustranná trestnost daného skutku. Z pohledu účelnosti je potřeba vyhodnotit, zda předáním trestního řízení jinému státu bude dosaženo účelu trestního řízení lépe, než kdyby bylo vedeno v ČR. K tomu je nutno vzít v úvahu zejm. zda se osoba podezřelá nachází na území cizího státu a jaké jsou možnosti dosažení jejího vydání do ČR. Z hlediska důkazního je potřeba brát v úvahu i fyzickou přítomnost svědků, stejně tak i pozici poškozeného, kterému by neměla být tímto postupem ztížena nebo

¹⁵⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 163/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. [on-line]. [cit. 18.7.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqge3f6mjwgnpwi6q&groupIndex=1&rowIndex=0>.

odňata možnost domoci se svých práv. Proto půjde hlavně o takové případy, kdy osoba podezřelá, včetně případných svědků, je příslušníkem daného státu nebo se tam zdržuje.

Předání trestního řízení do cizího státu je možné až po nashromáždění potřebných důkazů, což je v okamžiku, kdy trestní řízení je min. ve stadiu před zahájením trestního stíhání postupem dle § 160 odst. 1 tr. řádu. Předání je možné na základě žádosti, kterou státní zástupce podává ústřednímu orgánu, jímž je NSZ. Ústřední orgán žádost posoudí z hlediska splnění podmínek pro předání trestního řízení a formálních náležitostí plynoucích ze ZMJS, příp. mezinárodních smluv, ale i z hlediska ustálených zvyklostí spolupráce mezi justičními orgány obou států. Jsou-li splněny všechny požadavky, ústřední orgán zašle žádost o převzetí trestního řízení příslušnému justičnímu orgánu druhého státu a to i se spisovým materiálem, příp. věcnými důkazy, pokud je to technicky možné. V opačném případě se připojí seznam a popis důkazů, včetně jejich označení a vztahu k trestnímu řízení.

Jde o postup, který je z hlediska hospodárnosti a účelnosti trestního řízení velice efektivní a zároveň přináší významnější trestně právní a společenské dopady na pachatele trestného činu, které mohou lépe přispět k jeho nápravě.

Závěr

Trestní řízení je vedeno procesními postupy, které vychází ze základní procesní normy, kterou je tr. řád. Tato norma pochází z roku 1961, a i když byla po celou svou životnost mnohokrát novelizována, zejm. v reakcích na aktuální vývoj a potřeby trestního řízení, bylo několikrát voláno po její rekonstrukci a to jak z řad justičních orgánů, tak i ČAK a dalších. Vláda ČR v roce 2008 představila věcný záměr nového tr. řádu, který by měl zcela nahradit ten stávající. Tento záměr byl opakovaně měněn a doplňován, ale do současné doby nebyla odborné veřejnosti předložena konečná verze v paragrafovém znění a to se píše rok 2022. Otázkou tedy zůstává, jak urgentní je rekonstrukce této procesní normy, byť nikterak nezpochybňuji složitost a náročnost rekonstrukčního procesu. Budeme-li vycházet z aktuálního stavu ke dni 1.9.2022, který prezentuje portál JUSTICE.CZ,¹⁵⁸ tak se na novém tr. řádu usilovně pracuje, přičemž velká Komise pro nový trestní řád zveřejnila některé části nového znění.

Zveřejněná část s názvem "přípravné řízení" už reaguje na zásadní požadavky, které se přímo dotýkají zejm. neodkladných a neopakovatelných úkonů a to s ohledem na zajištění práva na obhajobu, resp. na spravedlivý proces. V této problematice sledávám největší slabinu, kterou současný tr. řád nese v získávání stěžejních důkazů ještě před zahájením trestního stíhání.

Současná podoba podmínek provedení neodkladného a neopakovatelného úkonu neumožňuje osobě podezřelé prostřednictvím svého zástupce účast na tomto úkonu a tudíž není autorita, která by už v tomto okamžiku zastávala funkci protistrany OČTŘ. Této problematice se už v minulosti podrobně věnoval např. prof. Fryšták,¹⁵⁹ který klade důraz na posílení důkazní hodnoty neodkladného či neopakovatelného úkonu, když navrhuje pevnější a širší roli soudce, jež se úkonu ze zákonných důvodů účastní. De lege ferenda by měl přítomný soudce plnit nejen roli garanta zákonnosti provedení daného úkonu, ale zároveň i fakticky nahradit nepřítomnost obhájce tím, že by měl krom práva formálně procesních

¹⁵⁸ *Rekonstrukce trestního práva procesního*. [on-line]. [18.4.2022]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekonstrukce-trestniho-prava-procesniho>.

¹⁵⁹ FRYŠTÁK, Marek. *Zahájení přípravného řízení provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů*, [Trestněprávní revue 5/2013, s. 109]. [on-line]. [24.4.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=NrptemBrngpxi4s7Gvpxgxzrga4q&GroupIndex=4&rowIndex=0>

zásahů také možnost věcné aktivity, tedy klást dotyčnému otázky i v zájmu podezřelého. Tím pádem by se nemusel po zahájení trestního stíhání úkon opakovat za účasti obhájce.

Zmíněná podoba poslední verze tr. řádu jde v posílení důkazní hodnoty neodkladného a neopakovatelného úkonu ještě dál. Návrh počítá s účastí soudce s přívlastkem “pro přípravné řízení,” kterému je ponechán formálně procesní dohled nad prováděním úkonu, ovšem nejednalo by se pouze o výslech svědka nebo rekognici de lege lata, přičemž určujícím kritériem, zda bude úkon proveden jako neodkladný nebo neopakovatelný, by mělo být posouzení státního zástupce, zda jde o úkon, jehož výsledek „*může být rozhodujícím důkazem pro posouzení viny pachatele a jedná-li se o úkon, kterého by se po zahájení trestního stíhání mohl účastnit obviněný.*”¹⁶⁰

Nejdůležitější navrhovaná změna, stran provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů, přináší posílení právní jistoty podezřelého, když nabízí státnímu zástupci možnost požádat soudce pro přípravné řízení o ustanovení advokáta a to k zajištění jeho účasti na takovém úkonu, s plným právem aktivního zastupování podezřelého. Šlo by o advokáta ustanoveného dle pořadníku soudu, aby bylo zabráněno případnému preferování jen určitých konkrétních advokátů, kteří by časem mohli upadnout do jisté nežádoucí rutiny.

Novinku de lege ferenda by měla být povinnost pořádat o průběhu neodkladného nebo neopakovatelného úkonu videozáznam, příp. zvukový záznam, nejméně však záznam zvukový. Tato úvaha vychází z praxe, která se tímto jednoduchým způsobem dokumentace již přizpůsobila, neboť má vyšší vypovídací hodnotu a podstatně doplňuje protokol.

Když porovnáím pohled de lege ferenda zmíněného prof. Fryštáka a poslední navrhovanou verzi nového pojetí neodkladných a neopakovatelných úkonů, pak se přikláním k účasti ustanoveného advokáta, neboť mám za to, že advokát bude mít větší motivaci konat ve prospěch podezřelého a zároveň by odpadly případné námitky na možnou zaujatost soudce, který by měl ze svého postavení OČTŘ aktivně vystupovat v zájmu podezřelého. V tomto pohledu se lze jen obtížně zbavit pachuti nerovného “boje” mezi OČTŘ a podezřelým.

¹⁶⁰ *Rekodifikace trestního práva procesního, Přípravné řízení.* [on-line]. [18.8.2022]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

S vývojem současné kriminality, zejm. pak sofistikovanými postupy pachatelů organizované trestné činnosti, je aktivně reagováno příslušnými orgány EU, které svou normotvorbou přispívají k zavádění účinných právních nástrojů k potírání takové kriminality. Příkladem je směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2014/42/EU ze dne 3. dubna 2014 o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v EU, kterou jsem zmínil v podkapitole o vydání a odnětí věci. Implementace této směrnice do tr. řádu přinesla OČTŘ nové možnosti a nástroje ke konfiskaci majetku a výnosů z trestné činnosti.

S členstvím ČR v EU a dalších evropských strukturách přináší větší možnosti policejní a justiční spolupráce mezi členskými státy, což se bezpochyby odráží na možnostech získání důkazů ze zahraničí, včetně zajištění účasti osob na trestním řízení v ČR. Velmi dobře funguje mezinárodní výměna informací, ať už v rámci Europolu nebo Interpolu, či na úrovni policejních sborů členských států EU prostřednictvím Společných center. V rámci zkvalitnění postupu policejních orgánů v příhraničních oblastech ČR a SRN, jsou řediteli českých a německých policejních ředitelství pořádány společné semináře, které jsou zaměřeny na aktuální potřeby spolupráce při potírání i objasňování přeshraniční kriminality a výměnu zkušeností s prováděním a dokumentací procesních úkonů, které jsou v praxi aplikovány v rámci přeshraničního objasňování trestných činů. Těchto seminářů se aktivně účastní i justiční orgány obou států, zejm. státní zástupci, se kterými jsou řešeny konkrétní procesní postupy tak, aby byly v dané zemi procesně použitelné. Za přínosné považuji, že se těchto seminářů pravidelně účastní desítky policistů z různých útvarů a to jak policistů řadových, tak i těch ve vedoucích pozicích. Osobně se takových seminářů se zájmem účastním a jako lektor Školního policejního střediska v Domažlicích zároveň spolupůsobím v rámci vzdělávání německých policistů, kteří jsou zařazováni do společných česko-německých policejních hlídek na území ČR.

Osobně shledávám tuto mezinárodní spolupráci na velmi dobré úrovni s přínosem nejen pro naplnění účelu trestního řízení, ale i pro prevenci trestné činnosti, když pachatel trestného činu si nikdy nemůže být jist, že se zbaví své trestní odpovědnosti útekem do ciziny.

Touto prací jsem chtěl představit ucelený pohled na problematiku postupu policejního orgánu v úseku před zahájením trestního stíhání a to zejm. ve světle

současné judikatury, kdy zároveň předkládám své vlastní výklady, přičemž aplikuji zejm. logický a jazykový výklad daných právních institutů. Zpracování tohoto tématu mě nesmírně obohatilo a to zejm. o pochopení směru, kterým se ubírá rozhodování vyšších soudů, zejm. Nejvyššího a Ústavního soudu ČR, jež ve svých rozhodnutích zohledňují i judikaturu ESLP. Jako bývalý vyšetřovatel Okresního úřadu vyšetřování, později SKPV Domažlice, jsem dospěl k poznání skutečných hodnot obsahu pojmu „fair“ proces, když jsem se oprostil od krátkozrakého úhlu pohledu, viděného pouze jedním směrem a to z pozice policejního orgánu.

Úplný závěr doplňuji konstatováním, že postup před zahájením trestního stíhání má svou důležitost a jeho kvalita bude vždy záležet na přístupu policejního orgánu i státního zástupce, kteří by především měli ctít a dodržovat základní zásady trestního řízení ve prospěch spravedlivého procesu.

Seznam použité literatury

monografie:

CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Linde, 2004. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 80-7201463-3.

FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0.

FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-7687-7.

GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-614-3.

HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. [on-line]. V Praze: C.H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky. [1.9.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=nnptembqhfpw64zrgu&groupIndex=0&rowIndex=0>.

KONRÁD, Zdeněk, Viktor PORADA, Jiří STRAUS a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika: kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-547-0.

KUBÍČEK, Miroslav. *Zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-389-0.

NOVOTNÁ, Jaroslava. *Právní pomoc v cizím státu v přípravném řízení trestním*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2015. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-568-8.

PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. 3., rozš. vyd. Praha: Linde, 2012. ISBN 978-80-7201-889-5.

ŠÁMAL, Pavel, a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. [on-line]. Praha: C. H. Beck, 2013. [1.9.2022]. ISBN 978-80-7400-465-0 Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?docUmentId=nnptemBrgnPwk5tlge3a&rowIndex=0>.

ŠÁMAL, Pavel, Helena VÁLKOVÁ, Alexander SOTOLÁŘ, Milana HRUŠÁKOVÁ, Milada ŠÁMALOVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, 3. vydání. [on-line]. Praha: 2011. [1.9.2022]. ISBN 978-80-7400-350-9. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/documEntview.seam?documEntId=nnptembrgfpwk232geyts&rowIndex=0>.

ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: ASPI, 1999 dotisk. ISBN 80-85963892.

VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 978-80-7400-142-0.

VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky. Komentář*. 2. vydání [on-line]. Praha : C. H. Beck, 2014, s. 306-307. [1.9.2022]. ISBN 978-80-7400-543-5. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?dOcumEntId=nnptembrgrpWe2ztgixhgys7giYdaoc7gi3tgx3qmy3te>.

Časopisecké články:

HERCZEK, Jiří. *Mediální odsouzení a presumpce nevinny*, [Trestněprávní revue 10/2016, s. 226]. [on-line]. [cit. 21.2.2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterviewdocument.seam?documentId=nrptembrgzpxi4s7geyf6427gizdm&groupIndex=0&rowIndex=0>.

FRYŠTÁK, Marek, *Zahájení přípravného řízení provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů*, [Trestněprávní revue 5/2013, s. 109]. [on-line]. [cit. 24.4.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgnpxi4s7gvpxgzrnga4q&groupIndex=0&rowIndex=0>.

PIKNA, Bohumil. Metropolitní univerzita Praha, *EUROPOL – hlavní funkční a právní aspekty, Bezpečnostní teorie a praxe* 3/2019 přehledový článek 41. [on-line]. [20.2.2022]. Dostupné z: <https://veda.polac.cz/wp-content/uploads/2020/01/EUROPOL-%E2%80%93-hlavn%C3%AD-funk%C4%8Dn%C3%AD-a-r%C3%A1vn%C3%AD-aspekty.pdf>.

Zákonná úprava a IAŘ:

Doporučení pro Rozhodnutí Rady ze dne 14.4.2021, o zmocnění k zahájení jednání o dohodě o spolupráci mezi Evropskou unií a Mezinárodní organizací kriminální policie (INTERPOL). [on-line]. [cit. 2.3.2022] Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0177&from=EN>.

Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 292/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 21/1992 Sb., o bankách a zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích. [on-line], [cit. 15.5.2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mjzhezv6mrzgjpw6q&rowIndex=0#>.

Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 265/2001 Sb., k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.2, [on-line], [cit. 15.5.2021]. Dostupné z: <https://www.beckonline.cz/bo/chapterviewdocument.seam?documentId=oz5f6mrqgayv6mrwgvpwi6q&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 321/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů. [on-line]. [cit. 1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/Chapterview-ocument.seam?documentId=oz5f6mrqga3f6mzsgfpwi6q&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a

některé další zákony. [on-line]. [cit. 1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgeyv6nbvhfpi6q&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 105/2013 Sb. *o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.* [on-line]. [cit. 1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterViewDocument.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6mjgqvpwi6q&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 163/2016 Sb., *kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.* [on-line]. [cit. 18.7.2022]. Dostupné z: <https://www.beckonline.cz/bo/chapterviewdocument.seam?documentId=oz5f6mrqge3f6mjwgnpwi6q&groupIndex=0&rowIndex=0>

Evropská úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních, české znění vyhlášeno pod č. 550/1992 Sb. [on-line]. [cit. 1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzhezf6njvgawtm&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Evropský soud pro lidská práva, věc *Forminster enterprises limited* proti České republice (*stížnost č. 38238/04*) rozsudek (ve věci samé) Štrasburk 9. října 2008. [on-line]. [1.9.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/docuMEntvlew.seam?documentId=njptembrgfpxm6lcmvzf6zltmryf6oa&groupIndex=1&rowIndex=0>

Evropský soud pro lidská práva, věc *Al-Khawaja a Tahery* proti Spojenému království, rozsudek ze dne 15. 12. 2011 č. 26766/05 a č. 22228/06, Štrasburk. [on-line]. [cit. 27.7.2022]. Dostupné z: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/b93e334Cf7328a24c12578190075954a/6130f6fb2203d1b9c1258886002a8e5e?OpenDocument&Highlight=0.

Evropský soud pro lidská práva, věc *Allenet de Ribemont* proti Francii, ze dne 10.2.1995 č. 15175/89, Štrasburk. [on-line]. [cit. 21.2.2021]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22languageisocode%22:%5B%22CZE%22%5D,%22ap>

pno%22:[%2215175/89%22],%22documentcollectionid%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-156030%22]}.

Nález Ústavního soudu č. 219/2010 Sb. znění účinné od 8. 7. 2010. [on-line]. [cit. 20.4.2022]. Dostupné z: <https://www.beckonline.cz/bo/chapterviewdocument.seam?documentId=onrf6mrqgeyf6mrrhewta&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/794 ze dne 11. května 2016 o Agentuře Evropské unie pro spolupráci v oblasti prosazování práva (Europol) a o zrušení a nahrazení rozhodnutí 2009/371/SVV, 2009/934/SVV, 2009/935/SVV, 2009/936/SVV a 2009/968/SVV. [on-line]. [cit. 20.2.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/CS/TXT/?qid=1536650249236&uri=CELEX:32016R0794>.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1862 ze dne 28. listopadu 2018 o zřízení, provozu a využívání Schengenského informačního systému (SIS) v oblasti policejní spolupráce a justiční spolupráce v trestních věcech, o změně a o zrušení rozhodnutí Rady 2007/533/SVV a o zrušení nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1986/2006 a rozhodnutí Komise 2010/261/EU. [on-line]. [1.9.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=mv2tgxzsgaytqx3sge4dmmq&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Nejvyšší soud, 5 Tz 32/2000, [SR 9/2000 s. 278], 103. *K otázce zákonnosti domovní prohlídky provedené v trestním řízení. K zákonnosti vydání věci při domovní prohlídce.* [on-line]. [cit. 16.7.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqgbpxg4s7hfpngxzsg44a&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Nejvyšší soud, 30 Cdo 1683/2000, [SR 3/2003 s. 85] *Zadržení pachatele přistiženého bezprostředně po spáchání trestného činu soukromou osobou a ochrana osobnosti.* [on-line]. [cit. 18.6.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqgnpxg4s7gnpxgzzygu&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Nejvyšší soud, 5 Tz 187/2001, [T 368], *Ke splnění předpokladů pro zastavení trestního stíhání pro jeho neúčelnost.* [on-line]. [cit. 7.7.2022]. Dostupné na: <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=njptembqgjpixztgy4a&groupIndex=2&rowIndex=0>.

Nejvyšší soud, 11 Tvo 80/2002, [T 542] *K významu „návrhu“ obviněného na zastavení trestního stíhání a k rozhodování o něm.* [on-line]. [cit. 22.3.2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=Njptembqgnpxixzvgqza&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Nejvyšší soud, 5 Tdo 14/2008, [TR 11/2008 s. 338], *K tomu, že nepřiměřená délka trestního stíhání nebo delší doba, která uplynula od spáchání trestného činu, nejsou dovolacím důvodem a jak je možné je kompenzovat.* [on-line]. [cit.22.3.2021]. Dostupné z: <https://www.beckonline.cz/bo/documentview.seam?DocUmentId=njptembqhbpxi4s7geyv6427gmztq&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Nejvyšší soud, 30 Cdo 1413/2012, [NS 5874/2012], 15. listopadu 2012, *k neúčelnosti trestního stíhání z hlediska dříve uloženého trestu.* [on-line]. [cit. 30.1.2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?dOcumentId=njptembrhBpxi4s7g5ptqx3tl4ytsma&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Nejvyšší soud, 7 Tdo 1241/2017, [TR 7-8/2018 s. 190]. *K neúčelnosti trestního stíhání z hlediska dříve uloženého trestu.* [on-line]. [cit. 7.4.2022]. Dostupné na: <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=njPtembrhbpxi4s7g5ptqx3tl4ytsma&groupIndex=11&rowIndex=0>.

Nejvyšší soud, 11 Tdo 1358/2019, [R 24/2021 tr.] Č. 24 *Ohledání, Domovní prohlídka, Důkaz, Právo na spravedlivé soudní řízení.* [on-line]. [1.9.2022]. Dostupné z: <https://www.beckonline.cz/bo/documentview.seam?documentId=njptembsgfpexzsgpxi4q&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Oznámení komise ze dne 28.9.2017, C(2017) 6389 final, *Příručka k vydávání a výkonu Evropského zatýkacího rozkazu.* [on-line]. [cit. 5.3.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/CS/ALL/?uri=CELEX%3A52017XC1006%2802%29>.

Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 10/2013 ze dne 16. prosince 2013, *o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních*. [on-line]. [cit. 1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6mjql5yg64bngm&groupIndex=1&rowIndex=0>.

Pokyn policejního prezidenta č. 103 ze dne 28. května 2013 *o plnění některých úkolů policejních orgánů Policie České republiky v trestním řízení*.

Pokyn policejního prezidenta č. 1 ze dne 14. ledna 2022, *o některých postupech v oblasti mezinárodní policejní spolupráce*.

Pokyn policejního prezidenta č. 2 ze dne 14. ledna 2022, *o výměně informací v rámci některých postupů v oblasti mezinárodní policejní spolupráce*.

Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 13. června 2002 *o společných vyšetřovacích týmech* (2002/465/SVV). [on-line]. [cit. 15.5.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002F0465&from=CS>.

Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 13. června 2002 *o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy* (2002/584/SVV). [on-line]. [cit. 5.3.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=mv2taxzSgaydex3gga2tqnbngiydaojqgmzdq&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Rámcové rozhodnutí Rady 2003/577/SVV ze dne 22. července 2003 *o výkonu příkazů k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v Evropské unii*. [on-line]. [cit. 15.5.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A32003F0577>.

Rámcového rozhodnutí Rady 2006/960/SVV *o zjednodušení výměny operativních a jiných informací mezi donucovacími orgány členských států Evropské unie*. [on-line]. [1.9.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=mv2tgxzsgaydmx3gga4tmma&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Rámcové rozhodnutí Rady 2008/978/SVV ze dne 18. prosince 2008 o evropském důkazním příkazu k zajištění předmětů, listin a údajů pro účely řízení v trestních věcech. [on-line]. [cit. 15.5.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX%3A32008F0978>.

Rozhodnutí Komise ze dne 4. března 2008, kterým se přijímá příručka SIRENE a další prováděcí opatření k Schengenskému informačnímu systému druhé generace (SIS II). [on-line]. [cit. 5.3.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:32008D0333>.

Rozhodnutí Rady 2008/615/SVV ze dne 23. června 2008 o posílení přeshraniční spolupráce, zejména v boji proti terorismu a přeshraniční trestné činnosti. [on-line]. [cit. 18.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=Mv2tgxzsgaydqx3ega3dcni&groupIndex=0&rowIndex=0>

Rozhodnutí Rady 2008/616/SVV ze dne 23. června 2008 o provádění rozhodnutí 2008/615/SVV o posílení přeshraniční spolupráce, zejména v boji proti terorismu a přeshraniční trestné činnosti. [on-line]. [cit. 2.3.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=mv2tgxzsgAydqx3ega3dcnq&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Rozhodnutí Rady 2009/371/SVV ze dne 6. dubna 2009 o zřízení Evropského policejního úřadu (Europol). [on-line]. [1.9.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/LSU/?uri=celex:32009D0371>.

Sbírka výkladových stanovisek Nejvyššího státního zastupitelství, Poř. č. 1/2008 *Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k otázce možnosti policejního orgánu vstoupit do obydlí za účelem provedení ohledání místa činu*. [on-line]. [cit. 30.10.2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqhbpxm43oon5F6mi&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Sbírka výkladových stanovisek Nejvyššího státního zastupitelství, poř. č. 3/2014, *Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů při výkonu působnosti státních zastupitelství podle § 12 odst. 2 zákona č. 283/1993 Sb. o*

státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, k problematice přibrání znalce k vyšetření duševního stavu osoby podezřelé ve stadiu prověřování podle § 158 odst. 3 tr. řádu. [on-line]. [cit. 2.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgrpxm43oon5f6my&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Sbírka výkladových stanovisek Nejvyššího státního zastupitelství, Poř. č. 2/2017 *Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k některým otázkám postupu státního zástupce při podávání návrhů a provádění domovních prohlídek a prohlídek jiných prostor a pozemků.* [on-line]. [cit.1.5.2022].Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?docUmentId=nrptembrg5pxm43oon5f6mq&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Sbírka výkladových stanovisek Nejvyššího státního zastupitelství, Poř. č. 1/2020 *Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k problematice postupu při určení běhu lhůty zadržení podle § 76 trestního řádu, jemuž předcházelo zajištění osoby subjektem nemajícím charakter policejního orgánu (§ 12 odst. 2 trestního řádu) a k otázce opakovaného zadržení podezřelého v téže věci.* [on-line]. [1.9.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembsgbpxm43oon5F6mi&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb. o *sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.* [on-line]. [cit. 1.5.2022]. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-209>.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 550/1992 Sb. o *sjednání Evropské úmluvy o vzájemné pomoci ve věcech trestních.* [on-line]. [cit. 15.5.2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-550>.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 68/2002 Sb. m.s. o *podepsání smlouvy mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo o dodatcích k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních z 20. dubna 1959 a usnadnění*

jejího používání. [on-line]. [cit. 23.6.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterView-document.seam?documentId=onrg2427Giydams7gy4c2na&groupIndex=1&RowIndex=0>.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/64/EU ze dne 20. října 2010 o *právu na tlumočení a překlad v trestním řízení.* [on-line]. [1.9.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=mv2tgxzSgaytax3mgaydmna&groupIndex=1&RowIndex=0>.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/99/EU ze dne 13. prosince 2011 o *evropském vyšetřovacím příkazu.* [on-line], [25.3.2022], Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=celex:32014L0041>.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/13/EU ze dne 22. května 2012 o *právu na informace v trestním řízení.* [on-line]. [cit. 1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=mv2tgxzsgayTex3mgaydcmy&groupIndex=0&RowIndex=0>.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/48/EU ze dne 22. října 2013 o *právu na přístup k obhájci v trestním řízení a řízení týkajícím se evropského zatýkacího rozkazu a o právu na informování třetí strany a právu na komunikaci s třetími osobami a konzulárními úřady v případě zbavení osobní svobody.* [on-line]. [cit. 5.3.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0048&from=CS>.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/41/EU ze dne 3. dubna 2014 o *evropském vyšetřovacím příkazu v trestních věcech.* [on-line]. [cit. 15.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=mv2tgxzsgaytix3mgaydimi&groupIndex=5&RowIndex=0#>.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/42/EU ze dne 3. dubna 2014 o *zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii.* [on-line]. [cit. 22.6.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?DocumentId=mv2tgxzsgaytix3mgaydimq&groupIndex=2&RowIndex=0>.

Smlouva mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo o policejní spolupráci a o změně Smlouvy mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo o dodatcích k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních z 20. dubna 1959 a usnadnění jejího používání ze dne 2. února 2000, české znění vyhlášeno pod č. 48/2016 Sb. m. s. [on-line]. [1.9.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterviewdocument.seam?documentId=onrg2427giydcns7gq4c2ma&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Smlouva mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo o dodatcích k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních z 20. dubna 1959 a usnadnění jejího používání, české znění vyhlášeno pod č. 68/2002 Sb. m. s. [on-line]. [1.9.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterviewdocument.seam?documentId=onrg2427giydams7gy4c2na&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů při výkonu působnosti státního zastupitelství podle § 12 odst. 2 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, k problematice přibrání znalce k vyšetření duševního stavu osoby podezřelé ve stadiu prověřování podle § 158 odst. 3 tr. řádu. Poř. Č. 3/2014. [on-line]. [cit. 12.12.2021]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/03/1SL708-2014-stanovisko_3-2014.pdf.

Ujednání mezi Ministerstvem vnitra České republiky a Spolkovým ministerstvem vnitra Spolkové republiky Německo o zřízení Společného centra česko-německé policejní a celní spolupráce Petrovice – Schwandorf, české znění vyhlášeno pod č. 22/2013 Sb. m. s. [on-line]. [cit. 1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrg2427giydcn27gizc2ma&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Úmluva k provedení Schengenské dohody ze dne 14.června 1985 mezi vládami států Hospodářské unie Beneluxu, Spolkové republiky Německo a Francouzské republiky o postupném odstraňování kontrol na společných hranicích. [on-line]. [cit. 15.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam>

?documentId=mv2tixzsgaydax3bga4tems7gaza&groupIndex=6&rowIndex=0.

Úmluva Organizace spojených národů proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami, přijatá ve Vídni dne 19. prosince 1988. [on-line]. [cit. 5.5.2022]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/04/nedovOle ny-obchod-s-mamnymi-latkami.pdf>.

Usnesení Nejvyššího soudu, soudu pro mládež, ze dne 25. 4. 2018, sp. zn. 8 Tdo 335/2018, *Řízení proti dětem mladším patnácti let, Vysvětlení § 158 odst. 3 písm. a) tr. ř., § 158 odst. 5 tr. ř.* [on-line]. [cit. 1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrhfpexzrgfpxi4q&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Usnesení předsednictva České advokátní komory č. 1/1997 Věstníku ze dne 31. října 1996, *kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (etický kodex)*. [on-line]. [cit. 1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterviewdocument.seam?documentId=oz5f6mjzhe3v6mk7mnqwwljrga&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Usnesení představenstva České advokátní komory č. 6/1998 Věstníku ze dne 8. prosince 1998, *kterým se stanoví pravidla pro výkon substitučního oprávnění advokátních koncipientů a jiných zaměstnanců advokáta, ve znění usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/2002 Věstníku ze dne 3. září 2002, usnesení představenstva České advokátní komory č. 3/2004 Věstníku ze dne 12. května 2004, usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/2009 Věstníku ze dne 8. prosince 2008 a ve znění redakčního sdělení o opravě tiskových chyb, oznámeného v částce 1/1999 Věstníku*. [on-line]. [cit. 1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterviewdocument.seam?documentId=oz5f6mjzhe4f6ns7mnqwwljv&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Ústavní soud, IV. ÚS 246/96, [130/1996 USn.] Č. 130 *K otázce omezení osobní svobody podle Listiny základních práv a svobod*. [on-line]. [cit. 1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=Njptcojzg5pxg4s7gfpngxzsg4&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Ústavní soud, III. ÚS 464/2000, [SR 6/2002 s. 37]. *K právu na nedotknutelnost obydlí. K výkonu domovní prohlídky.* [on-line]. [cit. 1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=njPtembqgjPxxg4s7gzpxgxztg4&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Ústavní soud, I. ÚS 592/2000, [BA 6-7/2002 s. 98]. *Zadrženému obviněnému musí být umožněna rozmluva s obhájcem o samotě.* [on-line]. [cit. 1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=njptemBqgJptcNk7ovzw4&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Ústavní soud, II. ÚS 298/05, [196/2005 USn.], č. 196 *K příkazu k prohlídce jiných prostor a pozemků; K neodkladným nebo neopakovatelným úkonům.* [on-line]. [cit. 1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beckonline.cz/bo/documentview.seam?documentId=Njptembqgvptcojwl52xg3q&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Ústavní soud, IV. ÚS 388/05, [ÚS 989/2006]. [on-line]. [cit. 22.3.2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=njPtembqgzpXk427he4ds&groupIndex=3&rowIndex=0>.

Ústavní soud, I. ÚS 671/05, [41/2006 USn.] Č. 41 *K ukládání pořádkové pokuty v trestním řízení K právu obviněného neposkytovat důkazy proti své osobě.* [on-line]. [cit. 1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=njptembqgzptimk7ovzw4>.

Ústavní soud, II. ÚS 530/06, [6/2007 USn.] Č. 6 *K určení počátku omezení osobní svobody.* [on-line]. [cit. 18.6.2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqg5ptmx3vonxa&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Ústavní soud, III. ÚS 655/06, [89/2007 USn.] Č. 89 *K zákazu nucení k sebeobviňování K uložení pořádkové pokuty obviněnému za odmítnutí poskytnout biologický vzorek.* [on-line]. [cit. 1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqg5ptqok7ovzw4>.

Ústavní soud, II. ÚS 1594/07, [187/2007 USn.] Č. 187 *K určení počátku omezení osobní svobody.* [on-line]. [cit. 1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqg5ptcobxl52xg3q>.

Ústavní soud, IV. ÚS 1780/07, [147/2008 USn.], č. 147 *K příkazu k domovní prohlídce; K provedení neodkladných nebo neopakovatelných úkonů v trestním řízení.* [on-line]. [cit. 24.4.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqhbptcnbxl52xg3q>.

Ústavní soud, I. ÚS 3206/08, [99/2009 USn.], č. 99 *K právu obviněného na obhajobu při dokazování v trestním řízení.* [on-line]. [cit. 1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=njptembqhfptSok7ovzw4&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Ústavní soud, II. ÚS 2369/08, [244/2010 USn.] Č. 244 *K uložení pořádkové pokuty podezřelému za odmítnutí strpět odběr biologického materiálu (pachové srovnávací stopy).* [on-line]. [cit. 1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgbptenbul52xg3q>.

Ústavní soud, III. ÚS 2170/09, [42/2010 USn.] Č. 42 *K otázce přípustnosti stavení běhu lhůty zadržení z důvodu aktuálního závažného zdravotního stavu zadržené osoby.* [on-line]. [cit. 18.6.2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgbptims7ovzw4>.

Ústavní soud, Pl. ÚS-st. 30/10, [1/2010 USs.] Stanovisko pléna Ústavního soudu (vyhlášeno jako sdělení Ústavního soudu pod č. 439/2010 Sb.). [on-line]. [cit. 2.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=njptembrgBptcx3vonzq>.

Ústavní soud, II. ÚS 3073/10, [41/2011 USn.] č. 41 *K provedení domovní prohlídky před zahájením trestního stíhání.* [on-line]. [cit. 1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptemBrgfpTimk7ovzw4>.

Ústavní soud, IV. ÚS 569/11, [129/2011 USn.], č. 129 *K podmínkám pro čtení protokolu o výpovědi svědka u hlavního líčení; K neodkladným nebo*

neopakovatelným úkonů. [on-line]. [1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgfptcmrzl52xg3q&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Ústavní soud, III. ÚS 376/14, [10/2014 USu.] Č. 10 *K domovní prohlídce a ohledání bytu, K ochrannému opatření zabezpečovací detence*. [on-line]. [cit. 1.5.2022]. Dostupné z: [dostupné z: https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=njptembrgrptcmc7ovzxx](https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=njptembrgrptcmc7ovzxx).

Ústavní soud, I. ÚS 2852/14, [43/2015 USn.], č. 43 *K přípustnosti rekognice provedené jako neodkladný a neopakovatelný úkon coby rozhodujícího důkazu o vině*. [on-line]. [cit. 18.6.2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgvptim27ovzw4&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Ústavní soud, II. ÚS 577/13, [118/2015 USn.], Č. 118 *K omezení svobody projevu v tisku plynoucímu ze zásady presumpce neviny*. [on-line]. [cit. 3.2.2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgvptCmjyl52xg3q>.

Vládní návrh, kterým se předkládá Parlamentu České republiky k vyslovení souhlasu s ratifikací Dohoda mezi Českou republikou a Mezinárodní organizací kriminální policie – INTERPOL o výsadách a imunitách poskytovaných v souvislosti s konáním 44. Evropské regionální konference, podepsaná dne 11. února 2016 v Lyonu. [on-line]. [cit. 19.2.2022]. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssEnat/htmlhled?action=doc&value=78679>.

Vrchní soud v Olomouci, 6 To 62/2017, [R 46/2018 tr.]. [on-line]. [cit. 15.2.2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrg5Pxm6lcmvzf6mjggu>.

Vrchní soud v Praze, 2To 93/2014, [TR 1/2015 s.22], *K provedení výslechu svědka jako neodkladného nebo neopakovatelného úkonu nezbytného pro rozhodnutí o zahájení trestního stíhání a k hodnocení důkazní moci (síly) takového úkonu*. [on-line]. [1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document->

iew.seam?DocumentId=njptembrgvpxi4s7gfpxgxzsgi&groupIndex=0&rowIndex=0.

Vrchní soud v Praze, 9 To 59/2019, *Zajištění náhradní hodnoty*. [on-line]. [cit. 22.6.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=njptembrhfxm6lcmvzf6mzsha>.

Zákon č. 141/1961 Sb., *trestní řád* v posledním znění.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky* v posledním znění.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., *Listina základních práv a svobod* v posledním znění.

Zákon č. 283/1993 Sb., *o státním zastupitelství* v posledním znění.

Zákon č. 292/1993 Sb., *kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 21/1992 Sb., o bankách a zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích*.

Zákon č. 85/1996 Sb., *o advokacii* v posledním znění.

Zákon č. 82/1998 Sb., *o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem* v posledním znění.

Zákon č. 111/1998 Sb., *o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob* v posledním znění.

Zákon č. 101/2000 Sb., *o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů* v posledním znění.

Zákon č. 256/2001 Sb., *o pohřebnictví* v posledním znění.

Zákon č. 265/2001 Sb., *kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony*.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) v posledním znění.

Zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy) v posledním znění.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky v posledním znění.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v posledním znění.

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách) v posledním znění.

Zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních v posledním znění.

Zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích v posledním znění.

Zákon č. 55/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Zákon č. 57/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Zákon č. 354/2019 Sb., o soudních tlumočnících a soudních překladatelích v posledním znění.

Zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech v posledním znění.

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 197/2008, kterým se upravuje postup při dožádání a provádění předstíraného převodu.

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 103/2013 o *plnění některých úkolů policejního orgánu Policie České republiky v trestním řízení*.

Zpráva pro vládu České republiky o návštěvě České republiky, kterou vykonal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání ve dnech 2.-11. října 2018, CPT/Inf (2019) 23. [on-line]. [cit.1.5.2022]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz> › zpravy-plneni-mezin-umluv.

Zahraniční zákonná úprava:

Strafprozeßordnung (StPO), Ausfertigungsdatum: 12.09.1950, in der Fassung der Bekanntmachung vom 7. April 1987 (BGBl. I S. 1074, 1319), die zuletzt durch Artikel 2 des Gesetzes vom 25. März 2022 (BGBl. I S. 571) geändert worden ist. [on-line]. [cit. 27.7.2022]. Dostupné také z: <http://www.gesetze-im-internet.de/stpo/StPO.pdf>.

Webové stránky a elektronické zdroje:

Česko bavorská regionální skupina. [on-line]. [18.8.2022]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/cesko-bavorska-regionalni-pracovni-skupina.aspx>.

Druhá generace Schengenského informačního systému (SIS II). [on-line]. [cit.8.2.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=legissum:l14544>.

Druhy právních předpisů EU. [on-line]. [cit.25.1.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/types-eu-law_cs.

Evropský vyšetřovací příkaz vzájemná právní pomoc a společné vyšetřovací týmy. [on-line]. [cit.13.2.2022]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/92/CS/euroPeaN_investigation_order_mutual_legal_assistance_and_joint_investigation_teams.

Eucarís. [on-line]. [cit.7.2.2022]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/bezpecnost-a-prevence-kradeze-motorovych-vozidel.aspx?q=Y2hudW09Mw%3D%3D>.

Nejvyšší státní zastupitelství - mezinárodní odbor. [on-line]. [cit.13.3.2022]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/struktura/odbory/mezinarodni-odbor/>.

O Europolu. [on-line]. [cit.20.2.2022]. Dostupné z: <https://www.europol.europa.eu/about-europol:cs>.

Prevence kriminality. [on-line]. [cit.24.1.2021]. Dostupné z: <https://prevenceKriminality.cz/prevence-kriminality/>.

Primární právo Evropské unie. [on-line]. [cit.25.1.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM%3A114530>.

Rekodifikace trestního práva procesního. [on-line]. [cit. 18.8.2022]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

Soudní spolupráce v trestních věcech. [on-line]. [cit. 15.5.2022]. Dostupné z: https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/EJN_DynamicPage/CS.

Vstup ČR do Schengenu. [on-line]. [cit.23.1.2022]. Dostupné z: <https://www.eUroskosk.cz/8750/sekce/vstup-cr-do-schengenu/>.

Zahraniční webové stránky a elektronické zdroje:

Ablauf der Ermittlungsverfahren. [on-line]. [cit. 18.8.2022]. Dostupné z: https://www.justiz.nrw.de/WebPortal_Relaunch/Gerichte_Behoerden/Staatsanwaltschaften/Ermittlungsverfahren_Ablauf/Ablauf_Ermittlungsverfahren/index.php.

Die Einleitung und der Ablauf des Ermittlungsverfahrens. [on-line]. [cit. 18.8.2022]. Dostupné z: https://justizportal.niedersachsen.de/startseite/gerichte_und_staatsanwaltschaften/staatsanwaltschaften/ablauf_des_ermittlungsverfahrens/die-einleitung-und-der-ablauf-des-ermittlungsverfahrens-155739.html.

What is INTERPOL? [on-line]. [cit.19.2.2022]. Dostupné z: <https://www.Interpol.int/Who-we-are/What-is-INTERPOL>.